

de eerste helft van 1906 eene Provinciale Synode van de geheele provincie dient saam te komen, om de maatregelen te nemen, die noodig zijn tengevolge van het door de Generale Synode genomen besluit.

RENKEMA, *Rapporteur.*

BIJLAGE VI
(Art. 18.)

Rapport van de archiefbewarende Kerk.

De gedeputeerde van Amsterdam's Kerkeraad voor het kerkelijk archief heeft de eer u een kort verslag aan te bieden. Het kan ditmaal zeer kort zijn.

De Scribae van de Synode in 1902 te Arnhem gehouden zonden ons de stukken over, die hunne plaats vonden bij de andere bescheiden.

Slechts twee aanvragen tot uitleening kwamen in, waaraan op de gestelde voorwaarden voldaan werd.

Tegenover de klachten daaromtrent in ons voorlaatste verslag geuit, vermelden wij nu met ingenomenheid, dat de geleende stukken op den bepaalden tijd ongeschonden terugbezorgd zijn.

H. W. VAN LOON.

BIJLAGE VII.
(Art. 18)

Rapport van het moderamen der Generale Synode van Arnhem.

Namens het moderamen van de Generale Synode van Arnhem heb ik de eer u mee te deelen :

- 1°. dat de notulen der laatste twee dagen door ons in eene vergadering zijn gelezen en vastgesteld;
- 2°. dat door Ds. HOEKSTRA verschillende uitgevers (lid eener Gereformeerde Kerk) zijn aangezoekt om in te schrijven op de uitgave der Acta, en dat uit hen door ons de heer D. DONNER te Leiden met dit werk is belast;
- 3°. dat ons niet is gebleken, dat door de Synode van Arnhem voor eenige zaak geene deputaten zijn benoemd.

Met toebidding van 's Heeren onmisbaren zegen over uwen gewichtigen arbeid heb ik de eer te zijn, namens het gewezen moderamen,

A. G. HONIG.

BIJLAGE VIII.
(Art. 18.)

Rapport van de Classe 's Gravenhage over het uitschrijven van eenen bededag.

De Classe 's Gravenhage van Gereformeerde Kerken, door de Generale Synode van Groningen in 1899 aangewezen om, indien het noodig mocht blijken, een bededag of bidstond voor de Kerken uit te schrijven, heeft de eer aan uwe vergadering te dezen te rapporteeren, dat haar geen gevallen zijn voorgekomen, waarin zij het noodig oordeelde een bededag of bidstond voor de Kerken uit te schrijven.

Namens de Classe:

L. VAN LOON, *Praeses.*

E. KROPVELD, *Assessor.*

R. DE JAGER Hz., *loco-Scriba.*

De Kerk van Utrecht, door de Generale Samenkomst der Gereformeerde Kerken te Arnhem in 1902 aangewezen tot bijeenroeping van deze Synode, heeft de eer u het volgende te rapporteeren.

Het is u bekend, dat zij door middel van »Het Kerkblad» en van »De Heraut» en »De Bazuin» de oproeping tot deze vergadering heeft gepubliceerd; — dat zij de vaste adviseerende leden onzer synodale vergaderingen ook voor deze Synode beleefdelyk uitgenoodigd heeft, de Kerken met hunne zeer gewaardeerde adviezen te dienen, op welke uitnoodiging door bijna al deze hooggeachte broederen is geantwoord, dat zij bereid waren aan dit verzoek te voldoen; — dat zij door middel van bovengenoemde bladen heeft gepubliceerd, welke rapporten bij deze Synode werden ingewacht; — dat zij het agendum heeft saamgesteld en tijdig aan de leden dezer Synode en hunne secundi alsmede aan de adviseurs heeft verzonden, en dat zij in een appendix de nagekomen punten ter behandeling heeft saamgebracht; — dat zij voor de ontvangst der Synode en de huisvesting harer leden en adviseurs alsmede voor het logies der afgevaardigden der buitenlandsche Kerken getracht heeft, naar vermogen zorg te dragen.

Aan haar verzoek, om den bidstond, die aan de samenkomsten der Generale Synode voorafgaat, te leiden, gaf Ds. H. HOEKSTRA bereidwillig gehoor.

Zij heeft aan de deputaten der Synode voor de correspondentie met de buitenlandsche Kerken intijds kennis gegeven van tijd en plaats der samenkomsten dezer Synode.

Haar is door deze deputaten bericht, dat The Presbyterian Church of England als afgevaardigden wenscht te zenden Dr. A. DE VLEGER en Rev. J. M. FERGUSSON; zij wenschen van 22 tot 25 dezer de zittingen der Synode bijte wonen; — dat The Welsh Calvinistic Methodist Church of Wales zendt Rev. J. GLYN; — dat The Original Secession Church of Scotland zich laat vertegenwoordigen door Rev. J. STURROCK, die wenscht in de zitting op Dinsdag 29 dezer de Synode toe te spreken; — dat The Free Church of Scotland wel bericht zond, dat zij afgevaardigden zou zenden, maar dezen berichtten, dat zij verhinderd waren te komen, omdat de belangen hunner Kerk hen noopten in dezen tijd te Londen te vertoeven; — dat The Reformed Church of America berichtte, dat waarschijnlijk een afgevaardigde zou worden gezonden; van Rev. JAMES F. ZWEMER kwam echter bericht in, dat hij verhinderd is aan de opdracht zijner Synode te voldoen, doch dat hij schriftelyk zijne opdracht hoopt te volvoeren; hij zond tevens zijnen credentiebrief; — dat van de Christelyke Gereformeerde Kerk van Amerika geen antwoord op het schrijven van deputaten is ingekomen; — dat de Belgische Zendingkerk Ds. LAATSMAN naar deze Synode afvaardigde, die Dinsdag 29 en Woensdag 30 dezer bij de zittingen der Synode hoopt tegenwoordig te zijn; — dat de Evangelische Reformirte Freikirche van Silezië met het oog op de groote kosten daaraan verbonden geenen afgevaardigde kan zenden; — en dat de Oud-Gereformeerde Kerken in Oost-Friesland, Bentheim en Westfalen zich laten vertegenwoordigen door Docent J. JAEGER en Ds. P. D. DE GROOT.

Dat zij aan al deze afgevaardigden bericht gezonden heeft, dat en waar hun door onze Kerken logies wordt aangeboden; en verzocht heeft te mogen vernemen, wanneer wij hen mogen verwachten.

De afgevaardigden van The Presbyterian Church of England berichtten, dat zij gedurende de eerste week de zittingen onzer Synode wenschen bij te wonen.

Voorts moet de rapporteerende Kerk u mededeelen, dat wat tot de meubileering dezer synodale vergadering behoort, in zeer droeven staat verkeert en hoog noodig herstelling, vernieuwing en aanvulling behoeft.

Het financiëele verslag kan zooals duidelyk is, pas aan het einde der vergadering worden uitgebracht.

Moge het den Heere behagen, dezen geringen en slechts het uitwendige rakenden arbeid te doen medewerken tot het welslagen dezer synodale samenkomst.

De Kerkeraad der Gereformeerde Kerk te Utrecht,

M. VAN MINNEN, *h. t. Praeses.*

P. J. W. KLAARHAMER, *h. t. Scriba.*

BIJLAGE X.
(Art 19.)

Advies inzake R 4, schrijven van de Vereeniging tot bestrijding van het Nieuw-Malthusianisme.

In dit schrijven wordt met hoogen ernst op het schadelijke en schandelijke, alsmede op het goddelooze gewezen van de theorie en de praktijk van het Nieuw-Malthusianisme, en de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken verzocht mede te willen getuigen tegen dat groote kwaad, dat in meerdere of mindere mate ook in onze kringen is ingedrongen. Verder geeft de Vereeniging der Synode in overweging om het ons toegezonden stuk of een dergelijk stuk als circulaire aan onze Kerken toe te zenden, desverkiezende op kosten van de Vereeniging.

De commissie stelt voor (volgt de conclusie in het artikel der Acta).

G. ELZENGA, *Rapporteur.*

BIJLAGE XI.
(Art. 20.)

Advies inzake P 2—6, Het Kerkblad.

Vier provinciën (Utrecht, Zuid-Holland, Noord-Brabant met Limburg en Groningen) stellen voor Het Kerkblad af te schaffen; terwijl Zeeland het alleen dan wil doen verschijnen, wanneer deputaten der Generale Synode iets aan de Kerken hebben mede te deelen.

De commissie stelt voor hierop niet in te gaan, vooreerst omdat de kosten van genoemd blad bij lange na niet zoo groot zijn als vroeger, in het geheel ruim f 200; dit is door elkander voor elke Kerk 30 cents; omdat het aan de Kerken de gelegenheid biedt om de noodige zaken officieel meê te deelen; en eindelijk omdat de Kerken bij eventueele afschaffing voor de moeilijkheid zouden komen te staan van de keuze van een der bestaande kerkelijke bladen.

G. ELZENGA, *Rapporteur.*

BIJLAGE XII.
(Art. 22.)

Rapport van de deputaten naar Art. 4 van de Zendingsorde.

De deputaten, door de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken te Arnhem aangewezen om eventueel bijstand te verleen voor examina in de missionaire vakken, hebben de eer u het navolgende rapport aan te bieden.

De eerste vergadering werd samengeroepen door Ds. H. DIJKSTRA, daartoe aangewezen, in October 1902 te Amsterdam. Zij diende om de verdeling der vakken vast te stellen en een moderamen te kiezen. Als voorzitter werd aangewezen Ds. H. DIJKSTRA, en als scriba prof. P. BIESTERVELD.

Den 10den November 1901 werd de hulp der deputaten ingeroepen voor het examen van Ds. L. NETELENBOS. Alle deputaten waren tegenwoordig.

Den 3den Februari 1904 woonden de deputaten het examen bij van den candidaat D. K. WIELENGA, Aanwezig waren Ds. H. DIJKSTRA, Prof. W. GEESINK en Prof. H. H. KUYPER.

Den 17den Augustus 1905 eindelijk werden de deputaten uitgenoodigd om het examen bij te wonen van Ds. K. VAN DIJK. Aanwezig waren Ds. H. DIJKSTRA, Prof. W. GEESINK, Prof. H. H. KUYPER en Prof. P. BIESTERVELD.

Bij alle drie de examina konden de deputaten tot toelating adviseeren, al was het niet met even groote vrijmoedigheid.

Eindelijk brengen de deputaten onder uwe aandacht, dat Ds. INGWERSEN, door de Kerk van Utrecht beroepen voor den dienst te Poerworedjo, reeds door die Kerk is bevestigd, zonder het examen naar Art. 4 te hebben afgelegd. Deputaten verzoeken de Synode uit te spreken,

dat het examen naar Art. 4 der Zendingsorde moet worden afgelegd vóór de bevestiging, omdat anders h. i. het examen zijne beteekenis verliest, terwijl zij tevens de Synode vragen, wat door hen in het geval van Ds. INGWERSEN moet gedaan worden.

P. BIESTERVELD, *Rapporteur.*

BIJLAGE XIIa.
(Art. 22.)

**Praeadvies over het rapport der deputaten
naar Art. 4 der Zendingsorde.**

In handen uwer commissie gesteld het rapport der deputaten voor Art. 4 der Zendingsorde, E 2.

Met bijzondere belangstelling heeft uwe commissie dit rapport gelezen. Driemaal werd de hulp der deputaten ingeroepen. Zij waren tegenwoordig bij de examina van Ds. L. NETELENBOS, candidaat D. K. WIELENGA en Ds. K. VAN DIJK. Telkenmale konden zij tot toelating adviseeren.

Nog brengen deze deputaten ter kennis van de Generale Synode, dat Ds. INGWERSEN door de Kerk van Utrecht is bevestigd voor den dienst te Poerworedjo, zonder het examen naar Art. 4 der Zendingsorde te hebben afgelegd, terwijl zij tevens verzoeken, dat de Synode uitspreke, dat het examen naar Art. 4 der Zendingsorde voortaan moet worden afgenomen vóór de bevestiging plaats heeft.

Uwe commissie stemt in met de opvatting, die aan dit verzoek ten grondslag ligt. Zij meent te moeten afkeuren, dat de bevestiging van eenen missionairen Dienaar des Woords geschiedt, voordat deze het examen naar Art. 4 der Zendingsorde heeft gedaan.

Uwe commissie stelt u voor (volgt de conclusie het artikel der Acta).

W. BREUKELAAR, *Rapporteur.*

BIJLAGE XIII.
(Art. 22.)

Rapport over het verzoek der Algemeene Vergadering van Zendingsarbeiders.

De Algemeene Vergadering naar Art. 15 der Zendingsorde verzoekt de Generale Synode de continueering der jaarlijksche toelage ad f200 voor de Zendingsbibliotheek en tevens een crediet van f100 ter bestrijding van de kosten voor vergaderingen, E 5, en een voorstel van de deputaten voor de Zending onder 22 3 van hun rapport.

Uwe commissie is van oordeel, dat het formeeren van eene Zendingsbibliotheek op Midden-Java eene zaak is van algemeen belang voor de Zending onzer Kerken. Een bedrag van f200 is voor dit doel eene zeer bescheiden som. Wat betreft de kosten der Algemeene Vergadering naar Art. 15 der Zendingsorde, meent uwe commissie te moeten opmerken, dat de Algemeene Vergadering een dubbel karakter draagt. Zij behartigt niet alleen algemeene belangen, die de Kerken gemeenschappelijk aangaan, maar ook bijzondere belangen, die de afzonderlijke zendingen betreffen.

Daarom oordeelt uwe commissie dat de kosten der Algemeene Vergadering niet geheel voor rekening der generale kas behooren te komen. Billijk is echter dat de generale kas voor die kosten eene bijdrage verleene, en zulks tot een bedrag van ten hoogste f100 's jaars.

In verband hiermee brengt uwe commissie in herinnering, dat door de deputaten voor de Zending, blijkens hun rapport, op verzoek van de broeders in Indië aan den Raad van toezicht op de kweekschool ter tegemoetkoming in de kosten een bedrag van f75 voor dit jaar is toegestaan.

Uwe commissie oordeelt, dat ten opzichte van deze kosten hetzelfde standpunt behoort te worden ingenomen als inzake de Algemeene Vergadering. Zoowel het bijzonder belang

der zendende Kerken als het algemeen belang is bij den arbeid van den Raad van Toezicht betrokken.

Derhalve wenscht de commissie u te adviseeren (volgen de conclusiën in het artikel der Acta).

W. BREUKELAAR, *Rapporteur*.

BIJLAGE XIV.
(Art. 23.)

**Rapport over een verzoek van de Kerken in
Zeeland.**

Uwe commissie heeft u te adviseeren over het verzoek van Zeeland, E 7.

De Provinciale Synode van Zeeland begeert ontheffing van de verplichting, om al het vergaderde voor de Zending te storten in de generale kas; en zulks met het oog op de pogingen van Zeeland's Kerken om tot eigen Zending te komen.

Eenerzijds gevoelt uwe Commissie dat het voor de Zendingsactie in Zeeland zeer gewenscht is aan dit verzoek te voldoen. Feit toch is, dat de activiteit in den boezem der Kerken zich krachtiger ontwikkelt en de offervaardigheid toeneemt, als men weet, dat men voor «eigen Zending» bijeenbrengt. Andererzijds echter beseft uwe commissie, dat de toestand der generale kas zonder noodzaak geene vermindering van inkomsten toelaat. De afsnijding van een toevoerkanaal kan, zonder noodzakelijkheid, niet toegestaan worden.

Meest gewenscht schijnt het uwer commissie aan het verzoek van Zeeland te gemoet te komen, in zoverre dit zonder schade voor de generale kas kan geschieden.

Zij adviseert derhalve (volgen de conclusiën in het artikel der Acta).

W. BREUKELAAR, *Rapporteur*.

BIJLAGE XV.
(Art. 23.)

**Rapport over een verzoek van de Kerk van
Heeg.**

Ter fine van advies is in handen uwer commissie gesteld een verzoek van de Kerk van Heeg, E 7a, en in verband hiermeê hetgeen vermeld is onder 5 in het rapport van de deputaten voor de Zending.

De Kerk van Heeg heeft van 1903 af de 10 % harer inkomsten niet kunnen storten in de generale kas. De deputaten voor de Zending hebben geen bezwaar gemaakt tegen uitstel van betaling, mits het verschuldigd bedrag vóór deze Synode werd afgedragen.

In Mei 1905 bedroeg deze som f 1948 97⁵. Ten gevolge van de vele extra-uitgaven voor hare Zending heeft de Kerk van Heeg dit bedrag nog niet gestort.

Nu verzoekt deze Kerk, dat haar nog eenig uitstel worde verleend en haar worde toegestaan deze som bij termijnen te betalen, in dier voege dat vóór het einde van 1907 alles vereffend zij.

Het komt uwer commissie voor, dat aan dit verzoek moeielijk kan worden voldaan.

Vooreerst is dit niet billijk tegenover andere zendende Kerken, die evenzeer wel eens voor extra-uitgaven staan, zonder daarbij de vervulling hunner verplichting jegens de generale kas op te schorten.

In de tweede plaats laat de toestand der generale kas, die leeg is en toch voor aanmerkelijke uitgave staat, geen verder uitstel toe.

Bovendien mag hierbij wel opgemerkt, dat de deputaten voor de Zending aan de Kerk van Heeg goeden steun hebben geboden ter voorziening in de kosten van uitrusting en overtocht van eenen Dienaar ter vervanging van Ds. D. BAKKER.

Uwe commissie wenscht u derhalve te adviseeren (volgt de conclusie in het artikel der Acta).

W. BREUKELAAR, *Rapporteur*.

BIJLAGE XVI. **Advies over de te verleenen ondersteuning aan**
 (Art. 23.) **Mevr. de wed. D. Huysing.**

De deputaten der Generale Synode voor de Zending stellen in hun rapport, 22 Ge, der Generale Synode voor, eene beslissing te nemen in zake den financieëlen steun te verleenen aan Mevr. de wed. HUYSSING. Uwe commissie heeft kennis genomen van de regeling, die de deputaten voorloopig in deze hebben getroffen. Zij wenscht u te adviseeren aldus te besluiten (volgt de conclusie in het artikel der Acta).

W. BREUKELAAR, *Rapporteur.*

BIJLAGE XVII. **Advies over F 5, 7, 8, 9, 23 en 23a.**
 (Art. 24.)

De commissie heeft de eer u te rapporteeren:

- 1°. inzake F 5, dat zij van de volgens Art. 61 der Acta van 1902 benoemde commissie, om de quaestie tusschen den Kerkeraad te Haarlem en broeder BOERKOEL te behandelen en te beeindigen, rapport ontving, dat hare pogingen zijn bekroond met goed gevolg; weshalve uwe commissie voorstelt deze mededeeling voor kennisgeving aan te nemen en deze broederen met dankbetuiging te déchargeeren;
- 2°. inzake F 7, dat zij van de volgens Art. 190 der Acta van 1902 benoemde commissie, om de quaestie van het bezwaarschrift der brs. G. TEN BRINK en G. KAMP te Enschedé tegen een besluit der Synode van 1899 te behandelen en te beeindigen, rapport ontving, dat deze haar mandaat heeft vervuld; weshalve uwe commissie voorstelt deze broederen met dankbetuiging te déchargeeren;
- 3°. inzake F 8, dat zij van de volgens Art. 188 der Acta van 1902 benoemde commissie, om de quaestie van het bezwaarschrift van br. M. DE WINTER tegen een besluit van den Kerkeraad van Sliedrecht, waarbij genoemde broeder is gecensureerd omdat hij eenigen arbeid op den dag des Heeren had te verrichten, ter plaatse te behandelen, rapport ontving, dat hunne pogingen met goed gevolg zijn bekroond en de censuur is opgeheven; weshalve uwe commissie voorstelt deze mededeeling voor kennisgeving aan te nemen en deze broederen met dankbetuiging te déchargeeren;
- 4°. inzake F 9, dat zij van de volgens Art. 182 der Acta van 1902 benoemde commissie, om bij de te Kornhorn gerezen moeilijkheden van advies te dienen, rapport ontving, dat deze broeders zooveel mogelijk hunnen raad den Kerkeraad van Kornhorn en der Classe Enumatil hebben verschaft, tengevolge waarvan de Classe Enumatil een besluit heeft genomen. Na de daarop gevolgde verzoening rezen weder ernstige geschillen, waarbij aan de deputaten wederom advies werd gevraagd, eerst door de Classe, later door den Kerkeraad. De deputaten hebben laatstgenoemde verzoeken, al dienden zij persoonlijk gaarne van raad, quâ deputaten afgewezen, omdat zij meenden tot de inwilliging ervan geen mandaat der Synode te bezitten. Ten slotte voegen de deputaten er eene nota van onkosten bij, ten bedrage van f 30. Uwe commissie stelt voor (volgt de conclusie in het artikel der Acta).
- 5°. inzake F 23 en 23a (volgt de conclusie in het artikel der Acta).

J. C. DE MOOR, *Rapporteur.*

BIJLAGE XVIIa. **Rapport van de deputaten in de zaak te Haarlem.**
(Art. 24.)

De deputaten in de zaak te Haarlem hebben zich in opdracht van de Generale Synode van Arnhem naar Haarlem begeven op den 14den Januari 1903.

De pogingen om in het geschil tusschen den Kerkeraad en br. BOERKOEI verzoening tot stand te brengen, werden met goed gevolg bekroond.

De censuur werd door den Kerkeraad opgeheven en in het bijzijn van uwe deputaten had volledige verzoening plaats.

P. BIESTERVELD, *Rapporteur.*

BIJLAGE XVIIIb. **Rapport aangaande de zaak te Sliedrecht.**
(Art. 24.)

Br. MARCELIS DE WINTER, sluiswachter te Sliedrecht, beriep zich op de Generale Synode te Arnhem, om opheffing der censure te verkrijgen, door den Kerkeraad van Sliedrecht op hem toegepast en nog gehandhaafd tegen het oordeel van de Classe Dordrecht en van de Provinciale Synode van Zuid-Holland, welke achtereenvolgens deze zaak hadden behandeld.

Br. DE WINTER had in zijn bezwaarschrift aan de Synode te Arnhem vermeld: 1. dat hij, de betrekking van sluiswachter te Sliedrecht aanvaardende, niet wist, dat hij tot eenigen arbeid op Zondag zou worden geroepen; 2. dat de sluis, waarop hij dienst doet, als vloedsluis, bewaking noodig heeft, al ging er geen schip door; 3. dat hij slechts den halven Zondag dienst moet doen; 4. dat van die sluis ook gebruik moeten maken de melkboeren, die hun vee binnen die sluis laten weiden; 5. dat hij meent, dat hij voorts zich geene rekenschap behoeft te geven van het doel, waartoe men van die sluis als verkeersweg op den Zondag gebruik wil maken; en 6. dat hij gaarne van dien Zondagsarbeid ontslagen ware om met de gemeente des Heeren geregeld te kunnen opgaan, zelf als ouderling de Kerk van Hoek van Holland gediend hebbende, maar dat hij op zijnen leeftijd moeilijk eene betrekking als deze, waaraan bijzondere voordeelen als pensioenrente zijn verbonden, voor zich en zijn gezin kan vinden en hij deze betrekking niet maar zoo durft prijs geven.

Het besluit der Generale Synode te Arnhem in deze zaak was als volgt:

„de Generale Synode. oordeelende, dat het niet op haren weg ligt, om zich uit te spreken omtrent de vraag, of de Zondagsarbeid van den betrokken broeder al dan niet tot de noodzakelijke werken behoort;

dat de Classe Dordrecht en de Provincie Zuid-Holland geene termen gevonden hebben, om den betrokken broeder wegens zijne werkzaamheden op den rustdag der censure waardig te verklaren;

dat de Kerkeraad van Sliedrecht geweigerd heeft, zich neder te leggen bij het besluit van beide genoemde vergaderingen tot opheffing der censure;

vereenigt zich met het besluit der Synode van Zuid-Holland daaromtrent;

en benoemt drie deputaten, om dit besluit in vereeniging met den Kerkeraad van Sliedrecht uit te voeren”.

Tot deputaten werden aangewezen Ds. W. BOSCH te Almkerk, Ds. H. HOEKSTRA te Arnhem (belast met de saamroeping) en Br. C. J. DE BORDES te Velp.

De deputaten in deze zaak kunnen thans mededeelen, dat zij in het najaar van 1902 aan deze opdracht van de Synode te Arnhem hebben voldaan. Door ongesteldheid kon echter Ds. W. BOSCH van Almkerk niet op den bepaalden dag te Sliedrecht tegenwoordig zijn, zoodat deze zaak door twee der deputaten in vereeniging met den Kerkeraad van Sliedrecht is behandeld.

Na eerst met Br. MARCELIS DE WINTER in tegenwoordigheid van den Kerkeraad gesproken te hebben, hebben de deputaten eene samenspreking met den Kerkeraad gehad, waarin door hen de redenen zijn ontvouwd, om welke opheffing der censure behoorde te geschieden. Hierin werden de deputaten bijzonder gesteund door den toenmaligen Dienaar des Woords te Sliedrecht Ds. J. VAN DEN BERG, die op het punt stond naar Ter Neuzen te vertrekken.

Het resultaat van deze besprekingen was, dat, hoewel enkele leden des Kerkeraads van gevoelen bleven, dat de censure moest worden gehandhaafd, de Kerkeraad besloot tot opheffing der censuur.

H. HOEKSTRA, *Rapporteur.*

BIJLAGE XVIIc.
(Art. 24.)

Rapport in zake het geschil te Enschedé.

De deputaten door de Synode aangewezen om het geschil te Enschedé gerezen op minnelijke wijze uit den weg te ruimen, Dr. H. H. KUYPER, Ds. J. VAN ANDEL en Dr. G. VAN GOOR (Acta, Art. 190) hebben volgens opdracht der Synode zich 26 September naar Enschedé begeven; in eene openbare Kerkeraadszitting, waartoe de leden der gemeente waren uitgenoodigd, evenals degenen die om genoemd geschil zich van de gemeente hadden afgezonderd, is mededeeling gedaan van de besluiten der Synode, eene broederlijke saamspreking gehouden met de bezwaarden en aangedrongen om, nu de oorzaak van het geschil uit den weg was geruimd, in eendracht en vrede saam te leven.

Dr. H. H. KUYPER, *Rapporteur.*

BIJLAGE XVIIIa.
(Art. 24.)

Rapport in zake het geschil te Kornhorn.

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, gehouden te Arnhem in 1902, heeft aangewezen, om in de geschillen, die te Kornhorn gerezen zijn, Kerkeraad, Classe en Provincie te kunnen dienen van advies, de drie broeders A. ELSHOUT Rz, Dr. A. G. HONIG en Ds. A. DE GEUS (Artt. 182 en 205 van de Acta).

Deze broeders hebben de eer, u bij dezen mededeeling te doen van hunnen verrichten arbeid.

Zij waren van het begin af er wel van doordrongen, dat zij benoemd waren, om te *kunnen* dienen van advies, terwijl de Synode had erkend, dat de zaak van Kornhorn niet langs wettigen weg ter Synode was gekomen, maar dat zij toch aan de Classe en de Provinciale Synode eenen dienst kon bewijzen. Om deze redenen hebben de drie broeders gemeend, hun mandaat met de meeste discretie te moeten opvatten.

Toch drong hen ook de nood van de Kerk van Kornhorn. Dies hebben zij niet alleen gewacht, maar Kerkeraad en Classe met de noodige reverentie ook geprikkeld tot het *vragen* van advies omtrent een of meer bepaalde punten in de aanhangige geschillen.

Dit heeft geleid tot eene conferentie te Groningen op den 4den Mei 1903. De drie deputaten van advies waren vergaderd met afgevaardigden van den Kerkeraad van Kornhorn, eenige protesteerende leden van de Kerk van Kornhorn en deputaten van de classicale vergadering van Enumatil.

Deze conferentie, waarvan de notulen als Bijlage A dit rapport begeleiden en de omschrijving der geschillen voldoende bevat, had het volgende advies tot resultaat:

de Classicale vergadering te houden op 6 Mei 1903, terugkomende op haar besluit van 6 Augustus 1902 inzake het protest der gecensureerde leden van de Kerk van Kornhorn,

besluite:

- a. het protest bovengenoemd weder in behandeling te nemen;
- b. een nauwkeurig onderzoek in de Kerk van Kornhorn zelve in te stellen door daartoe te benoemen deputaten, daarin geassisteerd door de te dezer zake in te roepen deputaten naar Art. 49 der Kerkenorde;
- c. dit onderzoek te doen plaats hebben in de week van 11 Mei;
- d. beslissing te nemen in eene buitengewone vergadering in de week van 18 Mei.

Dit advies is door de deputaten der Classe aanvaard, en daarna door de afgevaardigden des Kerkeeraads en de tegenwoordig zijnde protesteerende leden van de Kerk van Kornhorn goed gevonden.

Na dezen 4den Mei 1903 hoorden de drie deputaten van advies niets aangaande de werking van hun advies. Eerst den 26sten Februari 1904 werd hun van wege de Classe van Enumatil een nieuw verzoek om advies toegezonden. In dat schrijven werd als bekend verondersteld, dat de arbeid van 4 Mei 1903 was gevolgd in Augustus 1903 door eene verzoening, en medegedeeld, dat opnieuw ernstige geschillen waren gerezen.

De deputaten hebben gemeenl, dat met de getroffen verzoening hun mandaat zijne grens had bereikt. Zij hebben daarvan mededeeling gedaan aan de classicale deputaten.

Den 25sten Maart 1904 werden deputaten voor het laatst tot het geven van advies aangezocht door den Kerkeeraad van Kornhorn. Zij hebben gemeend het jegens de classicale vergadering ingenomen standpunt niet te mogen verlaten, en daarvan aan den Kerkeeraad mededeeling gedaan, daaraan echter hun persoonlijk advies verbindende.

De deputaten nemen de vrijheid, hunne nota van onkosten hierbij te voegen.

Dr. A. G. HONIG.
A. ELSHOUT Rzn.
A. DE GEUS, *Rapporteur*.

BIJLAGE XVIII.

Praeadvies over A 3.

(Art. 25.)

Uwe commissie, benoemd om te adviseeren over wat voorkomt onder A 3 van het agendum, verzoekschrift van geloovigen van Gereformeerde belijdenis te Gent om hulp, ten einde te komen tot rechte kerk-instituering, welk verzoekschrift door een begeleidend schrijven nader wordt verklaard;

overwegende dat uit bedoeld schrijven blijkt,

- a. dat genoemde geloovigen zich hebben gewend tot de Classe Terneuzen, bedoeld is wellicht de Classe Axel;
 - b. dat deze Classe hen verwezen heeft naar de Gereformeerde Kerken van Antwerpen en Brussel; en
 - c. dat door die Kerken eene commissie is benoemd, die echter met haren arbeid nog niet gereed was, toen het verzoekschrift aan de Synode werd verzonden;
- besluit aan uwe vergadering voor te stellen (volgt de conclusie in het artikel der Acta).

GEERDS, *Rapporteur*.

BIJLAGE XIX.

Praeadvies over K 2.

(Art. 25.)

De Provinciale Synode van Zeeland stelt voor: »de Generale Synode neme alle mogelijke maatregelen ten einde de klimmende onkosten te matigen».

Uwe commissie is van oordeel, dat bij voorkomende gelegenheden met bovengenoemd verzoek zooveel mogelijk dient gerekend; zij is echter niet in staat om bepaalde voorstellen te doen, wyl de noodige gegevens daarvoor ontbreken.

GEERDS, *Rapporteur*.

BIJLAGE XX. **Praeadvies over K 3.**
(Art. 25.)

De Classe Warfum stelt voor: »de Generale Synode voere in het vervolg in de Kerken geene collecte in, dan *op aanvraag* van deputaten voor eenige algemeen kerkelijke zaak benoemd, of van het bestuur eener vereeniging”.

Het is aan uwe commissie niet gelukt om tot een eenstemmig oordeel te komen. Twee leden voelen zich gedrongen de Synode te adviseeren, het voorstel van de Classe Warfum over te nemen, om daardoor te voorkomen eene herhaling van wat vroeger is geschied en waardoor in sommige Kerken vrij wat ontevredenheid is verwekt. Zeven leden daarentegen kunnen zich met genoemd voorstel niet vereenigen; en dat niet alleen omdat het eene afkeuring inhoudt van hetgeen door eere vorige Synode is verricht, maar ook omdat zij het niet wenschelijk en zelfs niet mogelijk achten volgende Synoden aan een dergelijke bepaling te binden. Zij adviseeren daarom de Synode het voorstel van de Classe Warfum niet aan te nemen.

GEERDS, *Rapporteur.*

BIJLAGE XXI. **Rapport over E 7c.**
(Art. 26.)

Uwe commissie, benoemd om te rapporteeren over de punten onder letter E van het agendum, heeft de eer het volgende rapport uit te brengen over 7c, »waarin de Kerkeraad van Utrecht verzoekt aan de Generale Synode, de bevoegdheid van de deputaten der Synode voor de Zending onder heidenen en Mohammedanen, bedoeld in Art. 4 sub a, 2e lid, der Zendingsorde nader te omschrijven”.

Nu eischt Art. 4, al. 2, dat bij het examen van hen, die beroepen zijn tot missionair-predikant, behoort te worden overgelegd eene medische verklaring, ten genoegen van de deputaten der Generale Synode voor de Zending, dat de beroepene geene organische gebreken heeft die hem voor den dienst in de tropen vermoedelijk ongeschikt maken”.

De Kerkeraad van Utrecht zal dus wel bedoelen, dat de Synode nader omschrijve wat bedoeld is met de woorden: eene medische verklaring *ten genoegen* van deputaten der Generale Synode.

Uwe commissie begreep eerst niet, hoe de Kerk van Utrecht met dat verzoek — dat niet op de Provinciale Synode behandeld is en niet opzettelijk bij apart schrijven is toegelicht geworden, — tot de Synode kwam; eene medische verklaring »*ten genoegen* van deputaten” toch is, naar haar oordeel, niet onduidelijk; het wijst aan, dat bedoelde deputaten zoo'n verklaring en om haren inhoud en om hare onderteekening moeten goedvinden en ze daarom goedkeuren. Keuen zij ze goed, dan is ze *wel* ten genoegen; oordeelen zij ze onvoldoende, dan is ze *niet* ten genoegen van deputaten. En hunne bevoegdheid is het, om hun oordeel over de verklaring op te maken en dan uit te spreken, of zij *al* dan *niet* tot hun genoegen is.

De commissie kwam dan ook tot de conclusie, dat naar haar oordeel de bevoegdheid van deputaten niet nader behoeft omschreven te worden; en heeft zij alleen aan de Synode voor stellen het verzoek van Utrecht niet in te willigen.

Toch kan hiermeê niet worden volstaan.

Uit de correspondentie tusschen Utrecht en de deputaten der Generale Synode dd 19 Juli, 27 Juli en 3 Augustus 1905 is aan uwe commissie duidelijk geworden, en hieruit is Utrecht's verzoek te verklaren,

- a. dat Utrecht aan de deputaten verzocht had om medische verklaringen omtrent Ds. INGWERSEN, te willen goedkeuren;
- b. dat de deputaten met die verklaringen echter geen genoegen hebben genomen doch eene verklaring verlangden van eenen anderen deskundige;
- c. dat Utrecht echter geweigerd heeft Ds. INGWERSEN door dien deskundige te laten onderzoeken; en

d. dat Utrecht naar aanleiding van dat geval tot de Synode is gekomen met bovengenoemd verzoek.

Uwe commissie heeft deze zaak ook overwogen en meent niet anders te kunnen oordeelen, dan dat Utrecht in dit geval niet goed heeft gehandeld. Utrecht toch wil dat de deputaten tevreden zullen zijn met eene verklaring, die ten genoegen van den Kerkeraad van Utrecht is; terwijl artikel 4 der Zendingssorde zegt, dat de verklaring *ten genoegen van de deputaten* moet wezen.

De commissie heeft daarom tot geene andere conclusie kunnen komen dan deze:

dat de handeling van den Kerkeraad van Utrecht ten opzichte van de medische verklaring van Ds. INGWERSEN tegenover de voornoemde deputaten niet goedgekeurd kan worden.

En zoo wordt dan aan de Synode door uwe commissie voorgesteld (volgt de conclusie in het artikel der Acta).

J. HANIA, *Rapporteur.*

BIJLAGE XXII.

Verslag van de Theologische School.

(Art. 27.)

De deputaten-curatoren der Theologische School van de Gereformeerde Kerken hebben de eer, aan de Synode het volgende verslag aan te bieden van den toestand der School sinds de Synode van Arnhem, September 1902 tot einde Juli 1905.

I. Curatorium. Mede ter voldoening aan de opdracht, aan de deputaten-curatoren door de Synode van Arnhem gedaan, luidende „datgene te doen, wat in de tegenwoordige omstandigheden tot handhaving van de Theologische School vereischt wordt”, kwamen de deputaten-curatoren acht maal samen, drie maal in gewone, vijf maal in buitengewone vergadering.

De »Handelingen” van al deze vergaderingen zijn in druk verschenen; de jongste »Handelingen” zonder voorrede, volgens besluit van de curatoren van November 1904, dat de Handelingen, die sinds 1898 naar besluit van het curatorium met eene voorrede van de professoren naar toerbeurt verschenen, voortaan zonder voorrede zullen worden uitgegeven.

Meer dan ééne mutatie had plaats in het personeel van de deputaten-curatoren.

In de vergadering van 26 November 1902 sprak de Praeses een woord ter nagedachtenis van den curator Dr. G. VAN GOOR, dien de Heere in den morgen van 22 November op het onverwachtst tot Zich had genomen. Met bijzondere toewijding en groote kunde heeft Dr. VAN GOOR zeven jaren achtereen de belangen der School voorgestaan en bevorderd. Voor dezen broeder nam als curator voor Utrecht zitting Ds. A. M. DONNER. Door de benoeming van Dr. H. BOUWMAN tot hoogleeraar aan de School werd in zijne plaats curator voor Gelderland Dr. B. WIELENGA. In Juli 1904 nam bij ingekomen schrijven Ds. L. NEIJENS afscheid van het curatorium, waar in hij twee en twintig jaren als curator voor Noord-Holland zitting had, en waarvan hij zestien jaren secretaris was. De liefde en ijver van dezen broeder, alsook zijne dienstvaardigheid en accuratesse als secretaris zal bij het curatorium in dankbaar aandenken blijven. In zijne plaats nam als curator zitting Ds. B. VAN SCHELVEN. Op de jongste vergadering kwam van Zuid-Holland als curator Ds. W. B. RENKEMA, Ds. W. DOORN, die ook zeer vele jaren curator der School was, wenschte, evenals Ds. NEIJENS, bij zijne provincie niet meer in aanmerking te komen. Ook aan hem richtte het curatorium een schrijven van dank voor zijnen gewaardeerden arbeid, der School bewezen.

De curatoren bezochten naar eenen vastgestelden rooster geregeld de verschillende colleges der hoogleeraren en woonden herhaaldelijk examina bij. De rapporten daarvan, in de jaarlijksche vergadering uitgebracht, luiden steeds gunstig. Zij gaven omtrent den inhoud en de methode van onderwijs het gewenschte getuigenis. Een enkele wenk, dien het curatorium gaf, werd in dank aangenomen en verhoogde de tevredenheid over den geregelde gang van zaken.

Ingevolge Art. 101 der Wet op het Hooger Onderwijs werd door de curatoren telkenjare aan den Minister van Binnenlandsche Zaken en aan Burgemeester en Wethouders der gemeente Kampen een beredeneerd verslag ingediend van den toestand der School en van het aan haar verbonden gymnasium.

II. Hoogleraren en lectoren. Kort na het scheiden der Synode van Arnhem kwam 6 en 7 October 1902 het curatorium saam, op verzoek van de hoogleraren Dr. H. BAVINCK en P. BIESTERVELD. De reden, die hun Hooggeleerden leidde tot het verzoek om eene buitengewone vergadering, was, dat zij, in kennis gesteld zijnde met een besluit van de directeuren der Vrije Universiteit te Amsterdam, aan deze directeuren het verzoek hadden gericht om niet tot benoeming over te gaan, voor zij de deputaten-curatoren hadden kunnen raadplegen. Zij wenschten de curatoren te vragen, of dezen gronden konden aangeven, die hen zouden moeten bewegen, om tot de directeuren te zeggen «benoemt ons niet». Zij vernamen hierover gaarne het advies van de curatoren en gaven daarbij de verzekering, dat zij zulk een advies in ernstige overweging zouden nemen, ofschoon zij zich daardoor niet gebonden konden of zouden achten.

Na breedvoerige discussie besloot het curatorium het gevraagde advies niet te geven, wel werd een dag later met eenparige stemmen de volgende motie aangenomen en aan de beide professoren medegedeeld „curatoren, de mededeelingen van de hoogleraren BAVINCK en BIESTERVELD gehoord hebbende, spreken als hun oordeel uit, dat met het oog op den toestand der Theologische School het ten eerste gewenscht is, dat deze hoogleraren aan deze richting blijven”.

Genoemde hoogleraren namen de benoeming aan en vroegen in de vergadering van 30 October eervol ontslag als hoogleraren aan de Theologische School, hetgeen hun op hun verzoek in de gegeven omstandigheden werd verleend tegen 1 Januari 1903. Het curatorium sprak bij deze ontslaggeving uit, dat het betroude de omstandigheden, waarin nu de Theologische School gekomen was, aangezien het zeer waardeende den arbeid der B. B. BAVINCK en BIESTERVELD, aan de Theologische School gedurende vele jaren verricht, en zeide hun dan ook namens de Kerken voor dien arbeid dank. Den 16en December 1902 namen de hoogleraren Dr. H. BAVINCK en P. BIESTERVELD met een kort woord afscheid in een samenkomst van hoogleraren en studenten.

Ingevolge opdracht der Synode van Arnhem, om, met bijstand van de deputaten der Synode, met bekwaam spoed, in plaats van wijlen professor D. K. WILJENGA eenen opvolger te benoemen die bij name de Kerkgeschiedenis en het Kerkrecht zou hebben te doceeren, en getrouw aan het mandaat om datgene te doen wat in de tegenwoordige omstandigheden tot handhaving van de School vereischt wordt, en na gehoord te hebben het advies van de hoogleraren NOORDTJII en LINDBOOM, dat huns inziens met twee nieuwe hoogleraren het onderwys behoorlijk geregeld kon worden, besloot het curatorium tot het doen van twee benoemingen welk besluit werd uitgevoerd in twee vergaderingen met de deputaten der Synodi. Tot hoogleraar in de Dogmatiek en aanverwante vakken werd 30 Oct. 1902 benoemd Ds. B. VAN SCHELVEN, predikant te Amsterdam, en tot hoogleraar in de Kerkgeschiedenis en het Kerkrecht Dr. H. BOUWMAN, predikant te Hattem. Ds. B. VAN SCHELVEN bedankte voor de benoeming en in zijne plaats werd 26 November 1902 benoemd Dr. A. G. HONIG, predikant te Zeist. Dr. BOUWMAN en Dr. HONIG namen hunne benoeming tot hoogleraar aan. Leestgenoemde aanvaardde 11 Februari 1903 zijn ambt als hoogleraar aan de Theologische School, met eene rede, getiteld „Het object der Kerkgeschiedenis”. en Dr. HONIG 8 April 1903 met eene rede getiteld »Godgeleerdheid en Wijsbegeerte”.

Tijdens de vacaturen in het personeel van hoogleraren rustte, ten genoegen van het curatorium, de zorg voor den goeden gang der School op de twee overgeblevene hoogleraren, M. NOORDTJII en L. LINDBOOM. Aanstonds na de in functie treding der twee nieuwe hoogleraren konden de theologische colleges weder gegeven worden volgens de vastgestelde Series. Het rectoraat werd bij torbeut waargenomen door de professoren NOORDTJII, LINDBOOM en BOUWMAN.

De vier hoogleraren hadden het voorrecht steeds eene goede gezondheid te mogen genieten en geregeld hunnen arbeid te verrichten. Alleen prof. LINDBOOM moest wegens ernstige krankheid zijn arbeid eenige weken onderbreken, doch mocht 8 Februari 1904 zijn werk weder beginnen.

Tot zijn leedwezen zag zich het curatorium gedwongen om in zijn jongste vergadering aan prof. LINDBOOM mede te deelen, dat van twee Classe en vier Kerkeraden klachten waren ingekomen over zijn optreden in de pers, in zaken het kerkelyk leven betreffende.

Van deze klachten kwamen bij de curatoren, in comite vergaderd, slecht twee in aanmerking, aangezien deze betroffen de positie van prof. LINDBOOM als hoogleraar der School, de overige vier werden ter zijde gelegd, als gaande over zijne positie als lid der Kerk en als lid van den »Wachterbond”. De meerderheid van het curatorium, overwegende dat Z.H.G.

in eene bijzondere positie tegenover de Kerken verkeert door zijn hoogleeraar-zijn in dienst der Kerken, oordeelde, dat de raadgevingen in zake de verkiezing en benoeming van ouderlingen en diakenen en afvaardiging tot meerdere vergaderingen van prof. LINDEBOOM afkeuring verdienden, en vermaande hem zich voortaan daarvan te onthouden. Tegen deze uitspraak van het curatorium in zijne meerderheid heeft deze, alsook tegen het besluit in zake het voorwoord vóór de gedrukte »Handelingen», bij deze Synode protest aangetekend; evenzeer tegen het feit, dat hij niet eerst is gehoord en ook vooraf niet is ingewonnen het advies van de hoogleeraren. Met prof. LINDEBOOM gaf ook prof. NOORDTJII zijne bevreemding en afkeuring te kennen, over bovengenoemde uitspraak en genomen besluit, alsook over de wijze van behandeling, door de curatoren in deze gevolgd.

In dezelfde vergadering werd door prof. LINDEBOOM een adres aan het curatorium, na voorlezing, overhandigd, waarin Z. H. G. o. a. mededeelde, dat en waarom hij zich tot de Generale Synode zou wenden met bezwaar tegen »De Heraut» en andere bladen en tegen Kerkeraden en Classen, die onverhoord hem oordeelden.

Eene discussie met genoemde hoogleeraren, alleen gaande over het besluit in zake het voorwoord vóór de »Handelingen» leidde niet tot een gewenscht resultaat.

Ook in het personeel van de *lectoren* had verandering plaats. Dr. J. VAN DER VALK, die 7 Juli 1902 de graad verwierf van doctor in de Classieke Letteren, vroeg tegen 1 Sept. 1903 eervol ontslag aan, wegens de aanneming van zijne benoeming tot Rector aan het Marnixgymnasium op Gereformeerden grondslag te Rotterdam. Het werd hem als leeraar aan het Gymnasium en als lector in de Latijnsche taal en het patristisch Latijn aan de Theologische School, eervol verleend, onder dankbetuiging voor de diensten in genoemde betrekkingen bewezen. Het curatorium benoemde tot lector Dr. J. J. ESSER, die 19 December 1902 den doctors titel in de classieke Letteren had verworven. Thans zijn er drie lectoren: Dr. J. KAPTEIJN, die 8 Juli 1902 doctor in de classieke Letteren werd, geeft den propaedeutici onderricht in het Grieksch; Dr. A. NOORDTJII in het Hebreuwsch en in het Nederlandsch; en Dr. J. J. ESSER in het Latijn. Met goedkeuring van het college van Hoogleeraren gaf Dr. A. NOORDTJII in den cursus 1904/5 aan theologische studenten een privatissimum tot oefening in het lezen en vertalen van het O. Testament. Door de benoeming van slechts twee nieuwe hoogleeraren werd prof. NOORDTJII met dank ontheven van enkele propaedeutische lessen in 't Hebreuwsch. De arbeid der lectoren geschiedde geregeld en tot genoegen van Curatoren.

III. Studenten. Spreekt het verslag, uitgebracht door den vorigen secretaris in de Synode van Arnhem, dat op de rol der studenten stonden ingeschreven 71, thans moet veel kleiner getal worden gonoemd. Zeven en twintig studenten verlieten tegelykertijd met prof. BAVINCK en prof. BIE-STERVELD de School, om overgeschreven te worden in het Album studiosorum der Vrije Universiteit te Amsterdam. De cursus 1903/4 werd geopend met 28 studenten; die van 1904/5 met 27. In den cursus 1903/4 deden 10 studenten met goed gevolg hun candidaatsexamen; in den nu met Juni j.l. gesloten cursus 6.

Kon telken jare door het college van hoogleeraaren gunstig getuigenis worden afgelegd van het gedrag en den ijver der studenten, in de jongste vergadering van het curatorium ging dit voor het college moeilijk ten opzichte van een tiental in de laatste weken. Einde Mei ontving het college een schrijven van tien studenten inhoudende de mededeeling, dat zij voornemens waren aan ouders of verzorgers toestemming te vragen om ten spoedigste over te gaan naar de Vrije Universiteit. Het college, erkennende de vrijheid dezer studenten om hunne studiën aan de School te eindigen en over te gaan naar Amsterdam, kon evenwel de wijze, waarop door hen van die vrijheid werd gebruik gemaakt, niet goedkeuren. Het vond meer dan ééne reden hen daarover te onderhouden, zelfs twee hunner tijdelijk te schorsen. Zes van de tien betuigden hun leedwezen over hunne wijze van doen, waarvan vier terugkwamen op hun voornemen om de School te verlaten. Een ander van de tien moest om eene andere reden van de School worden verwijderd. Het curatorium, na nog gehoord te hebben vijf van de tien studenten in deze droeve aangelegenheid, keurde in een met meerderheid van stemmen genomen besluit, de handelingen van het college van hoogleeraren in deze zaak goed; vond geene reden om de schorsing van de twee studenten, nu door hun vertrek door het curatorium vervallen geacht, af te keuren, en probeerde ook, naar Artikel 10 van het School-reglement, de verwijdering van dien éénen student, evenwel met blijdschap vernemende, dat hij voor het college belijdenis van zonde had gedaan.

Overigens was het gedrag en de onderlinge verhouding der studenten zeer goed. In het begin van den cursus 1904/5 werd een dispuutcollege opgericht, waarvan de studenten, de hoogleeraren en de leeraren van het Gymnasium leden kunnen zijn. De gezondheidstoestand der studenten was in den regel naar wensch. Alleen de student van het derde jaar P. DE PUTTER werd door ongesteldheid genoodzaakt naar huis te gaan en af te zien van het examen. Drie andere studenten van hetzelfde jaar gevoelden zich wegens de omstandigheden der laatste weken niet in staat hun voorgenoemen examen te doen. Vijf propaedeutici slaagden.

IV. Gymnasium. Door het overlijden van Dr. VAN GOOR, het heengaan van prof. BAVINCK en het niet-meer curator zijn van Ds. NELLENS, kwam er in de commissie van Toezicht op het Gymnasium veel verandering. De tegenwoordige leden der commissie zijn prof. M. NOORDTJUI, voorz., Mr. H. VAN DER VEGTE, secr., Ds. J. HESSELS, prof. L. LINDEBOOM, en Ds. T. NOORDEWIJER, die gelijk de vorigen, zich van hunne opdracht met nauwgezetheid kweten.

Dr. J. KAPTEIJN werd rector in de plaats van Dr. FISCHER. De conrector, Dr. W. H. NIEUWHUIS, die na Dr. J. VAN DER VALK als zoodanig benoemd was, trad in de laatste weken van den jongsten cursus als waarnemend rector op, vanwege ongesteldheid van den rector, dien wij hopen, dat spoedig geheel hersteld zal zijn.

In den loop van den cursus 1902/3 deed de heer D. J. A. WESTERHUIS met goed gevolg zijn doctoraal examen in de classieke Letteren; evenzoo in den cursus 1903/4 de heer W. NAWIJN EZN., die na het vertrek van Dr. J. VAN DER VALK tot tijdelijk leeraar was benoemd. In denzelfden cursus verkreeg de heer G. OOSTERHOF zijne acte B. M. O. Fransch, en deed de heer J. GUNNINK zijn doctoraal in de Nederlandsche letteren. Het aantal leeraren aan het gymnasium bedraagt negen. Behalve de reeds genoemden zijn daaraan werkzaam de heeren Dr. J. J. ESSER, Dr. A. NOORDTJUI en H. VISSINK JR. De traktementen der tijdelijk aange-stelde leeraren werden geleidelijk verbeterd met het bedrag, dat vrij viel door de wijze, waarop in de vacature van Dr. VAN DER VALK werd voorzien. Alle leeraren arbeidden tot tevredenheid van de Commissie.

Door de benoeming van slechts twee nieuwe hoogleeraren aan de School, werd prof. LINDEBOOM met dank ontslagen van de lessen in de christelijke religie aan het gymnasium en werden deze lesuren opgedragen aan Dr. A. NOORDTJUI, die ze eerst gaf in gecombineerde klassen, doch in het laatste jaar op zijn verzoek en naar besluit van het curatorium op voorstel der Commissie van Toezicht, in elke klasse, en wel in elk der zes klassen één uur per week.

Telken jare werd de gymnasiale cursus geopend met 42 leerlingen en zijn de eerste beide cursussen geëindigd met 39 gymnasiasten. In den jongsten cursus 1904/5 waren er 6 in de 1e, 10 in de 2e, 8 in de 3e, 8 in de 4e, 4 in de 5e en 6 in de 6e klasse, totaal 42, waarvan er uit de 2e klasse één de Inrichting verliet om in den militairen dienst te gaan. Ook was er nog een toehoorder in de 2e klasse.

Aan het besluit der Synode van Arnheim om het Reglement voor de gymnasiale opleiding zóó te wijzigen, dat het onderwijs zal worden gegeven in eenen zesjarigen cursus, werd uitvoering gegeven; en bij Koninklijk Besluit van 23 Januari 1903 Nr. 38 werd het getuigschrift van bekwaamheid tot universitaire studiën, afgegeven door het Gymnasium, met inachtneming der desbetreffende wettelijke voorschriften, gelijkgesteld met het getuigschrift in Art. 11 der Wet tot regeling van het Hooger Onderwijs vermeld. Ten overstaan van gecommiteerden der Regeering werd het eindexamen van een zestal leerlingen voor het eerst afgenomen 25—27 Juni 1903. Slechts één leerling werd afgewezen. Op 24 Juni 1904 slaagden 5 van de zeven leerlingen, waarvan één voor de beide afdelingen A en B met zeer zeldzame cijfers, en 24 Juni j.l. deden vijf van de zes met goed gevolg eindexamen, allen voor acte A.

Het gedrag en de ijver der leerlingen was goed. Geregeld bezochten de leeraren die leerlingen, die niet in het eigen huisgezin of daarmede gelijkstaande kosthuizen woonden. Om toezicht over de te kerk gaande leerlingen te kunnen houden, werd door de commissie van Toezicht aan den Raad der Gereformeerde Kerk te Kampen verzocht vaste plaatsen den leerlingen te willen geven, waaraan genoemde Kerkeraad voldeed.

Machtigde reeds de Generale Synode van Groningen 1899, Art. 52 de curatoren, om, indien zich eene geschikte gelegenheid voordeed en de financiële lasten der Kerken er aanmerkelijk door werden verlicht, het gymnasium aan eene particuliere vereeniging over te dragen; de Synode van Arnheim verstrekte aan de curatoren volledige machtiging zoo spoedig doenlijk het gymnasium over te dragen, altijd echter met dien verstande:

1°. dat het onderwijs, wat het Gereformeerd karakter betreft onder beslissend toezicht kome van den Kerkeraad der Gereformeerde Kerk van de plaats van vestiging;

2°. dat de door de leeraren verkregen rechten zouden worden overgenomen;

3°. dat ook ter vergoeding daarvoor een niet al te hoog en afdalend jaarlijksch subsidie door de betrokken vereeniging van de Kerken zou worden gevraagd.

De gedrukte »Handelingen» geven bewijs, dat de uitvoering van deze synodale machtiging inzake overdracht van het gymnasium wel met veel ernst door het curatorium is ter hand genomen, maar tot nog toe niet is gelukt. Onderhandelingen met eene vereeniging voor Gereformeerd voorbereidend universitair onderwijs, gevestigd te Zwolle, leidden tot geen resultaat; evenzoo met eene gelijke vereeniging te Rotterdam. Het rapport van de commissie van overdracht vestigde onder meer de aandacht van het curatorium op het gewenschte en noodzakelijke om aanwijzing te doen van de bron, waaruit de bijdrage, die aan eene vereeniging zal worden toegezegd, kon worden gevonden en versterkte den indruk, dat bij eene eventueele overdracht in plaats van vermindering veeleer eene vermeerdering van financiële lasten voor de Kerken zou worden veroorzaakt; daarbij niet zonder grond veronderstellende, dat de Kerken zeker meer bereid zullen zijn om voor een gymnasium, verbonden aan de School, hare gaven te offeren, dan voor eene subsidie, uit te keeren aan eene vereeniging. De zaak van de overdracht rustte eenigen tijd en werd weder aangevat na de indiening van de gewijzigde Wet op het Hooger Onderwijs bij de Tweede Kamer, waarbij na hare aanneming en in werkingtreding, wat thans een feit is, ook bijzondere gymnasia aanspraak kunnen maken op Rijkssubsidie. Eene eerste poging daartoe in de vergadering van November j.l. kon geen algemeene instemming vinden. Weder werd een concept-contract ontworpen tusschen de curatoren der Theologische School te Kampen enerzijds en eene vereeniging voor Gereformeerd voorbereidend Hooger Onderwijs te Kampen anderzijds, die ook nog heden niet in de werkelijkheid bestaat, maar wellicht spoedig zal worden opgericht, wanneer het ingediende concept-contract, door het curatorium voorgesteld, door deze Synode mocht worden aangenomen.

Na onderscheidene wijzigingen in genoemd contract, dat als bijlage hier bij gaat, te hebben aangebracht, werd besloten aan de Synode het volgende mede te deelen, wat het curatorium bij dezen doet: *het curatorium deelt der Synode mede, dat het niet geslaagd is uitvoering te geven aan het mandaat, den curatoren gegeven in Art. 210 der Synode van Arnhem, aangezien eene dergelijke vereeniging zich niet heeft aangemeld en ook door de curatoren niet is gevonden. Wel werd aan het curatorium een ontwerp-contract aangeboden van eene vereeniging in wording op eenigszins andere voorwaarden. Van deze vereeniging mag worden gehoopt, dat zij binnen niet al te langen tijd het gymnasium zal kunnen overnemen. Aan dit concept-contract hecht het curatorium in casu zijne goedkeuring, het voorts onderwerpende aan het oordeel der Synode*

Door den curator Ds. B. VAN SCHELVEN is verzocht hier te vermelden, dat hij uitdrukkelijk heeft uitgesproken geene verantwoordelijkheid voor dit concept te willen dragen en dat hij ook aan de goedkeuring daarvan niet heeft deelgenomen. Voorts dient hierbij nog gezegd, dat het curatorium het beter oordeelde de uitspraak der Synode inzake het concept-contract eerst af te wachten, vóór het overging uitvoering te geven aan de machtiging, door de Synode van Arnhem verleend, om te regelen wat in betrekking »tot het eindexamen noodig »zal blijken en, voorzoover noodig, dienovereenkomstig in het Reglement de vereischte wijzigingen of aanvullingen aan te brengen».

V. Gouden jubileum en Schooldag. Ter uitvoering van het besluit der Synode van Arnhem, waarbij aan de deputaten-curatoren vrijheid werd verleend, om in 1904 eene feestelijke herdenking van het vijftigjarig bestaan der Theologische School te organiseren en uit de kas der School zoodanige uitgaven te doen, als zij daartoe noodig en beschikbaar zouden achten, werd door het curatorium benoemd eene commissie van drie leden: Ds. J. WESTERHUIS, Prof. L. LINDEBOOM en Ds. A. M. DONNER, die, gesteund door eene plaatselijke subcommissie te Kampen, de feestelijke herdenking voorbereidde en leidde. Op Woensdag 15 Juni 1904 werd met veel opgewektheid het gouden jubileum der Theologische School te Kampen gevierd. Den avond te voren werd in de Burgwalkerk te Kampen eene dank- en bidstond gehouden, waarbij Ds. G. ELZENGA voorging. Uit alle deelen des lands waren velen

opgekomen, om bij de herinnering aan de historie der School in eenē feestrede van den Rector Prof. LINDEBOOM, en toespraken van de andere hoogleraren, van curatoren, van leeraren van het gymnasium, van predikanten en studenten, den Heere te danken voor de velerlei zegening, die het den Koning der Kerk behaagde vijftig jaren achtereen door de School aan onze Kerken te schenken. De curator Ds. A. LITTOOV werd dien dag benoemd tot Ridder in de orde van den Nederlandschen Leeuw, met welke onderscheiding van H. M. de Koningin Z.Exc. de Commissaris der Koningin in Overijsel Z.Eerw. en de School persoonlijk gelukwenschte. Van Z.Exc. den Minister van Binnenlandsche Zaken, Dr. A. KUYPER, werd een sympathiek telegram ontvangen, en bij monde van Prof. Dr. G. H. J. W. J. GEESINK bracht ook de Theologische Faculteit der Vrije Universiteit haren feestgroet.

Bij brieven en telegrammen kwamen vele sympathie-betuigingen in, ook van de Generale Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk in Noord-Amerika en van het curatorium harer School. Uitvoeringe verlagen van dit gouden jubileum der Theologische School verschenen in »de Bazuin» en in den Almanak van het Studentencorps »F. Q. I.» voor het jaar 1905.

Vele broeders en vrienden der School spraken op dit feest den wensch uit om, zoo mogelijk op den 15en Juni, den geboortedag der School, telken jare eenen *Schooldag* te hebben.

Op hun verzoek besloot het curatorium tot eenen Schooldag op den Dinsdag in de eerste volle week van Juli en benoemde eene commissie tot voorbereiding en leiding. Dit jaar zou hij voor de eerste maal gehouden zijn, maar de oommissie achtte het gewenscht, met het oog op de omstandigheden aan de School van den laatsten tijd, hem uit te stellen. Besloten werd, in aanmerking nemende den tijd voor de te houden Synode, den Schooldag dit jaar niet meer te doen plaats hebben.

VI. Studiefonds. Dit fonds, ontstaan uit eene gift voor dit doel aan de Docenten der Theologische School, bekrachtigd door de Synode te Assen 1888, verkreeg bij gelegenheid van het 50-jarig bestaan der Theologische School eene aanmerkelijke uitbreiding. Onder leiding van een comité, bestaande uit de Brs. Ds. J. H. DONNER, Ds. N. J. VAN GOOR en Dr. A. NOORDTJIIJ ontving het ten vorige jare vele giften. Sinds 1 Juli 1904 wies het nog met ruim f 4000 aan.

In het afgelopen boekjaar werd aan een twaalfstal (studenten en gymnasiasten) steun verleend tot een totaal bedrag van f 1729. Het kapitaal is thans f 19747.57. Het curatorium stelde voor dit fonds een reglement vast, te vinden in Art. 26 der handelingen 1904.

Tot penningmeester werd benoemd Prof. Dr. A. G. HONIG, die het met veel zorg behartigde.

Het fonds staat onder beheer van het college van hoogleraren, dat jaarlijks rekening en verantwoording doet aan de curatoren.

VII. Financiën. In den tijd, waarover dit verslag loopt, verrichtte de penningmeester der School, Dr. H. FRANSSEN, weder zijnen arbeid met eene activiteit en nauwkeurigheid, die curatoren ook hier dankbaar vermelden. In zijn jongste verslag verklaarde de penningmeester, dat op 1 Mei 1905 de stand der geldmiddelen niet onbevredigend was. Er was toen in kas f 10707.58⁵ tegen f 9155.34 op 1 Mei 1904. Aan feestcollecten bij het gouden jubileum werd ontvangen f 4168.79⁵ en aan feestgaven f 2507.96, totaal f 6676.66⁵; waarvan, na aftrek van de kosten der feestviering, als zuivere inkomst te boeken viel f 5327.91⁵. De gewone collecten klommen in het afgelopen boekjaar met f 539.02⁵, de contributiën gingen niet noemenswaard achteruit; maar de giften daalden aanmerkelijk. In het vorige dienstjaar kwam nog eene bijzondere gift in van f 2000 en in het afgelopen boekjaar een legaat van f 250. De uitgaven bleven vrijwel gelijk. Enkele posten stegen maar andere vroegen minder. Het besluit van de Synode te Arnhem, dat tot instandhouding van de School voortaan jaarlijks voor haar twee afzonderlijke collecten door de Kerken zullen gehouden worden, werd nog niet door al de Kerken nageleefd. Herinnering aan de opwekking, die de curatoren in 1902 deden uitgaan, om naar het besluit der Synode de twee afzonderlijke collecten getrouw te houden, is dies nog niet overbodig. Dat het curatorium niet gedrongen worde weder in overweging te nemen een in 1902 verworpen voorstel, om aan te stellen eenen agent tot winneng van contribuanten! Het feit, dat de college- en examen-gelden de laatste jaren veel minder zijn, alsook dat de giften en de opbrengst van »de Bazuin» achteruitgaan, dringe tot meerdere offervaardigheid!

VIII. Pensioenfonds. Krachtens machtiging van de Synode te Arnhem aan den penningmeester der Theologische School werd zooveel uit de kas der School in het pensioenfonds

voor de hoogleraren gestort, als na ontvangst van de bijdrage der deelgerechtigden, tot instandhouding noodig bleek. In het afgelopen jaar bedroeg die storting f 3091.89. Het in de Nutsspaarbank belegde geld bedraagt thans f 6189.62, en dat in de Rijkspostspaarbank f 1263.83. Aan pensioenen werd het jongste jaar uitbetaald f 3732.14. Naar het besluit der Synode van Arnhem werd aan Art. 10 van de »bepalingen tot regeling van het verleen van pensioenen», enz. toegevoegd: »dit pensioen zal ingaan drie maanden na het overlijden, zullende gedurende deze drie maanden het volle tractement worden uitbetaald». De penningmeester van dit fonds, de heer F. GUNNIK BZN., die als zoodanig op de jongste vergadering werd gecontinueerd, beheerde het zeer ten genoegen van het curatorium.

IX. „Bazuin” en „Kerkblad”. Voor de uitgave van beide bladen is sinds October 1902 eene commissie, bestaande uit prof. LINDEBOOM, J. H. BOS, en Dr. H. FRANSSSEN, die, volgens hare instructie, onder meer ook de opdracht heeft alle ontvangsten en uitgaven van »de Bazuin” te beheeren en het zuivere saldo per kwartaal af te dragen aan den penningmeester der Theologische School. Dit zuivere saldo wordt jaarlijks minder. Het getal abonné's daalt sterk. Over 1902/3 was de opbrengst van »de Bazuin” f 4723.99⁵, over 1903/4 f 4169.90 en over 1904/5 f 3661.52; alzoo een achteruitgang in de laatste twee jaren van bijna f 1100. Dat dit niet zoo voortga, opdat »de Bazuin” zooveel mogelijk blijve, wat zij steeds geweest is: eene vaste en flinke bron van inkomsten voor de School.

Met 1 Januari 1903 verkregen op verzoek prof. BAVINCK als hoofdredacteur en prof. BIESTERVELD als plaatsvervangend redacteur eervol ontslag met dank voor hunnen gewaardeerden arbeid aan »de Bazuin”, en werd tot hoofdredacteur telken jare benoemd prof. NOORDZIJ en tot plaatsvervangend redacteur prof. LINDEBOOM. Ook werd het vorig jaar benoemd eene Commissie van Toezicht op den inhoud van »de Bazuin”, thans bestaande uit de bts. prof. LINDEBOOM, prof. HONIG en Ds. J. HESSELS, tot taak hebbende om naar eene daartoe strekkende instructie den hoofdredacteur in de zorg voor den inhoud van »de Bazuin” terzijde te staan. Aan al de broederen, die meer of minder geregeld in »de Bazuin”, schrijven, wordt dank gezegd voor hunnen arbeid; ook aan Ds. J. W. A. NOTTEN, die einde April 1903 zijnen arbeid aan »de Bazuin” staakte.

Inzake »Het Kerkblad” werd door de Synode van Arnhem, curatoren opgedragen aan dit blad voortaan elke maand te doen verschijnen; daarin op te nemen korte berichten uit de Kerken en verantwoording van gelden voor generale kerkelijke doeleinden; den abonnementsprijs te bepalen op f 0.50 's jaars; en overigens de bestaande bepalingen te handhaven. October 1902 benoemd het curatorium eene commissie, die met de Bazuin-commissie zou zorgen, dat tegen 1 Januari 1903 het besluit der Synode werd uitgevoerd. Haar werd volmacht verleend tot het benoemen van eenen redacteur. Ds. B. VAN SCHELVEN werd tot redacteur benoemd. De abonnementsprijs werd gesteld op f 1.— 's jaars. De kosten van dit officieel orgaan der kerken bedroegen over 1903 f 365.62⁵ en over 1904 f 222.55, die door de Provinciën naar den vastgestelden maatstaf werden voldaan. Het curatorium heeft geene voorstellen in zake dit blad der Kerken, waarvan op deze Synode zal worden gehandeld.

X. Bibliotheek en Zendingsmuseum. Met dank voor wat prof. BAVINCK als bibliothecaris der Theologische School verrichtte, benoemde het curatorium na diens eervol ontslag den heer W. DE VRIES als zoodanig; aan wien ook de zorg werd toevertrouwd voor de Zendingsbibliotheek en het museum, waarvan de verzorger was prof. BIESTERVELD, die op verzoek, daarvan eervol ontslagen werd, met dank voor den arbeid daaraan besteed. October 1904 nam de heer W. DE VRIES als bibliothecaris ontslag, ook als verzorger van het Zendingsmuseum. Hem werd dank gezegd voor zijne bewezen diensten. Curatoren benoemden in zijne plaats prof. Dr. H. BOUWMAN en tot amanuensis den heer J. H. BOS te Kampen. Voor laatstgenoemde werd eene instructie vastgesteld.

Hoewel reeds in de Juli-vergadering van 1903 curatoren besloten aan de eerstkomende Generale Synode eenen catalogus over te leggen van hetgeen der Theologische School toebehoort in onderscheiding van de generale deputaten voor de Zending, kunnen zij dit op deze Synode nog niet doen. Wel is het grootste gedeelte van den catalogus opgemaakt, maar het was den bibliothecaris en den amanuensis om omstandigheden onafhankelijk van hunnen wil nog niet mogelijk aan de jongste curatoren-vergadering dien compleet voor te leggen, met een plan tot het drukken daarvan.

De bibliotheek der School werd het laatste jaar vermeerderd met circa 500 boekwerken,

waaronder 350 stuks van de leesvereniging der studenten. Belangrijke en kostbare werken werden niet aangekocht. Beteekenisvolle schenkingen hadden niet plaats, uitgenomen het prachtexemplaar van Ds SCHOUTEN's werk: »de Tabernakel», dat Z. Eerw. ter herinnering aan het bezoek van professoren en studenten en als blijk van belangstelling in het gouden jubileum der School aan de bibliotheek ten geschenke gaf. Behalve de professoren en de studenten maakten ook velen buiten Kampen van de bibliotheek gebruik.

XI. Archief. Het curatorium benoemde den bibliothecaris prof. Dr. H. BOUWMAN in 1904 ook tot archivarius. Z. H. G. legde in de jongste vergadering eene lijst over van de in het archief der School berustende stukken. Nog onderscheidene pakketten, brieven moeten worden gecatalogiseerd. Aanwezig zijn de notulen van het college van hoogleeraren van 1854 tot 1859 en van 1871 tot heden. Van 1859 tot 1871 zijn de notulen nooit officieel gehouden.

Prof. BOUWMAN is dank gezegd voor zijnn bemoeiingen in dezen.

En hiermede hebben de deputaten-curatoren hun verslag uitgebracht. Blijde en droeve dagen heeft de School in de laatste drie jaren doorleefd. Doch onder alles wat haar trof en dreigde, hield de Heere haar staande. Hij zij met haar, met hare hoogleeraren en leeraren, met hare studenten en leerlingen, en doe haar arbeiden tot eere zijns Naams en tot heil der Kerken, aan wie zij toebehoort.

Uit naam van de deputaten-curatoren voornoemd,

A. M. DONNER, *Rapporteur.*

BIJLAGE XXIIa.

Ontwerp-contract.

(Art. 26.)

Curatoren der Theologische School te Kampen, ten dezen vertegenwoordigd door den Voorzitter en den Secretaris van hun college, tot het aangaan dezer overeenkomst gemachtigd door de Generale Synode van »de Gereformeerde Kerken in Nederland», bij haar besluit van 1902,

Contractant te eenerzijde, en de Vereeniging voor Gereformeerd voorbereidend Hooger Onderwijs te Kampen, ten dezen vertegenwoordigd door den Voorzitter en den Secretaris van het bestuur der Vereeniging, tot het aangaan van deze overeenkomst gemachtigd bij besluit van de Algemeene Vergadering der Vereeniging van

Contractante te anderzijde,
zijn het volgende overeengekomen :

ART. 1.

Contractant te eenerzijde draagt over en Contractante te anderzijde aanvaardt op den 1905 het gymnasium, bekend onder den naam van »gymnasiale afdeling verbonden aan de Theologische School van de Gereformeerde Kerken in Nederland», gevestigd te Kampen, 't welk dient om jongelingen voor te bereiden a. tot de studie aan de Theologische School en b. tot die aan de universiteiten in Nederland.

ART. 2.

Contractante te anderzijde verbindt zich deze inrichting in stand te houden, zoodat zij steeds aan hare bestemming in Art. 1 omschreven, blijft beantwoorden en haar onderwijs is in overeenstemming met de Heilige Schrift naar de verklaring in de Formulieren van Eenigheid van »de Gereformeerde Kerken in Nederland».

ART. 3.

Contractante te anderzijde erkent, zonder eenig voorbehoud, het recht van den Kerkeraad

der Gereformeerde Kerk van de plaats van vestiging, om toezicht te doen houden op het Gereformeerde karakter van het onderwijs.

ART. 4.

Contractante te anderzijde onderwerpt aan de goedkeuring van *contractant te eenerzijde*

- a. de benoeming van Directeuren door de Algemeene Vergadering der Vereeniging krachtens Art. 12 f harer Statuten;
- b. de benoeming, de instrueering, de pensionering, alsmede de schorsing en het ontslag der leeraren, door directeuren krachtens Art. 6 c der Statuten;
- c. het vaststellen van het leerplan door Directeuren krachtens Art. 6 der Statuten;
- d. het financieel beheer, krachtens Art. 6 der Statuten.

ART. 5.

Contractante te anderzijde verbindt zich,

- a. de op het oogenblik van overdracht aan het Gymnasium werkzame Leeraren in haren dienst te stellen;
- b. de nu door eene vaste aanstelling van de Gereformeerde Kerken aan het gymnasium verbundene, en ter beschikking van de Kerken blijvende, leeraren in haren dienst te stellen, in dier voege dat hunne salarisvoorwaarden gehandhaafd blijven en hun geen vakken buiten het kader van hunne studie zonder hunne bewilliging kunnen worden opgedragen.

Wat aangaat het pensioen der Leeraren sub *b*, dit wordt gewaarborgd door *contractant te eenerzijde* overeenkomstig het reglement, waarin hunne rechten en hunne verplichtingen in deze zijn vastgesteld en omschreven (Acta der Generale Synode van 1896, Bijlage P).

ART. 6.

Contractant te eenerzijde verbindt zich gedurende den duur van dit contract aan *contractante te anderzijde*,

- a. in vrij en kosteloos gebruik af te staan, in goeden doen te onderhouden en desnoodig te verbeteren de localen, de schoolmeubelen en de leermiddelen thans door de gymnasiale afdeling in Art. 1 genoemd in gebruik;
- b. telken jare uit de kas van de Theologische School eene subsidie te geven, aldus, dat in het eerste tweetal jaren 8000, in het tweede tweetal jaren 7000, in het derde tweetal jaren 6000 en in het volgend jaar 5000, daarna 4000, 3000 en 20000 gulden gegeven wordt.

Contractante te anderzijde verplicht zich de jaarlijksche begrooting van ontvangsten en uitgaven en de rekening en verantwoording der Vereeniging te onderwerpen aan de goedkeuring van *contractant te eenerzijde*.

ART. 7.

Contractante te anderzijde verplicht zich, voor het geven van lessen in de propaedeuse aan en het afnemen van examens voor de Theologische School, van de Leeraren van het gymnasium zooveel en voor zoovele uren af te staan als door de curatoren van de School, in overleg met het college van Hoogleraren en de betrokken Leeraren, noodig geacht wordt, en wèl voor een honorarium per uur voor het geven van lessen als door genoemde curatoren wordt bepaald, welk honorarium jaarlijks komt ten laste van de kas der Theologische School.

ART. 8.

Geschillen over de beteekenis en uitlegging van dit contract worden door partijen aan de beslissing van drie scheidslieden onderworpen. Bij het ontstaan van een geschil benoemt iedere partij één scheidslid. Deze twee door partijen benoemde scheidslieden wijzen tezamen eenen derden aan, welke drie scheidslieden ten spoedigste als goede mannen naar billijkheid

uitspraak zullen doen. Partijen doen reeds nu afstand van elk door de wet gegeven rechtsmiddel om tegen de te geven beslissing op te komen, welke beslissing dus zal zijn in hoogste ressort.

ART. 9.

Contractant te eener zijde en contractante te anderzijde verklaren, dat dit contract is aangegaan voor den tijd van 10 jaren, ingaande den 1905; binnen welchen tijd het alleen met wederzijdsch goedvinden kan worden gewijzigd en ontbonden.

Aan het einde van de tien jaren komt het gymnasium financieel geheel voor rekening van *contractante te anderzijde*, en zal het contract in verband daarmede worden gewijzigd.

In geval de Rijkssubsidie eenig jaar niet mocht worden verkregen, verbindt *contractant te eenerzijde* zich aan de *contractante te anderzijde* de schade uit dit gemis voortvloeiende te vergoeden.

Aldus in duplo opgemaakt en geteekend te Kampen, den 1905.

BIJLAGE XXIII.
(Art. 37.)

**Rapport over het verzoek van de Kerken,
welke op Soemba arbeiden.**

Het stuk E 7f van het agendum is ter fine van advies gesteld in handen uwer commissie.

De deputaten van de Kerken der Provinciën Groningen, Drente en Overijsel voor de Soemba-Zending komen in dit stuk met het beleefd verzoek tot uwe vergadering, om van de Kerken gemeenschappelijk eenige hulpe te mogen ontvangen ter voorziening in de groote kosten, veroorzaakt door de droeve ramp, die de Soemba-Zending trof. Ook bij de deputaten voor de Zending was reeds een dergelijk verzoek ingekomen. Deze hebben daarover echter geene beslissing willen nemen, wyl de Generale Synode weldra samenkomen zou. Uwe commissie heeft in het breede overwogen, wat ten dezen zou behooren te geschieden. In haar midden hebben ook zitting enkele broeders uit de drie in haren Zendingsarbeid zoo zwaar bezochte provinciën.

Eenparig kwam uwe commissie tot het besluit, uwe vergadering te adviseeren om in dezen hulpe te brengen.

De herstelling van het op Soemba geleden verlies eischt eene zeer belangrijke som.

De Kerken der drie Provinciën hebben zelf reeds duizenden bijeengebracht.

De Soemba-ramp heeft al de Kerken van ons land ontroerd en alom zeer bijzondere belangstelling gevonden. Er is met de Kerken der drie Provinciën gebeden door al onze Kerken. Uwe commissie oordeelt dat de gemeenschap der Kerken zich nu ook behoort te uiten, daarin dat alle Kerken den last helpen dragen, dien de Heere in dezen op een groep onder haar heeft gelegd. Het schein uwer commissie toe, dat dit het best zou kunnen geschieden, door aan de Soemba-Zending uit de generale kas eene bijdrage te verleen. Wel eischt deze kas dat de uitgaven tot het strikt noodzakelijke worden beperkt, maar in het gegeven geval is hulpe een eisch der liefde en der gemeenschap.

Uwe commissie heeft derhalve de eer u het navolgend eenparig advies aan te bieden:

de Generale Synode voldoe aan het verzoek van de Kerken der drie Provinciën; en wel in dezen vorm dat aan de te benoemen deputaten voor de Zending worde opgedragen om, voor zooveel dit noodig en mogelijk zal blijken, de Soemba-Zending tot dekking der kosten veroorzaakt door de ramp die haar trof, te steunen met eene bijdrage uit de generale kas der Zending tot een maximum van f 4000.

W. BREUKELAAR, *Rapporteur.*

BIJLAGE XXIV.
(Art. 41.)

Toespraak van Ds. K. Kuiper.

*Hooggeachte vaders en broeders, president, leden en practiseurs
dezer Synode!*

Het is mij eene groote eere en het verschafft mij een onuitsprekelyk genot, dat ik thans in uw midden mag zijn.

Onwillekeurig denk ik aan het woord van Paulus: »daarna ben ik na 14 jaren weder opgegaan naar Jeruzalem». Ik herinner mij nog, hoe ik voor ruim tweemaal 14 jaren in deze stad mijn classicaal examen deed en tot de bediening des Woords werd toegelaten. In bijna twee gelijke helften deelt zich mijn leven in de bediening, heden nog de grootste helft in mijn geboorteland, en een bijna evengroote helft nu reeds in Amerika.

Mijn hart wordt verkwikt door het zien van vele broeders van vroeger mij bekend, en van zooveel andere broeders, mij niet anders dan bij name bekend, of ook geheel onbekend.

Het is mij eene eere u de groeten over te brengen van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Noord-Amerika. Wij staan met u, gij weet dat wel niet waar? op éenen bodem, wij strijden éenen strijd, stellen ons één doel voor oogen. Wij dragen nog den naam „Christelyk Gereformerd” en zullen dien naam moeten blijven dragen, wijl de bekende »Dutch Reformed Church” in haar Hollandsche afdeeling de «Gereformeerde Kerk” heet.

Onze Kerken slaan met belangstelling en waardeering uw arbeid, worsteling en strijd gade.

Het is zeker niet noodig, dat ik u veel van onze kerkelijke toestanden mededeel. Ik mag veronderstellen, dat gij onze tijdschriften «De Wachter,” «The Banner of Truth,” en «Gereformeerde Amerikaan” leest, gelijk velen onzer nog altijd «De Bazuin” en «De Heraut” lezen, en dat gij kennis neemt van ons kerkelyk jaarboekje, gelijk wij van het uwe. Mochten er zijn die zulks niet doen, dan beveel ik ons en onze geschriften in uwe gunst aan. Wij stellen er prijs op, zoo ge ons al niet de eere geeft om u te doen vertegenwoordigen op onze Synode, gelijk wij op de uwe, dat ge althans van onze geschriften kennis neemt.

Toch mag ik niet nalaten u te zeggen, dat God ons in de laatste jaren wonderlyk gezegend heeft.

Bij mijne komst waren er nog bijna geene christelyke scholen. In de laatste jaren begint het bewustzijn te ontwaken, dat christelyk onderwijs roeping is voor de ouders, behoefte voor de kinderen, in het belang van kerk en maatschappij. Reeds hebben wij onderscheidene christelyke scholen, waaronder er zijn met 4 en 5, een enkele zelfs met 10 onderwijzers. De belangstellenden moeten deze inrichtingen nog geheel onderhouden; en die belangstelling bepaalt zich nog bijna uitsluitend bij de leden der Christelyke Gereformeerde Kerken.

Onze Theologische School telde voor 14 jaren ongeveer 50 studenten met 3 professoren. Wij hebben later uitbreiding gegeven, vooral aan het litterarische departement, en tellen nu ongeveer 150 studenten, en straks 10 leeraren.

Onze zendingsarbeid bepaalt zich nog tot de Indianen in ons eigen land, waar een drietal broeders met hunne vrouwen arbeiden; thans is éene plaats ledig; aan eene kostschool voor Indianen-kinderen is een begin gemaakt.

Voorts hebben wij arbeid onder gedoopte maar verstrooie Hollanders en Duitschers. Dat arbeid-veld is groot, zeer groot, en vraagt telkens nieuwe krachten.

Ook onder de Joden mede door onzen steun gearbeid, vooral in Chicago.

Amerika is het land van geheime genootschappen en unie's. Leden van de eerste laten wij in ons kerkgenootschap niet toe. Telkens vragen wij bij aannemen en doen van belijdenis, of ze ook lid zijn van eenig geheim genootschap. Een bevestigend antwoord zou hen voor de keuze stellen: of voor hun lidmaatschap van het geheim genootschap te bedanken, of bij ons afgewezen te worden. Dat men ook hier reeds noodig achtte in deze stad, aangaande dergelyke gevallen een onderzoek in te stellen en rapport uit te brengen, verblijdde ons wel niet, maar doet ons toch belangstellend uitzien naar wat men verder doen zal. Moeilijker is het met de unie's. Velen onzer werklieden in de groote steden worden door nood gedrongen lid te worden van vereenigingen, die op revolutionairen bodem staan, en door beslist ongeloofigen en vaak socialisten bestuurd worden. Eigen organisaties zijn bij ons schier onmogelyk.

Veel goeds hebben wij te danken aan de Gereformeerde Kerken in Nederland. Vele van onze eerste en voornaamste mannen zijn hier gekweekt. Uwe standaardwerken worden door ons gekend en bestudeerd.

Helaas, ook uwe theologische twisten zijn bij ons geïmporteerd. Gelukkig hebben wij nog geene opleidingskwestie. Wij hebben onze theologische School met litterarisch en theologisch departement. Zij heeft de liefde van ons aller hart. Maar den strijd over sommige punten van de leer hebben ook wij niet meer van hooren zeggen, maar wij volgen ook op dat gebied het voorbeeld van twisten en strijden, dat gij ons geeft, oudere zuster. Hoe zouden wij God danken, zoo het Hem behagen mocht, om dezer Synode de wijsheid en genade te verleenen, dat de weg gevonden werd, waardoor deze droeve strijd een einde nam; en dat ook hier gevoeld werd en naar buiten bleek, één lichaam is het en één Geest, dat wij allen hetzelfde gevoelen, en dat behouden werd, of teruggevonden de eenigheid des Geestes.

Eindelijk, eene circulaire, die ook ons in de gelegenheid stelde om mede bij te dragen tot de feestgave van f100.000 op het kwarteeuwfeest van uwe Vrije Universiteit, heeft onze belangstelling en volle sympathie. Wij zelf echter zijn nog zoo ver achter u. Gij hebt onderscheidene gymnasia; gij hebt reeds uwe eigen universiteit. Wij verlangen en smachten nog naar een volledig college. Daarvoor zouden wij ook f100.000 noodig hebben. Nu is er eene gedachte in mijn ziel opgekomen en ik twijfel niet of onze Kerken zullen ze gaarne acceptceeren. Broeders, wij zijn één, één volk, ééne taal, ééne belijdenis. Laten wij nu voor deze twee dingen éénen buidel hebben, waarin wij beiden werpen. Die buidel worde u als de oudere zuster toebetrouwd. Wij geven u onze gaven. Gij vult aan, totdat er voor u de f100.000 voor de universiteit, voor ons de f100.000 voor het college uitkome. Dan verblijden wij ons beide, en ook door onze gaven worden wij weder aan elkander verbonden.

Moge bovenal de ééne Geest van wijsheid, liefde en vrede onder u en ons wonen en werken, en in de verdere beraadslagingen u bezielen en besturen, opdat de naam onzes Gods verheerlijkt, zijn Rijk gebouwd en wij verblijd worden.

BIJLAGE XXV.

(Art. 42.)

**Rapport in zake 22, 5 van het Zendingsrapport,
over de gedragslijn betreffende het bijwonen
van conferenties.**

Ter toelichting van deze vraag kan dienen, dat de deputaten der Generale Synode voor de Zending herhaaldelijk uitgenoodigd zijn, om conferentie's bij te wonen zoowel in ons land als daarbuiten, welke met het oog op de Zending zouden worden gehouden. Bij de deputaten was dan bij de bespreking van die uitnoodiging soms verschil van gevoelen; en daarom besloten zij aan deze Synode bovengenoemde vraag voor te leggen.

Uwe commissie heeft deze vraag overwogen en meende als haar oordeel te moeten uitspreken,

- a. dat in 't algemeen niet gezegd kan worden, dat de deputaten geene enkele conferentie mogen bijwonen. Het kan toch voorkomen, dat op de eene of andere conferentie zaken besproken worden, waarbij ook de Gereformeerde Kerken wel belang hebben;
- b. dat echter ook niet gezegd kan worden, dat de deputaten nu maar *alle* conferentie's zonder eenig onderscheid zullen kunnen gaan bijwonen; omdat mogelijk is, dat de eene of andere conferentie samenkwam op eenen verkeerden grondslag.
- c. dat daarom wel gewenscht is, dat elk geval van uitnoodiging tot bijwoning van eene conferentie op zich zelf worde beoordeeld; en
- d. dat men zich bij die beoordeeling van de vraag, of men aan eenige uitnoodiging gevolg zal geven, late leiden door deze twee regelen (volgen de conclusiën, als in het artikel dezer Acta).

J. HANIA, *Rapporteur.*

BIJLAGE XXVI.
(Art. 43.)

**Rapport in zake 22, 7, vgl. punt 14 van het
Zendingsrapport, over het contract met br.
Horstman.**

De Generale Synode van Arnhem besloot inzake br. Horstman o. m., om deputaten te machtigen met br. HORSTMAN eenig contractueel verband aan te gaan met betrekking tot zijne school; en wel van dien aard,

- a. dat br. HORSTMAN eenigen finantieelen steun van de Kerken kreeg; en
- b. dat hij zich aan zekere voorwaarden, door de Kerken te stellen, zou onderwerpen

De deputaten zijn toen met br. HORTSMAN in correspondentie getreden, hebben hem enkele voorwaarden gesteld, waaraan door br. HORSTMAN is voldaan; en hem toen van 1 Januari 1904 af f 100 subsidie per maand toegelegd voor den duur van één jaar; doch die later weer toegestaan over 1905.

Men vindt dit alles breeder vermeld onder punt 14 van het rapport der deputaten voor de Zending; terwijl dan aan het slot van dit punt wordt gezegd, dat nu door de Synode moet worden beslist, of het *provisioneele* contract met br. HORSTMAN nu ook in een *definitief* Contract moet worden veranderd.

Uwe commissie heeft deze zaak overwogen en stemt wel in met de opmerking van de deputaten, dat de School van br. HORSTMAN, die voornamelijk bedoelt aan kinderen van *Javaansche aanzienlijken* christelijk onderwijs te geven, van groote beteekenis kan worden voor het »Koninkrijk Gods»; doch meent toch aan den anderen kant, dat de Synode zich nu nog niet te zeer moet binden, nu het contract met br. HORSTMAN nog niet lang bestaat en van de ontwikkeling der school, na dien korten tijd, de resultaten nog niet genoegzaam kunnen worden beoordeeld.

Het kwam haar daarom wel gewerscht voor, dat het contract met br. HORSTMAN nu nog niet van *provisioneel* tot *definitief* werd gemaakt, maar dat aan de te benoemen deputaten voor de Zending werd opgedragen, om deze zaak verder te willen behartigen, zooals het hun het meest gewenscht mocht voorkomen in het belang der Kerken.

Mitsdien stelt uwe commissie aan de Synode voor (volgt de conclusie in het artikel der Acta).

J. HANIA, *Rapporteur.*

BIJLAGE XXVII.
(Art. 44)

**Rapport in zake F 14, protest van de Gerefor-
meerde Kerk te Leiden (A) tegen het besluit
der Provinciale Synode van Zuid-Holland,
betreffende Jacoba de Groot, geb. Kok.**

Uwe commissie heeft de eer aan de Generale Synode te dezer zake het volgende te rapporteeren en te adviseeren:

Genoemde JACOBA DE GROOT—KOK heeft haren te Leiden gedomicileerden man verlaten, en zich achtereenvolgens te Katwijk aan den Rijn en te Rijnsburg metterwoon gevestigd.

De Classe Leiden van Gereformeerde Kerken heeft tegenover deze zuster steeds het standpunt ingenomen, dat de woonplaats van haar verlaten echtgenoot ook als haar *legaal domicilie moet worden aangemerkt*; en dat deze zuster, hoewel feitelijk te Rijnsburg woonachtig, door de Gereformeerde Kerk te Leiden (A) moet worden behandeld. Ook de Kerkeraad der Gereformeerde Kerk te Leiden (A) heeft zich met dit standpunt der Classe vereenigd. Genoemde Kerkeraad heeft daarna evenwel JACOBA DE GROOT—KOK geroyeerd. De Classe van Gereformeerde Kerken te Leiden heeft op verzoek van de Gereformeerde Kerk van Rijnsburg dit royement onwettig verklaard, en aan den Kerkeraad van Leiden (A) geadviseerd, zich met den Kerkeraad van Rijnsburg in betrekking te stellen voor de verdere behandeling en verzorging van JACOBA DE GROOT—KOK.

Tegen dit besluit van de Classe Leiden kwam de Kerkeraad der Gereformeerde Kerk van Leiden (A) in verzet bij de Provinciale Synode van Zuid-Holland, 1904.

»De Provinciale Synode», evenwel, »overwegende, dat de gronden, aangevoerd door den »Kerkeraad van Leiden (A) tegen het besluit der Classe aangaande het royement van zuster DE GROOT—KOK onwettig zijn; overwegende, dat de Classe niet aan Leiden A heeft opgelegd »om in samenwerking met Rijsburg deze zaak te behandelen en ten einde te brengen,» besloot, »in betrekking tot het verzoek van Leiden (A), *het eerste gedeelte van dit verzoek »niet in te willigen; en aangaande het tweede gedeelte te verklaren, dat het niet ter »Synode behoort».*

Tegen dit besluit der Provinciale Synode van Zuid-Holland gaat nu het protest der Gereformeerde Kerk van Leiden (A)

Uwe commissie, overwegende (volgt de conclusie in het artikel der Acta).

R. J. W. RUDOLPH, *Rapporteur.*

BIJLAGE XXVIII.
(Artt. 45 en 57.)

Rapport in zake F 18 en 19.

Uwe commissie heeft de eer u te rapporteeren, dat in hare handen gesteld zijn de stukken, vermeld onder punt F 18 en 19 van het agendum, n.l. een bezwaarschrift van Ds. A. VAN BUEREN, waarin deze zich over verschillende zaken beklagt; en een protest van Ds. H. BUITENHUIS tegen een besluit der Classe Utrecht en tegen eene uitspraak der Provinciale Synode van Utrecht (1904), inzake de losmaking van Ds. A. VAN BUEREN van de Kerk te De Bilt. Zij meent, dat beide stukken, als betrekking hebbende op dezelfde zaken, te zamen kunnen behandeld worden.

De bezwaren en verzoeken zijn, kort samengevat, de volgende:

- 1°. Ds. VAN BUEREN komt allereerst op tegen het besluit der Classe Utrecht, genomen in de middagzitting van 2 Maart 1904, waarbij hij werd losgemaakt van de Kerk van De Bilt. Volgens hem is dit besluit informeel en onwettig genomen. Ds. BUITENHUIS deelt daarenboven mede, dat hij zich hierover beklagd heeft bij de Provinciale Synode van Utrecht; met het gevolg, dat deze erkende, dat de stemming in de middagzitting der Classe niet had behooren te geschieden. Ds. BUITENHUIS protesteert er nu tegen, dat de Provinciale Synode het bij deze verklaring liet, en verzoekt de Generale Synode verder te gaan door het z. i. onwettige Classe-besluit te vernietigen en Ds. VAN BUEREN in zijn recht te herstellen;
- 2°. Ds. VAN BUEREN beklagt zich vervolgens over dit besluit der Classe Utrecht, omdat het noch op schriftuurlijke gronden noch op de Kerkenorde gebaseerd is. Ds. BUITENHUIS heeft hiertegen eveneens bij de Provinciale Synode van Utrecht zijne bezwaren ingebracht, en ten antwoord ontvangen, dat deze in het algemeen het wenschelijk acht, dat bij dergelijke besluiten een beroep op Gods Woord of de Kerkenorde plaats heeft. Ds. BUITENHUIS protesteert er nu tegen, dat de Provinciale Synode het liet bij deze algemeene betuiging zonder de toepassing te maken op dit bijzondere geval;
- 3°. Ds. VAN BUEREN en Ds. BUITENHUIS brengen hun beklag in over het feit, dat de Kerkeraad van De Bilt, tegen het besluit der Classe in, aan zijne financiële verplichtingen tegenover Ds. VAN BUEREN niet voldoet, zoodat Ds. VAN BUEREN reeds meer dan f 425 van den Kerkeraad te vorderen heeft. Ds. BUITENHUIS protesteert er bovendien tegen, dat de Classe, zoo dikwerf Ds. VAN BUEREN zich schriftelijk om redres in dezen tot haar wendde, zijnen brief voor kennisgeving aannam en nauwelijks één woord met de betrokken afgevaardigden over hunne nalatigheid sprak;
- 4°. Ds. VAN BUEREN verzoekt in verband met deze zaken regeling zijner rechtspositie, ook inzonderheid met het oog op zijne echtgenoot, voor het geval dat hij vóór haar komt te overlijden, en zij dus zonder pensioen zou achterblijven;

- 5°. Ds. VAN BUEREN verzoekt eindelijk, dat de Synode zijne ambtelijke positie regele, daar hij begeert als Dienaar des Woords werkzaam te zijn, het liefst zoo, dat hij zijn werk te De Bilt kan hervatten, doch indien de Synode meent hem niet weder in vollen dienst aldaar te kunnen herstellen; toch zoo, dat hij weder in ambtelijke relatie tot haar kome. Ds. BUITENHUIS richt gelijk verzoek tot de Synode, en vraagt naar aanleiding van dit concreet geval (in verband met het desbetreffend besluit der Synode van 1899), dat de Synode voortaan dergelijke losmakingen onmogelijk make, aangezien zij kerkrechtelijk ongeoorloofd en feitelijk gelijk staan met het aan den dijk zetten van Dienaren des Woords.
- 6°. Ds. BUITENHUIS adviseert daartoe de Synode te bepalen, dat in het vervolg geen losmaking mag plaats vinden zonder medewerking der deputaten naar art. 49 der Kerkenorde (evenals bij emeritaats-verklaring), waardoor meer waarborg voor rechtmatig en wettig handelen zou ontstaan; en
- Uwe commissie, deze protesten en verzoeken ernstig overwogen hebbende, heeft de eer u te adviseeren (volgens de conclusiën in het artikel der Acta).

J. C. DE MOOR, *Rapporteur*.

BIJLAGE XXIX.

Rapport in zake F 20 en 20a.

(Art. 46.)

In handen uwer commissie is gesteld een bezwaarschrift van H. DE WIT, lidmaat der Gereformeerde Kerk te Vries, (F 20 en S 20). Uit de bijlagen is uwer commissie gebleken, dat genoemde broeder zich bezwaard gevoelt, omdat hij zijns inziens niet opzettelijk genoeg is genoodigd om tot het Heilig Avondmaal te naderen, bij gelegenheid dat het in zijne Kerk werd gehouden.

Hem is toen, namens den Kerkeraad, duidelijk gemaakt, dat hij zich daarin vergiste. Evenwel bleef hij bij zijne meening; ja hij gaf zelfs te kennen, dat de Kerkeraad een kwaad vermoeden op hem had. Dit dreef hem naar de Classe Assen, echter zonder een door hem begeerd resultaat. Toen werd het er niet beter op; want van dat oogenblik af begon hij steeds meer tegen den leeraar en de andere leden der Kerkeraad eene booze agitatie. De Kerkeraad meende dan ook te moeten overgaan om hem te censureeren. Op de Classe en door de Provinciale Synode werd DE WIT in het ongelijk gesteld en de handlung des Kerkeraad van Vries goedgekeurd. En onzes inziens terecht. Uwe commissie is van oordeel, dat H. DE WIT geenen grond had om te denken, dat de Kerkeraad hem niet ten Avondmaal begeerde; oordeelde voorts, dat de Kerkeraad wel grond had hem te censureeren, toen hij tegen den leeraar, de andere leden van den Kerkeraad en anderen, die het niet met hem eens waren, zeer zware beschuldigingen uitsprak, zoodat uwe commissie meent, dat de Kerkeraad te Vries, de Classe Assen en de Provinciale Synode van Drente deze tuchtzaak goed hebben behandeld. Zij besloot daarom de Generale Synode dienovereenkomstig te adviseeren, DE WIT hiermede in kennis te stellen en hem te vermanen zich met zijnen Kerkeraad schuldbelijgend te verzoenen.

T. NOORDEWIER, *Rapporteur*.

BIJLAGE XXX.

Rapport in zake F 21.

(Art. 47.)

Uwe commissie heeft de eer inzake F 21 van het agendum het volgende te rapporteeren; Br. B. A. BOLL te Genderen heeft bezwaar tegen onderscheidene handelingen van den Kerke-

raad van Genderen, vooral in zaken van censuur. Om die reden heeft hij zich beklaagd bij de Classe 's Hertogenbosch en bij de Particuliere Synode van Noord-Brabant en Limburg.

De Classe 's Hertogenbosch keurde de handelingen van den Kerkeraad goed. De Particuliere Synode heeft, op 8 Juni 1904 te 's Hertogenbosch vergaderd, de bezwaren van br. BOLL tegen den Kerkeraad van Genderen en de Classe 's Hertogenbosch nader overwogen en is desbetreffende tot deze conclusie gekomen:

- 1°. Inzake het eerste bezwaar van br. BOLL, n.l. dat leden der Gereformeerde Kerk, die in openbare zonden vallen (bepaaldelijk overtreding van het 7e gebod bij gedwongen huwelijken) hiervan voor den Kerkeraad belijdenis doen, en dan wordt afgekondigd dat deze schuldbelijdenis heeft plaats gehad, waartegen br. BOLL oordeelt, dat zulk eene afkondiging geene openbare bestraffing is van openbare zonden; oordeelt de Synode, dat zulk eene bekendmaking met daarbij gevoegde vermaning en bestraffing geenszins in strijd is met onze Kerkenorde.
- 2°. Omtrent het tweede bezwaar, n.l. het verzwijgen voor de gemeente, wanneer iemand zijn lidmaatschap heeft opgezegd, behoeft niets gezegd, daar de Kerkeraad hierin van praktijk is gewijzigd en het nu, bij voorkomende gevallen, wel afkondigt.
- 3°. Wat betreft de stille censuur, als zijnde iets, wat door br. BOLL niet verstaan wordt, zoo oordeelt de Synode met den Kerkeraad, dat hiermede wordt bedoeld eene ernstige vermaning in stilte met de ernstige aanbeveling, om zich van het gebruik van het H. Avondmaal te onthouden. De Synode oordeelt dat zulke „stille censuur” veel kwaad onder 's Heeren zegen kan voorkomen.
- 4°. Aangaande de kwestie van het al of niet erkennen van eene attestatie, wanneer deze eenigen tijd is ingehouden, oordeelt de Synode, dat hierover in elk voorkomend geval de Kerkeraad heeft te oordeelen. Bepaalde regels zijn daarvoor niet te stellen.
- 5°. Inzake het bezwaar, dat iemand, die afgesneden was, zonder formulier weder is opgenomen, is gebleken, dat de afsnijding indertijd ook niet met het formulier was geschied. Aangezien nu het formulier der wederopening een vervolg is van het formulier der excommunicatie en dit laatste niet was gebruikt, kon ook het eerste vervallen.
- 6°. Betreffende het geval, dat de positie van een dooplid der gemeente voor br. BOLL duister, onzeker en raadselachtig is, daar hij zondagsarbeid moet verrichten en daarover weinig bezwaar toont te gevoelen; oordeelt de Synode, dat zulks wel zeer te bejammeren is, maar dat niet voor alle bedroevende gevallen, behalve door gebed en vermaan, afdoende middelen tot genezing kunnen aangewend worden; vooral niet jegens doopleden.
- 7°. Wat eindelijk het laatste bezwaar aangaat, n.l. tegen de wijze waarop de opheffing der censuur van H. MILLENAAR heeft plaats gehad, kan de Synode zich niet vereenigen met de gedachte van br. BOLL, dat de ontheffing van censuur een gemeentelijk werk is en niet alleen van den Kerkeraad. Wel heeft de gemeente de gecensureerden zoo te vermanen, dat ze van hunnen zondigen weg mogen wederkeeren; maar de opzieners hebben de roeping en het uitsluitend recht, hoewel in gebondenheid aan Gods Woord en de Kerkenorde de censure op te heffen.

In 't algemeen oordeelt de Synode, dat br. BOLL een onjuist inzicht heeft in de verhouding van Kerkeraad en gemeente. De Kerkeraad is niet de uitvoerder van den wil der gemeente, maar is van Christus wege gesteld om haar te regeeren naar den Woorde Gods. Nu is de roeping der gemeenteleden niet om over elke handeling van den Kerkeraad critiek te oefenen, maar allereerst om zich aan hem gehoorzaam te onderwerpen, zie Hebr. 13 : 17. Alleen wanneer bepaaldelijk van Gods Woord wordt afgeweken, zoodat de opzieners blijken ontrouw te zijn, dan behooren de leden der gemeente zich te doen gelden. Waar nu in geen der zeven genoemde bezwaren eenige ontrouw bij den Kerkeraad van Genderen ons is gebleken, oordeelt de Particuliere Synode, dat het protest van br. B. A. BOLL beslist moet worden afgewezen. Zij vermaant genoemden broeder tot ootmoedige onderwerping, opdat hij zich late leeren door den hem van den Heere gegeven dienaar des Woords te Genderen.

Br. BOLL, niet tevreden met de beslissing van de uitspraak der provinciale Synode, komt thans tot de Generale Synode met de vraag, of hij zich met het antwoord van de Particuliere Synode mag vereenigen.

Uwe commissie overwegende, dat de zaak van br. B. A. BOLL door de Provinciale Synode

naar behooren is behandeld en het antwoord van de Provinciale Synode op de vragen Br. BOLL duidelijk is;

besluit aan uwe vergadering voor te stellen (volgen de conclusiën in het artikel der Acta).

H. BOUWMAN, *Rapporteur.*

BIJLAGE XXXI.
(Art. 49).

Rapport inzake F 30.

Onder dit nummer wordt vermeld een ingezonden bezwaarschrift van den Kerkeraad van Aarlanderveen tegen een besluit van de Provinciale Synode van Zuid-Holland 1903, aangaande een gravamen uit de Classe Woerden, welk bezwaarschrift op verzet van den Kerkeraad van Aarlanderveen door de Provinciale Synode van Zuid-Holland naar deze Synode is doorgezonden.

In dit bezwaarschrift komt de Kerkeraad van Aarlanderveen in verzet tegen de uitspraak van de Zuid-Hollandsche Synode inzake de explicatie van artikel 3 der Generale Synode van Amsterdam 1892; of n.l. de bepaling in genoemd artikel over de grensregeling der Kerken ook geldt voor de catechisanten. De Provinciale Synode van Zuid-Holland had als haar gevoelen uitgesproken, »dat het onderwijs en de voorbereiding voor de toelating tot het Avondmaal in de plaats hunner woning te ontvangen wel wenschelijk, doch niet noodzakelijk is».

De Kerkeraad van Aarlanderveen verzoekt dat uitgesproken worde, dat dit ontvangen van het onderwijs, in de plaats hunner woning, niet alleen wenschelijk maar ook noodzakelijk is. Uwe commissie overwegende,

- a. dat zeker de bedoeling van genoemde bepaling is dat deze nog niet mondige leden der Kerk bij de toelating tot het Avondmaal zich voegen zullen bij de Kerk hunner woonplaats, en dat die bedoeling het best bereikt wordt door te catechiseeren ter plaatse waar zij wonen;
- b. dat echter genoemde bepaling is gemaakt om zonder schokken gewenschte toestanden in het leven te roepen, en dus dwang zooveel mogelijk dient vermeden te worden, zonder schade te doen aan het beginsel;

adviseert de Synode in overeenstemming met het besluit van Zuid-Holland (volgen de conclusiën in het artikel der Acta).

P. BIESTERVELD, *Rapporteur.*

BIJLAGE XXXII.
(Art. 50.)

Rapport in zake F 31.

Uwe commissie heeft de eer u te rapporteeren, dat in hare handen gesteld is een bezwaarschrift van den Kerkeraad te Harlingen tegen de prediking van haren leeraar Ds. H. J. ALLAART, aangezien deze volgens den Kerkeraad «gedurig van den kansel leeringen verkondigt, welke het overgrootste deel der vroegere gemeente (A) niet langer kan en wil hooren». De Kerkeraad heeft zich met zijne bezwaren naar aanleiding eener bepaalde predicatie tot de Classe Franeker gewend, en ten antwoord ontvangen, dat de behandeling dezer zaak naar den Kerkeraad van Harlingen moest teruggewezen worden, aangezien deze haar niet heeft gebracht tot het stadium, waarin zij volgens Art. 79 en 80 der Kerkenorde voor classicale behandeling rijp is. Tevens besloot de Classe, wanneer de Kerkeraad van Harlingen zich in dezen weg weder tot haar wendt, zoo spoedig mogelijk in buitengewone vergadering voor deze zaak samen te komen. Met dit besluit kan de Kerkeraad zich niet vereenigen. Aangezien er nu dit jaar geene Provinciale Synode meer wordt gehouden en deze

zaak daar dus niet kan worden behandeld, wendt de Kerkeraad zich met zijn bezwaarschrift tot de Generale Synode, aangezien periculum in mora is, wyl onderscheidene leden voor hun lidmaatschap bedankt hebben en een groot deel hunne plaatsen ledig laten, wanneer Ds. ALLAART optreedt. De Kerkeraad geeft in het bezwaarschrift aan, waarin naar zijn oordeel Ds. ALLAART afwijkt van de Gereformeerde leer.

Uwe commissie stelt voor (volgt de conclusie in het artikel der Acta).

J. C. DE MOOR, *Rapporteur*.

BIJLAGE XXXIII. Praeadvies in zake A 4.
(Art. 51.)

De Provinciale Synode van Gelderland verzoekt de Generale Synode, hare medewerking te willen verleen en voor den arbeid in de Rijnprovincie, bepaaldelijk voor dien te Duisburg; en benoeme daartoe twee of meer deputaten met het oog op het groote belang van de aldaar verblijf houdende Nederlanders, behoorende tot de Gereformeerde Kerk.

Uwe commissie overwegende,

- a. dat de arbeid in de Rijnprovincie plaats heeft onder hen, die vroeger leden waren van ééne der Gereformeerde Kerken in Nederland, in verschillende provinciën;
 - b. dat die arbeid ten zeerste dient gewaardeerd; en
 - c. dat er behoefte is aan meerdere financieële hulp;
- adviseert de Synode, hare instemming met genoemden arbeid te betuigen en de Gereformeerde Kerken op te wekken tot financieëlen steun, zonder daarvoor deputaten te benoemen.

GEERDS, *Rapporteur*.

BIJLAGE XXXIV. Rapport in zake L 3.
(Art. 55.)

Uwe commissie, geroepen advies te geven in zake het voorstel van de Provinciale Synode van Zeeland, voorkomende in het agendum onder L 3,

stemt de Provinciale Synode van Zeeland toe, dat in de manier, om de wettig verplichte toelage voor het traktement van den tegenwoordigen bedienaar des Woords van de Gereformeerde Kerk te Kootwijk, en de toelage voor het pensioen der oud-evangelisten van de »Vereeniging van Vrienden der Waarheid" te vinden uit belasting op de collecten, die de Kerken houden om hulpbehoevende Kerken te steunen, ongelijksortige dingen vereenigt;

maar zij is toch van oordeel, ofschoon splitsing van het ongelijksortige door de adviseurs uwer commissie gewenscht geacht werd, dat het niet raadzaam is op het voorstel van Zeeland in te gaan,

- a. omdat het eene niet geringe vermeerdering van financieëlen druk op de Kerken zou leggen; en
- b. omdat de vereeniging van de bedoelde ongelijksortige dingen toch van voorbijgaanden aard is;

en veroorlooft zich daarom de vrijheid der Generale Synode aan te raden het voorstel van de Provinciale Synode van Zeeland niet aan te nemen, maar te blijven bij den bestaanden toestand.

J. A. GOEDBLOED, *Rapporteur*.

BIJLAGE XXXV.

Rapport in zake F 29.

(Art. 58.)

Uw commissie heeft in zake dit bezwaarschrift van Ds. G. A. DE JONG het navolgende te rapporteeren en te adviseeren:

Ds. G. A. DE JONG, predikant te Schoonhoven (A), verzocht 2 Mei 1905 bij de Classe op grond van zijnen twee- en zeventigjarigen leeftijd zijn eervol emeritaat, en wel naar de bepaling van het emeritaat naar de besluiten van de Generale Synode van Middelburg 1896.

De Classe Gouda weigerde echter met bijna algemeene stemmen dat emeritaat.

Tegen dit besluit kwam Ds. G. A. DE JONG in verzet bij de Provinciale Synode van de Gereformeerde Kerken in Zuid-Holland, d.d. 6 Juni 1905.

De Provinciale Synode, overwegende, dat de Classe Gouda geene gronden genoemd heeft in zake het niet verleenen van emeritaat aan Ds. G. A. DE JONG, benoemde eene commissie, bestaande uit Ds. VAN HAERINGEN en Ds. VAN LUMMEL, om deze zaak nader te onderzoeken en te behandelen,

Deze commissie heeft blijkbaar met den Kerkeraad der Gereformeerde Kerk van Schoonhoven (A) vergaderd, evenwel zonder Ds. DE JONG tot deze Kerkeraadvergadering uit te noodigen.

1 Augustus 1905 hernieuwde Ds. G. H. DE JONG zijne aanvraag om emeritaat bij de Classe Gouda.

Deze Classe besloot in hare vergadering van 1 Augustus 1905, het rapport van de deputaten der Synode te dezer zake af te wachten.

Daarna wendde Ds. DE JONG zich persoonlijk tot deze deputaten, en verzocht aan dezen hem mededeeling te willen doen van den uitslag hunner bemoeiingen in zake zijn emeritaat; maar hij ontving van deputaten tot op heden geen antwoord.

Vreezende, dat zijne zaak op deze wijze slepende zal gehouden worden tot de volgende Provinciale Synode van de Gereformeerde Kerken in de provincie Zuid-Holland, wendt Ds. DE JONG van Schoonhoven zich thans met ernstig beklag tot de Generale Synode over deze handelingen zijner Classe en Provinciale Synode.

Uwe commissie, overwegende,

1° dat de zaak van Ds. DE JONG van Schoonhoven door de Classe Gouda nog niet is afgehandeld;

2° dat nog geheel onzeker is, welk resultaat de bemoeiingen van de deputaten der Provinciale Synode van Zuid-Holland zullen hebben; en

3° dat voor de Generale Synode geen dringende redenen bestaan, om in deze zaak in te grijpen,

heeft de eer aan de Generale Synode te adviseeren (volgt de conclusie in het artikel der Acta).

RUDOLPH, *Rapporteur.*

BIJLAGE XXXVI.

Rapport over 21, 1 van het Zendingsrapport.

(Art. 60.)

Krachtens Art. 2 (alinea 1) van de Zendingssorde is ook deze Generale Synode geroepen enkele plaatsen aan te wijzen, welke aan Kerken, die willen uitzenden, allereerst aanbevolen moeten worden. De deputaten der Synode van Arnhem zijn zoo bescheiden geweest, niet rechtstreeks zelf dienaangaande een voorstel aan deze Synode te doen. Wel deelen zij op blz. 24 (21, 1) van hun rapport het volgende mede: »dat de deputaten in zake de »plaatsen», welke aan Kerken, die willen uitzenden allereerst aanbevolen moesten worden en bij wijze van overgang door hen moesten worden aangewezen (voor de periode 1902-1905) tot de conclusie zijn gekomen — in overleg met de broeders op Java — dat daarvoor moesten worden genoemd: Bandsar Negara; en voorwaardelijk Temangzoeng». Aangezien echter sinds 1902 geene nieuwe »uitzendingen» hebben plaats gehad, zoo konden deze beide plaatsen ook

niet aan eene zendende Kerk worden aangewezen. Inmiddels zijn noch de arbeiders op het zendingsveld noch de deputaten der Generale Synode van gevoelen veranderd, daar toch de deputaten hunne mededeeling besluiten met de opmerking: »misschien kan de Synode echter bij hare beslissing omtrent art. 2, alinea 1, der Zendingssorde met dit oordeel der deputaten nog eenige winst doen».

Uwe commissie is van oordeel, dat dit laatste metterdaad het geval is. Evenwel meent zij zich niet tot 't noemen van deze twee plaatsen te mogen bepalen. Er is eene derde plaats, die haars inziens het eerst in aanmerking dient te komen; een oordeel, 't welk ook reeds door de Classen den Haag, Woerden, Leiden en de Provinciale Synode van Zuid-Holland is uitgesproken. Deze plaats is Solo. Uwe commissie meent, dat zij noodeloos uwe aandacht zou vragen en op uwen tijd beslag leggen, wanneer zij uitvoerig uiteenzette de redenen, die er voor pleiten, aan Solo de voorkeur te geven. Alle leden der Synode toch ontvangen het in druk verschenen rapport van de Algemeene Vergadering van arbeiders op het Zendingsveld, waarin deze quaestie uitvoerig uiteengezet wordt. De meerderheid uwer commissie is het met dit rapport geheel eens, en acht het van het allergrootste belang, dat gepoogd worde van de hooge Regeering toelating voor eenen missionairen Dienaar des Woords te Solo te verkrijgen.

Na Solo noemen wij Bandjar Negara en Temanggoeng. Bandjar Negara is de hoofdplaats van de afdeeling Bandjar Negara, welke afdeeling het noord-oostelijk gedeelte van de residentie Banjoemas uitmaakt. Dit gezonde en vriendelijke plaatsje ligt ongeveer halverwege tusschen Poerholingo, waar onze broeder Ds. RUYSSENAARS, en Wonosobo, waar onze broeder Ds. NETELENBOS werkt. De groote postweg verbindt deze drie plaatsen dan ook met elkander. Ook is het per tram te bereiken. Om zijne ligging is Bandjar Negara, in welks omtrek verschillende Javaansche Christenen wonen, dus alleszins aanbevelenswaardig; eene omstandigheid, waarop reeds door wijlen Ds. LION CACHET in zijn bekend boek de aandacht gevestigd werd. In de derde plaats komt volgens deputaten Temanggoeng, hoofdplaats van de afdeeling van dien naam, vormende het noord-oostelijk gedeelte van de voormalige residentie Kedoe, in aanmerking. Evenals Bandjar Negara zou deze Zendingsspost, die tusschen Wonosobo en Djocja gelegen is, hare grenzen moeten vinden in de grenzen van de afdeeling. Temanggoeng is in het gebergte gelegen, heeft een zeer gezond klimaat en zal binnen enkele maanden door een tram met Magelang en Djocja verbonden zijn. Volgens Ds. LION CACHET is het ook zeer geschikt voor een Zendingsterrein. Ten slotte heeft deze plaats dit aanbevelenswaardige, dat br. HORSTMAN sinds jaren aldaar werkzaam is, gelijk ook zijne school aldaar gevestigd is. Toch kunnen deputaten deze plaats slechts voorwaardelijk aanbevelen. Hiermede bedoelen zij dit. Wanneer de Synode deze afdeeling als Zendingsterrein aanwijst, dan gaan wij daarmede weér ons Zendingsveld uitbreiden. En nu zouden zij, wat deze afdeeling betreft, hiertoe geene vrijmoedigheid hebben, wanneer hier niet eene bijzondere omstandigheid was, n.l. het feit, reeds gememoreerd, dat br. HORSTMAN hier reeds gearbeid heeft. Te Temanggoeng behoeft dus de arbeid niet meer begonnen maar kan hij voortgezet worden. Hiervan vloeit echter voort, dat de Kerk, die Temanggoeng als Zendingsterrein kiest, br. HORSTMAN als arbeider aanstellen en hem later als Dienaar des Woords beroepen en bevestigen moet. Ook zou de school van br. HORSTMAN moeten worden overgenomen en daaraan een bevoegd hoofd verbonden moeten worden. Is hiertoe de zendende Kerk niet bereid, dan is het beter Temanggoeng niet als terrein te kiezen. Met deze zienswijze van de deputaten vereenigen wij ons. Ten slotte stelt uwe commissie u dus voor als »plaatsen» naar Art. 2 der Zendingssorde aan te wijzen: allereerst Solo, vervolgens Bandjar Negara, en daarna voorwaardelijk Temanggoeng.

A. G. HONIG, *Rapporteur.*

BIJLAGE XXXVIa.
(Art. 60).

Rapport van de broederen op Java over Solo.

De Algemeene Vergadering van alle arbeiders uwer Zending op Midden-Java, bijeengekomen te Jogjacarta 5 April 1905, gevoelt zich gedrongen, om het volgende onder uwe aandacht te brengen.

Velerlei is sedert de vorige Generale Synode gesproken en geschreven, zoowel in het vaderland als op Java, over Solo in verband met onze Zending. Na ernstige besprekingen meende de Algemeene Vergadering voornoemd, een krachtig pleidooi ten gunste van den arbeid in Solo op uwe vergadering te moeten doen hooren.

De Algemeene Vergadering voornoemd besprak de volgende bezwaren, die tegen den aan te vangen arbeid in Solo werden en nog worden ingebracht

- a. het besluit der Generale Synode te Arnhem, anno 1902,
- b. het uitbreiden van ons Zendingsterrein;
- c. de kleine financieele kracht onzer Kerken;
- d. de Gouvernementszending te Solo;
- e. het verbod der regeering om in Solo Zendingsarbeid te verrichten; en
- f. de arbeid der Salatiga-Zending te Solo.

De Algemeene Vergadering voornoemd meent hier alles opgesomd te hebben, wat tegen den aan te vangen arbeid in Solo zou kunnen worden ingebracht en ook wordt ingebracht.

Zij meent hiertegenover te moeten opmerken

ad a. zeer zeker werd door het besluit der Generale Synode te Arnhem 1902 Solo als Zendingsterrein buiten den arbeid onzer Kerken gesloten, doch allereerst mag zulk een besluit niet voor onherroepelijk gehouden worden, en ten tweede meenen wij, dat de Kerken niet genoeg op de hoogte waren van den toestand in Solo, om zulk een besluit te nemen met volkomen kennis van zaken. Bij nadere kennisname van den toestand op het Zendingsterrein zal de Generale Synode zeker vermeld besluit, bovendien slechts met zeer kleine meerderheid genomen, gaarne willen wijzigen in voor Solo gunstigen zin.

ad b. werd opgemerkt, dat wel vroeger de residenties Tegal en Pekalongan aan de Salatiga-zending overgedragen zijn, maar dat Solo niet overgedragen werd aan eene andere Zendingscorporatie, en dus nu door onze schuld geheel verwaarloosd is gebleven. De akker ligt braak. Het kan geene sprake van zijn, om ons Zendingsterrein met Solo »uit te breiden», aangezien Solo tot Midden-Java, en alzoo tot het door de kerken overgenomen terrein der N. G. Z. V. behoort. En nu kan ongetwijfeld het doel van de overdracht der residenties Tegal en Pekalongan aan eene andere Zendingscorporatie niet anders geweest zijn, dan om langs dien weg, door inkrumping van het terrein aan de peripherie, te komen tot eene geëschte concentratie onzer krachten op het eigenlijke Midden Java. De genoemde overdracht der twee residenties strekte niet zoozeer, om den arbeid te verminderen, als wel om dien juist des te krachtiger te kunnen doozetten. Ideaal was altoos, het Javaansche »volk» te kerstenen. Daarom werd concentratie onzer krachten nagestreefd op die punten, waar omnium consensu het hart van dat volk klopt. Ongetwijfeld mogen de onafhankelijke vorstenlanden Djokja en Solo als zoodanig beschouwd worden. Het beginsel der concentratie van krachten, dat tot de overdracht van Tegal en Pekalongan leidde, moet dus ook consequent tot de aanvaarding van den arbeid te Solo brengen. Wij wenschen dus niet uitbreiding van het Zendingsterrein onzer Kerken, maar nadere vaststelling der grenzen van dat terrein.

Gesteld, dat eene andere Zendingscorporatie in Solo zou gaan werken, dan zou daardoor de gewenschte eenheid van het Javaansche Christendom schade kunnen lijden. Vooral ook op dit punt vestigen wij bijzonder uw aandacht.

ad c. terecht wordt vooropgesteld, dat de arbeid te Solo evenals die te Djokja saam moet gaan met de inrichting van eenen uitgebreiden medischen hulpdienst, hetwelk groote financieele uitgaven met zich brengt. Evenwel zijn wij overtuigd, dat deze uitgaven voor onze Kerken niet te zwaar zullen zijn. Het hospitaal te Djokja bewijst, dat ook de medische hulpdienst kan rekenen op den krachtigen steun en de hartelijke hefte van ons Gereformeerde volk. Bovendien, waar wij meenen, dat Solo niet lange onbewerkt mag blijven, is onze verwachting van den Heere, wiens het zilver en het goud is.

Ook mogen we niet vergeten, dat de medische Zending zeer gewaardeerd wordt door vele landheeren, die voor hunne arbeiders veel hulp van haar ontvangen, en zeker bereid zullen zijn, daadwerkelijken steun te bieden aan de totstandkoming van een hospitaal te Solo. Vervolgens mogen we ook op subsidie van het gouvernement rekenen, zoodat de geldelijke bezwaren niet overwegend kunnen zijn. Ook zal de arbeid in Solo eerst op eenvoudige schaal worden ingericht, gelijk ook vroeger te Djokja. En boven alles mag een financieel bezwaar nooit beslissen, waar het den arbeid en roeping der kerk van Christus geldt.

ad d. in den laatsten tijd werd, met name door het weekblad »Hollandia» (zie n°. 827, dato 7 Januari 1905), de aandacht gevestigd op eene te Solo begoonen Zending, uitgaande van de zoogenaamde Indische Staatskerk; en daaruit afgeleid, dat de Zending der Gereformeerde Kerken in Solo nu niet alleen overbodig was geworden, maar zelfs niet hopen kon op eenig blijvend resultaat, aangezien zij tegenover de Gouvernementszending geen stand zou kunnen houden. De Algemeene Vergadering der Zendingarbeiders van Gereformeerde Kerken heeft reeds openlijk tegen deze voorstelling van zaken haar protest doen hooren in datzelfde blad, dato 20 Mei 1905, en wenscht dit voor de Synode met een enkel woord te verduidelijken. Bekend is, dat de zoogenaamde Indische Staatskerk eene onkerkelijke en onbijbelsche organisatie is, die op den naam van ware kerk in het minst geene aanspraak kan maken en geheel eene schepping der overheid is, zich niet aan Christus als haren Koning onderwerpt, Hem niet gehoorzaamt, en geene tucht oefent. Deze zoogenaamde Indische Staatskerk is dus minder nog dan een particulier genootschap in staat en bevoegd, om Zending te drijven; bovendien kan zij niet gerekend worden, het Zendinggebod van Christus te verstaan, noch Hem naar de Schriften onder het Javaansche volk te kunnen verkondigen.

Metterdaad blijkt dan ook, dat deze Gouvernementszending op niets is uitgelopen, en volgens gerucht reeds opgeheven werd. In geen geval kan zulk een arbeid voor ons motief zijn, om ons van onze roeping tegenover Solo met eene geruste conscientie ontslagen te achten.

ad e. zooals uwer vergadering bekend is, wordt Solo nog steeds voor den arbeid der Zending onzer Kerken gesloten gehouden, zooals nog onlangs metterdaad gebleken is. Hoewel wij de beteekenis van dit bezwaar niet onderschatten, staat voor ons vast, dat wij daarom niet van de Zending in Solo mogen afzien, omdat ook voor die plaats het Zendinggebod van den Koning der koningen in al zijne kracht blijft gelden, en ook voor deze zaak vaststaat: men moet Gode meer gehoorzamen dan den menschen. Uwe vergadering stemt ongetwijfeld met de onze hierin van harte overeen, dat wij onverpoosd tegen hoop op hoop moeten aanhouden, om ook Solo voor het Evangelie der genade Gods geopend te krijgen. In de Zending blijft het voortdurend een worstelen tegen allerlei weêrstandbiedende machten.

De officiële sluiting van Solo voor onzen arbeid is ook eene schande te achten voor eene christelijke natie. En ook als burgers van die natie houden wij ons geroepen, het onze te doen, om die schande eenmaal te doen ophouden.

ad f. de arbeid der Salatiga-Zending in Solo is nog van weinig beteekenis, wat met het oog op de houding der regeering niet wel anders mogelijk is; en mist dus ook alle officieel karakter. Officieus heeft deze Zendingscorporatie reeds verklaard, dat zij zich gaarne geheel uit Solo terug zal trekken, wanneer ééne onzer Kerken haren arbeid in Solo aanvangt. Het optreden der Salatiga-Zending te Solo ontslaat ons dus allerminst van onze verplichting tegenover dit Vorstenland.

Wij meenen, dat wij hiermede de zes genoemde bezwaren genoegzaam hebben wêerlegd.

Bovendien wenschen wij nog enkele punten onder uwe aandacht te brengen.

1. In Solo bestaat een kring van Christenen, hoofdzakelijk ontstaan door den arbeid van onzen missionairen arts Dr. SCHEURER te Solo gedurende de jaren 1895—1897. Die broeders en zusters hebben zich kerkelijk aangesloten bij de gemeente te Djokja, hunne kinderen worden daar gedoopt; zij vierden er Heilig Avondmaal. Met dit al kunnen zij echter slechts onvoldoende door Djokja worden verzorgd, en blijven zij hoopvol uitzien naar de vestiging van eenen eigen missionairen predikant in hun midden. Deze kring van geloovigen is steeds trouw verbonden gebleven aan onze Zending, niettegenstaande menige poging om hen van ons af te trekken, en heeft zich, schoon zeer weinig ontwikkeld, toch steeds om het Woord Gods met heilbegeerte geschaard.
2. Vooral nu er in vele Classen van ons vaderland gearbeid wordt, om tot uitzending van eenen missionairen Dienaar des Woords te komen, zoo gevoelen wij ons thans te meer gedrongen, om nog eens, met allen ernst, den nood van Solo aan uwe vergadering en daardoor ook aan al die Classen bekend te maken, hopende dat er spoedig wegen en middelen mogen gevonden worden, om in dien nood te voorzien. Mocht er reeds een verzoek van ééne dier Classen gekomen zijn om aanwijzing van Zendingsterrein,

dan wekt onze vergadering met éénparige stem uwe Synode op om Solo als zoodanig aan te wijzen.

Met hartelijke broedergroeten, u de voorlichting des Heiligen Geestes bij al uwten arbeid in ruime mate toebiddend,

de commissie tot het opstellen van dit rapport,

Djokja, }
Wonosobo, } 7 Juli 1905.

J. G. SCHEURER.
L. NETELENBOS.

BIJLAGE XXXVII.
(Art. 64.)

Financieel rapport over de Keuchenius-School.

In verband met wat vermeld is in het rapport der deputaten voor de Zending onder 11 en 20, heeft uwe commissie u te rapporteeren over de rekening van ontvangst en uitgaaf in Indië ten behoeve van de Keuchenius-School.

Dit rapport bedoelt u in te lichten en te adviseeren

a. in zake de rekening en verantwoording der exploitatie der School over de jaren 1902 tot 1904;

b. in zake de rekening en verantwoording van den bouw der School.

Vooraf zij opgemerkt, dat hierin alleen is opgenomen de verantwoording der uitgaven in Indië gedaan en niet wat hier te lande voor de Keuchenius-School is betaald. Dit laatste valt onder de rekening en verantwoording der generale kas, waarover uwe commissie u later hoopt te rapporteeren.

Wat nu betreft het in sub a genoemde, zij allereerst medegedeeld, dat de ingediende rekening en verantwoording de volgende hoofdcijfers aanwijst.

In 1902 ontving de kas der Keuchenius-School f 3976.18.

Hierin is begrepen het saldo van 1901 ad f 26.18, de subsidie van het Gouvernement voor de Kampong-School aan de Keuchenius-School verbonden ad f 500, en het bedrag uit de generale kas ad f 3450.

Uitgegeven werd voor het traktement van br. J. ZUIDEMA en zijne helpers en voor onderhoud der leermiddelen f 3802.19.

Over 1903 was de ontvangst f 6058.24, waartoe o. a. behoort het saldo van 1902 ad f 173.99, de subsidie van het Gouvernement voor de Keuchenius-School f 2000, de subsidie voor de Kampong-School f 230, de vergoeding voor kost, inwoning en leermiddelen voor enkele leerlingen betaald door de zending Kerken f 212.17, het bedrag gezonden door de generale kas f 3400.

De uitgaven bedroegen f 4050.78½.

Over 1904 waren de cijfers deze: ontvangsten f 7836.77½, waarin is begrepen het saldo van 1903 ad f 2007.45½, de subsidie van het Gouvernement voor de Keuchenius-School f 2000, vergoeding voor kost en inwoning en leermiddelen door de Zending Kerken voor hunne leerlingen betaald f 668.68.

Uitgegeven werd f 7613.83, waaronder echter eene uitgave valt van f 3400, die uit de kas der School is gestort in het fonds voor den bouw.

In zake deze cijfers wenscht uwe commissie op te merken, dat de administratie door br. J. ZUIDEMA blijkbaar steeds met accuratesse is gevoerd;

dat de rekening en verantwoording over de jaren 1902 en 1903 door de deputaten voor de Zending is nagezien en goedgekeurd;

dat door uwe commissie in de rekening en verantwoording over deze beide jaren geen post is gevonden, die haar eenige aanmerking deed maken;

dat over het jaar 1904 de rekening en verantwoording nog niet door de deputaten voor de Zending is goedgekeurd, wijl deze eerst in Juni inkwam en over enkele posten de correspondentie nog gaande is;

dat deze rekening en verantwoording blijkens behoorlijke onderteekening door den Raad van Toezicht op de Keuchenius-School is nagezien en in orde bevonden;

dat de invoering der regeling van vergoeding voor kost, inwoning en leermiddelen der leerlingen de kosten der exploitatie van de generale kas aanmerkelijk verlaagt; en dat uwe commissie niet zonder bedenking het feit moet constateeren, dat door de Broeders in Indië uit de kas der School *f* 3400 is genomen voor den bouw, terwijl door deputaten uitdrukkelijk was gemeld, dat voor dit doel uit deze kas slechts *f* 2000 werd toegestaan.

Wat aangaat het onder *b* genoemde, zij uit de omvangrijke rekening en verantwoording het volgende aangestipt.

De kas voor den bouw der School ontving *f* 15,412,43; en wel uit de generale kas drie zendingen, te zamen *f* 12,000, uit de Schoolkas *f* 3400 en van gekweekte rente *f* 12,43.

De uitgaaf bedroeg *f* 17,626,55. Het nadeelig saldo is derhalve *f* 2,214,12.

Hierbij brengt de commissie onder uwe aandacht, dat door de deputaten voor de Zending voor den bouw der school was toegestaan een maximum van *f* 12,000, plus de eventueel door het Gouvernement hiervoor te verlenen subsidie; en zoo deze niet werd toegestaan, een maximum van *f* 14,000.

Dit laatste maximum is nu reeds overschreden met een bedrag van *f* 3,626,55. Dit is geschied zonder eenig voorafgaand overleg met de door de Synode van Arnhem met de leiding der Keuchenius-School belaste deputaten voor de Zending.

Voorts herinnert uwe commissie,

dat door de zeer gewaardeerde bemiddeling van Dr. SCHEURER het prachtig gelegen terrein der School te Djogja door den Sultan ten geschenke is gegeven;

dat de subsidie voor den bouw der School reeds voor geruimen tijd is aangevraagd bij ZExc. den Gouverneur-Generaal maar, voor zoover bekend is, nog niet is toegezegd;

dat de woningen voor docent en directeur nog niet gereed zijn, zoodat de volledige uitvoering der bouwplannen nog circa *f* 12,000 zal vorderen,

dat uwe commissie den indruk heeft ontvangen, dat er soliede en betrekkelijk goedkoop is gebouwd; en

dat de administratie is nagegaan en in orde bevonden door de Algemeene Vergadering der Zendingarbeiders.

Nog zij opgemerkt, dat het erf Rotterdam te Poerworedjo, weleer door de Keuchenius-School gebruikt, eigendom is van de Gereformeerde Zendingsevening, zoodat de deputaten voor de Zending hiermeê geene directe bemoeiing hebben gehad.

Ten slotte wenscht uwe commissie u te adviseeren (volgen de conclusiën in het artikel der Acta).

W. BREUKELAAR, *Rapporteur.*

BIJLAGE XXXVIII.

(Art. 65.)

Rapport der Kerk van Utrecht, aangaande de correspondentie met die Kerken, welke nog niet de eenheid van het Lichaam van Christus zoeken in zichtbare openbaring.

De Generale Synode te Arnhem, vergaderd in 1902, droeg aan den Kerkeraad der Gereformeerde Kerk te Utrecht, als synodale Kerk, op, om aan de Kerken van min vaste formatie, maar die de drie Formulieren van Eenigheid als uitdrukking van haar geloof erkennen en als accoord van Kerkgemeenschap aanvaarden, een schrijven te richten namens de Gereformeerde Kerken in Nederland, waarin zij worden uitgenoodigd en gedrongen tot kerkelijk samenleven (Artikelen 43 en 206 der Acta van de Generale Synode van 1902).

Aan deze opdracht heeft de synodale Kerk getracht uitvoering te geven en zij heeft de eer, u hierbij het rapport aan te bieden van hetgeen zij ter volvoering van hare lastgeving deed en wat hiervan het aanvankelijk resultaat was.

Zij is begonnen met reeds in Februari dezes jaars de onderscheidene Classen der Gereformeerden Kerken door middel van »Kerkblad», »Heraut» en »Bazuin», te herinneren aan het te

Arnhem blijktens de artikelen 43 en 206 der Acta bepaalde, haar verzoekende, vóór Juni de adressen der bedoelde Kerken haar te doen toekomen.

Aan het door de Synode bepaalde is toen voldaan door de Classen Middelburg, Haarlem, Arnhem, Apeldoorn, Meppel, Gouda en Leiden en door den Kerkeraad der Gereformeerde Kerk te Baarland.

Van geene der overige Classen werd bericht ontvangen; ook niet van de Classen's Gravenhage, Brielle, Zutphen, Tholen en Breukelen, die in 1902 wél berichten zonden.

De Classe Middelburg adviseerde om het door de Synode bedoelde schrijven niet te zenden aan de Gereformeerde Gemeente te Meliskerke. Na kennisneming van de tusschen de Classe en die gemeente gevoerde correspondentie, oordeelde de Kerkeraad naar het advies der Classe Middelburg te moeten handelen en is dus aan die Gemeente geen schrijven verzonden.

Den 14en Juni l.l. heeft de Kerkeraad toen, namens de Generale Synode der Gereformeerde Kerken, de navolgende missive (zie de bijlage) verzonden aan de Gemeenten te Waddingsveen (adres G. J. DE ROOY), te Oudewater (adres DERKSEN te Papperseul), te Gouda, te Opheusden (adres Ds. H. ROELOFSEN), te Barneveld (adres Ds. JANSSEN), te Heerde (adres Ds. H. MEYER), Hoedekenskerke (adres G. TOLLENAAR te Oudelande), te Westzaan (adres C. ZONDERLAND), te Zuiderwolde (adres A. H. STEENBERGEN te Steenberg), te 's Gravenhage (adres Zuid-West-buitensingel 112, W. DE GROOT), te Scheveningen (adres Ds. GEERDS), te Dirksland (adres G. VAN DE WERKE), te Zelhem (adres Ds. J. MEIJER), te Doetinchem (adres G. EBBERS, Kruisberg, Ambt-Doetinchem), te Middelburg, Oost-Kappelle en Aagtekerke (adres Ds. KIEVIT te Aagtekerke), te Krabbendijke (adres B. MEEUWEN a/d Oostweg), te St. Maartensdijk (adres P. CHARPENTIER), te St. Philipsland (adres REWEIN), te Vinkeveen (adres Ds. H. J. SNAPPER), te Delft (Gasthuislaan), te Nieuw-Beierland (adres A. A. VAN LIEBURG), te Terneuzen (adres Ds. BOONE), te Scherpenisse (adres KLEPPE), te Lisse en te Leiden.

Aan de Gemeenten te Nieuw-Beierland, Terneuzen en Dirksland is deze missive gezonden met herinnering aan den inhoud van haar schrijven, waarmede zij den brief door Arnhem's Kerk, namens de Generale Synode van Groning^{en} haar toegezonden, beantwoordden.

Op deze missive is antwoord ontvangen van de navolgende Kerken.

Ds. J. MEIJER schreef namens de Kerk te Zelhem. Daaruit blijkt, dat er in 1902 onderhandelingen met zijne Kerk door de Classe zijn gevoerd, die naar 't schijnt tot een gewenscht einde hadden kunnen leiden, indien niet de Classe in gebreke ware gebleven, het aangevangen werk voort te zetten. Nu schijnt er weinig kans meer op eenen goeden uitslag te zijn. Maar toch adviseert de Kerkeraad u, aan die Classe of aan speciaal benoemde deputaten op te dragen, nog eene poging te doen, om de gestaakte onderhandelingen te hervatten.

Van broeder A. J. KRUYSSSE te Krabbendijke kwam een niet onsympathiek schrijven in meldende dat zijne Kerk met nog 22 gemeent^{en} in deze landen kerkelijk saámleeft, en dat alleen al die Kerken saám eene beslissing kunnen nemen in de voorgestelde zaak.

Misschien zouden speciaal benoemde deputaten of eene Classe, bijvoorbeeld die van Middelburg, *thans* een poging kunnen doen, om met deze 22 gemeenten onderhandelingen aan te knooien in de voorgestelde zaak om tot het beoogde doel te komen.

De Oud-Gereformeerde Kerk te Scheveningen antwoordt op ons schrijven met de klacht, dat door haar aan de Kerk (of Synode) van Groningen antwoord is gezonden op het aan haar gedaan verzoek tot kerkelijke samenleving; — dat zij in haar schrijven een tiental bezwaren tegen inwilliging van dat verzoek harerzijds heeft aangegeven, maar dat zij op dit haar schrijven nimmer eenig antwoord ontving; — reden waarom zij op Arnhem's schrijven niet weder geantwoord had.

De rapporteerende Kerkeraad neemt de vrijheid uwe aandacht te vestigen op deze klacht over nalatigheid onzerzijds, waardoor onze Kerken eenen verkeerden schijn op zich hebben geladen.

Nog kwam in een sympathiek schrijven van den Kerkeraad der Gereformeerde Gemeente onder 't Kruis" te 's Gravenhage, dat mede niet onbeantwoord kan blijven. Het bevat eveneens de klacht, dat Arnhem's Synode zijn schrijven onbeantwoord liet, en dat hij op een verzoek om plaatsing van zijne kerkberichten op het predikbeurtenblad der Gereformeerde Kerken eene weigering ontving, die van weinig neiging tot kerkelijke saámleving schijnt te getuigen; terwijl ten slotte de vraag gesteld wordt, of ingeval zijne Kerk bij onze Kerken zich aansloot, dit zou kunnen geschieden met erkenning van de ambten.

Van Ouderling A. A. VAN LIEBURG van Nieuw-Beierland kwam een schrijven in, waarin

hij beloofde ons schrijven te brengen op de eerstkomende classikale vergadering van zijne Kerken en zou trachten eene bespreking van het door ons voorgestelde uit te lokken.

De Kerkeraad der »Gereformeerde Gemeente» te Leiden antwoordde op onze missive door er op te wijzen, dat het nu niet de tijd voor zulk eene kerkelijke vereeniging is, maar stelt eenige middelen voor, waardoor deze voorbereid en eindelijk tot stand gebracht kon worden. Een overgangstoestand eenigszins overeenkomende met die welke aan de ineensmelting tusschen de Christelijke Gereformeerde Kerk en de Nederduitsche Gereformeerde Kerken voorafging.

Namens den Kerkeraad der »Gereformeerde Gemeente onder 't Kruis» te Dirksland kwam een antwoord in meldende, dat die gemeente blijkens herhaalde bespreking dezer zaak beter oordeelde op zich zelve te blijven leven.

De Kerkeraad der Gereformeerde Gemeente te Lisse belooft de zaak, in onze missive bedoeld, te brengen op de eerstkomende Algemeene Vergadering der 12 gemeenten, waarmede zijne Kerk gemeenschap houdt. Die vergadering is in Mei 1906. Hij verzoekt, dat eene gelijke missive als hij ontving, ook aan die andere 12 gemeenten gezonden worde ter voorbereiding van de zaak.

En ten slotte gewerd ons een zeer hartelijk antwoord van den Kerkeraad der Gemeenten Aagtekerke, Middelburg en Oost-Kappelle, vermeldende enkele bezwaren tegen een kerkelijk saamleven met onze Kerken, dat ook zij wel zouden begeeren, terwijl ook door hen het gescheiden leven betreurd wordt.

Ziehier, wat door den Kerkeraad der synodale Kerk gedaan is ter uitvoering van het boven gememoreerde mandaat, benevens de resultaten, die zijn pogen aanvankelijk opleverde. Moge het uwe goedkeuring wegdragen.

De Heere geve u licht en wijsheid om in deze, gelijk in alle andere zaken, die u ter behandeling worden voorgelegd, naar zijnen wil, tot zijne eere en ten zegen en vertroosting van zijne Kerk te besluiten en te handelen.

De Kerkeraad der Gereformeerde Kerk te Utrecht,

M. VAN MINNEN, *h. t. Praeses.*

P. J. W. KLAARHAMER, *h. t. Scriba.*

BIJLAGE XXXVIIIa.

(Art. 65.)

**Missive der Kerk van Utrecht aan die Kerken,
welke nog niet de eenheid van het Lichaam
van Christus zoeken in zichtbare openbaring.**

Gelijk u bekend is, hebben de Gereformeerde Kerken in Nederland nu reeds vele malen en op onderscheidene wijzen bij de Gereformeerde Kerken in ons land, met welke zij kerkelijk nog niet saamleven, er op aangedrongen, om toch die kerkelijke saamleving tot stand te doen komen.

Helaas waren tot heden al die pogingen te vergeefs.

Veelal ontvingen zij zelfs geen antwoord op hun broederlijk schrijven, en kwam het nog nimmer tot eene blootlegging van of saamspreking over mogelijke bezwaren, die uwerzijds aan zulk eene kerkelijke saamleving met de Gereformeerde Kerken in den weg staan.

Toch heeft de Generale Synode van Arnhem gemeend, die pogingen niet te mogen staken en heeft zij aan de Kerk van Utrecht, die belast is met de saamroeping der Generale Synode, welke nu D. V. den 22sten Augustus a. s. haar vergadering hoopt aan te vangen, opgedragen nogmaals in een broederlijk schrijven bij u aan te dringen op kerkelijke saamleving en u den eisch des Heeren in dezen aan de consciëntie te leggen.

Waar wij nu aan deze opdracht gevolg geven, beginnen wij met u te verzoeken, broeders, laat ons schrijven nu eens niet onbeantwoord, maar geeft ons toch eens te kennen, welke bezwaren gij tegen saamleving met onze Kerken hebt.

Het kon toch zijn, dat gij meendet dat er *onoverkomelijke* bezwaren bestaan, waarvan wij, ze kennende, u konden aantonen, dat zij waarlijk niet onoverkomelijk zijn.

Gij moogt toch ook uwerzijds niet *blijven* zwijgen; want ook de toegenegenheid des harten

en de bescheidenheid, die broeders van denzelfden huize naar Gods Woord elkander hebben te bewijzen, en die ook bij u wordt gevonden, dringt u tot antwoorden.

Wij dringen op deze zaak bij u aan, omdat wij ons overtuigd houden dat gij toch ook, evenals wij, in de Drie Formulieren van Eenigheid de uitdrukking van uw geloof vindt, — dat gij met ons onvoorwaardelijk buigt voor het onfeilbaar Woord Gods, — dat gij, als wij, ook in de regeering der Kerk maar éénen Heere erkent, namelijk onzen Heere *Jesus Christus*, — en dat gij toch ook u houdt, bij de regeling uwer kerkelijke zaken, aan de Dordtsche Kerkenorde.

En waar het dan aldus bij u ligt, broeders, daar geldt dan ook voor u al wat in dat Woord Gods geleerd en geboden wordt van de gemeenschap der heiligen, der geloovigen; eene gemeenschap, die toch niet enkel *geestelyk* en *onzienlijk* is, maar toch ook in het uitwendige gezien en beoefend moet worden.

Daarbij houdt gij toch de Gereformeerde Kerken in Nederland wel voor mede te behooren tot de zienlijke Kerk des Heeren, het lichaam van Christus.

Maar, broeders, hoe zult gij dan doen, wat de Heere u gelijk ons en allen geloovigen in Efeze 4 gebiedt, dat wij zullen arbeiden met de gaven en krachten ons geschonken aan den opbouw van dat lichaam, indien gij u op uzelf houdt en weigert gemeenschap te oefenen met uwe medeleden van hetzelfde lichaam? Is dit, broeders, niet óók naar uw oordeel zondigen tegen het lichaam en tegen het Hoofd, ongehoorzaam zijnde aan zijne zoo duidelijke bevelen, en dit te meer waar nu reeds sinds zoo lange zoo herhaaldelijk onzerzijds u ook kerkelijk de broederhand der gemeenschap toegestoken wordt? Hoe zult gij toch uwe »*gaven ten nutte en ter zaligheid der andere lidmaten gewilliglyk en met vreugde*» aanwenden, zoolang gij alle gemeenschap met die »andere» weigert en zelfs herhaaldelijk de toegestoken broederhand op zoo onbroederlijke wijze zwijgend voorbijgaat, alsof zij u niet aangeboden ware?

En ook in uw persoonlijke en gemeenschappelijke gebeden zult gij toch wel telkens naar het exempel van den Psalmist den Heere aanloopen om den opbouw van Jeruzalems muren, daar toch ook gij wenscht te behooren tot 's Heeren knechten, die een welgevallen hebben aan hare steenen en medelijden hebben met haar gruis.

Maar, broeders, waarom volgt gij dan niet Davids en aller heiligen exempel, die wat zij van den Heere *begeerden*, dan ook *zochten* in den weg door 's Heeren Woord hun gewezen? en waarom voegt gij dan niet uw gebeden en arbeid bij die der Gereformeerde Kerken, met wie gij toch één zijt in geestelyk belijden en bedoelen, om dan vereenigd het heil van Neêrland's Zion te zoeken.

En wij weten, dat er ook onder u gebeden wordt voor overheid en land en volk; maar zegt zelf broeders, heeft de Heere niet blijkens de geschiedenis van land en Kerk, dien ook door u bedoelden en afgebeden zegen aan overheid en volk en land geschonken door middel van zijn Kerk en volk in deze landen? en ging dat dan niet steeds zóó, dat als de Kerke recht levend en krachtig en eenparig mocht staan in haar gebed en arbeid voor Oranje en Nederland, alsdan ook 's Heeren zegen rijkelyk toevloede, maar zonk de Kerke geestelyk in en kwamen er dagen van gedeeldheid, dan week de Heere van Kerk en land beide?

Maar als gij dan met ons het goede voor Oranje en Nederland, voor het leven onzes volks in den gebede zoekt, hoe kunt gij dan tegelykertyd door op uzelf te blijven staan eene kerkelyke gedeeldheid onder het Gereformeerde volk helpen bestendigen, die altijd den Heiligen Geest tot droefheid is geweest, en zijn werk en zegen ook voor het nationale leven heeft tegengestaan?

O, wij weten wel en erkennen met u, dat de Heere soeverein is in zijn weg en werken in tijden en bedelingen; en dat ons kerkelyk vereenigen op zich zelve en zonder meer dien zegen nog niet brengen zal. Wij kunnen niet méér doen dan die steenen wegruimen, die 's Heeren gang en werk in den weg liggen; maar *dat* is dan ook het *u* en *ons* van den Heere *bevolen* werk, waarin wij getrouw hebben te zijn, om eene goede consciëntie voor God en vrijmoedigheid in het gebed te kunnen behouden. En één dier steenen is onze kerkelyke gedeeldheid.

Laat ons dan *saam* ons opmaken, om deze en andere steenen weg te ruimen, opdat we des te vrijmoediger den Heere mogen verwachten en uitzien naar den God onzes heils. Maar al te veel wordt tegenwoordig onder ons, Gereformeerden in Nederland, het voorbeeld van Corinthe gevolgd, waar men ook in menschen roemde en naar menschen zich noemde en in

jammerlijke gedeeldheid en twisting leefde. En hoe heeft de Heere door Paulus' woord en door geestelijke kastijdingen die Kerk gestraft. Zullen wij dan niet vreezen voor het misnoegen des Heeren en voor de roede zijner verbolgenheid, zoo wij volharden om dit kwade voorbeeld na te volgen? Wij mogen niet van u veronderstellen, dat gij zoo gezind zoudt zijn. Daarom komen dan nu de Gereformeerde Kerken met uitgestoken broederhand u tegemoet en bidden u dringend: broeders, laat ons kerkelijk gedeeld leven een einde hebben. Laat ons althans *trachten* tot eenheid en saambinding te komen. En voor het minst antwoordt toch op dit ons schrijven en zegt ons wat bezwaren gij hebt, die naar uw oordeel een kerkelijk vereenigd leven in den weg staan. En zendt ons dit uw antwoord, vóórdat op 22 Augustus de Generale Synode te Utrecht saamkomt.

De zaak zelve is van God gewild; en zoo dus uw en ons hart er toe bereid en geneigd is, dan zal ook de wijze van uitvoering gewis gevonden worden.

Legt dus uwe hand in de onze. Wij vragen het u voor het aangezicht des Heeren, om den wille van de eere zijns Naams, om den wille van de eenheid en den wasdom van het lichaam van Christus, om den wille van een recht en gezond kerkelijk leven naar Gods Woord, om den wille van het welzijn en de toekomst van het zaad der Kerke en van overheid en land en volk.

De Heere zelf bewege en neige uwe harten tot wat goed en recht is in zijne oogen.

Met broedergroete en heilbede

de Kerkeraad der Gereformeerde Kerk te Utrecht,

M. VAN MINNEN, *h. t. Praeses.*

P. J. W. KLAARHAMER, *h. t. Scriba.*

BIJLAGE XXXVIIIb.

(Art. 65.)

Advies in zake O van het agendum.

Aan uwe commissie zijn de volgende stukken ter hand gesteld:

- 1°. eene missive der Kerk van Utrecht aan die Kerken, welke nog niet de eenheid van het lichaam van Christus zoeken in zichtbare openbaring";
- 2°. een rapport van de Kerk van Utrecht, aangaande de correspondentie met die Kerken; en
- 3°. eene enveloppe inhoudende de antwoorden, welke van enkele der genoemde Kerken ontvangen zijn.

Het rapport der Kerk van Utrecht houdt het volgende in:

- 1°. dat zij is begonnen met reeds in Februari dezes jaars de onderscheidene Classen der Gereformeerde Kerken door middel van het Kerkblad, de *Heraut* en de *Bazuin* te herinneren aan hetgeen door de Generale Synode van Arnhem, blijkens de artikelen 43 en 206 der Acta, was bepaald en aan haar was opgedragen, genoemde Classen verzoekende vóór Juni de adressen der bedoelde Kerken haar te doen toekomen;
- 2°. dat door de Classen Middelburg, Haarlem, Arnhem, Apeldoorn, Meppel, Gouda en Leiden en door den Kerkeraad der Gereformeerde Kerk te Baarland aan het door de Synode bepaalde is voldaan;
- 3°. dat van geene der overige Classen bericht werd ontvangen; ook niet van de Classen 's Gravenhage, Brielle, Zutphen, Tholen en Breukelen, die in 1902 wél bericht zonden;
- 4°. dat de Classe Middelburg adviseerde, om het door de Synode bedoelde schrijven niet te zenden aan de Gereformeerde gemeente te Meliskerke; en dat na kennisneming van de tusschen de Classe en die gemeente gevoerde correspondentie de Kerkeraad van Utrecht oordeelde naar dit advies te moeten handelen en dus geen schrijven aan die gemeente verzond;
- 5°. dat door den Kerkeraad van Utrecht op den 14den Juni de reeds genoemde missive verzonden is aan de gemeente te Waddingsveen, Oudewater, Gouda, Opheusden, Barneveld; Heerde, Hoedekenskerke, Westzaan, Zuidwolde, 's Gravenhage, Scheveningen, Dirksland, Zelhem, Doetinchem, Middelburg, Oost-Kapelle, Aagtekerke, Krabbendijke, St. Maar-

- tensdijk, St. Philipsland, Vinkeveen, Delft, Nieuw-Beierland, Terneuzen, Scherpenisse en Leiden;
69. dat aan de gemeenten te Nieuw-Beierland, Terneuzen en Dirksland deze missive is gezonden met herinnering aan den inhoud van haar schrijven, waarmede zij den brief door Arnhems Kerk, namens de Generale Synode van Groningen haar toegezonden, beantwoordden;
 70. dat door de gemeente te Zelhem bij schrijven van Ds. J. Meijer in dezer voege is geantwoord: in 1902 zijn onderhandelingen gevoerd tusschen deze gemeente en de Classe Zutphen, die waarschijnlijk tot een gewenscht einde hadden kunnen leiden, indien niet de Classe in gebreke ware gebleven het aangevangen werk voort te zetten. De Kerkeraad van Utrecht voegt aan de mededeeling van dit antwoord het advies toe, dat, ofschoon er thans weinig hoop op eenen goeden uitslag schijnt te zijn, door de Generale Synode aan de Classe Zutphen of aan speciaal benoemde deputaten worde opgedragen, nog eene poging te doen, om de gestaakte onderhandelingen te hervatten;
 80. dat van broeder A. J. KRUYSS: te Krabbendijke een niet onsympathiek schrijven inkwam, meldende dat zijne Kerk met nog 22 gemeenten in den lande kerkelijk saamleeft en dat alleen al die Kerken saam een beslissing kunnen nemen in de voorgestelde zaak. De Kerkeraad van Utrecht voegt aan de mededeeling van dit antwoord de opmerking toe: misschien zouden speciaal benoemde deputaten of eene Classe, b. v. die van Middelburg, thans eene poging kunnen doen, om met deze 22 gemeenten onderhandelingen aan te knopen in de voorgestelde zaak om tot het beoogde doel te komen;
 90. dat de Oud-Gereformeerde Kerk te Scheveningen heeft geantwoord, dat zij indertijd naar aanleiding van de missive van de Kerk van Groningen tien bezwaren tegen de inwilliging van het verzoek om kerkelijk saam te leven heeft ingebracht, daarop geen antwoord ontving, en nu ook zelve op den brief van Arnhems Kerk maar niet geantwoord heeft;
 100. dat de Gereformeerde gemeente onder 't Kruis te 's Gravenhage zich beklaagde, dat zij geen antwoord ontving op haren brief aan de Kerk van Arnhem, en voorts over het feit, dat zij op haar verzoek om plaatsing van hare kerkberichten op het predikbeurtenblad der Gereformeerde Kerken een weigerend antwoord ontving; ten laatste dat zij de vraag doet, of ingeval zij zich bij onze Kerken aansloot, dit gepaard zou kunnen gaan met erkenning van de ambten;
 110. dat van ouderling A. A. van LIEBURG van Nieuw-Beierland een schrijven inkwam, vermeldende dat hij het schrijven van Utrecht's Kerkeraad zou brengen op de eerstvolgende classicale vergadering van zijne Kerken en zou trachten eene bespreking van het door ons voorgestelde uit te lokken;
 120. dat de Kerkeraad der Gereformeerde gemeente te Leiden heeft geantwoord, dat het nu niet de tijd voor zulk eene vereeniging was, maar dat hij zich veroorloofde enkele middelen aan de hand te doen, waardoor deze voorbereid en eindelijk tot stand gebracht kan worden;
 130. dat de Kerkeraad der Gereformeerde gemeente onder 't Kruis te Dirksland terugschreef, dat deze gemeente blijkens herhaalde bespreking dezer zaak 't beter oordeelde op zich zelve te blijven leven;
 140. dat de Kerkeraad der Gereformeerde gemeente te Lisse heeft beloofd deze zaak te zullen brengen op de eerstvolgende Algemeene Vergadering der 12 gemeenten, waarmede zijne Kerk gemeenschap houdt. Tevens verzoekt hij dat op deze vergadering, welke op 12 Mei 1906 D. V. byeenkomt, eene gelijke missive, als hij ontving, ook aan die andere 12 gemeenten gezonden zal worden, ter voorbereiding van de zaak;
 150. en ten laatste, dat de Kerkeraad der gemeente te Aagtekerke, Middelburg en Oost-Kappelle zeer hartelijk antwoordde, enkele bezwaren tegen kerkelijk saamleven opsomde en verklaarde, dat hij het gescheiden leven betreurde en eenheid wenschte. Uwe commissie heeft naar aanleiding van deze twee stukken de eer u de volgende voorstellen te doen (volgen de conclusiën in het artikel der Acta).

A. G. HONIG, *Rapporteur.*

De Oud-Gereformeerde Kerken in Bentheim, Oost-Friesland en Westfalen hebben Ds. DE GROOT en mijn persoon opgedragen, u te danken voor uwe uitnoodiging door uwe commissie, en u hare hartelijke zustergroeten over te brengen.

De Kerken, die ons afgevaardigd hebben, gevoelen zich met de Gereformeerde Kerken in dit land op het allernauwst verbonden. Ons scheidt geen zee en geen land; en door de geschiedenis zijn uwe Kerken en onze Kerken zoo nauw met elkaar verbonden, dat de geschiedenis van vele uwer Kerken ook de geschiedenis is van onze Kerken; het ontstaan van vele uwer Kerken is ook het ontstaan van de onze; de verdere opbouw van uwe Kerken is ook de opbouw van de onze. Onze Kerken hebben ook met de uwe dezelfde Belijdenis en dezelfde Kerkenordening. Het geestelijk leven en het Gereformeerd denken en gevoelen in onze Kerken wortelt wel is waar in ons gemeenschappelijk Hoofd Jezus Christus; maar het mag ook gezegd worden, dat het grootendeels uit de Gereformeerde Kerken in dit land gevoed, verrijkt en versterkt wordt. Het hart van ons kerkelijk leven gevoelt zich meer naar Nederland, dan naar Duitschland getrokken. Hoe gaarne onze Kerken zich ook naar Duitschland heen zouden uitbreiden; hoe gaarne zij het ook zagen, dat in Duitschland nog eens eene Gereformeerde Kerk bloeide en zij ook daartoe bijdragen mochten, zoo zijn zij toch te nauw met uwe Kerken verbonden, om de gemeenschap met uwe Kerken te kunnen opgeven, ja zij zijn te nauw en innig met uwe Kerken samengegroeid, om zonder eigen schade en zonder de eigene exstentie twijfelachtig te maken, zich van u los te maken. Zij behooren tot u gelijk een klein lid aan een groot lichaam.

Wij staan in Duitschland haast geheel geïsoleerd. Wel hebben wij in de laatste jaren eene toenadering gezocht met de Niedersächsische Konföderation; maar deze is op onze aanvraag niet nader ingegaan, omdat zij meende, dit het voor haar ten opzichte van hare verhouding tot de overheid in Berlijn schadelijk kon zijn. Met den Gereformeerden Bond in Duitschland, die aanstaande week in Herford zijne vergadering heeft, kunnen wij ons niet nader vereenigen, omdat hij niet genoeg principiëel is: hij wil wel eenigszins de gebreken van de Evangelisch Gereformeerde Kerken in Duitschland bespreken, maar geene hand uitsteken om het kwaad aan te tasten; hij wil wel het Gereformeerde bewustzijn in Duitschland eenigszins opwekken, maar in de praktijk niet daarnaar handelen. Zoo staan wij in Duitschland heel alleen, en moeten hopen en wachten, of de Heere niet nog eens een nieuw geestelijk leven in den geest van onzen grooten Reformator Calvijn geven zal!

De Gereformeerde beginselen, gelijk zij hier in dit land zijn aan den dag gekomen, trekken wel ook in Duitschland op wetenschappelijk terrein hoe langer hoe meer de aandacht. De wetenschap moet zich mettertijd met onze Gereformeerde beginselen inlaten; maar wat nu nog daarvan te zien is, is een te klein wolkje, om vooreerst eene bijzondere hoop te wekken. Het is onze wensch en bede, dat de tijd spoedig kome, dat de Gereformeerde beginselen en Gereformeerd leven ook in ons land, in Kerk en Staat doordringe! Onze oogen zijn daarom op Nederland gericht, of de Heere van dit land uit, zijne in vroegere dagen Gereformeerde Kerk in ons land doe herleven!

Onze Oud-Gereformeerde Kerken hebben dan ook den innigsten en hartelijksten zegenwensch voor u en uwe Kerken, dat de God en Vader van onzen Heere Jezus Christus, de Vader der heerlijkheid u geve den Geest der wijsheid en der openbaring in zijne kennis; en dat Hij, de God des vredes in Christus Jezus deze vergadering bij al hare beraadslagingen en besluiten met zijnen Heiligen Geest leide en alle besluiten zegene tot zijne eere en tot heil van zijne geheele Kerk in en buiten dit land!

Wij voegen hieraan nog toe, dat de scriba onzer voorlaatste Algemeene Classikale Vergadering in Bentheim vergeten heeft, uwe commissie voor correspondentie met de buitenlandsche Kerken tot de laatste classikale vergadering uit te noodigen. Wij hebben van onze laatste classikale vergadering daarom ook de opdracht ontvangen, voor dit verzuim verontschuldiging te vragen en te gelijkertijd de Generale Synode te verzoeken, op onze aanstaande eerstkomende classikale vergadering te Bentheim, die in October zal gehouden worden, afgevaardigden te zenden, dat ook wij uwe afgevaardigden in liefde kunnen ontvangen en ook zij uwerzijds van onze zaken moogt kennis nemen.

Eindelijk danken wij er nog voor, dat het verzoek, door onze Kerken ingediend, een gunstig onthaal heeft gevonden en daaromtrent een gunstig besluit is genomen.

BIJLAGE XL.
(Art. 67)

**Rapport van de deputaten der Generale Synode
van 1902 tot revisie van eenige artikelen
der Kerkenorde.**

De Generale Synode, in 1902 te Arnhem gehouden, had van Dr. H. FRANSSEN een schrijven ontvangen, waarin bezwaren werden ingebracht tegen onderscheidene artikelen onzer Kerkenordering, als zijnde niet meer in overeenstemming met de kerkelijke praktijk; en waarin op dien grond verzocht werd, «dat uit onze geldende Kerkenordering weggedaan worden de Artt. 20, 51, 54 en 55 in hun geheel; het woord »vasten» uit de 2de alinea van Art. 4; de woorden: »en diegenen, die te voren in den dienst van Ouderlingschap en Diakenschap geweest zijn» in Art. 10; de woorden »en scholen» uit de 3de vraag 2den zin van Art. 41; de woorden »en schoolmeesters» in Art. 44» (Acta, bijlage C, blz. 116—119).

Naar aanleiding van dit schrijven werd ter Synode voorgesteld: «de Synode benoeme deputaten, die in last hebben, de volgende Synode te dienen van advies in zake de wijziging van de artikelen, waartegen Dr. H. FRANSSEN bezwaren heeft ingebracht, en van andere artikelen, waartegen naar hun oordeel dergelijke bezwaren zijn in te brengen. Dit concept van wijziging zal een half jaar tevoren ter kennis van de Kerken gebracht worden» (Acta, Art. 22, blz. 13).

De Synode nam dit voorstel aan, en heeft toen in eene latere zitting »tot revisie van eenige artikelen der Kerkenordering» als deputaten benoemd Prof. Dr. H. BAVINCK, Prof. Dr. F. L. RUTGERS en Dr. J. HANIA (Acta, Art. 39, blz. 23).

Zich van deze opdracht kwijtende, hebben de voornoemde deputaten de eer het volgende concept van wijzigingen aan te bieden. Zij laten daarbij echter, ter nadere verklaring van de wijze, waarop zij hunne taak hebben opgevat, deze opmerkingen voorafgaan:

1°. hunne bedoeling is niet geweest, eene revisie voor te stellen van de geheele Kerkenordering, ten einde alle artikelen zóó te maken, als men thans eene Kerkenordering zou opstellen, wanneer er nog geene was. Op ééne Synode zou er — tenzij ze zeer lang bjeen was — geen voldoende tijd zijn, om het geheele kerkelijke leven in al zijnen omvang te behandelen, en over alle daarop betrekking hebbende vraagstukken eene beslissing te nemen. Bovendien is er over vele punten, die bij eene alles omvattende regeling aan de orde zouden komen, thans in onze Kerken nog geene «communis opinio»; althans niet in die mate, dat het raadzaam zijn zou, daarover nu reeds eene beslissing te willen uitlokken.

En voorts, wat eigenlijk op zichzelf reeds afdoende is, deputaten hadden zich te houden aan het hun gegeven mandaat, waarbij hun uitdrukkelijk was opgedragen, wijzigingen te ontwerpen, niet voor eene revisie der geheele Kerkenordering, maar slechts voor eene revisie van die artikelen, waartegen als bezwaar was in te brengen, dat zij niet meer pasten op het kerkelijk leven van den tegenwoordigen tijd.

2°. Daartoe hebben zij zich zooveel mogelijk aangesloten aan hetgeen historisch gegeven was en aan hetgeen in het kerkelijk leven zelf reeds sedert lang vrij algemeen was aangenomen. En daarom hebben zij laten rusten, wat in onze Kerken nog zeer uiteenlopend beoordeeld wordt, en wat dus thans niet zou kunnen beslist worden zonder verdeeldheid in de hand te werken, en alzoo de goede orde eerder te verstoren dan te bevorderen.

3°. Hunne voorstellen hebben dus bepaaldelijk ten doel:

a. uit de oude Kerkenordering, gelijk die met eenige kleine wijzigingen in 1892 bij de vereeniging der Gereformeerde Kerken behouden is, weg te laten, of daaraan toe te voegen, of daarin te wijzigen, al wat feitelijk reeds sedert lang algemeen vervallen of bijgevoegd of gewijzigd is;

- b. bepalingen, die blijkens de ervaring gelurig misverstaan worden, door redactie-verandering te verduidelijken;
- c. zoo min mogelijk generale bepalingen te maken; zoodat deze alleenlijk inhouden, wat tot handhaving van orde en recht volstrekt noodig heeft algemeen geregeld te worden, terwijl de regeling van al het andere aan de vrijheid der Kerken en aan het leven zelf blijft overgelaten;
- d. bij voorgestelde wijzigingen zich in stijl en woordenkeus zooveel mogelijk aan te sluiten aan de oude kerkelijke taal; en eindelijk
- e. ter voorkoming van verwarring bij de aanhaling van artikelen, hun aantal en cijfers te behouden,

Met inachtneming van deze opmerkingen meenden zij het volgende Concept aan de Kerken te moeten aanbieden; daarbij de bede voegende, dat de Heilige Geest de Kerken en vóór en op de Synode te Utrecht bij de behandeling dezer zaak mogeleiden.

N. B. Hier volgde de Kerkenordening, gelijk die achter de Acta is afgedrukt, behoudens de wijzigingen ter Synode aangebracht en in artikel 72 der Acta vermeld.

Steenwijk, 15 December 1904.

J. HANIA, *Rapporteur*.

BIJLAGE XLa.

Praeadvies in zake D van het agendum.

(Art. 67.)

Onder letter D is in de eerste plaats aan de orde: *rapport van de deputaten der Generale Synode van 1902 tot revisie van eenige artikelen der Kerkenorde*.

Deze deputaten hadden in opdracht, om de Generale Synode van Utrecht te dienen van advies in zake de wijziging van artikelen der Kerkenordening, waartegen als bezwaar was in te brengen, dat zij niet meer in overeenstemming waren met de kerkelijke praktijk, en niet meer pasten op het kerkelijk leven van den tegenwoordigen tijd. Het komt uwen commissie voor, dat de hiervoor benoemde deputaten; Prof. Dr. H. BAVINCK, Prof. Dr. F. L. RUTGERS en Dr. J. HANIA, zich zoo veel mogelijk gehouden hebben aan het hun gegeven mandaat.

Hunne voorstellen toch hebben bepaaldelijk ten doel:

- a. uit de oude Kerkenordening, gelijk die met eenige kleine wijzigingen in 1892 bij de vereeniging der Gereformeerde Kerken behouden is, weg te laten of daaraan toe te voegen of daarin te wijzigen, al wat feitelijk reeds sedert lang algemeen vervallen of bijgevoegd of gewijzigd is;
- b. bepalingen, die blijkens de ervaring gedurig misverstaan worden, door redactie-verandering te verduidelijken;
- c. zoo min mogelijk generale bepalingen te maken, zoodat deze alleen inhouden, wat tot handhaving van orde en recht volstrekt noodig heeft, algemeen geregeld te worden, terwijl de regeling van al het andere aan de vrijheid der Kerken en aan het leven zelf blijft overgelaten;
- d. bij voorgestelde wijzigingen zich in stijl en woordenkeus zooveel mogelijk aan te sluiten aan de oude kerkelijke taal;
- e. ter voorkoming van verwarring bij de aanhaling van artikelen, hun aantal en cijfers te behouden,

Uwe commissie, acht het dan ook zeer wenschelijk, dat de Generale Synode zich allereerst uitspreke over de vraag, of de revisie van eenige artikelen der Kerkenorde *overeenkomstig deze lijnen* behoort te geschieden.

RENKEMA, *Rapporteur*.

BIJLAGE XLI.
(Art. 75.)

Rapport van de deputaten voor de correspondentie met de Hooge Overheid.

De deputaten van de Gereformeerde Kerken voor de correspondentie met de Hooge Overheid hebben de eer u, volgens hunne instructie, een generaal rapport van hunne werkzaamheden te doen toekomen.

Het sluit zich aan bij dat, op bladzijde 149 tot 151 van de Acta der Generale Synode van Arnhem 1902 afgedrukt.

In hunne samenstelling kwam geene verandering. Jhr. Mr. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN was voorzitter; Prof. M. NOORDTJUI, secretaris.

Ook nu ondervonden zij bij hunne correspondentie van de zijde der Regeering de meest gewenschte tegemoetkoming.

I. Voorts zij het hun vergund het volgende te memoreeren aangaande den staat der Kerken:

- a. wat de *institueering* van Kerken betreft. Het getal der tot openbaring gekomen Kerken is sinds de Generale Synode van 1902 toegenomen met twaalf, namelijk onder No. 837 op de lijst de Gereformeerde Kerk te *Rekken* (gemeente Eibergen);
» » 838 » » » »	» » » <i>Achlum</i> ;
» » 839 » » » »	» » » <i>Westkapelle</i> (Walcheren);
» » 840 » » » »	» » » <i>IJmuiden</i> ;
» » 841 » » » »	» » » <i>Hoek</i> (bij Terneuzen);
» » 843 » » » »	» » » <i>Heidenschap</i> ;
» » 845 » » » »	» » » <i>Melissant</i> ;
» » 846 » » » »	» » » <i>St. Pancras</i> ;
» » 847 » » » »	» » » <i>Pijnakker en Nootdorp</i> ;
» » 848 » » » »	» » » <i>Ouderkerk (a/d IJssel)</i> ;
» » 850 » » » »	» » » <i>Nieuweroord</i> (bij Hoogeveen); en
» » 851 » » » »	» » » <i>Maasdijk</i> (gem. Naaldwijk).

Eéns zooveel Kerken dus als in de vorige periode.

- b. *incengesmoltten* zijn sinds het midden van 1902 slechts drie Kerken; en wèl, naar de nieuwe nummers op de lijst, onder No 842 die te *Dordrecht*;
» » 844 » » 's <i>Gravenhage</i> ; en
» » 849 » » <i>Kollum</i> .

Die oogst is derhalve opmerkelijk schraal. Maar hiertegenover staat, Gode zij dank, dat c. *opgeheven* zijn geene Kerken.

Alleen hebben wij nog aan te stippen:

- d. dat is *gewijzigd* onder No. 231 de naam van de Kerk te' *Aalden* in die van *Zweelo*.

Thans is *samengevat* de staat der Kerken aldus:

bij de 700 Kerken in 1892 zijn sinds gekomen 72 Kerken; terwijl er, afgezien van de gevallen van samensmelting, 14 Kerken, om verschillende redenen, *ophielden* te bestaan. Het getal der plaatsen, waar meer dan ééne kerkformatie bestaat, is geslonken van 113 in 1892 tot 36; namelijk 3, *Haarlem*, *Leiden* en *Middelburg* met ieder drie formaties, en 33 met ieder twee.

Het getal der Kerken, dat in 1892 was 700, in 1896 en 1899 bedroeg 684, in 1902 was gedaald tot 681, is thans 689, die met name op de lijst bij de Hooge Regeering voorkomen.

II. Ten opzichte van *andere werkzaamheden* hebben uwe deputaten u mede te deelen,

- a. dat zij, overeenkomstig artikel 38 B der Acta van de Generale Synode van Groningen, telkens op den *verjaardag van Hare Majesteit de Koningin* de zegenbede der Kerken Haar hebben overgebracht; en
- b. dat zij, op verzoek van de Classe *Tholen*, om vrijdom van port te mogen genieten »in zake stukken en brieven van kerkelijken aard», werkzaam zijn geweest, daartoe evenals andere kerkgenootschappen te mogen geraken, maar dat desaan gaande nog geene beslissing is verkregen.

III. Ten slotte hebben zij de eer, uwe vergadering te *verzoeken in het algemeen hare goedkeuring te hechten aan dit rapport.*

Hun mandaat hiermede neêrleggende, bidden zij God, dat hij uwen zoo beteekenenden arbeid om Christus' wil, tot verheerlijking van zijnen Naam en tot welzijn der Kerken rijklijk zegene.

M. NOORDTZIJ, *Secretaris.*

21 Augustus 1905.

BIJLAGE XLII.
(Art. 76.)

Rapport van de deputaten voor de correspondentie met buitenlandsche Kerken.

De deputaten voor de correspondentie met de buitenlandsche Kerken hebben de eer, bij dezen der Synode van Utrecht mededeeling te doen, van 't geen door hen sinds de jongste Generale Synode verricht is.

Werd volgens Art. 80 van de Synode van Arnhem hun opgedragen »den meest bekwamen weg te zoeken, waarin steun aan de zwakke Kerk van Breslau kon worden verleend», zij hebben zich weldra per missive tot al de Gereformeerde Kerken gericht met vriendelijk verzoek om hulp. Tal van Kerken en ook enkele particulieren hebben eene bijdrage gezonden. Met de nagekomen giften kon aan Pastor RÖTHER te Breslau overgemaakt worden een bedrag van f 1269.91. Ook werd uit Leeuwarden hem nog gezonden de som van f 40. en uit de Lemmer f 25. De hartelijke dank van de Kerk van Breslau is door »de Bazuin» en »de Heraut» aan de Kerken overgebracht.

Ook werd aan de deputaten opgedragen, »te informeren naar den toestand der verstrooide Gereformeerden te Tres-Arroyos en naar gelang der omstandigheden te handelen.» Op een schrijven hunnerzijds kwam weldra een antwoord in van LORENZO VISBEEK, die meldde, dat zij nu bijna 14 jaar zonder herder en leeraar geweest waren; dat echter elken Rustdag eene predikatie in hun kringetje gelezen werd en de kinderen zooveel mogelijk werden onderwezen in de leer der Waarheid; dat er tot aller blijdschap gansch ongedacht een leeraar in hun midden was gekomen, onderwezen in de school van Spurgeon, een waardig Christen, die tweemaal des Zondags predikt, Zondagschool houdt, overdag school houdt en des Donderdags-avonds in eene bijbeloefening voorgaat. Sinds komen er meerderen, die nimmer het Woord Gods hoorden prediken. Gaarne zouden zij een kerkje bouwen, maar de middelen daartoe ontbreken.

De deputaten besloten, met het oog op Art. 80 van de Acta der Synode van Middelburg, mededeeling van dit schrijven te doen aan de beide Kerkengroepen in Amerika, met welke onze Kerken in correspondentie zijn, en tot deze de vraag te richten, of zij bereid zijn de broeders in Argentinië hare hulp te verleen en alzoo de veronderstelling harer afgevaardigden op onze Synode van Middelburg te bevestigen, hierbij aanstippend, dat Nederland de laatste jaren zich zoo groote offers heeft moeten opleggen voor Afrika en onze Kerken nu pas weer steun hadden te verleen aan een hulpbehoevende Kerk in Silezië. Aan de broeders te Tres-Arroyos werd hiervan kennis gegeven met verzoek om ons te melden, wat de Kerken van Amerika wenschten te doen, opdat onzerzijds mededeeling zou kunnen worden gedaan op de e. k. Synode en daar worden beslist, of ook de hulp onzer Kerken zal worden ingeroepen.

Uit Tres-Arroyos kwam het bericht in, dat er uit Amerika reeds eenige steun werd verleend, terwijl uit de toegezonden Acta van de Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk aan de deputaten tot hunne blijdschap bleek, dat deze zich het lot der stamgenooten aldaar alsook, te Buenos-Ayres ernstig wenscht aan te trekken, zoodat er een predikant voor ongeveer een jaar derwaarts zal worden gezonden, die daar zal arbeiden onder directie van den Board der Inwendige Zending. Hem zal worden opgedragen, om de bestaande gemeenten of stations onder de geloofs- en stamgenooten in Zuid-Amerika te verzoeken, zich aan de Christelijke Gereformeerde Kerk zich aan te sluiten; en om, indien dit verzoek door twee of meer gemeenten wordt ingewilligd, die tot eene afzonderlijke classe te organiseeren. Het komt den deputaten voor, dat

langs dezen weg de zaak onzer stamgenooten in Zuid-Amerika in een goed spoor wordt geleid. Van de Reformed Church hebben uwe deputaten te dezer zake niets vernomen.

Nadere kennismaking werd, volgens opdracht der laatste Synode, door de deputaten gezocht met den Reformirten Bund in Duitschland. Aan den moderator des Reformirten Bundes für Deutschland Dr. BRANDES, Hofprediker te Bückeberg, werd geschreven en vriendelijk verzocht om de statuten alsmede om een verslag van de pas gehouden vergadering te Emden. Doch te vergeefs.

Met beter gevolg wendden deputaten zich later tot Pastor CALAMINUS te Elberfeld, die eenige stukken ter kennismaking zond. Hij zelf schreef daarbij, wat trouwens blijkt uit de bijgevoegde missiven, dat de Reformirte Bund *geene georganiseerde kerkelijke gemeenschap vormt*, maar slechts eene vrije vereeniging is, wier leden zijn en blijven van de meest verschillende Landskerken in Duitschland. Deze vereeniging wil de Gereformeerde behjdenis »handhaven”. De enkele Kerken, die er toe behooren, blijven in hare zelfde verhouding als vroeger onveranderd tegenover de Landskerk. Zij bieden echter elkander steun, wanneer haar Belijdenis of haar finantiëele positie in gevaar komt, of ook als er nieuwe gemeenten gevormd worden. De Bund heeft een diaconessenhuis te Detmold, een hospitiüm voor studenten te Halle en een seminarie (voor a. s. predikanten te Elberfeld gesticht. Daarop hebben uwe deputaten zich gericht tot Dr. JAEGER in Emden met de vraag, of van de zijde der Gereformeerde Kerken in Oost-Friesland en Bentheim ook iets gedaan werd, om in nadere relatie te komen met den Reformirten Bund, zijne vergaderingen bij te wonen en, zoo mogelijk, invloed ten goede er op te oefenen. Het antwoord luidde in hoofdzaak, dat door den Bund het Gereformeerde bewustzijn wel wat verlevendigd was door de vergaderingen die hij houdt, en de boeken die hij verspreidt; dat de Bund echter niets doet om de gemeenten te reformeeren, alles latende bij hetoude, zoodat er van eene reformatie der Kerken geene sprake kan zijn. De Classe der Gereformeerde Kerken in Oost-Friesland, Bentheim zendt er geene afgevaardigden heen maar laat ieder vrij.

Uwe deputaten zijn van oordeel, dat er van correspondentie in den eigenlijken zin geene sprake kan zijn, aangezien er van eene kerkelijke actie in den strikten zin van het woord geen spoor te vinden is, maar dat het toch als verschijnsel genoegzaam waarde heeft, om er de aandacht op gevestigd te blijven houden.

Aan de Presbyterian Church of America is door de deputaten gevraagd, om hare belijdenisschriften en de Acta harer laatste Synode; doch noch het een noch het ander is ingezonden.

Aan uwe deputaten kwam het gewenscht voor, dat in buitenlandsche bladen, vooral in The Quarterly Register, het orgaan van de Alliance of Reformed Churches holding the presbyterian system, geschreven werd over onze Gereformeerde Kerken en haren arbeid in het vaderland en daarbuiten.

Wel worden na iedere Synode de Acta gezonden; maar wat vrucht werpt dit af? Goed geschreven artikelen in de Engelsche taal kunnen tot meerdere bekendheid leiden. Een broeder werd door hen uitgenoodigd, dit op zich te nemen; doch deze kon het niet aanvaarden.

Is de Synode dezelfde meening toegedaan, dan ware het gewenscht aan de deputaten eene opdracht te verleen.

Naar Kerken, die om afvaardiging onzer Kerken naar hare Synodale vergaderingen verzochten, zooals die der Seceeders; die der Christelijke Gereformeerde Kerk in Amerika; de Société Evangélique e. a. werd een broederlijk schrijven namens de Kerken gezonden.

Ook kwam een vriendelijk schrijven in van de Synode der Gereformeerde Kerk van Zuid-Afrika, zitting houdende te Middelburg, Kaapkolonie op 11 April 1901, met de dringende uitnoodiging, dat onze Kerken eenen afgevaardigde zenden mogen naar de Synode, die in 1907 zal gehouden worden; waarbij de wenschelijkheid wordt uitgesproken, »dat zulk een afgevaardigde tijdig genoeg uit Nederland mocht vertrekken, om ook de drie algemeene vergaderingen, n. l. van Kaapkolonie, van Orania en Transvaal te kunnen bijwonen”; wat zeer bevorderlijk geacht wordt voor eene deugdelijke kennisneming van de kerkelijke toestanden in Zuid-Afrika. Hij zou tegen Nieuwjaar van 1907 in Kaapstad dienen te arriveeren. Eenzelfde verzoek werd gericht tot de Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk in Noord-Amerika.

De deputaten adviseeren der Synode, om aan dit verzoek, indien mogelijk, te voldoen, ofschoon zij zich niet ontveinen, dat de kosten voor zulk eene afvaardiging zeer hoog zullen zijn, naar hunne berekening ongeveer £ 200 of f 2400.

Uitnodigingen, om de Synode te Utrecht bij te wonen, zijn door de deputaten verzonden aan

- 1°. de Presbyterian Church of England;
 - 2°. de Welsh Calvinistic Methodist Church of Wales;
 - 3°. de Free Church of Scotland;
 - 4°. de Original Secession Church of Scotland;
 - 5°. de Reformed Church of America;
 - 6°. de Christelijke Gereformeerde Kerk in Amerika;
 - 7°. de Société Evangelique in België;
 - 8°. de Evangelische Reformirte Freikirche te Breslau en te Gorlitz;
 - 9°. de Oud-Gereformeerde Kerken van Oost-Friesland, Westfalen en Bentheim;
 - 10°. de Gereformeerde Kerk van Zuid-Afrika; adres: Ds. POSTMA te Middelburg; en
 - 11°. de Nederlandsche Gereformeerde Kerk van Zuid-Afrika; adres: Ds. HOFMEYER te Somerset-Oost.
- 1°. Van de *Presbyterian Church of England* is bericht ontvangen, dat twee afgevaardigden de Synode te Utrecht zullen bezoeken, Dr. DE VLEIEGER, van Choilton, cum. Hardy Manchester, en Rev. JOHN REID, van Birmingham.
- 2°. De *Welsh Calvinistic Methodist Church of Wales* zendt éenen afgevaardigde, Rev. GLYN DAVIES of Newport, wiens lastbrief hierbij gevoegd is.
- 3°. De *Free Church of Scotland* zond bericht, dat   en afgevaardigde ter Synode aanwezig zou zijn; maar enkele weken daarna is bericht ingekomen bij uwe deputaten, dat ter behartiging van de belangen der Kerk bij het Parlement deze tot zijn groot leedwezen verhinderd is te komen, terwijl de hartelijke broedergroeten der Synode worden toegezonden, met de beste wenschen voor den welstand der Kerk en het verzoek tot de Synode wordt gericht, een volgend jaar afgevaardigden van de Gereformeerde Kerken te ontvangen op de algemeene vergadering der Free Church in de maand Mei.
- 4°. De *Original Secession Church* heeft bericht, dat als afgevaardigde de Synode te Utrecht zal bezoeken Rev. JOHN STURROCK van Edinburg. Zijn aanbevelingsbrief is hierbij gevoegd.
- 5°. De *Reformed Church of America* zond bericht door den Stated Clerk, dat ter harer Synode zeer waarschijnlijk een afgevaardigde zou benoemd worden. Nader is hieromtrent bij de deputaten geen schrijven ingekomen.
- 6°. De *Société Evangelique in België* vaardigde af ter Synode Ds. LAATSMAN van Gent.
- 7°. De *Evangelische Reformirte Freikirche in Silezi  n*, te Breslau en te Gorlitz zond bericht, dat tot haar leedwezen om den verren afstand en daaruit voortvloeiende groote onkosten geen afgevaardigde kon worden gezonden.
- 8°. De *Oud-Gereformeerde Kerken van Oost-Friesland, Bentheim en Westfalen* hebben benoemd tot afgevaardigden: Docent J. JAEGER van Emden en Ds. P. D. DE GROOT van Emlichheim als primi; en tot hunne secundi: Ds. H. BRONGER van Bentheim en Ds. HEESMANN van *Ihrhove*. Deze Kerken richten aan de Gereformeerde Synode het verzoek om zending van een tweetal deputaten bij het peremptoir examen van candidaten, die, uit Kampen of Amsterdam komende, de Kerken aldaar wenschen te dienen, opdat zij niet bij eenen eventuelen terugkeer naar Nederland, krachtens art. 166 der Acta van de Synode te Dordrecht in 1893 gehouden, zich hebben te onderwerpen aan een colloquium aangaande leer en wetenschap, dat eenzelflen graad eischt als het praeparatoir en het peremptoir examen der door de Gereformeerde Kerken in Nederland toegelatenen. Tevens noodigen de Kerken van Oost-Friesland, Bentheim en Westfalen de Gereformeerde Kerken uit, éenen of meer afgevaardigden op hare Algemeene Classe-vergadering te zenden, welke 11 Oct. a. s. te Bentheim zal gehouden worden.
- Van de overige Kerken is tot heden geen bericht ingekomen.
- Uit den kring onzer Gereformeerde Kerken kwam sinds de vorige Synode van twee zijden een schrijven in bij uwe deputaten:
- 1°. eene missive van de Classe Rotterdam, inhoudende het verzoek, om met de Gereformeerde Kerken van Zuid-Afrika te correspondeeren over de vraag, of bij de groote schaarschte van predikanten in haar midden het niet wenschelijk geacht mag worden, dat door hare Kerken predikanten beroepen worden van hier. De deputaten oordeelden aan de Classe te moeten berichten, dat zij aan dit verzoek niet konden voldoen, eerstens reeds uit over-

weging, dat dit niet op den weg der deputaten lag; maar tevens, omdat de Kerken in Zuid-Afrika genoegzaam bekend zijn met de toestanden hier te lande;

- 2°. Een lid van de Gereformeerde Kerk van Enschedé richtte tot de deputaten een verzoek, om een kerkelijk adres uit Manchester. Dit kon hem worden gegeven. Later bleek ons, en 't kan zijn nut hebben dit hier te vermelden, dat Rev. Dr. A. DE VLIÉGER Choilton-cum Hardy, Manchester, lid in vroeger jaren van eene der Gereformeerde Kerken in Nederland, maar sinds enkele jaren dienaar des Woords in de Presbyteriaansche Kerk in Engeland, alleszins bereid is en meer dan eenig ander bevoegd, om de noodige inlichtingen te geven aan hen, die voor eenigen tijd in Engeland zich vestigen.

Terwijl de deputaten dit verslag eindigen, wenschen zij nog der Synode in overweging te geven, om het getal deputaten voor de correspondentie met buitenlandsche Kerken vast te stellen op vijf.

Moge de Synode, onder de kennelijke leiding des Heiligen Geestes en met de wijsheid, die van Boven is, al hare beraadslagingen houden, opdat de uitkomst zij tot heil der Kerken, zoowel in ons vaderland als daar buiten, en tot eer van haren Koning en Heer.

B. VAN SCHELVEN, *Voorzitter en Rapporteur ter Synode.*
Js. VAN DER LINDEN, *Secretaris.*

BIJLAGE XLIIa.
(Art. 76.)

Rapport over N 1, correspondentie met buitenlandsche Kerken.

Uwe commissie, aan wie om praeadvies is toevertrouwd hetgeen voorkomt onder letter N, heeft de eer het volgende te rapporteeren over punt 1 onder die letter, handelende over het rapport van de deputaten voor de correspondentie met buitenlandsche Kerken.

Blijkens dit rapport hebben de deputaten voor de correspondentie met de buitenlandsche Kerken door de vorige Synode benoemd, in deze drie jaren herhaaldelijk met buitenlandsche Kerken correspondentie gehad.

Kort geresumeerd was zij deze:

- a. dat deputaten, volgens opdracht van de Synode van Arnhem, gezorgd hebben voor steun van wege de Kerken in Nederland aan de zwakke Kerk van Breslau, die daarvoor hartelijk dank heeft betuigd.
- b. dat deputaten de belangen hebben behartigd van de verstrooide Gereformeerden in Argentinië, o. a. met dit kostelijke resultaat dat de Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerk in Amerika zich het lot van de stam- en geloofsgenooten in Argentinië heeft willen aantrekken.
- c. dat de deputaten, volgens opdracht der Arnhemsche Synode, getracht hebben »nader kennis te maken» met de »Reformirter Bund» in Duitschland en zich omtrent dien bond ook gewend hebben om inlichtingen tot Prof. JAEGER.

Het resultaat van die bemoeienissen is geweest, dat er van correspondentie in den eigenlijken zin geene sprake kan zijn met dezen »Bund», aangezien er van eene kerkelijke actie in den strikten zin van het woord bij dien »Bund» geen spoor te vinden is, maar dat die »Bund» toch als verschijnsel genoegzame waarde heeft om er de aandacht op gevestigd te houden.

- d. dat de deputaten aan de Presbyterian Church of America om hare belijdenisschriften en de Acta harer laatste Synode hebben gevraagd, doch niets hebben ontvangen.
- e. dat de deputaten wel wenschelijk hebben geacht, dat in enkele groote buitenlandsche bladen stukken werden geplaatst over onze Gereformeerde Kerken en haren arbeid in het vaderland en daarbuiten; dat een broeder door hen uitgenoodigd is, om het schrijven van

die stukken op zich te nemen; doch genoemde broeder heeft daaraan niet kunnen voldoen.

De deputaten vragen nu om »opdracht» in deze zaak te verleen, indien de Synode gewenscht acht ze tot uitvoering te brengen.

- f. dat de deputaten bij herhaling uitgenoodigd zijn tot het bijwonen van synodale vergaderingen en daaraan niet hebben voldaan door persoonlijke afvaardiging doch steeds een broederlijk schrijven hebben gezonden.
- g. dat de Synode der Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika op 11 April 1904 *dringende* uitnodiging heeft gezonden om van wege de Kerken in Nederland afgevaardigden te zenden naar de Synode, die in 1907 zal worden gehouden; en die afgevaardigden zoo tijdig te zenden, dat zij ook de drie algemeene vergaderingen n.l. van Kaapkolonie, van Orania en Transvaal kunnen bijwonen. Tegen nieuwjaar 1907 zouden de afgevaardigden in Kaapstad moeten zijn.
- De deputaten adviseeren aan de Synode om aan dit verzoek, zoo mogelijk, te voldoen; doch de kosten zijn hoog; zij bedragen f2400.
- h. dat deputaten een tiental uitnodigingen hebben verzonden ter bijwoning van deze Synode. Op de meeste van die uitnodigingen is wèl, op enkele nog geen antwoord ontvangen.
- i. dat de deputaten tweemaal een schrijven hebben ontvangen uit den kring der Kerken zelf:
- 1°. om een adres in Engeland; waarop zij hebben geantwoord en waaraan zij in hun rapport toevoegen, dat Rev. Dr. A. DE VLEIEGER te Choilton-cum Harly (Manchester) zeer bereid is om noodige inlichtingen te geven aan hen, die zich voor eenigen tijd in Engeland vestigen; en
- 2°. dat zij eene vraag ontvingen van de Classe Rotterdam in zake het beroepen van predikanten uit Nederland naar Zuid-Afrika. Op dat schrijven zijn de deputaten echter niet ingegaan.

Uwe commissie heeft al den arbeid van deze deputaten alsmede hunne overwegingen nagegaan en is gekomen tot deze conclusie, dat zij aan de Synode voorstelt te besluiten volgen de conclusiën in het artikel der Acta).

J. HANIA, *Rapporteur*.

BIJLAGE XLIII.
(Art. 77.)

Toespraak van Dr. A. de Vlieger.

Mijnheer de Voorzitter, eerwaarde vaders en broeders,

Mijn vriend de heer J. M. FERGUSON en ik zijn op de Synode der Presbyteriaansche Kerk van Engeland, onlangs te Londen gehouden, aangewezen als afgevaardigden naar uwe Synode; en wij achten het eene groote eer en een kostelijk voorrecht als zoodanig in uw midden te zijn. Wij danken u voor de zeer vriendelijke uitnodiging, waaraan wij thans door onze tegenwoordigheid voldoen, en wij hopen dat de banden van broederlijke liefde er nauwer mogen door worden toegehaald. Het is niet de eerste maal, dat wij tot u komen. Toen uwe Synode in 1893 te Dordrecht vergaderde — ik behoef niet verder in de geschiedenis onzer relatiën terug te gaan — werden wij daar vertegenwoordigd door Dr. G. D. MATTHEWS (Acta van 1893, p. 64). Te Middelburg in 1896 waren in uw midden de heeren Ds. CAMPBELL, missionair predikant op Formosa, en JAN BARGER, ouderling te Manchester (Acta 1896 p. 23). De laatste, een kind van de Gereformeerde Kerken in Nederland, was in staat u in uwe eigen taal toe te spreken; en ik ben er trotsch op dat ik hem dat na kan doen. En waar het zelden voorkomt, dat een onzer leeraren of ouderlingen die schoone maar moeilijke taal kent, en ik zelf de helft van mijn leven in het buitenland heb doorgebracht, verzoek ik u mij met uwe bekende beleefdheid te willen verontschuldigen, als ik soms mocht zondigen tegen de regelen uwer taal. Laat mij hier nog aan toevoegen, dat de Heer BARGER sinds naar het vaderland is teruggekeerd.

In 1898 verscheen op onze Synode te Liverpool als afgevaardigde uwer Kerken onze

gemeenschappelijke vriend en broeder, de heer F LION CACHEZ, die in alle landen en talen thuis was, er niet alleen van de inrichting der Europeesche en Amerikaansche en Zuid-Afrikaansche kerken letterlijk alles wist, maar ook volledig op de hoogte was van de verschillende Zendingsterreinen. Waar ik ook kwam, altijd vroeg men mij naar hem, en de tijding van zijn plotseling sterven is met smart in alle werelddeelen vernomen. In 1899 te Groningen kwamen tot u de heeren B. BELL, predikant van Manchester, en E. ROXBURGH VAN OGDHAM (Acta 1899 p. 142). De heer BELL sprak toen zijn innig leedwezen uit over de gespannen verhouding tusschen onze vrienden in Zuid Afrika en de Britsche Regeering, en hoopte dat het tot eenen oorlog niet zou komen. Die oorlog evenwel is gekomen, en zoo diep was onze smart, dat toen in 1902 uw Synode te Arnhem vergaderde, wij geene opgewektheid hadden om met u te vergaderen (Acta 1902, p. 28). Maar wij hebben voor u gebeden. En nu wij andermaal eene uitnoodiging van u ontvingen, staan wij in uw midden als broeders gelijk voorheen. In Christus is noch Brit noch Hollander, en boven de vlaggen onzer natien wappert eene banier, de banier van het Kruis, waaronder wij strijden en waaronder wij, op oogeblikken als deze, samen neerknielen en smeekingen doen met en voor elkander.

Wij erkennen, dat wij veel aan u en aan uw voorbeeld te danken hebben. Gij hebt het aan ons en aan de heele wereld getoond, hoe eene kerk in den Naam des Heeren vrij wordt en vrij blijft. Uw Gereformeerde werken, te boek gesteld in het Latyn, zijn in onze bibliotheken. En omgekeerd leest gij, vertaald of in het oorspronkelijke, boeken op onzen bodem geschreven en gedrukt. Uw land en ons land hebben tot toevluchtsoord gestrekt, in dagen van vervolging, aan wie om Christus' wil werden vervolgd. Op de treffende gelijkenis tusschen uw scheiding en doleantie en onze disruptie en secessie in Schotland behoef ik nauwelijks te wijzen. En de meesten onzer leeraars en velen onzer gemeenteleden in Engeland zijn kinderen der vrije Kerken in Schotland. Persoonlijk doe ik wat ik kan, om de beste gedachten uwer nieuwere Gereformeerde werken te propageeren, en wat ik met u goed Gereformeerd noem, dat noemen mijne collega's en mijne gemeenteleden goed Schotsch. In midden van de Episcopaaalsche kerken, waar soms een voor het oog bekoorlijke vorm zonder degelyken inhoud de zielen hongeriĝ laat, en van methodistische kerken, waar men meer op de schapen ziet dan op de kudde, heeft onze Presbyteriaansche kerk van Engeland een moeilĝk werk. De dogmatische studien, in uw midden verschenen, worden door ons, gelijk in Amerika en in Zuid-Afrika, zeer hoog getaxeerd en zij bieden ons zeer reeele hulp. Het zou ons zeer veel helpen, als wij ook eens standaardwerken van exegetischen aard van u mochten ontvangen. De taal is geen bezwaar.

Laat mij nog zeggen, dat onze kerken de laatste jaren bedudend zijn voortgegaan. Wij hebben thans 350 gemeenten met 85000 lidmaten, die in 't afgelopen jaar drie millioen gulden bijeen brachten. Onze Theologische School te Cambridge telt op 't oogenblik slechts dertien studenten, doch dit staat in verband met het feit dat vele gemeenten, waar het Schotsche element in de meerderheid is, predikanten beroepen uit Schotland, soms uit Ierland of Wales. Zelfs uit Holland zouden predikanten, die de Engelsche taal goed spreken, zeer zekerlyk welkom wezen. Wij waardeeren in het buitenland uw stoei Calvinisme, gelyk door u gewaardeerd wordt onze practische wyze van optreden tegenover de wereld. Wij kunnen veel van elkaar leeren. Ons Ingelsche volk zou minder belang stellen dan gij doet in de fijne dogmatische quaestien die ik in deze vergadering hoor bespreken. Voor het subtiële voelen wij minder dan gij doet. Het praktakale neemt ons byna geheel in beslag. Laat mij in het voorbygaan zeggen, dat wij in betrekking tot ons Kerkblad dezelfde moerelykheden hebben als gij met het uwe, en dat ons kerkelyk Handboek waarvan ik thans een exemplaar op uwe tafel nederleg, door alle vrije kerken in Engeland als het beste dat bestaat wordt geprezen. Onze kerken hebben 372 zondagsscholen met 6000 onderwijzers en 60000 leerlingen. In Indie, China en Formosa hebben wij 125 georganiseerde gemeenten en 160 stations met 450 inlandsche predikanten en evangelisten, die arbeiden onder toezicht van 26 Ingelsche missionaire predikanten.

Ik eindig met u de groeten en heilwenschen van onze Kerken over te brengen en u te viagen uwe afgevaardigden te zenden naar onze Synode, die 't volgend jaar te Liverpool en 't daaropvolgend jaar in London zal vergaderen.

Ik heb gezegd.

BIJLAGE XLIIIa. **Toespraak van Rev. Rees, M. A.**

(Art. 77.)

Mr. President, Fathers and Brothers.

I count it no slight honour but indeed one of the greatest privileges of my life, that as one of the younger ministers of the church, to which I belong, I come to your General Synod as its accredited representative. I beg humbly and cordially to present to your honorable assembly the greetings in Christ of a sister Calvinistic and Presbyterian Church, that of Wales. Without taking your time in recounting the origin and history of the Church let me say I have the honour of conveying to you the greetings of a church numbering according to our latest official returns 1599 Churches and preaching stations, 883 ordained ministers, 379 preachers, 5865 elders, 165218 members. The Church is not confined to Wales but its operations extend to the Welsh speaking communities resident in the large cities of England and is actively engaged in extending mission work among the natives of Khassia, Janitia, and Lasha Hills and the plains of Sylhet in Assam India. This mission is recognised as one of the most flourishing of mission fields. In addition work is carried on in Brittany France, where an arduous work has been carried on by a faithful band for years in spreading the unadulterated word of Truth among our Roman Catholic kinsmen. In the United States of America and the Colonies the Church carries on its work among our people, who have left the home land. I understand that in the course of the business of the Synod a proposal to send a deputation to visit your own kinsmen in South-Africa has been discussed and I am recalled by the discussion, which has taken place to the fact, that my own motherchurch did send out a similar deputation some years back to enquire concerning the religious facilities afforded to our fellow countrymen there. It is the greetings, the love, the salutation of the Church, which has spread its branches far and wide, that I present to this Synod. Many happy memories remain in our midst of the visit of your deputies to us in days now past and we hope, that you will continue to seal our fraternal intercourse by continuing to send men like Dr. KUYPER and the late LION CACHET to visit us. My only regret at this time is that in my person the rate of exchange is somewhat depreciated. Nevertheless through me receive the greetings of your brethren in Wales.

I feel myself among a people of like origin as a church to ours in Wales. Over a century and a half ago our fathers and leaders, ROWLAND of Llangeitho, HARRIS of Iwevreen and others came out of an unspiritual and unsympathetic State Church to preach the free gospel of the grace of God to our countrymen, sunk in apathy and neglect of all spiritual things. The societies then formed have been multiplied and increased, till the Church I represent, the one active church of the Principality, has risen to its present condition of strength of numbers and influence.

I come from Wales at a time when our people are engaged in two great achievements; and it is of these I will speak a few moments longer to this honourable assembly. The one is that of Revolt against Education Acts recently passed (1902), whereby the school of the people, though supported and upheld by the grants of the State and the rates of the people are in many cases in the hands of a sectarian majority nominated by the vicar of the parish. The work begun by our fathers, when they quitted the State Church and became free of its trammels as a religious society, has now to be safeguarded in the schools, sectarian schools supported altogether by public monies and actmanaged by the unrestricted voice of the people. The headship of these schools, amounting to some thousands, is closed to all but members of the Established Church, whilst in many cases the schools have become nurseries for the teaching of religious doctrines and practices, which go dead against Protestantism and Evangelical Christianity. When it is remembered, that it is only schools like those, which are available in thousands of parishes and that in these Nonconformity finds itself fettered by a system opposed to its convictions of citizenship and religion, it remains no longer a matter of wonder, that throughout the length and breadth of our land the Free Evangelical churches are in arms against this Act, which in a new and a deadlier form establishes priestcraft in our midst. In England the work of opposing the Act is left to individuals; but in Wales, where we have councils manned by a majority of Free Churches, the battle is being prosecuted by the public authorities. It is still in process; but whether the end be speedy or deferred, a

spirit of resolution excites us in Wales, to make one issue alone possible, whatever may be the cost; and that issue is the freeing of the public education of our country in all its stages from all sectarian bias, all denominational bigotry, all religious testy, all forms of priestcraft. I proceed from this phase of our national and religious life at the present to the other one, that still has attracted the notice of all countries the blessed Revival of religion in our country during the last few months. This is the Lords doing and it is marvellous in our sight! He hath turned our weeping into joy! We have taken our harps down from off the willows and though pilgrims in a strange land, we no longer weep by the rivers of Babylon but rejoice; for the Lord hath poured down afresh upon us as a people His greatest gift — the Spirit of Christ with power from on high. Though the Revival is associated with one name and one person preeminently, yet apart from him and in districts, where he has not been seen, the same outpouring has been granted us, to show us that, while God works through elect instruments He is yet free of them, if He so chooses. After years of material self-aggrandizement, of apathy and negligence spiritually on the part of many, of an intellectualism which deadened the vigour and zeal of others, of a seemingly ineffectual campaign against great moral and spiritual evils in a night we were transported into a sphere of religious awakening, of spiritual quickening, of soulconsecration for time and for ever to the King, whose beauty now first dawned with an irresistible power upon our people. A young probationer of the very Church which I represent, by name EVAN ROBERTS, became the apostle of the movement and soon through all Wales, in town and country, in the coal fields and state quarries, in the sparsely populated hills and dales, by the seaboard and in great centres the young of both sexes saw visions, received the Spirit and prophesied, whilst the prodigal returned in repentance by the thousands to their Father and ours. The Revival has brought the present generation of our young under the power of the Cross. Greater and better advantages than their own fathers many of us possessed, but religion was becoming formal, conventional to the majority of them but now they see, they have heard, and they testify of the Word of life from themselves. This they have done with an enthusiasm, a rapture, a surrender, which we can only ascribe to Gods Spirit. And the section manifestly moved was the backsliders and reprobates. Men sunk in drunkenness, and grossness negligent of all and every means of grace, without God and without hope in the world were arrested by the Spirit and surrendered to the summons. Hulks sunk on the beach, set in the sands, wrecked beyond all hope of restoration, as men thought, have in a night been raised and refitted and were by us ourselves seen on the morn of the Revival coming in a goodly and gracious flotilla to make the desired haven of the soul. We believe that greater, better days are to come the next winter, days of consolidation, days of growth, days of service; but whatever then will be, we will never forget the moments we heard the sons of God shout for joy and filling our land with the songs, the prayers, the praises of Gods new creation. That this work may last, may spread, till it in its power and grace fill every land, yours of the Netherlands and all others, is our prayer. Once again I present you with the greetings of the brethren and fathers of the Calvinistic Church of Wales and pray that you and we may continue to increase with the increase of God.

BIJLAGE XLIIIb.

Toespraak van Rev. I. Sturrock.

(Art. 77.)

It is with very great pleasure and with a lively sense of the honour done to me, that I now appear before you and I beg to thank you most cordially for your kind reception. That I should find myself in Holland, a land I have long desired to visit, and that I should have the privilege of addressing the Synod of the Reformed Churches of the Netherlands in this famous historic city of Utrecht, is an experience such as I have scarcely ever ventured to dream of enjoying. And the only thing that mars my enjoyment of the novel and delightful situation is my inability either to speak to you in your mothertongue or to understand

what is spoken in my hearing in that tongue. I am now too old to learn your language. So you must kindly hear with me and rely upon the good brother who is to interpret, what I may say, to those of you who may be in a position similar to my own.

As you all know, I come as a deputy from the Synod of the United Original Secession Church of Scotland, which held its annual meeting in May last in the city of Edinburgh. The place of meeting was the humble church, in which I have carried on my ministry for over a quarter of a century and which is situated within a few hundred yards of the Greenmarket, the spot where so many of our brave covenanting forefathers suffered cruel martyrdom for their adherence to Christ's crown and covenant in the sad killing time in Scotland. At the Synod meeting the letter of your committee for correspondence with Foreign Churches was read and received with feelings of much gratification. And in hearty response to the invitation so kindly renewed to send deputies to this Synod, I was appointed and most gladly did I accept the appointment. The second I have received, though the former I was unable to fulfil. And so in God's good providence I am here as the willing bearer of our Synod's warmest brotherly greetings to this venerable assembly and to all the Churches you represent. And these greetings I now beg to convey to you through your honored President, with the assurance that the little Church I represent is deeply interested in your welfare and in all the work, in which you are engaged in the service of our common Lord and Master and for the highest good of your beloved land.

We admire and are thankful for the noble step you were led to take, when you withdrew from a corrupt Establishment in the interests of sound Evangelical doctrine and of the spiritual freedom of the Church of Christ. We rejoice with you in the union you have effected, a union about which the late, lamented Ds. LION CACHER gave us such interesting accounts, when he once and again visited our Synod as your deputy; and we pray that under the prospering blessings of the great Head of the Church, all that was anticipated from this auspicious union may be more than realised in your experience as the years run on, and that you may ever know how good and how pleasant it is for brethren to dwell together in unity. And again do we most heartily wish you God-speed on the important work to which you have been called, as witnesses for Christ and his royal prerogatives as King of Zion and as set for the defence of the gospel. May you all more and more have the great joy and encouragement of seeing precious souls brought to the saving knowledge of Christ through your earnest ministrations. And may you be increasingly honoured in being used of God to exhibit a faithful and unflinching testimony to the truth as it is in Jesus, in this most interesting country of yours — the only country in the world, is it not? that is governed by a Protestant and Presbyterian sovereign, and a country which, like my own, has been so long the very home of truth and freedom, and so copiously watered with the blood of christian martyrs and heroic patriots, who loved not their lives unto the death, in contending for the faith once for all delivered unto the saints and for the sacred cause of civil and religious liberty.

Both from past and present experience the Church which I represent is in a position most truly to sympathise with you in your efforts to maintain the cause you have espoused and carry on the work of Christ at home and abroad, unaided by the powers that lie, and in the face, it may be, of not a little indifference and opposition. Small and uninfluential though we may be as a Church, we claim, and claim on the best of grounds, to represent the Church of the first Seceders. We are on the true line of descent from the Erskines and their like-minded brethren — our testimony being like theirs, a testimony to the principles of the Reformed and Covenanted Church of Scotland, principles which, as asserted and carried out by the Reformers, made our little country, what it became, and for which, in opposition to prelatic tyranny, our covenanting forefathers so faithfully witnessed and so valiantly contended, willingly suffering the loss of all things in this contention, even the life itself. During our chequered history of over 150 years we have experienced many changes, including numerous divisions and unions which it would puzzle you much to understand. And the result to day is that the majority of those, who profess to look back to the Secession as their ecclesiastical origin have forsaken to a large extent the distinctive principles of the Secession, while a small minority, constituting the Church I represent, continues to adhere to and to testify for these principles. Holy are the principles of the Reformation in their entirety and purity, as embodied in those noble Scriptural Standards, which have come down to us from Reformation times.

And this fact we have been trying afresh to emphasize and direct public attention to, in connection with the commemoration of the life and labours of our great Scottish Reformer, John Knox, which has recently been engaging the attention of all our Presbyterian Churches. Like others, our Synod at its late meetings, had its Knox commemoration evening, when special addresses were delivered in presence of a large and deeply interested audience. Our moderator in his opening remarks referred particularly to the fact of which we are all justly proud, that the first and best biographer of Knox, who did so much to clear the Reformers character and work from gross misrepresentations and calumny about the beginning of last century, belonged to the Original Secession Church, the Rev. Dr. THOMAS MC. CRIE, whom I have the honour to claim as one of my predecessors in the ministry in Edinburgh. Then followed three addresses, the first on the »Dawn of the Reformation» by myself; the second on »The life and work of Knox», by D. HAY FLEMING, Esqr. LL. D., recognised as one of the first living authorities in Scottish ecclesiastical history and who is a member of my congregation; and the third on »The legacy of Knox to his country» by Rev. ALEXANDER SMELLIE M. A., the author of one of the best books ever written on »the men of the Covenant». These addresses have been published as a booklet, and a copy of this I have now the great privilege and honour of presenting to your moderator, who I have no doubt will be pleased to lend it to any brother who can read the language in which it appears and who may desire to peruse it.

Our Church is a small one, consisting of some 30 congregations, in five Presbyteries. We are in close fraternal union with a small Secession Church in Ireland and with the Associate Presbyterian Church of North-America, a Church which has furnished us with the man, who is at the head of our mission in India the Rev. Wm. Mc. NEIL, who is an ideal missionary. Though small numerically our Church is fully organised. We have a Theological Hall with two Professors, both of whom Professor SPENCER and MORTON have been at meetings of your Synod as delegates, as well as our esteemed Synod clerk the Rev. W. B. GARDINER. There is also a lectureship on Pastoral Theology, the holder of which is appointed for three years and I have just completed my time of office as Lecturer on that subject.

We have also a *Magazine*, published monthly, which appears as a witness of evangelical truth and the principles of the Covenanted Reformation, and is at present edited ably by the Rev. PETER M. VIEW, Dundee. And while we struggle to maintain ordinances at home and to carry the gospel to the careless and lapsed around us as we have opportunity, we have been enabled to carry on a mission fully equipped, evangelistic, educational and medical, in the central provinces of India, far upwards of 30 years. And never was this work in a more hopeful and encouraging state than at the present time, affording us much cause for thankfulness. In the course of a few weeks we hope to send out an additional agent, a young lady, who has been in training for works among women in their own homes. This lady is a daughter of the present moderator of the Free Church Assembly the Rev. N. Mc. LEOD of Ohan, who some weeks ago told me that he had been appointed by his assembly to attend your Synod as a deputy, but would be unable to fulfil the appointment, much to his regret. When I mentioned that I hoped to go as a deputy from my Synod, he asked me to convey to you his brotherly greetings and to express the regret he felt at not-being able to visit you, which he hopes to have the pleasure of doing some day. Since the union took place, five years ago, against which the Free Church party protested, that Church has been very generously helping us on the Foreign mission field, and for the large pecuniary aid given we feel deeply grateful. As you will know, the state of matters in the ecclesiastical sphere in our country has for some time past been and is still, of a very unhappy and perplexing character. Every one is longing and praying for a peaceful settlement of affairs between the United Free Church and the Free Church, and if the measure, lately passed by our Legislature with this end and view, be the means of bringing such a settlement speedily about, the whole country will rejoice.

And now before concluding may I be permitted to refer briefly to a few of those ties, which link our two countries and our two Churches together and which should tend to draw us unto closer fellowship and deepen our mutual interest. 1. That is first the strong tie of a common faith — that faith being the Calvinism of the Synod of Dort and the Heidelberg Catechism and of the Westminster Confession and the Shorter Catechism. It is indeed to be regretted, that there are so many evidences being given of departures from this faith, so honouring to

God and so fraught with blessing to men. But as yet, in our country, the Westminster Confession remains intact and stands embodied in the Statute Book of the realm as the Confession of Faith of the Reformed Church of Scotland established by law, and for this we are profoundly thankful. What we everywhere need is a true revival of religion and a hearty return to the faith once for all delivered to the saints. 2. Then, there is the tie of like sufferings to the same cause — the cause of freedom dearly won. Our countries are both little countries, but, in the all-wise providence of God, they have been the fields on which great struggles for civil and religious liberty have taken place, — and where a mighty victory has, through the divine blessing, made to crown the efforts and sufferings of those who espoused the cause of freedom. You have had your patriots and your martyrs, who valiantly fought and died, that your country might be free and have the right to worship God according to his Word and according to the dictates of conscience enlightened and guided by that Word, and so have we had our patriots and martyrs. And lands and peoples united by such hallowed bonds ought surely to live in closest friendship, with one mind striding together for the faith of the Gospel. 3. There is next the special ties of helpful sympathy on the part of your country toward mine in persecuting times, when so many of Scotland's best sons sought and found a place of refuge within your hospitable shores, and on our part as on yours there is the strong bond of grateful remembrance of the Christian kindness, which our countrymen thus experienced at your hands in the dark and cloudy days of sore adversity. I have just come from Rotterdam and from visiting the Scotch church there, where quite a number of Scotland's exiled brothers were welcomed and permitted to carry on their much-loved work for Christ and His cause. Such is ROBERT MC WARD and BROWN of Wamphray and LIVINGSTONE, and others. There was ALEXANDER PETRIE, the historian, as first minister of the Scotch Church of Rotterdam of Ancrum and you had WILLIAM CARSTARES at Leiden and WILLIAM SPANG, cousin of ROBERT BAILLIE, at Campvere, and BAILLIE himself, and GEORGE GILLESPIE, two of the Scotch Commissioners to the Westminster assembly, visited Rotterdam, the learned and pious LIVINGSTONE was at the Hague and at Breda in conference with CHARLES II, and by and by he was forced by that perfidious and ungrateful monarch to quit his country, and he died in Rotterdam in 1672. And with LIVINGSTONE was banished ROBERT TRAIL, minister of Grayfriars Edinburgh, who spent the rest of his days in Holland and died here in peace. And did you not assist in ordering and sending us RICHARD CAMERON, the lion of the Covenant and JAMES RENWICK the last of our martyrs, who suffered death at the Greenmarket of Edinburgh just a few months before the Revolution of 1688. And was not the brave colonel WALLACE, who led the Covenanters ordained to the eldership by MC WARD in Rotterdam, and did he not reside for a time, along with other brethren in the neighbourhood of this city of Utrecht, while King CHARLES was pressing those in authority in your land to take action against them. Thus to your hospitable country and countrymen in the 17th century we in Scotland owe an everlasting debt of gratitude for the generous welcome and the seasonable protection given to so many of the victims of the Stuart persecution. And that long and trying period of 28 years was at length brought to an end at the glorious Revolution when JAMES II of infamous memory fled from the throne he had forfeited, and WILLIAM, Prince of Orange, the Protestant son-in-law, landed at Torbay and was hailed as the liberator of our country and set upon the British throne amid a national devout thankfulness to God, who had done such great things for them. 4. Once more there is what may be described as the tie of Literature between our two countries and churches. Your country has been described as the land of »Theology», as Scotland has been surnamed the land of the »Covenants», and to your massive theologians of days past my country has been largely indebted for that *federal theology*, so long taught to our divinity students and preached from her pulpits. At the Divinity Hall I was drilled in Marck's *Medulla* as a text book and on my library shelves stand the works of MASTRICHT and WITSIUS, the Acts of the Synod of Dordt, printed in Dordrecht in 1620, THEODORE HACK'S English translation of the Dutch Annotations, prepared in accordance with instructions given by the Synod of Dordt and first published in 1637, and the English translation of PETRUS DE WITTE'S (of Leyden) Catechisms on the Heidelberg Catechism, printed in Amsterdam in the 17th century. And among my rarer literary treasures there is a copy of the Confession of Faith of certain English people of the Low Countries, exiled, with letters regarding it

FRANCISCUS JUNIUS of Leiden and replies by the exiled English Church at Amsterdam, all rendered into English and printed largely in black letter in 1602 either at Amsterdam or perhaps Middelburg, where so many English and Scotch works were printed and among these no fewer than three editions of KNOX's Liturgy.

Then we can never forget, that very many of the books and pamphlets, which were circulated in Scotland during the persecuting period and which helped to keep alive the spirit of godly zeal and devotion and heroic courage, were printed in Holland and secretly transported to our shores. Such works as SAMUEL RUTHERFORD's Letters, edited by Mc. WARD and printed in Rotterdam 1664; Mc. WARD's »Poor man's cup of cold water" (1678) and his »Banders disbanded" (1685), the original manuscript of which is in my possession; BROWN of Wamphray's »Apologetical Relation of the sufferings of the ministers and professors of the Church of Scotland", in 1665 and his »History of the Indulgence" in 1678; ROBERT FLEMING's various works, such as his »Fulfilling of Scripture", 1664; ROBERT BAILLIE's reply to Bishop Bramwell's', »Warning against the Scots' discipline", printed at Delft in 1640; and a remarkably rare work entitled »Samson's Riddle; or a Bunch of bitter wormwood bringing forth a bundle of sweet smelling myrrh, describing the sufferings of the Lord's Church in Scotland and the savory testimonies of those who suffered", printed about 1679. The famous JAMES DURHAM's »Exposition of Revelation" was published in Amsterdam in 1660; and, if I mistake not, BOSTON's work on the Hebrew accents — a remarkable production — was printed in Holland six years after BOSTON's death. Thus to your country we have been indebted not only for affording an asylum of safety to many of our persecuted covenanting ministers, but for printing much of our covenanting literature and sending it across the seas to help in ministering much needed strength and consolation to the hearts of the suffering amidst (as Mc. WARD expresses it) »the scorching flames of the fiery trial". And for this we in Scotland owe you a debt of gratitude, which can never be fully paid.

But I must detain you no longer. Apologizing for having inflicted such a lengthened speech upon you, in an unknown tongue, and again thanking you for your most kind reception and patient hearing, I bid you again God-speed in all your work of faith and labour of love for Christ and for souls and for your country's highest good. And I close with the earnest request, that you will be so good as to send over a deputy to the next meeting of our Synod or at least to an early meeting, and I need hardly assure you, that he will meet with the heartiest welcome.

BIJLAGE XLIIIc.

Toespraak van Rev. Moore Fergusson.

(Art. 77).

Mr. President!

It is a pleasure to me to be in Holland; in a land, which has made all countries, that love civil and religious liberty their everlasting debtors.

The Church, which I represent offers to you its warm greetings and congratulations upon the success, that has attained your labor during the past years. It was my pleasure, when studying at Princeton U S. of America to get to know something of the Dutch Reformed Churches so that I have a peculiar interest in being here this afternoon. Our Church is a comparatively small one, about half the size of your own: and with a powerful Episcopal Church, to which practically all the rank and fashion belong, and other large and powerful christian bodies it perhaps might be supposed, that the disposition of a presbyterian church in England was somewhat circumscribed. But apart from the necessity of ministering to the many Scottish people, who cross the border into England, the wondrous growth of our large towns and cities makes the opportunity for christian work so considerable, that it can not be overtaken even by *all* off them. We are trying to train a native ministry in England. We are as a matter of fact a very cosmopolitan church, having had English, Scottish, Irish, Welsh, American ministers and now one, may I say, of your very selves, in the person of my brother Dr. DE VLEGER. But we have

recently established a beautiful college in Cambridge and we hope in the course of time to do more than in days past, to gain an English ministry for the Presbyterian Church of England.

Perhaps the best known fashion of any church's work is the missionary work in the far East. There both in China and Formosa we have tried and with really remarkable success by means of our Theological Colleges to train a native ministry for the native church. Already we have some 40 Churches, which entirely support their own native pastors, and there are besides, some 150 organised congregations, helping more or less to provide for the support of their ministers. Our missionary work has been signally owned by God and we are very grateful, that our attempts to secure a native ministry have been so successful.

I shall not delay you, Mr. President, but I should like in closing to express my thanks for your kind and brotherly reception and to assure you of the warm greetings of the Presbyterian Church of England. I trust that a somewhat stormy Channel may not prevent an increasing brotherly relation between our Churches.

BIJLAGE XLIV.
(Art. 79).

**Rapport van de deputaten voor eene nieuwe
regeling van den omslag der synodale kosten.**

De Generale Synode van 1902 (Art. 205 van de Acta der Synode van Arnhem) benoemde als deputaten voor eene nieuwe regeling van den omslag der synodale kosten, Ds. A. M. DONNER, Onderling A. FUKKINK en D. J. VAN DER VEGDE.

Adviseerde op genoemde Synode de commissie inzake het verzoek van de Provinciale Synode van Groningen om wijziging van den omslag over de Provincien, »vooralnog niet tot zulk eene herziening over te gaan" (Art. 64), de Synode nam 26 Augustus (Art. 98) het voorstel aan »de Generale Synode, gehoord de mededeelingen der afgevaardigden van Groningen omtrent eene volgens hnn oordeel noodige wijziging van den omslag over de provincien voor de kosten der Generale Synode, besluit deputaten te benoemen, om over deze zaak de volgende Synode van advies te dienen".

Het advies nu van uwe deputaten is in overeenstemming met het hun gegeven mandaat naar artikel 205 der Synode van Arnhem »eene nieuwe regeling aan te bieden voor den omslag der synodale kosten". Zij hebben de eer, u bij dezen eene nieuwe regeling aan te bieden

Sprak de Synode van Middelburg in artikel 163 van hare Acta uit, dat de gezamenlijke kosten niet meer, gelijk tot dusver, door de provincien gelijk gedragen worden, maar dat eene regeling getroffen worde naar de draagkracht der provincien;

stelde zij in genoemd artikel eene regeling vast, die tot heden noe van kracht is (Bylage I, kolom 12),

ook uwe deputaten zijn met de Provinciale Synode van Groningen 1902 (Bylage II) van oordeel, dat de bestaande regeling met genoegzaam rekening houdt met de draagkracht der provincien.

Wilde de Provinciale Synode van Groningen bij het zielental ook in rekening brengen den loonstandaard, uwe deputaten zijn van gevoelen, dat deze maatstaf terecht door Groningen is losgelaten

Het valt toch moeilijk te ontkennen, dat in die plaatsen, waar de loonstandaard hoog is, ook de woninghuur meerder is en de levensmiddelen door den regel duurder zijn, alsook dat de hoogere en lagere loonstandaard niet samenvalt met de grenzen der provincien, om reden die loonstandaard hoog is in alle groote steden maar dicht daarbij in dezelfde provincie aanstands lager.

Legde de Provinciale Synode van Groningen in haar verzoek aan de vorige Synode slechts eenen maatstaf aan, dien van het zielental (Bylage II), uwe deputaten, oordeelende, dat deze

enkelvoudige maatstaf niet genoegzaam is tot juiste bepaling van de financiële draagkracht der provinciën, hebben eenen drievoudigen maatstaf aangenomen:

- a. het zielental;
- b. de eerste en tweede collecte voor de Theologische School; en
- c. de eerste en tweede collecte voor de Theologische Faculteit deze Vrije Universiteit.

Zai wel nooit eene basis kunnen worden aangenomen, die in alle opzichten voldoet; zullen tegen elke regeling bezwaren kunnen worden ingebracht, uwe deputaten meenen, dat de aanlegging van dezen drievoudigen maatstaf voor al de Kerken de bijna eenig mogelijke en de meest zuivere is,

- a. omdat daarvoor de juiste gegevens worden gevonden in de officieele verslagen der Theologische School en der Vrije Universiteit; en het door uwe deputaten opgemerkte verschil in de opgave van het zielental tusschen het Jaarboekje-VAN DER SLUJES en het Handboek-LE COINTRE, zijnde 10.000 zielen, bij de berekening in aanmerking kan genomen worden, gelijk ook is geschied Bijlage I, kolom 1—4 en 9; en
- b. omdat, wat bedoelde collecten aangaat, voor beide inrichtingen jaarlijks een gelijk aantal malen (tweemaal) en geregeld gecollecteerd wordt, waarbij een geven naar eenen oogenblikkelijken indruk op verre na niet zoo voorkomt, als bij eene bijzondere collecte en bij giften, contributiën enz., zoowel voor de eene als voor de andere inrichting, waarom die daarom ook alle door uwe deputaten achterwege zijn gelaten.

Gelijk uit bijlage I, kol. om 9 kan blijken, hebben uwe deputaten het gemiddeld percent genomen van de vier gegevens (zielental, eerste en tweede collecte voor de Theologische School en eerste en tweede collecte voor de Theologische Faculteit). Dit gemiddelde percent in ronde cijfers oordeelen zij een vrij juist percentage te zijn.

Uit dit percentage, dat zij u bescheidenlijk voorstellen in bijlage I, kolom 11, waarachter in kolom 12 het tegenwoordig percentage volgt en in kolom 13 het voorstel Groningen ter Synode in Arnhem van 1902, zou dan bij aanneming volgen,

- a. dat voor twee provinciën het percentage hetzelfde bleef: voor Drente 5% en voor Overijsel 8%;
- b. dat voor zes provinciën het percentage werd verminderd: voor Groningen van 14% op 13%; voor Gelderland van 8% op 7%; voor Utrecht van 10% op 6%; voor Noord-Holland van 14% op 13%; voor Zeeland van 8% op 6% en voor Noord-Brabant met Limburg van 5% op 3%; en
- c. dat voor twee provinciën het percentage werd verhoogd: voor Friesland van 10% op 15%; voor Zuid-Holland van 18% op 24%.

A. M. DONNER, *Rapporteur.*

BIJLAGE XLIV.
(BIJLAGE II.)

Voorstel tot regeling van den omslag der synodale kosten door de Provinciale Synode van Groningen te Arnhem ingediend.

Naar aanleiding van een voorstel van de Classe Appingadam inzake den omslag van de kosten der Generale Synode heeft de Provinciale Synode ten vorige jare opgedragen een onderzoek in te stellen en den uitslag daarvan te brengen op de Generale Synode.

Ter voldoening aan die opdracht zijn wij zoo vrij, het volgende onder uwe aandacht te brengen.

Door de Generale Synode, gehouden te Middelburg in 1896, is besloten, dat in de kosten naar onderstaanden rooster zal worden bijgedragen:

Zuid-Holland 18%, Noord-Holland 14%, Groningen 14%, Friesland 10%, Utrecht 10%, Drente 5%, Noord-Brabant en Limburg 8%.

Uit dezen rooster blijkt, dat het de bedoeling geweest is, om rekening te houden met de draagkracht der verschillende Provincies.

Dat men naar wensch geslaagd is, meenen wij te mogen betwijfelen.

Wij zijn zoo vrij, u te verwijzen naar eene tabel, die wij als bijlage hierbij hebben overgelegd.

Daarnaar gerekend zou Zuid-Holland 10 % en Friesland 4 % meer dienen te betalen, terwijl alle andere provinciën behooien verlaagd te worden, behalve Noord-Holland, dat gelijk blijft.

Indien wij niet alleen naar het zielental maar ook met den loonstandaard rekenen, dan zou Zuid-Holland met meer dan 10 % behooien verhoogd te worden en Noord-Holland meer dan 14 % behooien te betalen. Zuid-Holland betaalt thans 10 % minder dan waartoe het volgens het zielental verplicht is. Dat dit onbillijk is tegenover de andere provinciën, zal niemand kunnen en durven ontkennen.

Friesland betaalt 4 % te weinig; maar de loonstandaard is er lager dan in Zuid-Holland en in Noord-Holland, en is ongeveer gelijk aan dien van Groningen.

Als Groningen met 2 % wordt verlaagd, dan is het gerekend naar het zielental; en als Friesland met 2 % wordt verhoogd, dan is dit nog 2 % beneden het zielental, en is de verdeling der lasten, wat deze provincie betreft, billijker dan naar den bestaanden rooster.

Met de 10 %, waarmede de bijdrage van Zuid-Holland verhoogd wordt, kunnen de andere provinciën (behalve Noord-Holland) worden ontlast.

Wij hebben de eer de Generale Synode te verzoeken, den bestaanden rooster te herzien en op de volgende wijze te veranderen.

Groningen	12 % (14)
Friesland	12 » (10)
Drenthe	4 » (5)
Overijsel	7 « (8)
Utrecht	8 » (10)
Noord-Holland	14 » (14)
Zuid-Holland	28 » (18)
Zeeland	5 » (8)
Noord-Brabant en Limburg	3 » (5)
Gelderland	7 » (8)

Arnhem, 26 Augustus 1902.

Samen 100 %

Volgens eene opgave uit het Jaarboekje van Van der Sluys.

PROVINCIEËN.	Zielental van elke provincie.	Kerken, die geen opgave hebben verstrekt.	Zielental voor één procent.	Rooster naar het zielental.	Bestaande rooster	Te hoog.	Te laag.
GRONINGEN	43815	3	3129	12 pct.	14 pct.	2 pct.	
FRIESLAND	52345	7	5234	14 »	10 »		4 pct.
DRENTE	17402	0	3480	4 »	5 »	1 »	
OVERIJSEL	27686	1	3460	7 »	8 »	1 »	
GELDERLAND	27495	4	3436	7 »	8 »	1 »	
UTRECHT	21085	6	2108	6 »	10 »	4 »	
NOORD-HOLLAND	52975	7	3783	14 »	14 »		
ZUID-HOLLAND	99342	6	5516	28 »	18 »		10 »
ZEELAND	19622	5	2456	5 »	8 »	3 »	
NOORD-BRABANT EN LIMBURG	40776	0	2155	3 »	5 »	2 »	
Totaal	362543	39		100 pct.	100 pct.	14 pct.	14 pct.

Tablel tot vaststelling van het percentage in de kosten der Generale Synode.

KOLOMMEN.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
PROVINCIEËN.	Zielental Jaarb. v. d. Stuijs.	Percents in gewijs	Zielental Handb. Le Comtre.	Percents in gewijs	Theol. School 1e en 2e collecte.	Percents in gewijs	Vrije Univer- siteit 1e en 2e collecte.	Percents in gewijs	Gemiddeld percent van de 4 genoem- de percenten.	Gemiddeld percent in rondecijfers	Voorstel aan de Synode	Tegenwoordig percentage	Voorstel Groningen Syn. 1902
GRONINGEN . . .	44282	11.78	46820	12.14	f 2324,87 ^s	15.25	f 1327,73	12.75	12.98	13	13 pct.	14 pct.	12 pct.
FRIESLAND. . . .	53040	14.11	54768	14.20	» 2398,69	15.74	» 2090,73	17.46	15.37	15	15 »	10 «	12 »
DRENTHE	47790	4.73	47732	4.60	» 820,01	5.38	» 462,10	3.86	4.64	5	5 »	5 »	4 »
OVERIJSSEL.	27506	7.32	28983	7.52	» 1324,41 ^s	8.69	» 831,78 ^s	6.94	7.64	8	8 »	8 »	7 »
GELDERLAND . . .	27362	7.28	27832	7.22	» 1017,59 ^s	6.68	» 847,29 ^s	7.07	7.06	7	7 »	8 »	7 »
UTRECHT	21250	5.65	20342	5.27	» 896,94 ^s	5.88	» 977,08	8.16	6.24	6	6 »	10 »	8 »
NOORD-HOLLAND	53657	14.28	52527	13.62	» 1712,80 ^s	11.24	» 1420,40 ^s	11.86	12.75	13	13 »	14 »	14 »
ZUID-HOLLAND .	100161	26.65	104899	27.20	» 3078,62 ^s	20.20	» 2902,89	24.23	24.57	24	24 »	18 »	28 »
ZEEELAND	19846	5.28	20574	5.33	» 1141,89 ^s	7.49	» 598,36	4.99	5.77	6	6 »	8 »	5 »
NOORD-BRABANT	10930	2.92	11183	2.90	» 526,52	3.45	» 321,28 ^s	2.68	2.98	3	3 »	5 »	3 »
EN LIMBURG													
Totaal	375824	100 pct.	385660	100 pct.	f 15242,07 ^s	100 pct.	f 11979,66	100 pct.	100 pct.	100 pct.	100 pct.	100 pct.	100 pct.

BIJLAGE XLIVa.
(Art. 79.)

Advies over het voorstel van eene nieuwe regeling van den omslag der synodale kosten.

Door de deputaten wordt geoordeeld, dat de bestaande regeling niet genoegzaam rekening houdt met de financiële draagkracht der provinciën. Zij meenen, dat tot juiste bepaling daarvan een drieërlei maatstaf dient aangenomen:

- a. het zielental;
- b. de eerste en tweede collecte voor de Theologische School;
- c. de eerste en tweede collecte voor de Theologische Faculteit der Vrije Universiteit.

Naar dezen maatstaf zijn deputaten tot eene regeling gekomen als voorgesteld wordt in bijlage I bij bovengenoemd rapport.

Ofschoon uwe commissie den maatstaf onder b. en c. genoemd niet geschikt acht, ter bepaling van de financiële draagkracht der provinciën, wijl bij genoemde collecten verschillende factoren hunnen invloed doen gelden, toch is het resultaat waartoe uwe commissie gekomen is, slechts weinig afwijkend van dat der deputaten.

Derhalve adviseert uwe commissie de Synode:

- a. deputaten dank te zeggen voor hunnen belangrijken arbeid;
- b. de volgende regeling vast te stellen: Groningen 12 $\frac{0}{10}$, Friesland Noord 7 $\frac{0}{10}$; Friesland Zuid 7 $\frac{0}{10}$; Drenthe 4 $\frac{1}{2}$ $\frac{0}{10}$; Overijsel 7 $\frac{1}{2}$ $\frac{0}{10}$; Gelderland 7 $\frac{1}{2}$ $\frac{0}{10}$; Utrecht 5 $\frac{1}{2}$ $\frac{0}{10}$; Noord-Holland 14 $\frac{0}{10}$; Zuid-Holland Noord 13 $\frac{1}{2}$ $\frac{0}{10}$; Zuid-Holland Zuid 13 $\frac{1}{2}$ $\frac{0}{10}$; Zeeland 5 $\frac{0}{10}$ en Noord-Brabant en Limburg 3 $\frac{0}{10}$.

GEERDS, *Rapporteur.*

BIJLAGE XLV.
(Art. 84.)

Rapport van de deputaten voor de generale kas naar Art. XIII.

Over het driejarig tijdvak, verlopen tusschen deze en de vorige Generale Synode, hebben de broeders ouderlingen G. J. BRUGSMA en H. BRINK en Ds. J. A. GOEDBLOED, in 1902 te Arnhem opnieuw benoemd tot deputaten voor de Generale Kas naar Art. 13 der Kerkenorde, het volgende te rapporteeren.

Voor het jaar, loopende van 1 Juli 1902 tot 1 Juli 1903 werd door de Kerken in de provincie Drente, die eenen emeritus-predikant, predikantsweduwe of -weezen te verzorgen hadden, f 1530 aangevraagd; welke som na gedaan onderzoek bleek, niet verminderd te kunnen worden. De provincie Overijsel bracht hare aanvraag terug tot eene som van f 2045,50 en de provincie Zeeland bleef haar verzoek om f 500 ondersteuning handhaven.

De overige provinciën begeerden niets uit de generale kas. Deze aanvragen, vermeerderd met die van de Gereformeerde Kerk te Antwerpen en eenen post voor onvoorziene uitgaven, deden uwe deputaten besluiten het budget vast te stellen op f 5000.

Voor het volgende jaar, loopende van 1 Juli 1903 tot 1 Juli 1904 werd door de Kerken in de provincie Drente, die steun behoefden, aangevraagd de som van f 600, door die in de provincie Overijsel f 2355,50; door die in de provincie Gelderland f 650, door die in de provincie Utrecht f 1000 en door die in de provincie Zeeland f 400.

Bij de beoordeeling van deze aanvragen hebben uwe deputaten gebruik gemaakt van de bevoegdheid hun door de Generale Synode van Arnhem verleend (Acta, Art. 148), en die teruggebracht voor de Kerken in de Provincie Drente van f 600, op f 300; voor die in de provincie Overijsel van f 2355,50 op f 1750; voor die in de provincie Gelderland van f 650 op f 300; en voor die in de Provincie Utrecht, na overleg met een der Provinciale deputaten, van f 1000 op f 200. De aanvraag van de Kerken uit de provincie Zeeland werd toegestaan; zoo ook die van de Gereformeerde Kerk te Antwerpen.

De generale omslag bedroeg voor dat jaar f 4500.

Voor het derde jaar, loopende van 1 Juli 1904 tot 1 Juli 1905 vraagden de steunbehoevende Kerken uit de provincie Drente eene som van *f* 400 aan, die werd toegestaan.

De Kerken uit Overijsel verlangden *f* 2700 te ontvangen, welke som met *f* 1000 verminderd werd.

De aanvraag van de Kerken uit de Provincie Utrecht, groot *f* 800, werd op *f* 400 en die van de Kerken uit de Provincie Zeeland van *f* 425 op *f* 320 vastgesteld. Deze sommen, vermeerderd met de aanvraag van de Gereformeerde Kerk te Antwerpen en eenen post voor onvoorziene uitgaven brachten het budget op *f* 4000.

De generale omslag, die nu respectievelijk *f* 5000, *f* 4500 en *f* 4000 is geweest, had lager gesteld kunnen worden, zoo de deputaten de zekerheid hadden gehad, dat *alle* provinciën getrouw bij den penningmeester zouden afdragen, wat zij, volgens besluit der Generale Synode van Middelburg (zie Acta, art. 77), geroepen waren te storten.

Doch door de ervaring geleerd, bestond er grond voor het vermoeden, dat het niet zou gedaan worden.

De provincie Groningen bleef ook deze drie jaren, evenals vorige, weêr geheel in gebreke en stortte *niets* in de generale kas.

De provinciën Friesland en Zeeland lieten het eerste jaar na, het verschuldigde af te dragen; en de provincie Gelderland betaalde het laatste jaar maar één vierde gedeelte van het bedrag, dat door haar behoorde gestort te worden.

De deputaten veroorloven zich de vrijheid de Generale Synode met nadruk daarop te wijzen en het verzoek tot haar te richten maatregelen te willen nemen, waardoor deze onregelmatigheid en misstand zou kunnen weggenomen worden. Pogingen door uwe deputaten aangewend zijn tot hertoe niet met den gewenschten uitslag bekroond.

Provinciën, die getrouw aan hare verplichtingen voldoen, hebben ook meer dan ééns op het onbillijke ervan gewezen.

De provincie Zuid-Holland heeft met het oog daarop in het eerste jaar van dit driejarig tijdvak, den generalen omslag eigenmachtig gewijzigd en van *f* 5000, op *f* 4300 gebracht en van die som haar 18 % naar vastgestelden rooster (Acta van Middelburg 1896 Art. 163), dat is *f* 774, aan den penningmeester afgedragen; inplaats van *f* 900, zooals de generale omslag vorderde.

Andere provinciën, inzonderheid Zeeland, vragen met het oog op Groningen's nalatigheid, zoo veel uit de generale kas te mogen ontvangen, als zij verplicht zijn op te brengen.

Het veroorzaakte ook aan de deputaten weêr groote moeilijkheid bij de vaststelling van het budget voor het jaar, loopende van 1 Juli 1905 — 1 Juli 1906, dat nu gebracht is op *f* 3500.

Tegenover het droeve van dien misstand is het voor de deputaten eene aangename taak te kunnen vermelden, dat de penningmeester ook deze drie jaren toch in staat is gesteld, den toegezegden steun aan de hulpvragende Kerken uit te betalen.

Met dankbaarheid mag ook medegedeeld worden, dat in 1903 is ontvangen een legaat van mejuffrouw A. NEPPING, weduwe van den Heer G. J. BADENHUIZEN, groot honderd gulden.

Ook is nog aan den penningmeester gezonden eene som van duizend gulden, in aandeelen in eene geldleening ten laste van de Gereformeerde Kerk te Baarn, van wijlen mejuffrouw L. H. P. . . . door haar bij haar leven reeds aan de generale kas toegezegd. Moeilijkheden, die daaruit met de Kerk van Baarn zijn voortgevloeid, werden in der minne geschikt en geregeld wordt nu de interest uitbetaald.

Van de obligatie ten laste van de Gereformeerde Kerk te Tholen (A) is volgens besluit van de Generale Synode te Arnhem (zie Acta, Art. 151) de rente van vijf procent op vier procent 's jaars gebracht.

De ontvangsten der generale kas bedroegen in deze drie jaren de som van *f* 13977.23; uitgegeven werd door den penningmeester eene som van *f* 13954.42; zoodat op 1 Juli 1905 bij hem aanwezig was een saldo groot *f* 22.81.

In een aan dit rapport toegevoegde bijlage wordt verslag van ontvangsten en uitgaven over dit driejarig tijdvak gegeven.

Voorts hebben de deputaten nog meê te deelen, dat zij ook hebben voldaan aan de opdracht hun gegeven, om te zorgen voor het wachtgeld van Ds. J. TEVES TZN (Acta, Arnhem 1902, Art. 158). De questoren van de onderscheidene provinciën hebben hen daartoe in staat gesteld.

En hiermede meenen de deputaten volledig rapport te hebben gegeven en getrouw de geschiedenis van de generale kas naar artikel 13 der Kerkenorde gedurende den tijd, die tusschen de Generale Synode van Arnhem en die van Utrecht ligt, te hebben medegedeeld.

Zij bidden u de onmisbare leiding van den Heiligen Geest toe, ook bij de behartiging van de belangen van emeriti-predikanten en predikants-weduwen en -weezen.

J. A. GOEDBLOED, *Rapporteur.*

**Rekening van ontvangsten en uitgaven over het boekjaar, loopende van
1 Juli 1902 tot 1 Juli 1903.**

ONTVANGSTEN.		UITGAVEN.	
Batig slot van het vorig boekjaar . . .	f 407.44½	Aan de steun vragende Kerken in de provincie	
Uit de provincie		Groningen	nihil
Groningen	nihil	Friesland	nihil
Friesland	f 35.—	Drente	f 1265.83
Drente	» 260.15½	Overijsel	» 2020.50
Overijsel	» 400.—	Gelderland	nihil
Gelderland	» 400.—	Utrecht	nihil
Utrecht	» 612.50	Noord-Holland	nihil
Noord-Holland	» 665.—	Zuid-Holland	nihil
Zuid-Holland	» 774.—	Zeeland	nihil
Zeeland	» nihil	Noord-Brabant en Limburg	nihil
Noord-Brabant en Limburg	» 306.25		
	» 3452.90½	Diverse uitgaven	f 3286.33
Diverse ontvangsten	» 1022.50	Batig slot boekjaar 1902/03	» 445.89
Totaal	f 4882.85	Totaal	f 4882.85

**Rekening van ontvangsten en uitgaven over het boekjaar, loopende van
1 Juli 1903 tot 1 Juli 1904.**

ONTVANGSTEN.		UITGAVEN.	
Batig slot van het vorig boekjaar . . .	f 445.89	Aan de steun vragende Kerken in de provincie	
Uit de provincie		Groningen	nihil
Groningen	nihil	Friesland	nihil
Friesland	f 485.—	Drente	f 300.—
Drente	» 228.51½	Overijsel	» 1887.75
Overijsel	» 400.—	Gelderland	» 225.—
Gelderland	» 360.—	Utrecht	» 200.—
Utrecht	» 450.—	Noord-Holland	nihil
Noord-Holland	» 407.—	Zuid-Holland	nihil
Zuid-Holland	» 810.—	Zeeland	» 400.—
Zeeland	» 360.—	Noord-Brabant en Limburg	nihil
Noord-Brabant en Limburg	» 225.—		
	» 3725.51½	Diverse uitgaven	f 3012.75
Diverse ontvangsten	» 943.—	Batig slot boekjaar 1903/04	» 238.13½
Totaal	f 5114.40½	Totaal	f 5114.40½

**Rekening van ontvangsten en uitgaven over het boekjaar, loopende van
1 Juli 1904 tot 1 Juli 1905.**

ONTVANGSTEN.		UITGAVEN.
Batig slot van het vorig boekjaar . . .	f 238.13½	Aan de steun vragende Kerken in de provincie
Uit de provincie		Groningen nihil
Groningen nihil		Friesland nihil
Friesland f 400.—		Drente f 374.50
Drente » 219.36½		Overijsel » 1700.—
Overijsel » 320.—		Gelderland nihil
Gelderland » 80.—		Utrecht » 400.—
Utrecht » 400.—		Noord-Holland nihil
Noord-Holland » 817.50		Zuid-Holland nihil
Zuid-Holland » 720.—		Zeeland » 320.—
Zeeland » 320.—		Noord-Brabant en Limburg nihil
Noord-Brabant en Limburg » 200.—	» 3476.86½	Diverse uitgaven » 1846.69
Diverse ontvangsten	» 949.—	Batig slot boekjaar 1904/05 » 22.81
Totaal	f 4664.—	Totaal
		f 4664.—

Staat van de bezittingen op 1 Juli 1905.

- No. 1. f 22.81 aan kasgeld.
- No. 2. f 20000.— aan obligatiën in de 4% geldleening ten laste van de Vereeniging tot christelijke verzorging van krankzinnigen te Veldwijk, bezwaard met eene lijfrente van f 800 's jaars.
- No. 3. f 2200.— obligatie ten laste van de Gereformeerde Kerk te Tholen (A), rentende 4% 's jaars.
- No. 4. f 1000.— aan aandeelen in de geldleening ten laste van de Gereformeerde Kerk te Baarn, rentende 3% 's jaars.

J. A. GOEDBLOED, *Rapporteur.*

BIJLAGE XLVa.

(Art. 84.)

Uwe deputaten, in wier handen letter H 1 gesteld is, hebben de eer u te rapporteeren, dat door de generale deputaten voor de kas naar artikel 13 der Kerkenorde, overeenkomstig het hun gegeven mandaat, met stipte nauwgezetheid is gehandeld.

Met blijdschap mag geconstateerd, dat het beginsel, in artikel 13 der Kerkenorde neêrgelegd, langs zoo meer doorwerkt, en daardoor de moeilijkheden in niet geringe mate zijn verminderd; en alzoo, ook in de laatste drie jaren, de generale omslag achtereenvolgens is vastgesteld kunnen worden op f 5000, f 4500 en f 4000.

Ook hebben zij uitvoering gegeven aan den hun opgedragen last, om voor het uitbetalen aan Ds J. TEVES TZN. te zorgen.

Zij hebben de eer, het navolgende aan de Generale Synode voor te stellen (volgen de conclusiën in het artikel der Acta).

A. OOST, *Rapporteur.*

BIJLAGE XLVI.
(Art. 85.)

Rapport van de Deputaten voor ondersteuning van catechiseermeesters, door de kerkelijke actie van 1886 in financiële moeielijkheden geraakt.

In zake de ondersteuning van catechiseermeesters, die tengevolge van de kerkelijke actie van 1886 geheel of bijna geheel hun inkomen verloren, zijn door de Generale Synode van 1902 als deputaten gecontinueerd de broeders Dr. F. L. RUTGERS, Ds. A. VAN VEELO en de heer G. H. A. GROSHEIDE (Acta der Synode van 1902, artikel 205).

Deze deputaten hebben thans de eer te rapporteeren, dat zij, volgens hun mandaat (Zie Acta der Synode van 1893, artikelen 224 en 250), de aanvragen voor zulke hulp, met behulp der noodige attesten en getuigenissen, beoordeeld hebben; voorts zich in betrekking gesteld hebben met de algemeene deputaten voor de hulpbehoevende Kerken, tot regeling van den steun uit die kas; en eindelijk de uit die kas ontvangen bijdragen aan de aanvragers hebben toegezonden, voor zooveel en naar gelang deze voor zulken steun in de termen vielen.

De bedoelde steun uit de kas voor de hulpbehoevende Kerken heeft in de drie verlopen jaren, Augustus 1902 tot Augustus 1905, telken jare *f* 500 bedragen, dus samen *f* 1500.

Deze steun is ten goede gekomen, voor ieder van die drie boekjaren, aan vier catechiseermeesters; steeds dezelfde; één in Zeeland, één in Noord-Holland, één in Friesland, en één in Groningen. De quitantiën, 1—12, tot een gezamenlijk bedrag van *f* 1500, worden hiernevens als bijlagen overgelegd. En de post van ontvangst is te verifiëren uit het rapport van de algemeene deputaten voor de hulpbehoevende Kerken.

Ten slotte meenen de deputaten nog te mogen opmerken, dat ook voor de nu volgende jaren, tot de eerstvolgende Generale Synode, alle-zins wenschelijk is, het besluit der Generale Synode van 1893, artikel 224, in werking te laten, en dus wederom deputaten daarvoor aan te wijzen.

F. L. RUTGERS, *Rapporteur.*

BIJLAGE XLVII.
(Art. 86.)

Advies over Zendings-rapport 16.

Naar Art. 130 der Arnheemsche Synode lieten de deputaten met 1 Januari 1903 in plaats van »De Heidenbode» en »Het Mosterdzaad» één orgaan verschijnen: »Het Zendingsblad» bij D. DONNER te Leiden.

Uwe commissie heeft dat orgaan gezien, het contract met den uitgever nagegaan en vindt geene aanleiding tot eenige op- of aanmerking.

In deze materie kwam in een schrijven van de Classen Leiden-Woerden-den Haag, verzoekende dit orgaan te vergrooten en in meer royaal formaat te laten verschijnen. Uwe commissie durft u niet adviseeren hiertoe te besluiten, dewijl bij vergrooing de prijs noodzakelijk zou moeten worden verhoogd en dit voor een zeer groot aantal lezers wellicht bezwaarlijk zoude zijn.

Met het oog op het afloopen van het contract met den uitgever op 1 Januari 1906, vroegen de deputaten prijsopgave van eenige uitgevers. Uwe commissie heeft deze inschrijvingen geraadpleegd en vergeleken. Haar is gebleken, dat er tusschen de hoogste en de laagste een verschil is van *f* 74 per maand en dat de deputaten grond hebben te verwachten, dat de laagste inschrijver in staat zal zijn te voldoen aan de voorwaarden van het contract, waarvan afdruk aan uwe commissie werd voorgelegd.

Uwe commissie oordeelt, dat de Generale Synode over de zaak der uitgave zelf wel zou kunnen besluiten, doch dat dit met het oog op allerlei noodzakelijke onderhandelingen minder wenschelijk is; en dat daarom den deputaten der Generale Synode moet worden opgedragen

deze zaak tot een goed einde te brengen; en dat wel door zoo mogelijk een contract te sluiten met den laagsten inschrijver.

Uwe commissie stelt derhalve voor te besluiten (volgen de conclusiën in het artikel der Acta).

H. DIJKSTRA.

BIJLAGE XLVIII.

Advies over het voorstel inzake eenen dienaar „in reserve” op het Zendingsterrein, E7b.

(Art. 87.)

Het scheen uwer commissie, die u van praeadvies mag dienen over het voorstel E 7 b van het agendum, aan eenigen twijfel onderhevig, of dit voorstel wel op behoorlijke wijze tot uwe vergadering is gekomen.

Bij onderzoek is echter gebleken, dat dit voorstel kon beschouwd worden als een voorstel van Ds. FERNHOUT en enkele andere broeders.

Er is daarom bij uwe commissie geen bezwaar, dat dit voorstel in behandeling worde genomen.

Dit voorstel betreft eene zaak, die van groot belang is voor de Zending op Midden Java.

Het bedoelt eenen weg te openen, om, als een Zendingsterrein door krankheid, verlof of ontslag van den missionairen dienaar vacant wordt, dit vacant geworden terrein dadelijk weër door eenen anderen dienaar te kunnen bezetten, opdat zulk een terrein niet te lang onbearbeid blijve.

Ds. FERNHOUT c. s. wenschen, dat er op het Zendingsterrein dezer Kerken een dienaar »in reserve” zij.

Nu behoeft het geen breed betoog om aan te toonen, wat schade het is voor het Zendingswerk, als een terrein gedurende geruimen tijd vacant is. Wat met veel moeite tot stand kwam, wordt soms in tijd van vacature spoedig bijna geheel weër verloren.

Het zou dus zeer gewenscht zijn, indien er een weg gevonden kon worden om een vacant geworden terrein dadelijk weër te kunnen bearbeiten.

De weg, dien het voorstel FERNHOUT c. s. wijst, schijnt daarvoor wel aanbevelenswaardig.

In het geval, dat zich tot nu toe heeft voorgedaan, heeft de missionaire dienaar eener andere Kerk het onbezette terrein als consulent verzorgd. 't Ligt echter voor de hand, dat een dienaar, die zelf een terrein heeft te bearbeiten, onmogelijk bovendien een ander terrein, vaak op verren afstand gelegen, behoorlijk verzorgen kan. Ongetwijfeld is het veel beter, dat een dienaar gereed zij, die als er een terrein onbezet raakt, oogenblikkelijk al zijne krachten aan dit terrein kan wijden. Is er geen terrein vacant, dan kan deze dienaar arbeiden op het terrein der Kerk, die hem riep en uitzond, waar natuurlijk arbeid in overvloed is te vinden.

Nu oordeelt uwe commissie, dat bij het hebben van zulk eenen dienaar in reserve zoowel het bijzonder belang der zendende Kerken als het algemeen belang der gezamenlijke Kerken is betrokken. Daarom is het verleenen van steun aan dezen door de generale kas wel gemotiveerd. In 't algemeen zal, als er aan deze zaak uitvoering wordt gegeven, in 't oog moeten worden gehouden,

dat zulk een dienaar door ééne der zendende Kerken als tweede dienaar moet worden beroepen en uitgezonden; en

dat vooraf, na behoorlijk overleg, eene wel omschreven regeling van samenwerking worde vastgesteld, waarbij de rechten en verplichtingen der zendende Kerk, die dezen dienaar als haren dienaar uitzond, der gezamenlijke Kerken vertegenwoordigd door hare deputaten, en der andere zendende Kerken duidelijk zijn gestipuleerd.

Uwe commissie heeft de eer u ten slotte te adviseeren (volgen de conclusiën in het artikel der Acta).

W. BREUKELAAR, *Rapporteur*.

BIJLAGE XLIX.

Rapport inzake B 4, 10 en 17.

(Art. 92.)

Al deze punten hebben betrekking op het besluit der Generale Synode van Arnhem, waardoor eene tweede collecte voor de Theologische Faculteit der Vrije Universiteit den Kerken is aanbevolen geworden.

Dit besluit wordt door de Provinciale Synode van Overijssel betreurd; tegen dit besluit protesteert de Classe Groningen; ingelijks protesteeren daartegen de Kerken van Amersfoort (A), Kampen, Bunschoten, Terwispe, Almkerk, Werkendam en Katwijk aan den Rijn, terwijl 23 leden van de Kerk te Amersfoort (A) protesteeren tegen het protest van hunnen Kerkeraad, en hunne instemming betuigen met het besluit der Arnhemsche Synode. Als gronden van het bezwaar tegen de tweede collecte voor de Theologische Faculteit worden genoemd,

- a. dat daardoor de Theologische Faculteit en de Theologische School worden gelijk gesteld;
- b. dat van de zijde der Vrije Universiteit niet om die collecte is gevraagd; en
- c. dat het besluit omtrent deze collecte niet bevorderlijk is aan de rust der Kerken.

De commissie van praeadvies is van meening (volgt de conclusie in het artikel der Acta).

W. B. RENKEMA, *Rapporteur.*

BIJLAGE L.

Rapport inzake B 7 en 8, en ten deele CII.

(Art. 94.)

De Provinciale Synode van Zuid-Holland zond door aan de Generale Synode een schrijven van 157 leden der Gereformeerde Kerk te Delft, van 10 leden der Gereformeerde Kerk te Voorburg, van 26 leden der Gereformeerde Kerk te 's Gravenzande, van 58 leden der Gereformeerde Kerk te Gouda (A), waarbij later nog gevoegd is een schrijven van 30 leden van de Gereformeerde Kerk te Hillegom en van 61 leden der Gereformeerde Kerk te Assen, waarin onderscheidene verklaringen worden gedaan, en die de navolgende voorstellen bevatten:

- a. de Generale Synode herroep de onrechtmatige besluiten (zie punt 1, 2, 3 van C der vermelde verklaringen) door de Generale Synode van Arnhem 1902 genomen; en ook die met betrekking tot de inlijving der Theologische School te Kampen bij de Theologische Faculteit der Vrije Universiteit te Amsterdam;
- b. de Generale Synode spreke zich duidelijk uit, dat zij van zins en willens is, na te leven het door allen bij de de vereeniging der beide Kerkengroepen in 1892 voor Gods aangezicht aanvaarde beding, luidende: wat de opleiding tot het leeraarsambt betreft, oordeelt de Synode te moeten handhaven het beginsel, dat de Kerken geroepen zijn, eene eigen inrichting tot opleiding harer leeraren te hebben, ten minste wat de godgeleerde vorming betreft; en
- c. dat der Vereeniging voor Hooger Onderwijs op Gereformeerden grondslag te Amsterdam de verplichting worde opgelegd, voortaan rekening en verantwoording te doen aan de steeds eerstvolgende Generale Synode der Gereformeerde Kerken van de door de Generale Synode toegestane en door de Gereformeerde Kerken ten behoeve der Theologische Faculteit der Vrije Universiteit gehouden collecten.

De commissie adviseert der Generale Synode (volgt de conclusie in het artikel der Acta).

W. B. RENKEMA, *Rapporteur.*

BIJLAGE LI.
(Art. 97 en 160.)

Bezwaarschrift tegen het besluit der laatstgehouden Provinciale Synode van Friesland, in zake het protest van Prof. L. Lindeboom tegen de leer van Dr. A. Kuyper Jr., dat Paulus wedergeboren en een Godslasteraar was.

De laatstgehouden Provinciale Synode van Friesland heeft mijn bezwaarschrift tegen de leering van Dr. A. KUYPER JR., redacteur van de »Friesche Kerkbode» en bedienaar des Woords te Makkum: dat Paulus, toen hij een Godslasteraar was en een vervolger en een verdrukker der gemeente, toch reeds wedergeboren was, ongegrond verklaard. Tegen die uitspraak kom ik bij u in hooger beroep, gelijk ik van het voornemen daartoe kennis heb gegeven aan den Scriba der Synode.

Door de vriendelijkheid van der Scriba ben ik in staat gesteld, u mijn bezwaarschrift en de uitspraak der Synode aan te bieden in bijgaande (2 ex.) gedrukte Acta der Friesche Synode. Dit ontslaat mij van de taak, u het beloop van dit geding van den beginne af mede te deelen. 'k Voeg hierbij, ter completeering, een exemplaar van Nr. 10 van den vijfden Nr. 1 en 2 van den zesden jaargang van »Wat zegt de Schrift?», waarin ik uiteengezet heb de gronden voor mijn bezwaar, dat de bedoelde leering in strijd is met de Heilige Schrift en de Gereformeerde Belijdenisschriften, welk betoog in de Acta niet is opgenomen.

Met dankbare waardeering mag ik constateeren, dat de Synode betreffende twee punten van mijn bezwaarschrift mij in het gelijk heeft gesteld.

1°. De Synode heeft de wijze van optreden van den Kerkeraad te Makkum, die in het bezwaarschrift met de stukken is aangewezen, afgekeurd als te kort schietende in waar- digheid; daardoor heeft zij ook versterkt de uitspraak der Classe Bolsward, dat elk lid der Gereformeerde Kerk het recht heeft, bedenkingen in te brengen tegen eene leering van een lid eener Gereformeerde Kerk; en dat derhalve de Kerkeraad geroepen is, die bezwaren te onderzoeken. Ik kan dus dit punt als afgedaan ter zijde laten; behoudens de opmerking, dat mij ten eenenmale onbegrijpelijk is deze verklaring: »uit de beide ons ten dienste staande schrifturen van den Kerkeraad is ons echter niet gebleken, wat door den protestant genoemd wordt »miskening van het recht en de roeping van al de hoogleeraren der Theologie tot getuigen tegen afwijking van de zuivere leer». De Kerkeraad heeft publiek uitgesproken, en dat hij op het gebied der leerstellige Godgeleerdheid wenscht te luisteren naar het oordeel van desbevoegde Godgeleerden, en wel naar die twee, die God aan zijne Kerken gaf voor het onderwijs in de dogmatiek». Werden daarin niet zoo duidelijk mogelijk al de hoogleeraren, die niet in de dogmatiek onder- wijzen, door en voor den Kerkeraad onbevoegd verklaard, om op het gebied der leer mede te spreken en tegen wat huns inziens dwaalleer is, te getuigen, zoodat de Kerke- raad zich gerechtigd acht, naar hen niet te luisteren?

2°. De Synode heeft ook in 't wezen der zaak instemming betuigd met mijn bezwaar tegen den grond van de uitspraak der Classe Bolsward, die oordeelde »in bedoelde uiting van Dr. KUYPER geen strijd te vinden met de Belijdenisschriften onzer Gereformeerde Kerken, aangezien de beschouwing, die aan deze uiting ten grondslag ligt aangaande de verhou- ding tusschen wedergeboorte en bekeering, ten allen tijde binnen onze Gereformeerde Kerken is geleerd en door deze Kerken is toegelaten».

Voor al in onzen tijd, nu velen, bij gebrek aan argumenten uit de Belijdenisschriften, zich gaarne beroepen op wat vroeger en later door dezen en genen in de Gereformeerde Kerken is geleerd of thans geleerd wordt, is deze uitspraak der Synode van groot belang: »dat het niet aangaat, zonder meer, voor de Belijdenisschriften zich te beroepen op wat door de ver- dedigers der Confessie geleerd en beleden is geworden. De Classe Bolsward had tot adstruactie van haar oordeel, uit de Belijdenisschriften zelve moeten aantonen, dat de klacht des hoog- leeraars ongegrond was». Zóó kunnen wij weder opkomen uit het moeras der particuliere meeningen van personen, waarin de Kerken al meer en meer hare vastigheid en zekerheid zouden verliezen, en weder staan en bouwen op den hechten bodem van het officiële kerk- lijke standpunt en fundament van de welbeproefteduidelijke leer der Belijdenisschriften, die

voor de Gereformeerde Kerken in Nederland de Formulier van Eenigheid zijn, het gemeen accoord der kerkelijke samenleving.

Door de beslissing der Synode van die twee zaken is alzoo het geding beperkt tot de hoofdzaak, nl. de vraag is de leering, dat Paulus wedergeboren en een Godslasteraar was, al, of niet, in strijd met de leer onzer Belydenis-schriften? De Friesche Synode heeft, mijn bezwaar afwijzend, gezegd *met* in strijd. Heeft zij echter, dat doende, nu ook zelve gedaan, wat zij Bolsward's roeping achtte, nl. *ut de Belydenis-schriften zelve aangetoond, dat de klacht ongegrond was?* Dat heeft de Synode *niet* gedaan. Wat zij wel gedaan heeft, is dit. Zij heeft

- a. ter zijde gelegd mijne argumentatie tegen Dr. K.'s exegese van 1 Tim. 1. 13, van welken tekst de Classe Bolsward wel melding heeft gemaakt, doch zonder er op in te gaan en te onderzoeken, wat de Schrift zelve zegt van de gewraakte leering. Dat de Synode dit haar doen tracht te dekken met een woord van mij, is in i. meer handig dan waardig. Ik kom daarop terug, na eerst de symbolische quaestie te hebben besproken.
- b. mijn bezwaar ongegrond verklaard, en daartoe voldoende geacht de enkele opmerking, dat de Belydenis-schriften in de aangehaalde getuigenissen spreken van »de bekeering en de uitwerking der wedergeboorte, van de werkzaamheid des geloofs, terwijl het in dezen strijd *niet* gaat over »de dadelykheid des geloofs", den »actus fidei", maar over »het zaad der wedergeboorte", de potentie des geloofs, waariut op Gods tijd de geloofs-bewegingen voortkomen".
- c. de meening uitgesproken, dat »het den protesteerenden hoogleeraar voorzeker niet onbekend zal zijn, dat er uitdrukkingen in onze Symbolen en Liturgische schriften aanwijsbaar zijn, die de aangevallen leer steunen".

Om met het laatste c. te beginnen opmerkelijk zijn de bewoordingen van die uiting der Synode. Er staat *met* dat deze leer de uitgedrukte, duidelijke leer der Belydenis-schriften is. Ook *met* dat deze leer, hoewel niet met zoo vele woorden uitgedrukt, in beginsel daarin is vervat. Alleen dit zegt de Synode, dat er »uitdrukkingen" »aanwijsbaar" zijn, die de aangevallen leer »steunen". Aangenomen dat zulke »uitdrukkingen" inderdaad zouden zijn aan te wijzen, ieder uwer gevoelt, hoe zwak dan nog de zaak van »de aangevallen leer" zou staan, immers niet het »steun" zoeken in Confessie of Heilige Schrift, voor eene of andere leer is het ware princip en de ware methode van uitleggen en bewysvoeren, maar alle roeping is, de duidelijke, uitgedrukte leer der Symbolen en der Schrift te kennen en te leeren. En wat »uitdrukkingen" aangaat, in geen enkele wetenschap bouwt men eene leer of eene stelling op »uitdrukkingen", al mochten die op zichzelf daarvoor schijnen te pleiten. Alleen zulke »uitdrukkingen", die blijkbaar de uiting zijn van den geest en de kracht van geheel den gedachtengang kunnen dienen tot demonstratie en argumentatie. »Uitdrukkingen" buiten het organisch verband van het geheel, uit de Symbolen en uit de Heilige Schrift genomen, hebben in den loop der tijden allerlei dwaalleeraars gebruikt, om hunne dwalingen te bedekken en zich sterk te maken tegen de duidelijke leer, de analogia fidei.

Even opmerkelijk is het, dat noch de commissie van advies, noch de Synode zelve eene poging gedaan heeft om die h. i. »aanwijsbare" uitdrukkingen ook aan te wijzen, maar zich bepaald tot een beroep op mijne bekendheid met dezelve. Daartegen moet ik de verzekering stellen, dat zulke uitdrukkingen *mij* volstrekt *niet* bekend zijn. Tot mijn leedwezen moet ik er bijvoegen, dat het mij ten zeerste bevreemdt, dat eene kerkelijke vergadering, en wel eene Provinciale Synode, zich van zulk een hol, groot woord kon bedienen als schuld en wapen tegen een gemotiveerd bezwaar. Voor mij, en ik vertrouw, ook voor u, blijkt uit die uiting dit wel zeer duidelijk, dat de Synode geene kans heeft gezien aan te toonen, dat die »aangevallen leer" de leer der Belydenis-schriften is, hetzij duidelijk geleerd, of in beginsel daarin vervat.

Wat b. aangaat, de reden der ongegrondverklaring van mijn bezwaar, daartegen moet ik opmerken

- 1°. dat de Synode de quaestie niet duidelijk heeft gesteld en voorgesteld,
 - 2°. dat haar tegenspraak geene wederlegging mag heeten zelfs geene ernstige poging tot wederlegging.
1. De quaestie gaat *niet* over »het zaad der wedergeboorte", de potentie des geloofs, in abstracto, maar hierover of in eeren van de geboorte af wedergeborene »het zaad der

wedergeboorte", zooals Dr. K. het uitdrukt (Friesche Kerkbode, 12 Mei jl. 2e blad). »jaren lang zonder eenige ontkieming onder de aardkluit verborgen kan zijn", zóó dat een wedergeborene tot in rijpen volwassen leeftijd als »een Godslasteraar, en een vervolger, en een verdrukker" tegen Jezus en zijne Gemeente kan woeden; m. a. w., of een wedergeborene, een door Gods almachtige genade herschapen, uit de dooden opgewekte zondaar inwendig en uitwendig kan leven zonder eenige werking des geloofs, ja, als dood door de misdaden en de zonden, vervreemd van het leven Gods door de onwetendheid die in hem is; of dus de nieuwe mensch en de oude mensch in den wedergeborene twee menschen zijn, die los naast elkander liggen, zoodat de nieuwe mensch noch eenigen tegenstand biedt tegen, noch eenig smartgevoel of zelfs eenig besef heeft van de God en Christus lasterende woede van den ouden mensch. Dát is de quaestie.

2. Wat de ongegrondverklaring van mijn bezwaar aangaat — de door mij aangehaalde uitspraken der Belijdenisschriften, enkele uit vele, spreken zoo duidelijk en krachtig mogelijk uit, dat de wedergeboorte den mensch, zonder onderscheid van leeftijd, »maakt tot eenen nieuwen mensch", »en doet hem leven in een nieuw leven, en maakt hem vrij van de slavernij der zonde," artikel 24 G. B.; »alzoo dat *alle* diegenen, in wier harten God op deze wonderbaarlijke wijze werkt, zekerlijk, onfeilbaar en krachtiglijk wedergeboren worden en daadwerkelijk gelooven" (Artt. t. d. Remonstranten II/IV, 12). Dat het »daadwerkelijk gelooven" alleen mogelijk is op eenen leeftijd van zekere ontwikkeling der redelijke vermogens, spreekt vanzelf; maar in dit geding hebben wij het ook niet te doen met een klein kind, doch met eenen man van volwassen leeftijd, van vergevorderde geestesontwikkeling, en die reeds een voorman was onder de vervolgers van den Nazarener. Is er nu eenig beginsel, is er één woord te speuren in de Belijdenisschriften, dat de genoemde werking en vruchten inwendig en uitwendig kunnen ontbreken bij eenen wedergeborene, die tot ontwikkeling des verstands en onderscheiding des oordeels gekomen is? Ik ken er geen. Volgens de Belijdenisschriften zijn er geen twee soorten van wedergeboorte: de ééne jarenlang zonder, de andere met daadwerkelijk geloof en bekeering. De wedergeboorte is bij allen, bij kinderen en volwassenen, dezelfde: het wegnemen van het steenen hart en het geven van een vleeschen hart; de instorting van een nieuw leven, de opstanding uit de dooden, de inplanting in Christus, den waren wijnstok; bij niemand een inleggen van zeker zaad, dat gevoelloos is als een steenen hart, en den aldus bezaaide nog jaren lang geestelijk roerloos in den dood en het graf van de leugen en den dienst des Satans laat liggen en in 't slijk der zonde zijn vermaak vinden. 't Is dus niets anders dan gezichtsbedrog, waardoor de Synode kon meenen, dat de enkele opmerking: de aangehaalde stukken spreken niet van het zaad der wedergeboorte, de potentie des geloofs, de gronden van mijn bezwaar deed wegzinken voor hare oogen. Ik heb aangetoond, dat volgens de leer der Belijdenisschriften het zaad der wedergeboorte in *allen*, die God met deze wondere genade bewelddigt, ontkiemt en wortel schiet en opwaarts spruitend vruchten voortbrengt van geloof en bekeering. Nu had de Synode moeten aantoonen, dat de Belijdenisschriften althans ruimte laten voor de meening, dat *niet* in *allen* de wedergeboorte van stonden aan het leven werkt en bij het opgroeien en de geestesontwikkeling van een kind inwendig en uitwendig de werking van dat leven naar zijnen aard gevoeld wordt en zich openbaart; dat die werking wachten moet op »Gods tijd", en dat »Gods tijd" bij sommigen zóó laat komt, dat zij, trots het leven uit God in hen, in de leugen en boosheid des Satans jaren lang zijnen Naam lasteren.

Dr. K. gebruikt het beeld van een zaad, dat jarenlang »zonder eenige ontkieming onder de aardkluit verborgen kan zijn". Aan eenen kenner van zaden en planten heb ik onlangs gevraagd, of dat heeld juist kon heeten. Het ontkennend antwoord luidde: elk zaad, een bloemzaad, een eikel, een noot, in goeden grond gelegd, ondergaat van stonde aan den invloed van de goede aarde, den zonneschijn en den regen. Naar hun onderscheiden aard hebben die zaden korter of langer tijd noodig om te ontkiemen, te wortelen, boven den grond te komen enz.; maar in elk levend zaad begint van stonde aan de levenskracht naar haren aard te werken. Leert ook de Zaligmaker dit niet in de gelijkenis van den zaaier? Het zaad, dat in de goede aarde valt, brengt vruchten voort; wel in onderscheidene mate, doch vruchten draagt al het zaad, dat in de goede aarde valt.

Hier behoort ook de vraag te worden gesteld wat verstaan de Friesche broeders door »het zaad der wedergeboorte»? Iets anders, of iets mindeis dan de wedergeboorte zelve? Volgens de Confessie en de Heilige Schrift is de mensch dood of levend, wedergeboren of niet wedergeboren. De wedergeboorte kan wel onderscheiden worden in engeren zin, de implanting van het leven, waardoor de zondaar wordt herschapen naar Gods beeld, en in ruimeren zin: de ontwikkeling, groei en bloei van het leven der genade. Maar de wedergeboorte en heiligmaking is van stonde aan geheel, volkomen, niet in de graden of trappen maar in de deelen. 't Is zeer de vraag, of het goed is, de wedergeboorte in engeren zin een »zaad der wedergeboorte' te noemen, en dus een zaad gelijk te stellen met, of in de plaats van de geboorte en het leven. beter gezegd 't is openbaar dat dit geheel verkeerd is. Onze Belydenisschriften spreken cok van »zaad der wedergeboorte" maar niet alzoo als Dr. K. en de Friesche Synode. In de Vijf Artt. t d Rem. III/IV, 17, zeggen de vaderen, dat de wijze God *het Evangelie »tot een zaad der wedergeboorte en spys der ziel verordineerd heeft"*, blykbaar met het oog op 1 Pet 1 23—25, en in V, 7 »dat God ook in den diepsten val nog in de wedergeborenen bewaart dit zijn onverderfelyk zaad, waaruit zy wedergeboren zijn, opdat het niet verga, noch uitgeworpen worde.' Dit is dus wel duidelijk, dat de Gereformeerde Belydenisschriften niet de wedergeboorte zelve een zaad noemen, noch de wedergeboorte in engeren zin beperken tot een zaad, waaruit te eenigen tijde de wedergeboorte voortkomt. Reeds daarom is die beeldspraak, al ware ze ook niet gansch onjuist op het terrein van het plantenleven, in dit geding af te wijzen als onbruikbaar en onwaar.

Het hier passend beeld is een kind. Een kind heeft naar ziel en lichaam al de vermogens en deelen van eenen mensch, die zich bij het opgroeien ontwikkelen naar hunnen aard. Een kind is niet een embryo of ander schepseltje, waarin, om by vergelyking met »het zaad der wedergeboorte" te spreken, »het zaad der geboorte" jaren lang stil en onaandoenlyk als in doodsrust is, maar een wezen, waarin het leven van stonde aan werkt en zich openbaart in de gewone levensverrichtingen des lichaams, en niet alleen des lichaams, ook de ziel des kinds spreekt uit de bewegingen van oog en hand, uit lach en traan, uit de teekenen van verlangen naar de moederborst. Ondenkbaar is een naar ziel en lichaam, zooals men zegt, »welgeschapen' kind, dat 20, 30 jaren zou worden zonder in zich het menschelyk leven te gevoelen en het te openbaren in woorden en daden. Verbeeldt u verder een kind, door God met genalen aanleg en gaven begiftigd, dat tot in den volwassen leeftijd rondwandelde als een idoot, of een kind met heldenaard, dat, groot geworden, zonder ophouden verkeerde by lafhartigen, die vreezen en sidderen bij het minste gerucht van gevaar. Dat, zegt gy, zou alleen een ziekelijke en geheel onstelde fantasie mogelijk kunnen achten. Maar zegt dan ook, hooggeachte heeren en broeders, of dat wel mogelijk te achten zou zijn op het gebied van het zooveel hooger en krachtiger en heerlijker leven, dat de almachtige God werkt en geeft in de wedergeboorte? In bovengenoemd artikel V, 17 nemen de vaderen de almachtige werking Gods, waardoor Hy het natuurlyk leven voortbrengt en onderhoudt, tot een beeld en voorbeeld van Gods bovennatuurlyke werking, waarvoor Hy ons wederbaart, en het nieuwe leven doet groeien en zich naar buiten openbaren in vruchten van geloof en bekeering. Ook de Heilige Schrift vergelykt de wedergeborenen by nieuwgeboren kinderkins, die verlangen naar de moederborst, 1 Petr. 2 2 en 3, met opwekking om alzoo zeer begeerig te zijn naar de redelyke onvervalschte melk des Woords, en in toenemende mate te ervaren dat de Heer en Zaligmaker, die in dat Woord tot hen komt en door den Geest zich te gemeten geeft, goedertieren is.

Het is dus duidelijk, dat de Synode tegen mijn bezwaar gansch ten onrechte als argument aanvoert, dat de geciteerde plaatsen der Belydenisschriften niet spreken van »het zaad der wedergeboorte' a omdat deze geen »zaad der wedergeboorte" kennen, dat de plaats van de wedergeboorte en den wedergeborene inneemt. b omdat zy leeren, dat de genade Gods in alle wedergeborenen werkt en uit haren aard by het opgroeien van het wedergeboren kind die werking ook naar buiten openbaart in de behoefte aan Gods genade in Christus en een vermaak in de Wet Gods naar den inwendigen mensch.

Ook Dr. KUYPER zelf heeft, bewust of onbewust, die theorie van het »onder de aardkluit zonder eenige ontkieming jaren lang verborgen zaad" ter zijde gezet, ontkend en tenietgedaan. Immers, hy kent aan den wederboren, God en Christus lasterenden Paulus eenen nieuwen mensch toe en eenen ouden mensch. Maar daardoor treedt het ongerymde van die leer nog helderder

in het licht. Dat de lastering c. a van Paulus niet uit den nieuwen mensch kon voortkomen, spreekt vanzelf; doch dat de nieuwe mensch den ouden mensch laat begaan, zelfs niet bemerkend dat die oude mensch de *oude*, booze, Gode vijandige mensch is; dat alzoo in Paulus de oude mensch de heerschtersplaats van den nieuwen mensch inneemt, ja, goed bezien, de wedergeborene Paulus zelf is — dat is eene leering zóó innerlijk tegenstrijdig, zóó anti-psychologisch, zóó irrationeel, dat bij eenig nalenken de ongerijmdheid er van in het oog vallen moet. Volgens de Belijdenisschriften en de Heilige Schrift werken in den wedergeborene de oude mensch en de nieuwe mensch; strijden zij; is de nieuwe mensch het kenmerkende, het leven van den wedergeborene, dat door den ouden mensch wordt bestreden, en wel gevangen genomen kan worden, doch niet onderworpen en dienstbaar gemaakt. De opstanding van den nieuwen mensch is tegelijk de afsterving van den ouden mensch (Catech. Zondag 33). Wie nochtans staande wil houden, dat Paulus een nieuw mensch was geworden, toen hij God lasterde, moet aantonen, *a.* dat in een wedergeborene kind wel de zonde van Adam, niet de genade van Christus ontkiemt en werkt; *b.* dat bij het opgroeien wel de oude mensch, niet de nieuwe mensch werkt in en inwerkt op verstand, hart en consciëntie; dat wel de oude mensch in zijne vruchten naar buiten openbaar wordt, maar de nieuwe mensch geheel verborgen blijven kan, ja, als een lijk koud en roerloos in den schoot van den ouden mensch nederliggen en als dood in zijne macht gehouden worden.

De Synode heeft *a.* mijne exegetische wenken afgewezen als niet behoorende tot het geding. Ook daartegen moet ik opkomen. Zij heeft een wel handig, maar toch niet goed gebruik gemaakt van mijne door haar aangehaalde woorden. Dat die woorden, op zich zelve gelezen, daartoe eenige aanleiding konden geven, moet ik erkennen. Het is ook inderdaad zóó, dat de vraag: »is eene leer Gereformeerd of niet?» alleen uit de Belijdenisschriften kan beantwoord worden. Doch de Synode zag voorbij, α dat het door mij gesteld geval: dat de Classe Bolsward zich alleen tot genoemde vraag bepaalde, in dit geding *niet* het geval is; β dat ik, daarop wijzende, de noodzakelijkheid heb betuigd van het onderzoek, wat de Schrift er van zegt, in den door de Classe gememoreerden tekst 1 Tim. 1 : 13 en elders; γ dat ik heb aangetoond, dat die tekst wel terdege licht ontsteekt in deze quaestie; δ dat ik der Synode dringend heb verzocht, te doen wat de Classe heeft nagelaten. Ook afgezien van dat alles, is het toch eisch van Gereformeerde behandeling der leerverschillen, dat de Belijdenisschriften worden uitgelegd in het Licht van Gods Woord; al wat blijkt niet uit en naar de Heilige Schrift te zijn, is in beginsel ook niet Gereformeerd (Art. 7 der Geref. Geloofsbelijdenis). En in ons geval hebben wij het niet alleen te doen met »eene bepaalde leering» aangaande wedergeboorte en bekeering, maar ook met eenen bepaalden persoon, en wel eenen, van wien de Heilige Schrift spreekt, en met de uitspraken der Heilige Schrift aangaande zijnen geestelijken staat. Daarbij komt, dat ik in het als bijlage gezonden No. 1 van »Wat zegt de Schrift?» wel terdege ook strijdigheid met de Heilige Schrift als bezwaar heb genoemd, en dat Dr. KUYPER, geene poging doende om uit de Belijdenisschriften zijn gevoelen te bevestigen, wel zich beroept op zijne uitlegging van 1 Tim. 1 : 13 en andere plaatsen. Daarom wijs ik nu nog in 't kort op de strijdigheid dier leer met de Heilige Schrift. Dat doende spreek ik niet over »al óf niet juiste uitlegging van dezen of genen tekst» op zich zelve, maar over eene uitlegging, die dienst moet doen om de gewraakte leer te steunen; en met den duidelijken zin der Schriftuur in strijd is; die alzoo mede tot waarschuwing kan dienen, hoe gevaarlijk het is, met vooraf vastgestelde meeningen te komen tot de Schrift, en te pogen, hare woorden daarmee in overeenstemming te brengen. Wat ik hier in 't kort voorstel, in aansluiting aan hetgeen vervat is in de »Acta» der Friesche Synode, ben ik bereid voor uwe vergadering nader uiteen te zetten en te bewijzen.

1. De meest gewichtige Schriftuurplaats te dezer zake is ongetwijfeld wel 1 Tim. 1 : 13, omdat Paulus daar, naar ieders toestemming, spreekt van zijne geestelijke gesteldheid, vóór de Heere hem is verschenen op den weg naar Damascus. In 't licht van dien centraaltekst, van dat hoofdgetuigenis moeten dus de andere worden bezien en uitgelegd. In 't bezwaarschrift aan de Provinciale Synode meen ik te hebben aangetoond, dat aan Paulus, in den tijd toen hij Godslasteraar was, nog geene barmhartigheid was geschied, maar hij toen een onbegenadigd zondaar was; en dat hij door de barmhartigheid des Heeren gesteld is tot een toonbeeld van zijne langmoedigheid over de

zondaren, die in de onwetendheid der ongeloovigheid den weg der genade verwerpen en lasteren (Acta, bl. 19 en 20).

2. Bij Gal 1 15 en 16 wordt het den opmerkzamen lezer spoedig daghelder, dat Paulus spreekt van zijne afzondering van moeders lijf aan tot het Apostelambt, en van de roeping tot dat ambt op den weg naar Damascus door God, die hem (vs. 12) het Evangelie heeft gegeven en geleerd door de openbaring van Jezus Christus. Die roeping viel saam met de roeping ten leven, waardoor God eenen zondaar trekt uit de macht der duisternis en overzet in het koninkrijk van den Zoon zijner liefde (Col 1 13). Dat blijkt uit de geschiedenis zijner roeping en ook uit die plaatsen, waar Paulus zich noemt eenen »geroepen Apostel». In Rom 1 6 licht hij het »geroepen Apostel» (vs 1) toe door te zeggen »wij hebben ontvangen *genade* en het *Apostelschap*». Overvloedig duidelijk wordt het daarenboven uit de woorden van Ananias tot Paulus over zijne voorverordening en de uitvoering daarvan, welk getuigenis tot toelichting kan dienen van het »afgezonderd en »geroepen» (Gal. 1 15) »de God onzer vaders heeft u te voren verordend, om zijnen wil te kennen, en den Rechvaardige te zien, en de stem uit zijnen mond te hooren», met het doel om »Hem getuige te zijn bij alle menschen van hetgeen gij gezien en gehoord hebt». Deze woorden worden nog verhelderd door de *daad* van Ananias, die niet in de eerste plaats het Apostelambt, maar Paulus' persoonlijk staat en verhouding tot God en den Heere Jezus betreft, nl. de beteekening en verzegeeling van de vergeving der zonde door den doop, welke aldus wordt ingeleid en verklaard »en nu, wat vertoef gij? sta op en laat u doopen, en uwe zonden afwasschen, aanroepende den Naam des Heeren» (Hand. 22 . 14—16).
3. In Rom 7 stelt Paulus zijner toenmaligen staat en toestand, zijn vermaak in de wet Gods naar den inwendigen mensch en zijnen strijd met den ouden mensch, de wet der zonde, tegenover zijn »eertyds» (vs. 9), toen hij, evenals alle onwedergelovigen Joden en alle heidenen, de Wet niet kende in haar geestelijken zin en strekking (Acta, bl. 20).
4. Voegt hierbij de doorgaande voorstelling bij Paulus en in geheel de Schrift van den staat der natuur als geheel tegengesteld aan dien der wedergeboorte, in al de teksten, waarin sprake is van het »eertyds» (Acta, bl 20), van »in Christus Jezus zijn», »in den Geest», tegenover het zijn in het vleesch (Rom. 8 e d, vgl Joh. 15) Was Paulus wedergeboren, dan was hij immers door een oprecht geloof Christus ingeplant, een levende rank van den waren Wijnstok. Hoe kon hij dat dan zijn zonder vruchten te dragen? Hoe kon hij dan wandelen naar het vleesch, en niet naar den Geest? Hoe kon hij dan behooien tot hen, die den Heere Jezus Christus niet liefhebben, over wie hij zelf later den vloek uitspreekt (1 Cor 16 22)? In al de brieven van Paulus, in geheel het N Testament, en ook in het O Testament, is geen enkele tekst, geen enkel woord, dat eenige ruimte laat voor de meening, dat iemand, die niet den Heere vreest en in zijne wegen wandelt, die het Evangelie van Christus niet gelooft maar verwerpt, een kind Gods, een wedergeborene, een in beginsel geloovige zou kunnen zijn, alle de zoodanigen worden geroepen tot bekeering en bedreigd met het vuur des toorns van God, die wreke zal doen over allen, die Hem niet kennen en het Evangelie zijns Zoons ongehoorzaam zijn.

Onze slotsom kan derhalve geene andere zijn dan deze, dat die leer van Dr. KUYPER evenmin te vinden is in de Heilige Schrift als in de Gereformeerde Symbolen, endat zij evenzeer tegen de Heilige Schrift als tegen de Gereformeerde Symbolen strijdt.

Die »uiting» van Dr. KUYPER en de uitspraak daarover van de Friesche Synode betreft niet eene leering, die aan den omtrek ligt in ver verwijderd verband met het hart der leer van Christus, zij raakt het wezen en het hart van de leer der waarheid en der godzaligheid, en is met de analogia fidei, met het organisme en de hoofdgedingen van de gezonde leer zoo zeer in strijd, dat zij in de Kerk des Heeren niet mag worden geduld. Laat mij dit nog in enkele punten mogen aanwijzen.

Uit die leering van Dr. KUYPER moet volgen

- I, dat de drieëenige God, de God des Verbonds in sommige wedergeborenen een niet volkomen werk zou werken

dat *de Vader* het voornemen der verkiezing uitvoert door een uitverkoren kind het leven in te storten, én — verder jaren lang Zich onttrekt;

dat *de Zoon* zulk een kind met Zich vereenigt, én — verder jaren lang zijne inwerking op en in dat kind terughoudt;

dat *de Heilige Geest* in dat kind woning maakt en de hebbelijkheid des geloofs werkt, én — verder jaren lang Zich ter ruste legt;

dat dus de verkiezing Gods tot zaligheid, de verlossing door het bloed van Christus, en de heiliging door den Geest jaren lang zonder vrucht kunnen blijven in eenen wedergeborene uitverkorene.

Randt zulk eene leer Gods eere niet aan? Ligt en leidt zulk eene leer niet op den weg van het deïsme, hetwelk leert, dat God wel de wereld heeft geschapen, maar ze daarna aan zich zelve en het toeval heeft overgegeven?

- II. dat er twee soorten van wedergeborenen zijn, zoowel onder volwassenen als kinderen: de eene, in wie de geloofspotentie lang als levenloos »onder de aardkluit» blijft; de andere, in wie het geloof van stonde aan door den Heiligen Geest ontkiemt, opgroeit en vruchten voortbrengt; de eene, in wie, vernieuwd zijnde, nochtans alles oud blijft; de andere, in wie alles nieuw wordt.

Dat gaat lijnrecht in tegen de Heilige Schrift, die van ieder en allen zegt: »hetgeen uit het vleesch geboren is, dat is vleesch, en hetgeen uit den Geest geboren is, dat is geest» (Joh. 3 : 6—8). »Zoo dan, indien iemand in Christus is, die is een nieuw schepsel; het oude is voorbijgegaan; zie, het is alles nieuw geworden» (2 Cor. 5 : 17).

- III. dat er bij wedergeborenen scheiding kan zijn, bij Paulus was, tusschen de wedergeboorte en de bekeering; scheiding ook tusschen de genade en de natuur, naar Doopersche wijze; wijl bij Paulus wel het natuurlijke leven zich ontwikkelde en met die ontwikkeling de zondepotentie, maar de genade jaren lang zonder kracht en invloed bleef op die ontwikkeling des kinds en des mans.

- IV. dat een wedergeborene jaren lang vreemd kan blijven van Gods Woord en Evangelie, en van de Gemeente, die zijnen Naam belijdt en looft, al hoort hij het Evangelie en aanschouwt hij de wonderen van Gods genade in de heerlijkste toonbeelden; zooals Paulus dikwerf heeft gehoord en gezien, zonder in het allerminst enige trekking des harten tot het Evangelie, den Zaligmaker en de Gemeente te gevoelen;

dat aldus een wedergeborene oogen kan hebben die niet zien, en ooren die niet hooren; levend gemaakt zijn en toch doof en blind en stom voor Gods stem en afkeerig van zijn Woord en zijn volk; dat hij kan behooren tot de gemeenschap der heiligen en de heiligen haten; en dat alzoo de Schrift wordt gebroken, die daar zegt, dat het geloof in Christus en de liefde tot het volk des Heeren de vrucht en het bewijs is van den overgang uit den dood in het leven (1 Joh. 3 : 14, 23)

- V. dat de nieuwe mensch kan zijn geboren en reeds vele jaren tellen zonder nog den ouden mensch te hinderen in zijne volstreckte macht over al de vermogens van ziel en lichaam; dat het kndschap Gods en de heiligmaking door den Heiligen Geest kan samengaan met de heerschappij des Satans en den gewilligen dienst der leugen en dreiging en moord blazende vijandschap tegen God en zijnen Gezalfde;

zulke leering voert tot het antinomianisme brekende het Evangelie en de Wet, in schreeuwende tegenspraak met wat het Woord Gods leert (Rom. 7, Gal. 4, Col. 3, 1 Pet. en elders) van den nieuwen mensch, die naar God geschapen is in ware rechtvaardigheid en heiligheid.

- VI. dat de bedienaar des Woords geene roeping en recht heeft om leden der gemeente, ja zelfs niet om den menschen in 't gemeen, die God niet kennen en zich afkeeren van het Woord en de vreeze Gods, te verkondigen, dat de toorn Gods en de eenwige verdootenis op hen ligt, zoolang zij zich niet bekeeren; en om hen als onwedergeborenen te vermanen, dat zij bidden om den Geest des geloofs, die zoowel den kinderen als den volwassenen toegezegd wordt; vruchten des geloofs en der bekeering waardig mogen dan niet worden gesteld tot het onmisbaar kenteeken, welks gemis de kinderen des Koninkrijks tot Verbondsverwerpers stempelt.

Zóó wordt ook de baan ruim voor dezulken die, gelijk de antinomianen en andere kettische

en goddelooze menschen, de genade maken tot eene oorzaak of dekmantel om de Wet te verachten en te ontcrachten, God's Naam en volk te schande maken, terwijl zij de schuld van alle kwaad schuiven op den oulen mensch, die in Paulus wel kon woeden en lasteren tegen God en den Heere Christus, trots den nieuwen mensch die in hem was.

Dat Dr. KUYPER zulks niet bedoelt, is wel zeker. Doch dit neemt niet weg, dat in het zaad door hem gemaaid deze vrucht ligt besloten en daaruit te voorschijn moet komen. Daarom roep ik der Generale Synode toe mannen broeders, werpt dit zaad uit de gemeente, voor dat het geheel den akker bederft. Doordringt u van het gevaar, nu reeds een Kerkeraad, ja ook eene Classe, ja zelfs eene Provinciale Synode zoo onder de macht van deze doodslaan des levens is gekomen, dat zij geene kracht hebben om er tegen te getuigen, en in plaats van de bresse toe te muren alle hinderpaal voor den dartelen voortgang dezer sophistische dwaalleer wegruimen en de breuke der Kerken met den dag grooter maken.

Ten slotte veroorloof ik mij, u er op te wijzen, dat deze gevaarvolle leer voor de Kerken eene waarschuwing is, die haar tot waken en bidden moet dringen. Want deze leer doet ons zien waartoe men komt, als men, gelijk Dr. KUYPER e.a., uitgaat van zoogenaamde »beginselen», «Gereformeerde beginselen», die noch in de Belydenisschriften noch in de Heilige Schrift worden gevonden, maar in de wereldsche wetenschap hunnen oorsprong hebben. Dr. KUYPER gaat hiervan uit dat in den regel de kinderen des Verbonds van de geboorte af zijn wedergeboren; dit noemt hij zelfs het Calvinistisch beginsel van de Verbondsleer der vaderen. Noch in de Belydenisschriften noch in de Heilige Schrift is die leer te vinden; en de vader der echte Calvinisten getuigt lude daartegen o.a. in zijne Institutie, Derde boek, Cap 24, § 10 en 11, waar hij spreekt van »degenen die droomen, dat in de uitverkorenen van de geboorte af ik weet niet welk zaad der verkiezing is ingeplant», en waarschuwt tegen die argumenten, »die de curieuse menschen lichtvaardig verduchten zonder de Schrift». De Heilige Schrift en de Gereformeerde Belydenisschriften leeren wel, dat God ook van kindsbeen af in uitverkorenen werkt, maar niet, dat dit »de regel» is.

Doch al ware die stelling geheel eereenkomstig de Gereformeerde leer, dan zoude daaruit nog niet volgen, wat Dr. KUYPER op gezag van VOETIUS daaruit haalt, beter gezegd daaraan vasthaakt, dat in sommigen het zoogenaamde »zaad der wedergeboorte», de potentie des geloofs jaren lang zonder eenige ontkieming onder de aardkluit kan verborgen blijven. Maar zie, nu strijdt de ervaring met die eerste stelling. Alleen zij die tot bekeering komen, zijn uitverkoren. Velen van de kinderen des Verbonds komen eerst na jaren van onverschilligheid, afkeuring en verwerping van God en zijn volk tot bekeering, om niet te spieken van de heidenen, die al hunne vroegere jaren geleefd hebben in de begeerlijkheden des vleesches, doende den wil des vleesches en der gedachten, God niet kennend en den Satan dienend. Om nu die eerste stelling te kunnen vasthouden, moest de tweede er bij komen. Kan toch bij velen het zaad des geloofs jaren lang wekeloos blijven, dan is meens alle bezwaar opgeheven om de stelling vast te houden, dat ook dezulken die eerst in latere jaren, zelfs in het laatste oogenblik des levens tot bekeering komen, trots hun leven in leugen en boosheid tegen God en menschen, reeds van de geboorte af wedergeboren zijn geweest. Nu zou men zeggen, als er nog eene uitzondering kan zijn op dien »regel», dan moet het Paulus wezen. Maar neen, voor die stelling is het alles waard, dat zelfs Paulus de Godslasteraar, voor van de geboorte af wedergeboren kan worden verklaard. En zoo komt men er toe, de Heilige Schrift en de Gereformeerde Belydenisschriften zoo te bewerken, dat zij zich laten aanpassen aan die vooropgezette menschelijke meeningen, of, als dat toch niet wil gelukken ze zoo uit te leggen, dat ze van die leer zwijgen, en daaruit te concludeeren, dat zij ze niet tegenspreken. En uit die stellingen spint men en daarop bouwt men dan een geheel stelsel. Daaruit volgt vanzelf, dat men bij alle kinderen der Gemeente niet slechts de verkiezing onderstelt doch ook de wedergeboorte, zoo komt men er toe, de wedergeboorte te stellen tot grond en voorwaarde voor den doop der kinderen. Dat men, alsof het weinig beteekende, de *onderstelling* der wedergeboorte schuift in de plaats van de werkelijke wedergeboorte, is eene consequentie, waartoe de ervaring noopt, en die, strikt genomen, dringen zou tot verlaten van het aldus ontworpen en ontboden stelsel, wat echter niet wegneemt, dat de tweeledige stelling even ontervaard wordt volgehouden en als de echte Gereformeerde leer, als Calvinistische Verbondsleer, aangeprezen en der Gemeente opgedrongen wordt, en in bladen en boeken als kenmerk en toetssteen van de echte Gereformerdheid en wetenschappelijkheid gepropageerd, terwijl zij inderdaad

even onwetenschappelijk als ongereformeerd is ¹⁾. Dat daarmee in nauw verband staat de leer van het supralapsarisme, de eeuwige rechtvaardigmaking, de wedergeboorte vóór en zonder de roeping door het Evangelie, behoeft ik hier slechts op te merken. In dien gedachten-gang is al het werk der genade van eeuwigheid in God; niet alleen in Gods voornemen; het bestaat ook reëel in God en wordt in den tijd slechts openbaar en tot het bewustzijn der verkorenen gebracht. Voor uitzonderingen is, goed bezien, ook geene plaats. Alle uitverkorenen zijn van eeuwigheid gerechtvaardigd, wedergeboren, geheiligd, en van hunne eerste wording af zijn zij niet zonder het beginsel van die genade en al hare weldaden te denken. Op dat standpunt loopt niet alleen de gezonde leer, de waarheid en de godzaligheid gevaar; ook de eenige kenbron der waarheid die naar de godzaligheid is, de Heilige Schrift, wordt miskend en gekrenkt, geforceerd om met haar gezag te dekken leeringen, die geboden van menschen zijn. Gelijk bij Rome de kerkleer het uitgangspunt en de toetssteen is van de exegese der Schrift; bij de Mystieken het inwendig woord en leven; bij de Modernen de rede en het geweten; komen zulke »Calvini-ten' allengs er toe, de *gedachten* te onderscheiden van de *voorstelling*, de „practische” Schrift te verklaren en hare »stof” te verwerken naar de dogmatische taal en beschouwing der theologen. Zóó meent men dan gewapend te zijn tegen allen, die, zoo als de ondertekenaars der »vijf stellingen”, bekommerd vragen: waar toch leert de *Heilige Schrift* uwe leer óf het beginsel, waaruit gij die leer uitspint; waar is uwe schriftuurlijke acte van bevoegdheid voor al zulk afleiden der leeringen uit één zoo'n beginsel? Als een passe-partout wordt de stelregel voorgehouden, dat de Schrift en de theoloog elk zijne roeping hebben: De Schrift spreekt zooals voor ons geestelijk leven noodig is; de theoloog vertolkt de gedachten der Schrift in zijne eigen taal, die voegt bij zijn 't verborgen systeem zoekende beschouwing. Zóó doet men met de Schrift; zóó ook met de Belijdenisschriften. Maar u veroorloof ik mij te vragen, eerwaarde Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, ziet gij niet, dat wij op die wijze eenen tweeërlei Bijbel krijgen, en tweeërlei geloof, en tweeërlei Geloofsbelijdenis, en als gevolg daarvan tweeërlei kerkelijk leven en tweeërlei wandel en tucht: één voor de Gemeente, de massa der leden, die van de Godgeleerdheid niet weten; en één voor de Schriftgeleerden, de ingewijden, de denkers en toonvoorders, die hoog boven de Gemeente staan, en wier beginselen en taal, gedachten en systemen de Gemeente niet kan en niet behoeft te verstaan, en die zij niet bevoegd is te beoordeelen, veelmin als strijdig met de Schrift en de Belijdenis te verwerpen? Mij aangaande, Kerk van Christus in Nederland, ik acht mij voor God en zijne Gemeente geroepen, luide te waarschuwen tegen al zulke leeringen en beginselen, die in ons midden reeds opwaarts spruiten en beroering verwekken onder het volk, dat God wenscht te dienen naar zijn Woord en bang is en moet zijn voor alle leer, die niet kan worden gestaafd met een »daar staat geschreven”; »zóó spreekt de Heere”. Laten wij ons hoeden voor al wat lijnrecht en duidelijk ingaat tegen de Schrift, en ook voor wat niet het duidelijk kenmerk draagt, uit haar te zijn genomen; ook niet wijs zijn boven hetgeen geschreven is; ons niet inbeelden dat wij zouden kunnen óf moeten, wat alleen Hij kan die God gezien heeft en in den schoot des Vaders is: van God uit de dingen bezien en indenken en voorstellen. Vreezen wij voor de Paradijs-zonde, voor allen boom en alle spijs, die begeerlijk schijnt om verstandig te maken boven hetgeen God ons liefde te openbaren. Geve God den Kerken en ons allen die heden hier voor zijn aangezicht vergaderd zijn, genade om te verstaan, wat de profeet Zacharia in een gezicht den God der gansche aarde hoorde spreken, toen zijne Hand Jeruzalem had gemeten, en tot spijt aller vyanden haar zijn heil verzekerd: Zwijg alle vleesch, voor het aangezigt des Heeren! Want Hij is ontwaakt uit zijne heilige

¹⁾ Het onwetenschappelijke en onware blijkt ook hieruit, dat de sterkste steun, dien Dr. K. zelf bij zijnen zegsman VOETIUS kan vinden, eene cirkelredeneering is, die de dingen verwacht en op begripsverwarring berust. Immers, VOETIUS geene kans ziende, uit de Belijdenisschriften, óf uit de Heilige Schrift zijn gevoelens te staven, zoekt het bewijs in de besnijdenis van Paulus . . . Zóó snijdt het mes aan twee kanten; zóó komt de »wetenschappelijke” theoloog altijd klaar met al wat hij wil. Om de wettigheid van den doop te bewijzen, stelt óf onderstelt hij de wedergeboorte van het kind; en tot bewijs van de wedergeboorte dient de besnijdenis óf de doop. Alleen raakt men zoo nog wat in de moeite met eenen van de geboorte af wedergeborene, die niet het sacrament des Verbonds heeft ontvangen; maar ook voor dat bezwaar is wel eenen uitweg te vinden.

woning" (Zach. 2:13); opdat wij mogen ondervinden de waarheid en de kracht dezer belofte: „op dezen zal Ik zien, op den armen en versfagene van geest, he die voor mijn Woord beeft" (Jes. 66:2). „Zalig zijn de armen van geest, want hunner is het Koninkrijk der hemelen" (Matth. 5:2). Zóó zij het!

*Uw dw. heilb. broeder en mededienaar in
de gemeente des Heeren,
L. LINDEBOOM,
Hoogleeraar aan de School der Kerken.*

Rapport aan de Provinciale Synode van Friesland inzake het bezwaarschrift van Prof. L. Lindeboom.

In handen uwer commissie is gesteld het bezwaarschrift van Prof. L. LINDEBOOM te Kampen tegen de Classe Bolsward, inzake de behandeling van Z. H. Gel. bezwaarschrift tegen den Kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Makkum op de classicale vergadering van 3 Mei j.l.

De historie is als volgt:

in de »Friesche Kerkbode" van 14 October 1904 had de Weleerw. Zeergel, heer Dr. A. KUYPER Jr., bedienaar des Woords bij de Gereformeerde Kerk van Makkum, een artikel geschreven over de wedergeboorte naar aanleiding van 2 Tim. 1:3; »Ik dank God, Dien ik dien van mijne voorouderen af, in een rein geweten," en daarin de leer verkondigd, dat Paulus »ondanks dat zaad der wedergeboorte tevoren een godslasteraar, een vervolger, een verdrukker was". In No. 10 van den vijfden jaargang van »Wat zegt de Schrift?" had Prof. LINDEBOOM gewezen op »het ongegronde en gevaarlijke van die leer," en in No. 1 en 2 van den 6den jaargang van dit geschrift die leer, »getoetst aan de Belijdenisschriften". Een exemplaar van dit No. 1 en 2 was door den uitgever gezonden aan den Eerw. Kerkeraad van Makkum, welke daaruit aanleiding nam om met het gezonden exemplaar No. 1 en 2 van »Wat zegt de Schrift?" aan den schrijver eene missive te zenden, waarin hij aan Prof. LINDEBOOM meedeelde o.m., »dat hij diens arbeid wel op ander terrein hoopt te waardeeren, maar dat hij op het gebied der leerstellige Godgeleerdheid gaarne wenscht te luisteren naar het oordeel van desbevoegde Godgeleerden". Tegen deze handeling en dit schrijven des Kerkeraads diende Prof. LINDEBOOM bezwaar en protest in, als zijnde bovengenoemde leer in strijd met de leer der wedergeboorte en heiligmaking, die uit Gods Woord in de Belijdenisschriften onzer Kerken is beschreven en wordt beleden; tevens den Kerkeraad verzoekende, zijnen dienaar over die leering te willen onderhouden. Bij dit protest werd gevoegd No. 10 en No. 1 en 2 van »Wat zegt de Schrift?" als bevattende de gronden, waarop Prof. LINDEBOOM die leer strijdig achtte met de Belijdenisschriften. Aan dit protest tegen de leer voegde Z. H. Gel. een protest toe tegen »de miskennis van het recht en de roeping van al de hoogleeraren in de Theologie tot getuigen tegen afwijkingen van de zuivere leer". Den 1sten Mei d. a. v. beantwoordde de Kerkeraad dit protest met het bericht,

1. dat z.l. Prof. LINDEBOOM door zich tot den Kerkeraad te richten als »hoogleeraar der Kerken", misbruik maakte van »eene kwaliteit door de meerderheid hem ter wille van de minderheid gelaten";
2. dat eene nadere uiteenzetting van Z. H. Gel. gevoelens noodig noch gewenscht was; en
3. dat er bij den Kerkeraad geen bezwaar bestond tegen eene behandeling der zaak op de meerdere vergaderingen. Met dit laatste was reeds een begin gemaakt, daar Prof. LINDEBOOM eenige uren vóór de ontvangst dezer laatste missive zijne bezwaren en protesten tegen den Kerkeraad van Makkum had verzonden naar de classicale vergadering te Bolsward. Deze vergadering gehouden den 3den Mei 1905 besloot met 22 tegen 6 stemmen
 - a. te erkennen, dat elk lid van eene der Gereformeerde Kerken het recht heeft, om bedenkingen in te brengen tegen eene door een lid van eene der Gereformeerde Kerken voorgestane leering, bij den Kerkeraad van die Kerk, waartoe zulk een lid behoort; en
 - b. te verklaren, dat zij in de geïncrimineerde uitdrukkingen van Dr. KUYPER geenen strijd vond met de Belijdenisschriften onzer Gereformeerde Kerken »aangezien de beschouwing, die aan deze uiting ten grondslag ligt aangaande de verhouding tusschen wedergeboorte en bekeering, te allen tijde binnen onze Gereformeerde Kerken is geleerd en door deze Kerken is toegelaten". Met deze uitspraak der

Classe is Prof. LINDEBOOM niet tevreden. »In het belang van de waarheid en het recht in onze Kerken» protesteert Z. H. Gel. tegen dit besluit der Classe Bolsward, omdat deze 1°. geene uitspraak deed inzake Z. H. Gel. bezwaar tegen de houding des Kerkeraads en 2°. niet ingaat op Z. H. Gel. bezwaar tegen de leer van Dr. A. KUYPER Jr., dat bezwaar afwijzende op eenen grond, die noch in de Gereformeerde Kerkenorde noch in de Belijdenisschriften noch in de Heilige Schrift erkend of genoemd wordt als richtsnoer van of geldige reden voor oordeel en besluit inzake de leer of het leven. Thans komt Prof. LINDEBOOM tot uwe vergadering met een drievoudig verzoek:

- a. om eene duidelijke en gemotiveerde uitspraak over de houding, door den Kerkeraad van Makkum aangenomen tegenover Z. H. Gel.;
- b. om eene veroordeeling van den grond, waarop de Classe Bolsward Z. H. GeI. bezwaar tegen de leer afwees; en
- c. om eene beslissing, of de aanklacht van »strijd met de leer der Belijdenisschriften» gegrond is of niet.

Wat het *eerste* aangaat:

uwe commissie kan het zich niet ontveinen, dat naar haar oordeel de wijze, waarop de Kerkeraad van Makkum opgetreden is tegenover Prof. LINDEBOOM, te kort schoot in waardigheid. Al valt het niet te ontkennen, dat enerzijds het prikkelende niet ontbrak, toch is het te betreuren dat anderzijds de Kerkeraad verklaarde »gaarne te willen luisteren naar het oordeel van desbevoegde Godgeleerden», en dat de Kerkeraad verder zich liet verleiden om de kwaliteit des Heeren LINDEBOOM in het geding te brengen. Uit de beide ons ten dienste staande schriften van den Kerkeraad is ons echter niet gebleken, wat door den protestant genoemd wordt »miskening van het recht en de roeping van al de Hoogleeraren der Theologie tot getuigen tegen afwijkingen van de zuivere leer».

Wat het *tweede* aangaat, n.l. de motiveering van de uitspraak der Classe Bolsward, »in bedoelde uiting geenen strijd te vinden met de Belijdenisschriften onzer Gereformeerde Kerken» naar het oordeel uwer commissie is die motiveering niet geheel onaantastbaar. De Classe zegt, dat er geen strijd is met de Belijdenisschriften, »aangezien de beschouwing, die aan deze uiting ten grondslag ligt . . . te allen tijde binnen onze Gereformeerde Kerken is geleerd en door deze Kerken is toegelaten». Nu wil uwe commissie wel gaarne erkennen, dat de woorden en leeringen van de opstellers en vaststellers onzer Belijdenisschriften onschatbare, ja onmisbare diensten bewijzen bij de verklaring dier Schriften; maar even onomwonden spreekt zij het uit, dat het niet aangaat, zonder meer voor de Belijdenisschriften zich te beroepen, op wat door de verdedigers der Confessie geleerd en beleden is geworden. De Classe Bolsward had tot adstructie van haar oordeel uit de Belijdenisschriften zelve moeten aantoonen, dat de klacht des hoogleeraars ongegrond was.

Eindelijk wat het *derde* betreft, de aanklacht van Prof. LINDEBOOM tegen de leering van Dr. A. KUYPER Jr., dat Paulus »wedergeboren en toch een Godslasteraar was,» als in strijd met de Belijdenisschriften:

Prof. LINDEBOOM zegt zelf: »mijne aanklacht is niet gericht tegen de exegese van dezen of genen tekst maar tegen eene bepaalde leering, als strijdig met de leer der Belijdenisschriften. Hier is het dus de vraag: wat leeren te dezer zake de Symbolen onzer Kerken?»

Dit woord van Prof. LINDEBOOM maakt uwe commissie gaarne tot het hare en meent dies te kunnen voorbijgaan heel de exegese van 1 Tim. 1:13 door Prof. LINDEBOOM u in zijn bezwaarschrift gegeven, en zich te moeten bepalen tot deze vraag: is het aan Prof. LINDEBOOM gelukt, op onomstootelijke gronden aan te toonen, dat de gewraakte leer van Dr. A. KUYPER Jr., tegen de Belijdenisschriften is? Daartoe heeft uwe commissie ernstig onderzocht de gronden door Prof. LINDEBOOM voor zijne bewering aangegeven in No. 1 en 2 van »Wat zegt de Schrift?» jaargang 1905. Daar wordt gij verwezen naar de artikelen 24 en 29 van de Confessie, naar Zondag 17, 19 en 24 van onzen Heidelb. Catechismus, en naar §§ 11 en 12 hfdst. III en IV van de Dordtsche Leerregels. Bij onderzoek dezer gronden is het uwer commissie niet mogen gelukken te ontdekken, waar en hoe de aangevoerde stukken het betwiste leerstuk raken of daarmede strijden. Om een voorbeeld te geven; in het door Prof. LINDEBOOM geciteerde artikel XXIV van onze Confessie gaat het over »dit waarachtig geloof,» waarmede blijkbaar is bedoeld »het geloof, waarmede wij Christus, onze rechtvaardigheid, omhelzen».

zoals dit in artikel XXII wordt genoemd; dat is dus over de werkzaamheid des geloofs. Maar nu gaat het in dezen strijd niet over de »dadelijkheid des geloofs», den »actus fidei», maar over »het zaad der wedergeboorte», de potentie des geloofs, waaruit op Gods tijd de geloofsbewegingen voortkomen; en daarover is in het door Prof. LINDEBOOM geciteerde uit artikel XXIV geene sprake, zoodat deze grond onder de aanklacht van Prof. LINDEBOOM wegvalt. Evenzoo staat het met het beroep op artikel XXIX, waar van de kenmerken der ware en valsche Kerk wordt gehandeld, terwijl ons niet bleek, dat »de opwekking tot een nieuw leven», beleden in Zondag 17, het »uitgieten van hemelsche gaven in ons, zijne lidmaten» en het »beschutten en bewaren» in Zondag 19 zoo dankbaar en hoopvol beleden, de zekerheid van het uitkomen der goede werken, in Zondag 24 uitgesproken, ook maar eenigszins zou strijden met wat door Prof. LINDEBOOM als gevaarlijke leer wordt aangeduid. Wat betreft het aangevoerde uit Hfdst. III en IV der Dordtsche leerregels geldt het boven reeds uitgesprokene evenzeer, daar er gehandeld wordt van de bekeering en de uitwerking der wedergeboorte.

Bovendien zal het den protesteerenden hoogleeraar voorzeker niet onbekend zijn, dat er uitdrukkingen in onze Symbolen en Liturgische Schriften aanwijsbaar zijn, die de aangevallen leer steunen.

Uwe commissie de gronden, de eenige door den protesteerenden hoogleeraar aangegeven, onderzoekende, heeft ze onder Z. H. Gel. protest zien wegzinken.

Op grond van het vorenstaande adviseert zij u dan het volgende:

- 1°. de Provinciale Synode spreekt uit, dat de Kerkeraad van Makkum in de wijze van optreden tegen Prof. LINDEBOOM niet heeft gehandeld zooals betaamde; en vertrouwt, dat de Kerkeraad bij nader inzien hiervan mede overtuigd publiekelijk daarvan zal doen blijken;
- 2°. de Provinciale Synode oordeelt, dat de Classe Bolsward het protest van Prof. LINDEBOOM onvoldoende heeft beantwoord;
- 3°. de Provinciale Synode spreekt uit, dat het protest van Prof. LINDEBOOM tegen meer genoemde leering ongegrond is; en
- 4°. de Provinciale Synode besluit, dit rapport met de uitspraken ter kennis te brengen aan den Hooggeleerden Heer Prof. LINDEBOOM, de Classe Bolsward en den Kerkeraad der Gereformeerde Kerk van Makkum.

A. DE GEUS.
G. H. VAN KASTEEL.
J. D. VAN DER MUNNIK.
W. T. NAUTA.

BIJLAGE IIa.
(Art. 97.)

Advies van de commissie voor F 16.

Uwe commissie heeft te rapporteeren over F 16 van het agendum, dat aldus luidt: »bezwaarschrift van Prof. L. LINDEBOOM »tegen de ongegrondverklaring door de Provinciale Synode van Friesland van zijn protest tegen de leer van Dr. A. KUYPER JR., redacteur van de Friesche Kerkbode en bedienaar des Woords te Makkum, dat *Paulus wedergeboren en godslasteraar was*».

Ter historische toelichting diene, dat het bezwaar tegen dit gevoelen van Dr. A. KUYPER JR. allereerst is ingediend bij den Kerkeraad van Makkum, die Z.H.G., helaas, minder heusch bejegende; vervolgens bij de Classe Bolsward, die in dezen vooral op de praktijk der vaderen wees in het ongehinderd toelaten van dergelijke leeringen; en ten slotte bij de Provinciale Synode van Friesland, die hare aandacht bijzonder wijdde aan de uitspraken der Belijdenisschriften, waar tegen bovengenoemd gevoelen volgens Prof. LINDEBOOM strijdt. De Provinciale Synode nam het volgende besluit: 1°. de Provinciale Synode spreekt uit, dat de Kerkeraad

van Makkum in de wijze van optreden tegen Prof. LINDEBOOM niet heeft gehandeld, zooals betaamde, en vertrouwt, dat de kerkeraad, bij nader inzien hiervan mede overtuigd, publiekelijk daarvan zal doen blijken. Aan dezen wenk van de Synode heeft de Kerkeraad gehoor gegeven blijkens Nr. 928 van de Friesche Kerkbode. 2°. de Provinciale Synode oordeelt, dat de Classe Bolsward het protest van prof. LINDEBOOM onvoldoende heeft beantwoord. 3°. de Provinciale Synode spreekt uit, dat het protest van Prof. L. tegen meergenoemde leering ongegrond is. Het is tegen deze beslissing dat Z.H.G. thans bij de Generale Synode in hooger beroep komt.

Uwe commissie heeft zich bij de bespreking dezer zaak vooral de vraag gesteld: moet de gewraakte uitspraak in strijd geacht worden met hetgeen in de Belijdenisschriften der Gereformeerde Kerken geleerd wordt? Wij meenen niet geroepen te zijn, eene verklaring te geven van al de teksten en gedeelten van Gods Woord, welke in dit geding zoowel vóór als tegen aangehaald worden, en kunnen ook de Synode niet aanraden dit thans te doen.

Wij bepalen ons derhalve tot het bezwaar ontleend aan de Belijdenisschriften; en dan is het resultaat onzer samenspreking als volgt:

de belijdenisschriften verklaren in de door Prof. LINDEBOOM aangehaalde plaatsen (Artt. 24 en 29 onzer Confessie, Zondag 17, 19 en 24 van den Heidelbergsche Catechismus, Hoofdst. III en IV § 11 en 12 van de Dordtsche Leerregels) wel in het algemeen, dat de wedergeboorte zich moet en ook zal openbaren in waarachtig geloof en bekeering, alsmede dat de genade Gods onwederstandelijk is en ook den wil vernieuwt, maar doen, naar het ons voorkomt, geene uitspraak over de vraag, hoe lange tijd er verlopen kan tusschen het oogenblik der wedergeboorte en de openbaring daarvan in daadwerkelijke vrucht. De algemeene regel zal wel wezen, dat met den bewusten leeftijd ook de zaligmakende werkingen des Geestes aan het licht komen (en deze regel wordt in de Belijdenisschriften gesteld), doch allerlei omstandigheden kunnen uitzonderingen op dezen regel veroorzaken.

Op grond nu van het bovengenoemde en in verband daarmee, adviseert uwe commissie u, het volgende uit te spreken:

- 1°. dat de gewraakte uitdrukking aangaande Paulus niet in de Belijdenisschriften gevonden wordt, doch, op zich zelf beschouwd, ook niet in uitdrukkelijken strijd is met de daaruit door prof. LINDEBOOM aangevoerde uitspraken, zoodat deze zaak op grond der Belijdenis niet tot beslissing kan worden gebracht;
- 2°. dat de Synode derhalve geene instemming kan betuigen met het bezwaarschrift van prof. LINDEBOOM tegen de uitspraak der Provinciale Synode van Friesland;
- 3°. dat de Synode de betrokken broeders dringend opwekt om elkander in dit verschil in liefde te dragen;
- 4°. dat de Synode den wensch heeft, dat ieder zich in zulke teedere en onzekere zaken met alle voorzichtigheid en bescheidenheid uitlate.

G. ELZENGA, *Rapporteur.*

BIJLAGE IIB.
(Art. 97.)

Advies van één lid der commissie voor F 16.

Ondergeteekende, lid uwer commissie benoemd om te rapporteeren over letter F 16, is van oordeel, dat het, wat in 't algemeen de vraag betreft, hoe lange tijd er verlopen kan tusschen het oogenblik der wedergeboorte en de openbaring ervan in dadelijke bekeering en geloof, noch noodig noch nuttig is dit te weten, noch mogelijk om het met zekerheid te bepalen.

De drie Formulieren van Eenigheid, die accoord zijn onzer kerkelijke gemeenschap, geven dan ook geenen grond, om een tijdsverschil te leeren tusschen wedergeboorte en bekeering; veeleer wordt daarin gelezen, dat wedergeboorte en bekeering worden vereenzelvigd.

Zoo Vr. 64 van den Catechismus: »want het is onmogelijk, dat, zoo wie Christus door een waarachtig geloof ingeplant is, niet zoude voortbrengen vruchten der dankbaarheid».

Art. 24, in het begin: »Wij gelooven, dat dit waarachtig geloof in den mensch gewrocht zijnde door het gehoorde Woord Gods en de werking des Heiligen Geestes, hem wederbaart en

maakt tot eenen nieuwen mensch; en doet hem leven in een nieuw leven; en maakt hem vrij van de slavernij der 'zonde'; en de woorden: »zoo is het dan onmogelijk, dat dit heilig geloof ledig zij in den mensch».

Voorts Canones III en IV, § 12: »en dit is die wedergeboorte, die vernieuwing, nieuwe schepping, opwekking van de dooden, en levendmaking».

En verder: »zaloo dat alle diegenen, in wier harten God op deze wonderbaarlijke wijze werkt, zekerlijk, onfeilbaar en krachtelijk wedergeboren worden en daadwerkelijk gelooven».

Eenzoo Canones III en IV, verwerping der dwalingen § 8, waar gesproken wordt tegen hen die leeren, »dat God zulke krachten zijner almogendheid in de wedergeboorte des menschen niet gebruikt, waardoor Hij diens wil krachtelijk en onfeilbaar zoude buigen tot geloof en bekeering».

Deze uitspraken onzer Formulieren van Eenigheid laten niet toe te leeren, dat iemand jaren lang wedergeboren kan zijn en toch nog in de zonde zijn leven kan hebben; gelijk het geval is met iemand, die een godslasteraar is.

Daarom stelt de ondergeteekende voor:

de Synode spreke uit, dat het niet in overeenstemming is met de Formulieren van Eenigheid onzer Kerken om te leeren, dat iemand jaren lang wedergeboren kan zijn en toch nog onbekeerd in de zonde leven.

In dien zin moet toch zeker de gewraakte uitdrukking opgevat worden.

Immers, dat is algemeen geschied, hangende deze kwestie, en het is niet tegengesproken; om dat duidelijk te doen uitkomen worde liever de uitdrukking, »dat Paulus wedergeboren was en een godslasteraar» vervangen door de omschrijving »dat iemand jaren lang wedergeboren kan zijn, en toch nog onbekeerd in de zonde leven.

Ook werd deze gedachte, dat onze Formulieren wedergeboorte en bekeering veeleer vereenzelvigen, in geene deele terzijde gesteld door de opmerking in de Acta der Provinciale Synode van Friesland: »dat in dezen de strijd niet gaat over de dadelijkheid des geloofs, den actus fidei, maar over het zaad der wedergeboorte, de potentie des geloofs»; want in die bewoordingen uitgedrukt gaat het juist over de gedachte, dat bij volwassenen de potentie des geloofs jaren lang zou kunnen aanwezig zijn, zonder dat de dadelijkheid des geloofs werd gevonden; wat ontkend wordt. Veeleer steunt Art. 22 de uitgesproken gedachte, dat onze Formulieren bij volwassen personen geen ander geloof kennen dan een werkend geloof.

D. RIJPSTRA.

BIJLAGE LII.
(Art. 103.)

**Bezwaarschrift van Prof. Lindeboom tegen
besluiten van de curatorenvergadering.**

Aan het einde van de vergadering der curatoren, 11 Nov. 1904, werd door den Voorzitter medegedeeld, dat de curatoren in comité hadden behandeld een bezwaar van eenen Kerkeraad tegen het Voorwoord van den Rector vóór de laatst verschenen »Handelingen» der curatoren, en dat zij besloten hadden, uit te spreken, dat de curatoren niet verantwoordelijk zijn voor het Voorwoord, en dat voortaan de »Handelingen» zullen worden uitgegeven zonder Voorwoord.

In het begin van de vergadering van 4 Juli l. l. na het lezen der notulen heb ik medegedeeld, dat ik over dat besluit iets wenschte in het midden te brengen en ook over eenige andere zaken. Daar mijne klacht over de behandeling inzake dat Voorwoord, die ik op de vergadering heb voorgelezen, niet geleid heeft tot erkenning van wat ik recht acht, ben ik genoodzaakt, deze zaak tot u te brengen, onder wier gezag en de professoren en de curatoren in deze hunne qualiteit gesteld zijn. Met verwijzing naar mijn bovenbedoeld adres aan de curatoren, breng ik tot u deze klacht: 1°. de curatoren hebben over dat bezwaarschrift van den Kerkeraad gehandeld zonder mij in de gelegenheid te stellen, mij te verantwoorden, ja, zelfs zonder mij er mede in kennis te hebben gesteld; 2°. zij hebben het gedaan buiten de hoogleeraren om, die volgens het Reglement de vergadering bijwonen met adviseerende stem, hoewel het eene zaak geldt van algemeenen aard en die in 't publiek is geschied,

terwijl ook de uitslag der beraadslaging voor publicatie bestemd was; 3º. zij hebben de hoogleeraren als schrijvers van een voorwoord ontslagen zonder een woord van dankbetuiging en zonder opgave van redenen. Zóó mogen m. i. ook curatoren geene mededienaars in de Kerken bejegenen!

Niet dit is mijne klacht, dat de »Handelingen» voortaan zonder voorwoord verschijnen; maar dat de curatoren tot zulk eenen maatregel besluiten op de eerste de beste klacht van éenen Kerkeraad, die niet eens heeft beproefd de onwaarheid aan te toonen van datgeen, waarover hij klaagt, en dit zonder met de hoogleeraren, zelfs zonder met den beschuldigde daarover te spreken.

In de bespreking van mijne klacht is o. a. aangevoerd, dat bedoeld besluit geene afkeuring inhield van het voorwoord. Dat is zoo; dat was en is mij, vanzelf, aangenaam; doch daardoor moest het feit zelf te onaangenamer aandoen en te onbillijker geacht worden, het feit: dat buiten ons om werd besloten, ons zonder meer te ontslaan van eene taak, die de rectoren sedert jaren in opdracht van de curatoren bereidwillig hebben op zich genomen. Zulk eene behandeling van professoren door curatoren is m. i. niet overeenkomstig recht en billijkheid, niet broederlijk, niet beleefd.

En dat besluit is, reeds vóór de »Handelingen» verschenen, al spoedig na die vergadering, in de pers gekenschetst als een prijzenswaardig optreden van de curatoren tot wering van het kwade, en gebruikt tot aanmoediging om het voorbeeld van dien Kerkeraad te volgen en Prof. LINDEBOOM c. s. nu ook aan te klagen bij de curatoren over wat hij in eigen geschrift had geschreven van denzelfden inhoud en strekking als het voorwoord. Zóó was er opklimming; zóó is door het besluit der curatoren de driestheid en felheid der actie tegen Prof. LINDEBOOM c. s. gevoeld. Eerst was dit het bezwaar, dat ik zóó schreef in een voorwoord vóór een officieel verslag; vervolgens werd mij ontzegt ook het eerst uitdrukkelijk erkende recht om op eigen terrein voor mijne overtuiging te ijveren. En, helaas, ook de curatoren zijn door den wassenden stroom dier actie meêgevoerd; van het afschaffen van het voorwoord van den Rector tot het afkeuren van een dergelijk schrijven van eenen hoogleeraar in zijne eigen geschriften.

Allerpijnlijkst werd ik verrast, Donderdag vm. 6 Juli j. l., toen de Voorzitter mededeelde, dat de vergadering in comité het volgend besluit had genomen:

«het curatorium,

overwegende dat verschillende klachten zijn ingekomen over het optreden van Prof.

LINDEBOOM in de pers in zaken het kerkelijk leven betreffende;

overwegende dat Prof. LINDEBOOM in eene bijzondere positie tegenover de Kerken verkeert door zijn hoogleeraar-zijn in dienst der Kerken;

oordeelt dat de raadgevingen in zake de verkiezing en benoeming van ouderlingen en diakenen en de afvaardiging tot meerdere vergaderingen van Prof. LINDEBOOM afkeuring verdienen;

vermaant hem mitsdien zich voortaan daarvan te onthouden».

Na mijne opmerking in 't begin van de vergadering had de voorzitter mij verzekerd, dat ik gelegenheid zou ontvangen over een en ander te spreken. Nu moest ik vernemen, dat de curatoren opnieuw, en veel erger, in comité beschuldigingen tegen eenen hoogleeraar, en wel wederom tegen mij, hadden behandeld, en zelfs tot eens *veroordeeling* van mijn optreden in de pers hadden kunnen besluiten, met vermaan tot onthouding, zonder dat mij tevoren gezegd was, wie mijne beschuldigers waren, waarvan ik beschuldigd werd, en zonder dat mij gelegenheid was gegeven mij tegen die beschuldigingen te verdedigen. Ook is mij niet aangewezen, waarin het afkeuringswaardige van die raadgevingen gelegen zou zijn. Na het voorlezen van mijn adres over het bezwaar in zake het besluit van Nov. 1904, en over andere zaken, van welke ik de kennisneming door de curatoren zeer gewenscht achtte, is alleen over het besluit inzake het Voorwoord gesproken. Over de »afkeuring» der raadgevingen is geene gelegenheid tot spreken aan mij en mijne ambtgenooten gegeven. Zóó ben ik dan veroordeeld zonder eenig verhoor; en op mijn protest daartegen is de vergadering niet ingegaan. En dat, hoewel het besluit *niet* eenmaal met *alle* stemmen was genomen.

Deze handelwijze van de curatoren, die ik altijd met hoogachting bejegend heb en aan wier opzicht ik mij steeds gaarne onderwerp, heeft mij diep gekrenkt; en daartegen kom ik bij de Generale Synode in bescheiden en beslist verzet.

A. Omdat het met alle recht in strijd is, iemand onverhoord, zelfs zonder voorafgaande kennisgeving van de beschuldigingen, te veroordeelen; en dat in eene comité-vergadering, hoewel de zaak van publiek karakter is, en de veroordeeling ook als eene publieke zaak is medegedeeld in de gedrukte Handelingen der curatoren en het rapport aan de Synode. In strijd niet alleen met ons kerkrecht, dat ook grondslag en leidraad en toetssteen van het schoolrecht is, maar ook met alle burgerlijk recht. Zóó zal niet één rechter vonnis vellen over eenen beschuldigde, al werd hij ook door iedereen aan de zwaarste misdaden schuldig geacht. Zóó zal men geen patroon toelaten zijne knechten te veroordeelen. Zóó zal geen verstandig en billijk vader handelen met zijne kinderen. De curatoren hebben, al is dit niet beloofd, door die afkeuring en op die wijze de kroon gezet op de felle, onrechtvaardige, onware actie, waaronder ondergeteekende met de broeders van den Wachterbond nu reeds vele maanden lang heeft geleden.

Dit besluit is een gevaarlijk voorbeeld en antecedent. Mogen de curatoren zóó onverhoeds hoogleeraren oordeelen en veroordeelen, dan mogen kerkeraden en meerdere vergaderingen dit ook doen met dienaren des Woords, ouderlingen en diakenen; dan zijn niet alleen de ambtsdragers, maar, uit den aard der positie, nog veel meer de leden der gemeente in gevaar van zulke geheime beoordeeling en veroordeeling. Ik geloof niet, dat één der broeders curatoren of één lid dezer Synode zelf zulk eenen behandeling van eenen kerkeraad zou mogen of willen verdragen. De liefde doet mij hopen, dat de curatoren die dit besluit hebben genomen, bij nadere overweging, het verkeerde zullen inzien, en erkennen, dat het recht was aan de zijde der minderheid, die niet met hen kan meêgaan. Ik voor mij mag als dienaar der Kerken, als christen en lid der gemeente, als man van karakter, in zulk eene rechtspleging niet berusten; en ik moet daarom de Synode verzoeken, uit te spreken, dat zoo min hoogleeraren als andere leden en dienaars der Kerken op die wijze behandeld mogen worden.

B. Omdat de overweging, waarop de curatoren hun veroordeeling gronden, in beginsel een afzonderlijk kerkrecht vaststelt met betrekking tot hoogleeraren en hunne deelneming aan «het kerkelijk leven.

Als hoogleeraar in dienst der Kerken ben ik, in gebondenheid aan het Formulier voor professoren in de Theologie, geroepen mede te arbeiden tot opleiding voor den dienst des Woords door onderwijs en practische vorming der studenten. Dat is m. i. de »bizondere'' positie, waarin de hoogleeraren in dienst der Kerken verkeeren. Daarover gaat echter, Gode zij dank! de afkeuring niet. Uit de overweging, die den grond van het afkeurend oordeel en de vermaning uitmaakt, moet volgen:

1°. principieel, dat een hoogleeraar zich moet onthouden van oordeel en advies inzake het kerkelijk leven, met name de kerkelijke quaestiën. Daartegen sta de opmerking, dat noch in de Kerkenorde, noch in de aanstelling der hoogleeraren, noch in het Formulier van verbintenis, noch in het reglement der Theologische School, noch in eenig Synodaal besluit dit of dergelijk beginsel is uitgesproken of vervat.

2°. practisch zou dit hierop neerkomen,

a. dat de hoogleeraren zich zouden hebben te schikken naar de meerderheid, zooals die zich in de vergaderingen, in de pers enz. uitspreekt;

en, ook indien zij van overtuiging zijn, dat de meerderheid ongelijk heeft, de minderheid, die ook tot de Kerken behoort, en hunne eigen overtuiging moeten verloochemen.

Zulk een eisch zou gelijk staan, waar het gewichtige stukken geldt, met den eisch, door ontrouw jegens den Heere en de gemeente zijne conscientie te bezwaren, zijn medeleven met de Kerken te verlammen, en voor overmacht en heerschappij van eene wisselende meerderheid in de Kerken den weg te helpen bereiden.

b. dat de Generale Synoden afkeuring verdienen, omdat zij de hoogleeraren der Kerken uitnoodigen, over de zaken van het kerkelijk leven zonder uitzondering advies te geven. Het zou toch eene al te ongeschikte leering en inzetting geacht moeten worden, dat de hoogleeraren wel op de Synode maar niet in de pers hunne adviezen mochten geven.

c. dat de hoogleeraren verplicht zouden kunnen worden, van overtuiging te veranderen als curatoren en leden der Synode tot andere gedachten komen en andere paden inslaan. In mijne raadgevingen spreekt dezelfde overtuiging, die ik gekoesterd en beleden heb, zoolang ik hoogleeraar ben; moet ik nu ook veranderen, of zwijgen, met name inzake

de eigen inrichting der Kerken, omdat sommige curatoren loslaten, wat zij vroeger, b. v. in 1886, in het adres aan de vaders VAN VELSEN en BRUMMELKAMP een „onherroepelijk beginsel” hebben genoemd; of omdat eene Synode afgeweken is van de overeenkomst in 1891/92? Op de Synode van Arnhem heb ik met alle kracht getuigd tegen het concept-contract, en bijzonder tegen het binden van de hoogleeraren der Kerken aan Art. 2 der Statuten van de Vereeniging voor Hooger Onderwijs te Amsterdam, waarin „de Gereformeerde beginselen” en niet de Gereformeerde Belijdenisschriften tot uitgangspunt worden gesteld; alsmede tegen het oplossen van de Theologische School in de Vrije Universiteit. Daarom heb ik ook de verklaring der minderheid geteekend. Toen is door niemand, veelmin door de Synode, uitgesproken, dat dit in de *hoogleeraren* afkeuring verdient.

Ik ben volgaarne bereid, met ieder over die raadgevingen van gedachten te wisselen en mij te laten overtuigen; maar ik mag mij niet als hoogleeraar eenen last laten opleggen, dien de Kerken niet aan dat ambt hebben verbonden noch met recht kunnen verbinden, en dien geen der ambtsdragers of leden zou kunnen dragen. Daarom verzoek ik de Synode, de hoogleeraren van de Theologische School der Kerken van dien opgelegden last te bevrijden, en voor al zulke lasten te vrijwaren, en mij alzoo te verlossen van de afkeuring, die op zulk eenen niet bestaanden rechtsgrond is uitgesproken.

C. Wat de raadgevingen zelve aangaat, de curatoren zeggen niet, in hoever en waarom ze op zich zelve afkeuring verdienen; zelfs wordt niet uitdrukkelijk aangewezen, welke die raadgevingen zijn, en waar die te lezen staan. Ook blijkt uit het rapport en uit de gedrukte »Handelingen” niet, dat de curatoren zoowel van mijn desbetreffend artikel en de toelichting daarvan als van de ingekomen klachten hebben kennis genomen bij de behandeling dezer zaak. Mocht dat, onverhoopt, niet geschied zijn, dan zou het eenigszins verklaarbaar wezen, dat curatoren tot zulk een besluit zijn gekomen onder den indruk van die, niets tegen mijn advies bewijzende doch wel in forsche taal afkeurende, bezwaren van Kerkvergaderingen, die ook onverhoord ons hebben veroordeeld; maar het onrechtmatige van hun besluit en van geheel de behandeling dezer zaak zou dan ook te meer in het licht treden.

Om mijne raadgevingen goed te beoordeelen moet wel in het oog gehouden worden, dat zij betreffen het recht en de roeping van de Kerkeraden en de leden der gemeente inzake het kiezen van de ambtsdragers, in de uitoefening waarvan zij door niemand mogen worden gehinderd, evenmin als de kiezers en de kiesvereenigingen op staatkundig terrein. Volgens het curatoren-besluit mag een hoogleeraar niet aanraden, bij de keuze van ambtsdragers en afvaardiging bijzonder te letten op bekwaamheid en geschiktheid om te staan voor de eigen opleiding en de prediking der Gereformeerde leer volgens de Belijdenisschriften. Daarin ligt vanzelf opgesloten, dat ook de leden en de Kerkelijke vergaderingen bij verkiezing en benoeming niet mogen rekenen met die twee zeer belangrijke en actueele zaken. Daartegen heb ik op te merken, dat dit besluit geheel voorbijziet de grondslagen onzer kerkelijke gemeenschap en den werkelijken toestand van ons tegenwoordig kerkelijk leven.

I. Die beide zaken: de opleiding en de Leerverschillen beheerschen *metterdaad*, al spreekt men het niet uit zóó als ik het deed, ook bij hen, die curatoren dringen om mijnen invloed te breken, de verkiezingen en de afvaardigingen; niemand zal durven beweren, dat b. v. de leden van de Synode te Arnhem of van deze Synode gekozen zijn onder de banier, of van uit het beginsel der neutraliteit ten opzichte van deze quaesties. Waarom mag ik dan niet *uitspreken*, wat de andere partij sprekend, of zwijgend, *uitvoert*?

II. Dat is een gevolg van het *feit*, dat in de Gereformeerde Kerken gedeeldheid veroorzaakt is en krachtig woelt inzake de Theologische School en de Leer, zóó dat er wel van twee partijen gesproken kan worden, en het sedert Arnhem reeds gewoonte is geworden van eene meerderheid en eene minderheid te spreken. Nu gaat het toch niet aan, de meerderheid rustig de Theologische School te laten ondermijnen op allerlei wijzen en hare leer als de echte Gereformeerde leer te propageeren, en te laten zorgen dat hare medestanders gekozen en afgevaardigd worden; en daarentegen aan de minderheid dit te verbieden. In plaats daarvan trachte men de kerkelijke quaesties *op te lossen*, en zoo te voldoen aan de begeerte van duizenden en tienduizenden in de Kerken, die ook in daartoe strekkende voorstellen spreekt tot deze Synode. Zoo lang dat *niet* geschied is, is het onverstandig te meenen, dat men door de minderheid te binden den invloed der

quaestien op het kerkelijk leven zou *kunnen* wagnemen; en onrechtvaardig, aan de minderheid de schuld te geven, en zekere rust te *willen* bewerken door haar eerst tot zwijgen te nopen en daarna machteloos te maken.

- II. Is het van de zijde der minderheid uit het oogpunt van recht en plicht tot *verweer* reeds noodzakelijk, bijzonder op die twee zaken te letten, het is ook haar recht en roeping, ja, *aller* Kerkeraden en leden recht en roeping, te ijveren voor die, helaas, nu door velen quaestieus gemaakte, belangen der Kerken.

A. Wat de »eigen opleiding» aangaat,

1. die behoort tot de voorwaarden — en dat alleen is reeds afdoende! — der vereeniging van 1891/92;
2. dat »beding» is van de vereeniging af ondermijnd en gekrenkt, eerst in de pers en later door concepten en kerkelijke vergaderingen;
3. met name de Synode van 1902 heeft, ten spijt van de verzekeringen in 1892 en 1893 en later, *durven besluiten, de Theologische School in te lijven bij de Vrije Universiteit*; zij heeft zelve ook metterdaad erkend, door haar besluit niet uit te voeren en de motivering daarvan, dat dit besluit oorzaak zou kunnen zijn van beroering der Kerken; en later heeft zij het nog bestaan, aan de Theologische School het kenmerk van »eigen inrichting» der Kerken te ontzeggen. Daartegen heeft eene groote minderheid geprotesteerd, en de gedeeltheit in de Kerken is door die smadelijke bejegening der Theologische School op bedenkelijke wijze verergerd. Mijn advies om zich tegen dat drijven te stellen; daarom *niet* de Kerken te verlaten, maar *wel* in den wettigen weg te getuigen, en bij verkiezing en afvaardiging zulke mannen te kiezen, die zich houden aan de heilige overeenkomst inzake de eigen opleiding en eigen Theologische School der Kerken, is volkomen geoorloofd, ja, plichtmatig; en het heeft bij vele bezwaarden van hart gunstig gewerkt. Mij dacht, ik had van de curatoren, veeleer dan afkeuring, mogen verwachten, dat zij mijnen ijver en strijd voor de Theologische School zouden hebben gewaardeerd en gesteund. Helaas! sedert 1894, toen, om de andere partij te ontzien, een voorstel tot viering van het 40-jarig bestaan der School werd afgewezen, hebben de curatoren in toenemende mate gearzeld, met kracht voor de School op te komen: waarover o. a. Prof. BAVINCK, in de Juli-vergadering van 1902, zeer krasse taal deed hooren. Over al wat door de Synode van 1902, en ook over wat na die Synode door de Vrije Universiteit en de Professoren BAVINCK en BIESTERVELD is gedaan ten nadeele van de Theologische School, hebben de curatoren nog geen enkel woord van afkeuring doen hooren; ja, de curatorenvergadering van November 1902 heeft zelfs, in strijd met het laatste besluit der Synode van Arnhem, een voorstel in stemming durven brengen, en vijf leden hebben er voor gestemd, om *niet* over te gaan tot verkiezing van nieuwe hoogleraren. En nu in 1905 zijn de curatoren zóóver gegaan, dat zij mij willen verbieden, aan de Kerkeraden en de leden der gemeente te adviseeren, zulke mannen te verkiezen, die trouw aan het broederwoord in zake de eigen opleiding zelf willen bewijzen en die trouw ook van de anderen eischen in hun ambtsbediening. Mijns inziens is het voor den bloei van elke inrichting, hetzij eene lagere school, eene universiteit, eene theologische school, eerste voorwaarde, dat zoowel de bestuurders als de onderwijzers voor die inrichting van heeler harte kunnen en willen ijveren, en voor haar in de bresse staan, wanneer gevaren dreigen. Uit die overtuiging heb ik dat advies gegeven, en kan ik de vermaning van de curatoren niet aanvaarden. Onder verwijzing naar mijn gewraakt artikel »Op de Kerkeraden komt het aan», en de toevoeging in »de Bazuin» No. 10, en »Een wenk over verkiezing enz.» in No. 19 van »de Wachter», die hierbij gaan, stap ik van dit punt af met de herinnering, dat ik steun vind voor mijne overtuiging en het daaruit spruitend advies o. a. in de brochure van Ds. A. LITTOOY »Het recht en de macht inzake de opleidings-quaestie», en in de ook daarin, bladzijde 74, meêgedeelde verklaring van Prof. Dr. A. KUYPER, op de Synode van 1893, waarin gezegd wordt, dat het »alleen bij stuitend bedrog of opzettelijk oneerlijke onderhandeling denkbaar» zijn zou »dat men hetgeen het beding inhield, alsdan niet terugvond als welgefundeerde overtuiging van alle Kerken saam»!

B. Wat de »prediking der Gereformeerde leer volgens de Belijdenisschriften» aangaat dat het toezicht daarop en de zorg daarvoor ook behoort tot de »getrouwheid», in artikel 30

der Belijdenis geëischt, kan geen Gereformeerd mensch ontkennen. De oorzaak van verval der oude Gereformeerde Kerken is juist het *niet-toezien* der *opziensers* en het *niet-zorgen* der *leden* voor verkiezing van dezulken, die *wel* in staat en gezind waren die getrouwheid te betrachten. Waarom keuren dan de curatoren in mij af het daartoe strekkend advies? Mijne verbintenis als dienaar des Woords en die als hoogleeraar der Kerken verplicht mij, en evenzeer de curatoren, die ook hetzelfde Dordsche Formulier als de hoogleeraren hebben onderteekend, en voorts bij de aanvaarding van hun ambt alle ambtsdragers, dat wij niets leeren en helpen weren, wat niet met de leer der Belijdenisschriften overeenkomt. Principieel zal dan ook wel niemand mijn advies afkeuren. Maar de afkeuring geschiedt ongetwijfeld met het oog op de onder ons heerschende gedeeldheid inzake de leer. In de »Vijf Stellingen» heb ik met 41 andere broeders de Kerkeraden en de leden der gemeente opgewekt, tegen de daarin bestreden leeringen op te komen. Mochten wij dat niet doen? Moeten wij zwijgen, omdat zij die eene leer voorstellen, welke o.i. niet in de Belijdenisschriften wordt geleerd, verzekeren, dat hunne gevoelens liggen binnen de grenzen der Belijdenisschriften? Dat mogen wij *niet*; omdat naar onze overtuiging die leeringen anders zijn dan de leer, welke door de Gereformeerde Kerken wordt beleden, van andere grondstellingen uitgaan, en tot een van de confessioneel-Gereformeerde leer verschillend stelsel behooren. Vooral sedert de concept-regeling c.a. van 1893 heb ik met onderscheidene broeders gedurig rekenschap gegeven van ons bezwaar tegen de tweërlei theologie c.a. Voor den laatsten tijd verwijs ik inzonderheid naar wat »De Wachter» getuigde, en naar de uiteenzetting van het principiële verschil tusschen de oude Gereformeerde en de z.g. nieuw-Calvinistische leer, van Prof. TEN HOOR, in »De Gereformeerde Amerikaan», welke artikelen ook in »De Wachter» van de laatste maanden en weken zijn overgenomen. Het baat niet, nu de onrust in de Kerken over en van wege het drijven der niet-confessioneele leervoorstelling dreigend wordt, nu het verschil weinig beduidend te noemen. Dat is onwaar, onwetenschappelijk, en ook de dood voor alle ontwikkeling der Theologie. Het verschil is diepgaand, en van ver strekkenden invloed op de bediening. Niet ik, niet de minderheid heeft dien twistappel in de Kerken geworpen. Niemand heeft daarom het recht, ons te gebieden, dat verschil als eene geringe zaak te dragen. In bijgaand No. 6/7 van »Wat zegt de Schrift?» heb ik enkele getuigenissen bijeengebracht, die tot waarschuwing dienen om de Belijdenis te handhaven, niet naar geest en hoofdzaak, maar haar geheele inhoud naar letter en geest. Zelfs uit Amerika kwam de waarschuwing van eenen volgeling van »De Heraut»: wees voorzichtig, met de opmerking, dat bij verschil van »voorstelling, naam en toepassing», moeilijk de zaak in wezen dezelfde blijven kan. Daarom is het niet af te keuren, maar aller roeping te achten, dat de Kerkeraden worden opgewekt te waken voor de Gereformeerde leer naar de Belijdenisschriften, en dat bij verkiezing en afvaardiging deze getrouwheid als eerste eisch worde gesteld. Dat naar aanleiding daarvan hier of daar onrust kan ontstaan; dat zij, die aldus in hun streven naar macht worden gestuit, ontevreden zijn en roering verwekken, zegt niets tegen dit recht en dezen plicht van de leden en de opziensers. Men onderzoekte, wie en wat de oorzaak der beroering was en is.

Eerwaarde Synode, van u zal het voor een groot deel afhangen, of in onze Kerken de ontroerde gemoederen weder tot rust kunnen komen; en of met grond van hope kan worden gearbeid tot de zoo dringend, schreiend noodige ware eenheid van alle Gereformeerde Kerken, kringen en personen. Wordt die ware eenheid van hetzelfde te gevoelen en te spreken niet biddend gezocht, dan is het gevaar nabij van twee hoe langer hoe meer georganiseerde partijen; de eene, van de Gereformeerde Belijdenisschriften en de eigene opleiding, de andere van de Gereformeerde beginselen en de opleiding buiten de Kerken. Met al de kracht der liefde tot Gods genade die in mij is, roep ik u toe: broeders, ziet toe, dat gij niet wandelt op den weg van Arnhem en treedt op het pad der curatoren, dat, al bedoelen zij het geenszins, leiden moet tot onderdrukking der minderheid en uitdrijving van wie voor zulke willekeurige geboden en inzettingen niet buigt. Doe gij, o Synode, de vermaning uitgaan, dat alle voorgangers in kerken en scholen zich stipt houden aan de duidelijke, uitgedrukte leer der Belijdenisschriften en ook aan de heilige overeenkomst inzake de Theologische School. Wek gij allen, die anders gevoelen dan de Belijdenisschriften spreken, op, van hun veranderd inzicht in den rechten weg kennis te geven aan de Kerken, volgens de verbintenis door belofte en onderteekening. Ook beveel ik in uwe ernstige overweging de benoeming van deputaten

tot onderzoek van de sedert jaren de Gereformeerde Kerken ontrustende leerverschillen, met opdracht, geruimen tijd vóór de volgende Synode, rapport en gemotiveerd advies aan de Kerken te zenden,

Ik eindig met de bede, dat de Heere de Synode voorlichte door zijnen Geest; opdat uwe beslissing in de teedere zaken en vragen, die u zijn voorgelegd, niet oorzaak kunnen zijn van bevordering van gedeeldheid en breuke, maar dienen tot genezing der krankheden en herstel des vredes; opdat Satan worde beschaamd, en wij te zamen, naar het recht Gods, de waarheid betrachtende in liefde, arbeiden en strijden voor de gezonde leer, in het Woord geopenbaard, en door de Kerken beleden; tot opbouw der gemeenten en samenbinding van allen die gelooven; Gods Naam tot verheerlijking; ten zegen ook voor Koningshuis en Vaderland op elk gebied en in alle kringen onzes volks.

Dat geve God naar den rijkdom zijner genade, in Christus Jezus, den Heere, door den Heiligen Geest!

Uw dw. broeder en medearbeider in het werk des Heeren,
L. LINDEBOOM,
hoogleraar aan de Theologische School der Kerken.

Utrecht, 29 Augustus 1905.

BIJLAGE LIIa.
(Art. 103.)

**Rapport over het bezwaarschrift van Prof. L.
Lindeboom tegen besluiten van de curatoren.**

In handen van uwe commissie is gesteld een bezwaarschrift van Prof. L. LINDEBOOM tegen besluiten van de curatoren der Theologische School.

Het geldt hier twee zaken.

De eerste is deze.

I. dat de curatoren in hunne vergadering van Donderdag 11 November 1904 besloten, dat de »Handelingen», die sedert 1898 naar besluit van het curatorium met eenen voorrede van de professoren naar toerbeurt verschenen, voortaan zonder voorrede zullen worden uitgegeven (Verslag van curatoren pag. 1 »Handelingen», pag. 5, artikel 12, Notulen curatorenvergadering 11 November 1904 in het aanhangsel).

Prof. LINDEBOOM geeft te kennen, dat hij niet klaagt over dit besluit op zichzelf, maar zijn bezwaar *deze* zaken geldt: dat het genomen is op de bij het curatorium ingekomen klacht van ééne Kerkeraad over het Voorwoord van den Rector vóór de laatst verschenen »Handelingen», zonder dat hij eerst met die klacht in kennis is gesteld, en zonder dat het advies van de hoogleraren in deze zaak is ingewonnen. Hij vermeldt, dat na opheffing van het comité, waarin dit besluit door het curatorium genomen was, door den voorzitter medegedeeld is, dat de curatoren behandeld hadden een bezwaar van eenen Kerkeraad tegen het Voorwoord der laatst verschenen Handelingen, en dat zij besloten hadden uit te spreken, dat de curatoren niet verantwoordelijk zijn voor het Voorwoord, en dat voortaan de Handelingen zullen worden uitgegeven zonder Voorwoord. Prof. LINDEBOOM heeft toen slechts met een enkel woord gezegd, dat hem dit bevreemde, maar in de curatorenvergadering van 4 Juli 1905 een schriftelijk protest voorgelezen en overhandigd. Hij vermeldt daarin, dat spoedig na de curatorenvergadering van November 1904 in de pers zijn Voorwoord vóór de Handelingen werd voorgesteld als door de curatoren afgekeurd, zonder dat hij daartegen verweer had; want

a. de »Handelingen» waren nog niet gepubliceerd;

b. de toedracht der zaak was wel aan de curatoren, maar niet aan de hoogleraren bekend;

c. hij had behoefte, vooraf er over met de curatoren te spreken.

Prof. LINDEBOOM geeft in dit stuk aan de curatoren te kennen, dat hij deze handeling niet recht oordeelt, en haar eene krenking van zijne eer en eergevoel acht. Niet recht omdat zonder dat de klacht van den Kerkeraad hem was bekend gemaakt en zonder dat de hoogleraren als adviseurs in de zaak waren gekend, de handeling in comité

was afgedaan, terwijl het toch eene publieke zaak gold, die de School zelve betraf, en de curatoren zelve toch ook eenigszins verantwoordelijk waren voor het Voorwoord, dewijl het schrijven daarvan in opdracht van de curatoren geschiedde. Krenkend voor zijne eer en eergevoel; want geen knecht zou licht zóó door zijnen patroon behandeld worden. De schrijver en zijne ambtgenooten zijn voortaan, wat het Voorwoord der »Handelingen» betreft, op zij gezet, zonder dat voor het besluit daarover met hem gesproken is. Deswege verzocht hij, in dit stuk aan de curatoren,

1. wat het *formeele* aangaat, dat voortaan zulke zaken niet alzoo zullen worden behandeld; en
2. wat het *materieele* betreft, in open vergadering mededeeling van klacht en klagers en van de redenen die tot het besluit hebben geleid; en indien in het Voorwoord zelf reden tot het besluit mocht liggen, aanwijzing van het verkeerde, dat de curatoren in dit Voorwoord hebben gevonden.

De notulen van het curatorium van 4 Juli 1905 vermelden, dat hierover en over andere zaken eene breedvoerige discussie is gehouden, die beiderzijds de strekking had zooveel mogelijk tot eenheid van gedachte te komen, waarin men evenwel niet slaagde.

Prof. LINDEBOOM zegt nu in zijn beroep op deze Synode, dat hij, dewijl zijne klacht op de vergadering van de curatoren niet geleid heeft tot erkenning van wat hij recht acht, genoodzaakt is deze zaak tot de Synode te brengen, onder wier gezag en de professoren en de curatoren in deze hunne kwaliteit gesteld zijn.

Uwe commissie, overwegende (volgen de conclusiën in het artikel der Acta).

- II. De tweede zaak, waarin Prof. LINDEBOOM zich van het besluit der curatoren op de Synode beroept, is deze.

In de curatorenvergadering van 4 Juli 1905 is door den Praeses aan Prof. LINDEBOOM medegedeeld, dat het curatorium, behoudens allen eerbied voor des hoogleeraars gevoelen, besloten heeft met 8 tegen 2 stemmen het navolgende in comité ingediende voorstel aan te nemen:

het curatorium, overwegende, dat verschillende klachten zijn ingekomen over het optreden van Prof. LINDEBOOM in de pers in zaken, het kerkelijk leven betreffende overwegende, dat Prof. LINDEBOOM in eene bijzondere positie tegenover de Kerken verkeert door zijn hoogleeraar-zijn in dienst der Kerken, oordeelt, dat de raadgevingen inzake de verkiezing en benoeming van ouderlingen en diakenen, en de afvaardiging tot meerdere vergaderingen van Z. H. G. afkeuring verdienen, en vermaant Z. H. G. mitsdien zich voortaan daarvan te onthouden. (Verslag van de curatoren pag. 5. Notulen der curatorenvergadering 4 Juli 1905. Handelingen, pag. 33 artikel 31).

De klachten, bij het curatorium ingekomen, waren van twee Classen en vier Kerkeraden. Van deze klachten waren slechts twee in aanmerking gekomen, aangezien deze raakten de positie van Prof. LINDEBOOM als hoogleeraar der School; de overige vier werden ter zijde gelegd als gaande over de positie van Z. H. G. als lid der Kerk en van den Wachterbond.

Prof. LINDEBOOM heeft ter curatorenvergadering verklaard, dat hij tegen dit besluit protest aantekende, bepaaldelijk tegen het feit, dat bij dit besluit, mede genomen naar aanleiding van klachten van Classen en Kerkeraden, de beschuldigde niet eerst is gehoord, en ook vooraf niet is ingewonnen het advies der hoogleeraren.

In zijn bezwaarschrift aan de Synode merkt Prof. LINDEBOOM aangaande deze zaak op, dat, waar eerst het bezwaar was, dat hij geschreven had, zooals hij deed, in een Voorwoord van een officieel verslag, nu hem ook het eerst uitdrukkelijk erkende recht ontzegd werd, om op eigen terrein voor zijne overtuiging te ijveren. Hij wijst er voorts op, dat de curatoren in comité beschuldigingen tegen hem hebben behandeld en zelfs tot eene veroordeeling van zijn optreden in de pers hebben kunnen besluiten, met vermaan tot onthouding, zonder dat hem te voren gezegd was, wie zijn beschuldigers waren, waarvan hij beschuldigd werd, en zonder dat hem gelegenheid was gegeven, zich tegen die beschuldiging te verdedigen. Ook is hem niet aangewezen, waarin het afkeurenswaardige van die raadgevingen zou gelegen zijn, en aan hem en zijne ambtgenooten is geene gelegenheid gegeven ter vergadering van de curatoren over deze zaak te spreken, na bespreking van de zaak van het Voorwoord en van andere zaken.

Prof. LINDEBOOM komt tegen de handelwijze van de curatoren bij de Generale Synode in verzet,

- a. omdat het het allereerst in strijd is, iemand onverhoord, zelfs zonder voorafgaande kennisgeving van de beschuldigingen, te veroordeelen, en dat in eene comité-vergadering, hoewel de zaak van publiek karakter is, en de veroordeeling ook als eene publieke zaak is medegedeeld in de gearukte Handelingen der curatoren en het rapport aan de Synode;
- b. omdat de overweging, waarop de curatoren hunne veroordeeling gronden, in beginsel een afzonderlijk kerkrecht vaststelt met betrekking tot hooglecraren en hunne deelneming aan »het kerkelijk leven»; hetwelk zou medebrengen, dat een hoogleeraar zich moet onthouden van oordeel en advies inzake het kerkelijk leven, met name de kerkelijke kwestien;
- c. wat de raadgevingen zelve aangaat, de curatoren zeggen niet eens, welke zij zijn en waarom zij afkeuring verdienen. Om de raadgevingen goed te beoordeelen, moet wel in het oog gehouden worden, dat zij betreffen het recht en de roeping van de Kerkeraden en de leden der gemeente inzake het kiezen van de ambtsdragers, in de uitoefening waarvan zij door niemand mogen worden verhinderd, evenmin als de kiezers en de kiesverenigingen op staatkundig terrein. Volgens het curatorenbesluit mag een hoogleeraar niet aanraden, bij de keuze van ambtsdragers en afvaardiging bijzonder te letten op bekwaamheid en geschiktheid om te staan voor de eigen opleiding en de prediking der Gereformeerde leer volgens de Belijdenisschriften; terwijl toch de opleiding en de leergeschieden metterdaad, al wordt het niet zóó uitgesproken als Prof. LINDEBOOM het deed, ook bij hen, die de curatoren dringen om zijnen invloed te breken, de verkiezingen en de afvaardigingen beheerschen. Waarom, zegt hij, mag ik dan niet uitspreken, wat de andere partij, sprekend of zwijgend, uitvoert. Zoolang men de kerkelijke kwesties niet oplost, is het onverstandig te meenen, dat men, door de minderheid te binden den invloed der kwesties op het kerkelijk leven zou kunnen wegnemen, en onrechtvaardig, om der minderheid de schuld te geven, en zekere rust te willen bewerken door haar eerst tot zwijgen te nopen en daarna machteloos te maken.

Prof. LINDEBOOM acht het advies, om bij verkiezing en afvaardiging zulke mannen te kiezen, die vasthouden aan de heilige overeenkomst inzake de eigen opleiding aan de eigen Theologische School der Kerken, volkomen geoorloofd, ja plichtmatig. Hij had mogen verwachten, dat de curatoren zijnen ijver en strijd voor de Theologische School zouden hebben gewaardeerd en gesteund. Voorts wijst hij er op, dat geen Gereformeerde mensch zich onttrekken kan aan de »getrouwheid" in Art. 30 der Belijdenis geëischt, waartoe ook het toezicht op de »prediking der Gereformeerde leer volgens de Belijdenisschriften" behoort en de zorg daarvoor behoort. Waarom keuren de curatoren dan in mij af het daartoe strekkend advies? Kan naar aanleiding van dat advies hier of daar onrust ontstaan, dat zij, die aldus in hun streven naar macht worden gestuit, ontevreden zijn en roering verwekken, zegt niets tegen het recht om dit advies te geven.

Uwe commissie, overwegende (volgen de conclusiën in het artikel der Acta).

H. HOEKSTRA, *Rapporteur*.

BIJLAGE LIH.
(Art. 104.)

Advies over F 28 c en e.

Uwe commissie heeft de eer u te rapporteeren, dat in hare handen gesteld zijn een tweetal bezwaarschriften, welke geheel betrekking hebben op dezelfde zaak en ook hetzelfde zeggen: 28 e is een bezwaarschrift van 69 leden der Gereformeerde Kerk te Nieuwe-Pekela tegen een besluit der Provinciale Synode van Groningen inzake eene verkiezing van ouderlingen en diakenen in deze gemeente; 28 c is een schrijven van gelijken inhoud, afkomstig

van éenen diaken en drie oud-Kerkeraadsleden derzelfde Kerk. Uwe commissie stelt u voor deze beide protesten tezamen te behandelen.

De genoemde broeders hebben zich 2 Jan. 1905 beklagd bij hunnen Kerkeraad, omdat deze bij de nominatie van vier personen voor de verkiezing van twee ouderlingen slechts (wat de broeders noemen) geestverwanten van de meerderheid des Kerkeraads stelde en (volgens hen) geene rekening hield met de twee stroomingen, welke naar hun oordeel in de gemeente bestaan. Volgens deze protesteerende broeders toch zijn er twee stroomingen in deze gemeente, eene A-strooming en eene B-strooming, waarvan de eerste de sterkste is in de gemeente en de tweede in den Kerkeraad. Het beklag ging nu vooral hiertegen, dat de Kerkeraad geene rekening hield met den wensch van de meerderheid der gemeentelieden, doch alleen zulke broeders stelde, die tot de richting van zijne meerderheid behoorden.

De Kerkeraad heeft op dit protest de stemming uitgesteld tot na bekomen advies der Classe, die, overwegende dat geen enkel bezwaar inkwam tegen de genomineerden noch wat eer noch wat leven noch wat ambtsgaven betreft, den Kerkeraad mededeelde, dat h. i. geene kerkrechterlijke redenen aanwezig waren om met de verkiezing niet door te gaan. De verkiezing ging dan ook door zonder medewerking en onder protest der bezwaarde broeders, terwijl de bevestiging der aldus gekozenen tot een ergerlijk tooneel in de Kerk aanleiding gaf, daar degenen die geprotesteerd hadden gezamenlijk het kerkgebouw verlieten, toen deze plechtigheid zou plaats vinden.

Een protest bij de Classe had hetzelfde gevolg als de eerste aanvraag; en bovendien sprak de Classe uit, dat van de »twee stroomingen" niets kenmerkends genoemd was, en evenmin bewezen was dat de vier genomineerden tot eene dezer stroomingen behoorden. De Provinciale Synode van Groningen, waarbij deze broeders in hooger beroep gingen, verklaarde dat de uitspraak der Classe formeel zuiver was. De protesteerende broeders wendden zich thans tot de Generale Synode, opdat het naar hun overtuiging geschonden heilig recht der gemeente hersteld wordt.

Ten slotte zij opgemerkt, dat ook bezwaar wordt gemaakt tegen de medewerking in dezen van ouderling NIEBOER. Doch aangezien de broeders erkennen, dat dit onderdeel van hun protest niet het meest belangrijke is, en deze zaak nog geheel op zich zelf behandeld zal worden bij de punten F 28, 28 a en b, wenscht uwe commissie thans daarop niet in te gaan.

Uwe commissie, al deze stukken met hunne bijlagen benevens eenige mondelinge toelichtingen overwogen hebbende, wenscht (volgen de conclusiën in het artikel van de Acta).

J. C. DE MOOR, *Rapporteur*.

BIJLAGE LIV.

Advies over F 28, 28a en 28b.

(Art. 105.)

Uwe commissie heeft de eer u te rapporteeren, dat in hare handen gesteld zijn een drietal bezwaarschriften, welke alle betrekking hebben op dezelfde zaken. F 28 is een protest der broeders R. L. MEIJER en F. H. BOELS te Nieuwe-Pekela tegen een besluit der Provinciale Synode van Groningen aangaande een door hen bij deze ingediend protest tegen een besluit der Classe Stadskanaal, van welke Classe zij inzake hun bezwaarschrift tegen het gedrag van ouderling NIEBOER in Nieuwe-Pekela geen hen bevredigend antwoord ontvingen. Bij dit protest is eene gedrukte bijlage gevoegd.

F 28a is een bezwaarschrift van 31 manslidmaten der Gereformeerde Kerk te Nieuwe-Pekela, gericht tegen hetzelfde besluit, en F 28 b een protest van vier leden der gemeente te Nieuwe-Pekela (nl. een nog zittend en drie in het voorjaar afgetreden Kerkeraadsleden) van soortgelijken inhoud. Uwe commissie stelt u voor deze drie bezwaarschriften gezamenlijk te behandelen.

Het zij haar vergund, daar het onmogelijk is alle feiten en beschouwingen te noemen, die in deze protesten voorkomen, in het kort de zaken waar het om gaat, u mede te deelen. Door

ouderling NIEBOER zijn meermalen in drift verschillende uitdrukkingen gebruikt, die den toets der critiek allerminst kunnen doorstaan en scherp moeten afgekeurd worden. Broeder NIEBOER heeft hiervan schuldbelijdenis gedaan bij den Kerkeraad, doch niet in het openbaar. De protesteerenden hebben toen van den Kerkeraad gevraagd: 1° dat deze broeder NIEBOER tot openlijke schuldbelijdenis zou doen komen, 2° dat broeder NIEBOER naar art. 79 en 80 der kerkenorde uit zijn ambt zou ontzet worden, wegens handelingen »der Kerke schandelijk», met name wegens »openlijke blasphemie». Noch de Kerkeraad, noch de Classe Stadskanaal, noch de Provinciale Synode van Groningen achtten zich geroepen, aan dit verzoek der protesteerende broeders te voldoen. De Provinciale Synode van Groningen besloot: »gelezen de protesten uit de Kerk van Nieuwe Pekela gehoord de afgevaardigden van de Classe Stadskanaal, afgevaardigden van den Kerkeraad en protesteerenden geeft, de zaak uit een formeel oogpunt beziende, hare goedkeuring aan de besluiten van de Classe Stadskanaal; doch oordeelt het met het oog op de materiele bezwaren noodig eene commissie van verzoening te benoemen». Uwe commissie heeft niet alleen deze bezwaarschriften gelezen, doch ook op verzoek gehoor verleend 1. aan afgevaardigden van den Kerkeraad te Nieuwe Pekela, waaronder ook ouderling NIEBOER; 2. aan afgevaardigden der protesteerende broeders; 3. aan afgevaardigden der Classe Stadskanaal; 4. aan het moderamen der door de Provinciale Synode van Groningen benoemde verzoeningscommissie. Al deze protesten en mededeelingen hebbende onderzocht en aangehoord, heeft zij de eer u mede te deelen, dat zij (volgen de conclusiën in het artikel der Acta).

J. C. DE MOOR, *Rapporteur*.

BIJLAGE LV.
(Art. 106.)

Toespraak van Ds. J. H. Laatsman, predikant
te Gent (België.)

Het is mij persoonlijk aangenaam als afgevaardigde der Belgische Gereformeerde Zendingkerk in uw midden mij te mogen bevinden. Zoo heb ik gelegenheid oude vrienden te mogen wederzien. Met weemoed denk ik aan de ledige plaatsen van prof. WIELENGA en de COCK aan de professorentafel ontstaan. Ook met weemoed aan 't verscheiden van Ds. EGGENSTEIN van Antwerpen, die vroeger namens onze kerk uwe Synode bezocht. Hij gaf steeds verslag onzer kerk in »Maranatha», onder redactie van D. D. NOTTEN, VAN ANDEL en Mr. KEUCHENIUS. Onze verschijning als kerk op uwe Synode is dus niet iets nieuws. Wij hebben met u gemeen de confessio belgica, en willen de reformatie der 16de eeuw, in België in bloed gesmoord, voortzetten. Onze kerk bestaat bijna uitsluitend uit bekeerde roomschen. We hebben 35 predikanten, 3 evangelisten, 10 bijbellezers, 4 colporteurs, 126 broeders (leeken) die mede in 't evangelisatiewerk helpen en voorgaan, (ouderlingen die mede voorgaan), 71 kerken en gehuurde zalen, 98 plaatsen waar geregeld geëvangliseerd wordt, 70 waar dit onregelmatig gebeurt, 83 zondagscholen, waarvan 32 missionair en 22 donderscholen, in 't afgeloopen jaar zijn 8826 godsdienstoefeningen en bijeenkomsten gehouden. België staat moreel laag: 200 miljoen francs wordt per jaar besteed aan alcoholische dranken, 120,000 kinderen, die onder de termen vallen van te moeten schoolgaan, ontvangen geen onderricht. Een groot gedeelte der bevolking kan lezen noch schrijven. Wat struikelblok bij Bijbel en tractaatverspreiding. Spreker leest een roomsch gebed voor, waaraan alleen bij het op den lijve dragen van hetzelfde, tooverkracht verbonden is. Hij toont een „heilighdommetje» zoo groot als een knoop, dat men onder den dorpel der deur legt om den duivel en het kwade te weren. Schuwt de fijne katholieke ons, de liberaal en socialist, vooral de tweede, is bereikbaar. Hij is de brug tot de bevolking. De gezindheid der bevolking is sedert de laatste jaren dan ook ten gunste van 't protestantisme gekeerd, althans in Vlaanderen in de groote steden hier nog niet op 't platte land; in het Walenland ook in de dorpen.

Onze predikanten komen uit Zwitserland, Frankrijk en Nederland. Eene eigen inrichting tot opleiding hebben we niet. Zes Waalsche jongelingen studeeren in Zwitserland; één mijner Vlaamsche bekeerlingen aan uwe Theologische School. God de Heere zegent de prediking van

zijn Woord. O, wat genot voor den dienaar des Woords, als hij in 't midden der gemeente eene rij menschen, onder wie vaak zeer ouden van dagen, geloofsbelijdenis mag afnemen. De deuren in België gaan voor 't Evangelie open. De velden zijn wit om te oogsten, maar de arbeiders voor die 6½ miljoen zielen weinigen. Ook de geldelijke middelen zijn niet toereikend. De helft der uitgaven draagt de Kerk zelve; doch de andere helft moet uit 't buitenland komen. Met October zal 't tekort wel 70,000 francs zijn.

En toch de arbeid wordt voortgezet en uitgebreid. Ook Belgen staan opgeschreven in 't boek des levens. Ze moeten toegebracht. Help ons met gebed en stoffelijke gaven; opdat rondom den Troon des Lams ook België mee in stemme in het lofaccoord!

BIJLAGE LVI.

Praeadvies over F 6 en 10.

(Art. 108.)

Uwe commissie heeft de eer u te rapporteeren, dat in hare handen gesteld zijn

1. een rapport van de deputaten, door de vorige Generale Synode benoemd om te beproeven de gerezen moeilijkheden te Beekbergen tusschen den Kerkeraad en Ds. TEVES in minnelijken weg tot oplossing te brengen, of anders Ds. TEVES los te maken van de Kerk te Beekbergen.
2. een verzoek van Ds. TEVES om revisie van het besluit der Synode van Arnhem in zijne zaak.

Uit het rapport der benoemde deputaten bleek, dat ten overstaan dezer commissie beide door den Kerkeraad en door Ds. TEVES schuldbelijdenis is gedaan; dat vervolgens (aangezien het niet wenschelijk bleek den band tusschen Ds. TEVES en de Kerk te Beekbergen te handhaven) door de deputaten der Synode in de losmaking van Ds. TEVES is bewilligd, en een stuk geteekend waarbij de Kerkeraad en Ds. TEVES verklaarden van alle financiële verplichtingen tegenover elkander af te zien; welk stuk uw commissie ter inzage heeft ontvangen. Namens de deputaten heeft Prof. Dr. H. H. KUYPER op Zondag 14 Sept. 1902 van de beëindiging deze zaak mededeeling aan de gemeente gedaan. Later is nog eenmaal door de deputaten hulp verleend, om Ds. TEVES te bewegen zich aan de vastgestelde afspraak te houden, in welke poging de deputaten eveneens slaagden.

Ds. TEVES verzoekt revisie van het in zijno zaak genomen besluit der Synode van Arnhem, wjl z.i. het onderzoek niet naar behooren is geweest.

Uwe commissie heeft de eer u voor te stellen (volgen de conclusiën in het artikel der Acta).

J. C. DE MOOR. *Rapporteur.*

BIJLAGE LVII.

Advies over F 27.

(Art. 109.)

Onder dit nummer komt op het agendum voor een bezaarschrift van br. A. VAN DER NAGEL JR. te Kralingen.

Deze broeder had zich tot de Provinciale Synode van Zuid-Holland, gehouden te Rotterdam

5 Oct. 1904, gewend met een protest tegen de Classe Rotterdam inzake een drietal punten:

- a. de opheffing der censure door den Kerkeraad van Kralingen op dezen broeder toegepast;
- b. een schrijven van de Classe Rotterdam over beschuldigingen door dezen broeder uitgebracht; en
- c. eene publicatie van den Kerkeraad van Rotterdam (B), aangaande zijnen vader A. VAN DER NAGEL Sr., in »de Hoop» van 4 en 11 Februari 1893 en in de »Gereformeerde Kerkbode» van 2 Maart 1895.

Aangaande het eerste punt gaf de Provinciale Synode aan br. VAN DER NAGEL JR. voldoening, zoodat op dit punt de Generale Synode niet behoeft in te gaan, daar door den Kerkeraad

van Kralingen conform het besluit der Provinciale Synode is gehandeld. Van dit stuk wordt ook niets door br. VAN DER NAGEL JR. aan deze Synode gevraagd.

Wel komt br. VAN DER NAGEL JR. in verzet tegen de uitspraak van de Provinciale Synode van Zuid-Holland inzake de twee andere punten.

Allereerst dan vraagt br. VAN DER NAGEL JR., dat deze Synode aan de Classe Rotterdam oplegge, om »de laster» van dezen broeder, geschreven 28 April 1903, te bewijzen of »deze laster» terug te nemen, en dit hem schriftelijk te melden.

Wat was nu »deze laster»?

Br. VAN DER NAGEL JR. had tegenover den Kerkeraad van Kralingen verklaard, dat de Kerkeraad van Rotterdam (B) »leugen en laster» had gepubliceerd, toen hij in »de Hoop» van 4 en 11 Februari 1893 mededeelde, dat zijn vader br. VAN DER NAGEL Sr. bedankt had voor zijne benoeming als ouderling. De Classe Rotterdam had dit eene valsche beschuldiging genoemd.

De Provinciale Synode van Zuid-Holland wees dit verzoek van br. VAN DER NAGEL af, omdat h.i. de opheffing der censuur van zelf eereherstel medebracht en de opheffing meer om formeele redenen geschiedde, dan dat daarmee over de zaak van S. VAN DEN NAGEL Sr. tegen Rotterdam (B) werd uitspraak gedaan.

Vervolgens vraagt protestant dat aan den Kerkeraad van Rotterdam (B) worde opgelegd, dat hij herroep of bewijze, wat hij in 1893 aangaande zijnen vader publiceerde, dat deze voor het ambt van ouderling had bedankt.

Ook dit was door hem gevraagd aan de Provinciale Synode van Zuid-Holland. In deze Synode was eenig verschil van gevoelen. Sommige leden wilden om formeele redenen niet op den zaak ingaan, daar zij van oordeel waren, dat Br. VAN DER NAGEL zijn bezwaar eerst bij den Kerkeraad van Rotterdam (B) had in te dienen. De meerderheid meende wel een antwoord te moeten geven en stelde den Kerkeraad van Rotterdam (B) in het gelijk.

Uwe commissie overwegende (volgen de conclusiën in het artikel van de Acta).

P. BIESTERVELD, *Rapporteur.*

BIJLAGE LVIII.

(Art. 110.)

Rapport van de deputaten voor het verband tusschen de Gereformeerde Kerken en de Theologische Faculteit der Vrije Universiteit.

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, gehouden te Arnhem in 1902, heeft benoemd tot deputaten ter oefening van het verband tusschen deze Kerken en de Theologische Faculteit aan de Vrije Universiteit te Amsterdam; de dienaren des Woords Ds. J. VAN ANDEL, Ds. P. J. W. KLAARHAMER en Dr. L. H. WAGENAAR. Zij hebben de eer u het navolgend rapport aan te bieden, van hetgeen zij tot uitvoering van hun mandaat hebben gedaan.

Evenals vroeger, hield ook nu naar de onveranderde »overeenkomst tot regeling van het verband tusschen uwe Kerken en genoemde Faculteit» hun mandaat in, om te oordeelen over »de geschiktheid van het onderwijs als opleiding voor den Dienst des Woords in de Nederlandsche Gereformeerde Kerken,» om te waken tegen »afwijking van de Gereformeerde Belijdenis», om toe te zien of zich ook »gebreken in het onderwijs» voordeden, om aan de Faculteit hun oordeel te geven over eene voorgenomen benoeming, om eventuele opmerkingen of wenschen aangaande de theologische studenten en hun gedrag ter kennis van de Faculteit te brengen, en om zich te vergewissen, dat niemand tot doctor in de Godgeleerdheid worde gepromoveerd dan na onderteekening van het formulier, bedoeld in artikel 8 der »overeenkomst».

Reeds in September 1902 werden zij geroepen hun oordeel te geven over de voorgenomen benoeming der Professoren Dr. H. BAVINCK en P. BIESTERVELD tot hoogleeraren aan de Theologische Faculteit.

Bij het uitbrengen van dit oordeel hadden zij als deputaten, ook blijkens het oordeel der Generale Synode van Groningen, alleen te letten op de zuiverheid in de leer, op de godzaligheid van wandel en op de overweging, of er grond was te verwachten, dat de te be-

noemen heeren geschikt zouden zijn tot het geven van onderwijs, zooals het vereischt wordt voor de opleiding tot den dienst des Woords in de Gereformeerde Kerken in Nederland.

De deputaten waren van oordeel, dat zij namens de Kerken de verklaring konden geven, dat er uit geen dier drie oogpunten bezwaar tegen de voorgenomen benoeming bestond.

Voorts hebben zij enkele malen de colleges bezocht en enkele examens bijgewoond.

Telken jare hebben zij éénmaal vergaderd ter bespreking van hunnen taak en van wat tot volvoering daarvan noodig was.

De concept-Series is hun telkenmale toegezonden.

Zij hebben geene reden gehad om bedenking te maken tegen het onderwijs, voor wat aangaat de geschiktheid daarvan voor de opleiding tot den dienst des Woords, terwijl van »gebreken in het onderwijs» of van »afwijking van de Gereformeerde Belijdenis» hun niets is gebleken.

Zij zijn van oordeel, dat het onderwijs aan deze Faculteit gegeven in voldoende mate rekening houdt met de belangen en behoeften van de Gereformeerde Kerken, en dat zij ook uit confessioneel oogpunt het volle vertrouwen der Kerken mag blijven genieten.

Zij hebben geene aanleiding gevonden, ten opzichte van de studenten en hunnen wandel, iets ter kennis van de Faculteit te brengen.

Van geen der deputaten ad examina der Provinciale Synoden ontvingen zij bericht, dat opmerkingen, bedoeld in artikel 2 der »overeenkomst», bij peremptoire examens waren voorgekomen. Ook hieruit valt dus af te leiden, dat de Faculteit als inrichting tot de opleiding voor den dienst des Woords alleszins voldoet.

Er zijn in deze Faculteit, sinds September 1902 tot Augustus 1905, 72 candidaatsexamens en 7 doctoraal-examens afgelegd. Dat dit getal, wat de candidaats-examens aangaat, zooveel grooter is dan in de vorige perioden ligt ten deele aan het steeds grooter wordend aantal studenten, maar ook ten deele aan 't splitsen van dit examen in een eerste en tweede gedeelte.

Bij de promoveering tot doctor theologiae is gehandeld naar artikel 8 der »overeenkomst».

Van het hun verleende crediet tot aankoop van de theologische werken door de professoren dezer faculteit uit te geven, hebben zij geen gebruik gemaakt, omdat hun uit niets bleek, in wat manier het hun verleend was.

Tot hun laedwezen moeten zij melding maken van de voortdurende verhindering, die Ds. VAN ANDEL den laatsten tijd ondervond van zijne wankelende gezondheid, welke hem belette een actief aandeel aan hunne taak te nemen.

Ten slotte veroorloven zij zich de vrijheid, u voor te stellen voortaan vijf in plaats van drie deputaten te benoemen.

Zij hopen, dat wat zij ter vervulling van hun mandaat blijkens dit rapport deden, uwe goedkeuring kan wegdragen.

Met dankzegging voor het voortdurend vertrouwen door de Kerken in hen gesteld, leggen zij hun mandaat in handen dezer Synode neder.

Moge de arbeid der nu saamvergaderde Kerken kennelijk van den Heere worden geleid en gezegend; drage hij een recht geestelijk karakter; strekke hij tot verlevendiging, tot opbouw en tot vertroosting van Neerland's Zion; en kome hij ook ten goede aan den arbeid tot opleiding van dienaren des Woords en tot beoefening van de theologische wetenschap, en zulks alles tot meerdere eere van den Naam des Drieëenigen.

Utrecht, Juli 1905.

P. J. W. KLAARHAMER, *Rapporteur*.

BIJLAGE LIX.
(Art. 112.)

Verslag omtrent het Petronella-Hospitaal te Djocjakarta.

Was door de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken van 1899, te Groningen gehouden, bij wijze van proef besloten, dat de Kerk, die Djocja tot haar arbeidsveld zou krijgen, de geestelijke en administratieve zorg voor het Petronella-hospitaal, te Djocja verrezen, zou hebben, en had de Kerk van Amsterdam dat lot gekregen in den loop van het jaar 1900, deze toestand is bestendig door de Synode van 1902, te Arnhem gehouden.

Daar toch is aangenomen de Zendingssorde, waarvan artikel 12 het volgende zegt:
 »De regeling en de verzorging van den medischen dienst wordt overgelaten aan de zendinge Kerk, op wier terrein die dienst geoeffend wordt; volgens algemeene bepalingen, door de Generale Synode vastgesteld.

De instructie van allen, die door aanstelling van eene Kerk in dezen hulpdienst werkzaam zijn, wordt niet gearresteerd zonder goedkeuring van de deputaten der Generale Synode voor de Zending.

Subsidie uit de generale kas kan alleen verstrekt worden na goedkeuring door de Generale Synode of hare deputaten van de plaats van vestiging en van de geheele inrichting van den dienst.»

Daar de Kerk van Amsterdam reeds te voren in kennis gesteld was van de voorstellen der deputaten van de Generale Synode en dus ook van het bovengenoemde artikel der Zendingssorde, had zij zich te voren kunnen beraden over het eventueel antwoord, dat zij geven zou aan de Generale Synode, ingeval deze mocht besluiten de concept-orde in haar geheel tot wettige orde voor de Kerk inzake de Zending te verheffen.

Dit antwoord was toestemmend, mits de Synode zou kunnen besluiten aan te nemen een voorstel harerzijds van den volgende inhoud: »het bestaande hospitaal te Djocjakarta is, volgens overeenkomst in 1902 met de Kerk van Amsterdam aangegaan, geheel ter beschikking van die Kerk, voor zoolang Djocjakarta tot haar Zendingsterrein behoort, en voor zoolang zij het hospitaal blijft besturen en verzorgen ten dienste van de Zending der Gereformeerde Kerken in Nederland, onder voorbehoud, dat het hospitaal, evenals tot dusverre, Javaansche patiënten uit geheel Midden-Java zal blijven opnemen; en dat, wanneer andere Kerken op haar Zendingsterrein in Midden-Java eenen medischen dienst in verband met het hospitaal wenschen in te stellen, de Kerk van Amsterdam, eens of meermalen per week, eenen der geneesheeren van het hospitaal éénen dag daarvoor zal afstaan tegen eene bijdrage aan de kas voor het hospitaal, die bij onderlinge schikking of, wanneer deze bezwaar oplevert, door beslissing van de deputaten der gezamenlijke Kerken voor de Zending wordt vastgesteld».

Een ander is geschied; en zoo aanvaardde de Kerk van Amsterdam als zendinge Kerk van Djocja hare roeping tegenover het Petronella-hospitaal, welke in zooverre uitgebreid was, dat zij nu niet alleen had de geestelijke en administratieve zorg voor het Zendingshospitaal maar ook de financieele, in welke laatste zorg de algemeene Synode haar te hulp kwam met eene jaarlijksche uitkeering van f 3000.

De toestand was in 1902, wat de voorziening in de medische behoeften betrof, verre van gunstig. Nog altijd was er slechts één arts, Dr. VAN DER LEIJ, werkzaam onder een 70-tal zieken, daarin gesteund door de beide Europeesche verpleegsters mej. J. RUTGERS en mej. J. KUYPER en verscheidene Javaansche verplegers en verpleegsters. Deze geneesheer berichtte den 25 September 1902, dat hij hoopte met November te kunnen vertrekken naar Salatiga. Zoo spoedig doenlijk verzocht de Kerkeraad hem, zoo mogelijk, tot Februari te blijven. Want wel was 2 Augustus te voren Dr. ESSER als tweede geneesheer naar Djocja op reis gegaan; maar als hij daar omstreeks October zou aankomen, kon hij toch als jong en onervaren geneesheer niet zulk eene verantwoordelijkheid op zich nemen, als Dr. VAN DER LEIJ daar niet naast hem bleef staan, totdat Dr. J. G. SCHEURER, die 17 Januari 1903 naar Indië dacht te vertrekken, zijne plaats zou ingenomen hebben, Dr. VAN DER LEIJ heeft aan het verzoek des Kerkeraads voldaan en vertrok 31 Januari 1903.

Door bijzondere omstandigheden kon Dr. SCHEURER eerst in het begin van Februari uit ons vaderland vertrekken, en Dr. ESSER moest eene maand alleen voor het hospitaal staan; doch God heeft in dezen tijd onzen jeugdigen geneesheer de krachten zoo gesterkt, dat hij den last dien tijd heeft kunnen dragen, totdat hij dien deelen kon met Dr. SCHEURER.

Meenden wij nu van de zorgen voor de medische krachten van het Petronella-hospitaal af te zijn, God had anders besloten. In Juni 1904 verzocht Dr. ESSER, vanwege de ziekte zijner echtgenoot, die, volgens het gevoelen der geneesheeren van het militaire hospitaal te Magelang, terugkeer naar Nederland noodzakelijk maakte, *voorloopig ontslag* uit den dienst der medische Zending. Na het advies van Dr. SCHEURER ingewonnen te hebben, besloot de Kerkeraad Dr. ESSER niet *voorloopig* maar *definitief* te ontslaan, omdat zijne vrouw wel nooit zou kunnen wennen aan het Indische klimaat. Behalve vrijen overtocht voor zich en de zijnen ontving

de eervol onslagen broeder zijn salaris, totdat het stoomschip, waarmede hij de terugreis aanvaardde, in Nederland zou zijn aangekomen.

Door de gunste onzes Gods mocht de Kerkeraad, na niet al te lang zoeken, slagen in het vinden van eenen jongen geneesheer, Dr. J. G. VAN MARLE, die zich bereid verklaarde tot 30 April 1906 het Zendingshospitaal te dienen.

Hij vertrok 22 April 1904 uit Genua met een retourbiljet voor twee jaren en kwam einde October te Djocja aan. Wie kennis genomen heeft van zijnen brief, die in het »Zendingblad» is opgenomen, weet, dat hij zijne taak met ijver heeft aanvaard en zich langzamerhand in ons hospitaal begint thuis te voelen. Br. SCHEURER mocht later een en andermaal in brieven, ook wereldkundig gemaakt, mededeelen, met hoeveel takt en opgewektheid Dr. VAN MARLE met hem dient in het werk der medische Zending. Een trouwe helper heeft Dr. SCHEURER in hem gehad in de maand, die hij om den wille zijner gezondheid buiten Djocja heeft moeten doorbrengen; en later weér, toen hij tengevolge van een ongeval eenigen tijd krank was. Thans is onze br. SCHEURER weér hersteld en werken hij en br. VAN MARLE met elkaar.

Dat deze wisseling in onze missionaire artsen groote onkosten na zich heeft gesleept, kan ieder begrijpen. De Indische kas voor de dagelijksche uitgaven te Djocja, welke een overschot had van f 5000, slonk daardoor tot f 1000 ongeveer, en in Nederland bleef het een worstelen met de kosten, die ternauwernood gedekt zijn door de Vereeniging »SCHEURER's hospitaal» en andere contribuanten.

Behalve de teleurstelling, die wij hebben gehad met onze medici, hadden wij er ook eene met onze Europeesche verpleegster mej. J. KUYPER, die volgens Dr. SCHEURER in de drie jaren van haar verblijf in de tropen nooit tegen het warme klimaat bestand is geweest. Wel knapte een verblijf in koeler klimaat te Tosar of elders haar weér op, maar, zoodra zij op het terrein van haren arbeid terugkwam, werd zij weér krank. Gevolg hiervan was, dat br. SCHEURER, in overleg met Dr. BERVOETS, missionair arts van Modjo-Warno, moest voorstellen haar eervol te ontslaan uit den dienst der medische Zending en te doen repatriëren. Noode ging de Kerkeraad tot deze beslissing over, omdat hij weet, welk eene trouwe helpster in den arbeid der barmhartigheid hij hierdoor verloor. Doch God wilde het zoo; en wij moesten gehoorzamen. Zij het den Kerkeeraad gegund deze mededeeling omtrent mej. KUYPER niet te eindigen, zonder haar voor deze Generale Synode den dank van Jezus' Kerk te hebben, gebracht voor wat zij gedaan heeft ten behoeve voor den zieken Javaan.

De plaats van mej. KUYPER is ingenomen door mej. A. GOKKEL, omtrent wie wij voortdurend goede berichten ontvangen. Dat is ook het geval met mej. J. RUTGERS, die al hare krachten aan dezen dienst des Heeren geeft met eene toewijding, die boven onzen lof verheven is.

Bij gelegenheid van de uitzending van mej. GOKKEL is het honorarium der Europeesche verpleegsters verhoogd van f 500 tot f 700, omdat den Kerkeraad gebleken was, dat deze met het eerst uitgetrokkene niet toe konden, daar zij immers zelve hare lessen in het Javaansch en hare pensioen-premie betalen.

De overige honoraria zijn dezelfde gebleven; het honorarium van f 225 per maand, dat Dr. ESSER genoot, ontvangt nu Dr. F. G. VAN MARLE. Toen in Maart 1903 door de landheeren van Solo de wensch werd geuit, dat ook in dat Vorstendom eene medische Zending zou worden gevestigd, gaf de Kerkeraad op advies van Dr. F. L. RUTGERS aan Dr. SCHEURER de opdracht, den Gouverneur-Generaal te vragen opening van Solo voor de Zending. Deze heeft gemeend, dat verzoek te moeten afwijzen. Eene nieuwe poging bij den tegenwoordigen representant onzer Koninginne in Indië slaagde niet beter; wat eene bittere teleurstelling voor ons was, aangezien eene andere verwachting was opgewekt. Met de Kerken van Friesland sloot de Kerk van Amsterdam een contract, waarbij gratis medische hulp werd toegezegd van het Petronella-hospitaal, totdat hare fondsen haar zouden toelaten remuneratie te geven. Een dergelijk contract staat met de Kerk van Utrecht gemaakt te worden.

Eene enkele maal zijn wij verrast door koninklijke geschenken. Zoo gaf de heer J. DINGER, directeur van de Nederlandsch-Indische Escompto-Maatschappij te Batavia-Sulemba ons ledikanten en andere benodigdheden voor ons ziekenhuis ten geschenke. De kroonprins van Djocja bezocht onlangs ons hospitaal en schonk eene gift van f 50 als bewijs zijner tevredenheid over hetgeen hij gezien had, terwijl zijn koninklijke vader, de Sultan, het hospitaal wil voorzien van een

gas-installatie, waarvan echter voor het oogenblik nog geene mededeeling in het openbaar mag geschieden. Eindelijk gewerd ons van den hoogwelgeb. Heer A. F. INSINGER eene gift van f750. Nog meerdere gaven zouden er te melden zijn, maar daarvan zijn ons de gevers onbekend.

Op het oogenblik is de Kerkeraad bezig te zorgen voor de vervulling van de plaats van den tweeden geneesheer in het Petronella-hospitaal. Daar de onderhandelingen hierover nog loopende zijn, valt hiervan niet meer te zeggen.

Ook is thans in bewerking eene regeling voor eene commissie van toezicht op ons hospitaal, alsmede eene salaris- en pensioenregeling voor onze helpers in het hospitaal en hunne gezinnen.

Wat onze financiën betreft, wij kunnen er van zeggen, dat die in Nederland tot nu toe stationair zijn gebleven. Het staat vrij wel vast, dat de Vereeniging »SCHEURER'S hospitaal» met hare inzamelingen het hoogste punt heeft bereikt. De laatste maal, dat zij hare ontvangsten afdroeg, was zelfs eene kleine daling daarin te constateeren. Dat is geen gevolg van eenige vermindering in haren ijver. Integendeel de dames KUYPER, VAN SCHELVEN, VAN EEGHEN en RUTGERS doen wat zij vermogen, om voor ons hospitaal gelden samen te brengen. Haar brengen wij daarvoor dank, maar bovenal aan God, die ons deze trouwe zusters gaf.

Afzonderlijk hebben wij dank te zeggen aan mevr. RUTGERS-GUYE, die haren tijd, haar huis en nog meer ter beschikking stelt van het hospitaal, dat zooveel roodig heeft voor zijne zieken. Wordt naast den dank aan mevr. RUTGERS die ook aan Dr. F. L. RUTGERS gebracht, wiens adviezen niet alleen der Vereeniging bovengenoemd maar ook den Kerkeraad steeds ten goede zijn gekomen. De inkomsten in Indië nemen toe, met name de contributiën; maar die zijn toch nog niet zoovele, dat zij, gevoegd bij onze inkomsten, ons vrijheid zouden kunnen geven, om u meê te deelen, dat wij uwe toelage kunnen ontberen. Het tegendeel is waar. Wij zijn dus zoo vrij, u vriendelijk te vragen, voor deze drie jaren ons weêr uit de algemeene kas de som van f3000 jaarlijks te willen toekennen.

Kort geleden hebben wij de stille hoop gekoesterd, dat de subsidie van het Indisch gouvernement onder de leiding van onzen minister van koloniën, den Heer IDENBURG, f14000 zou beloopt. De directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid had regelen voor de toekenning van tegemoetkomingen uit 'slands kas ten behoeve van bijzondere inlandsche ziekenhuizen geconcipieerd en met onzen geneesheer-directeur besproken, die ons deze hope deden koesteren. Op het oogenblik schijnen echter de bezuinigingsplannen van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Indië heel wat minder subsidie ons in het vooruitzicht te stellen.

Eindigen wij met u nog mede te deelen, dat ons hospitaal thans heeft 125 bedden, twee missionaire artsen, twee Europeesche verpleegsters en verscheidene Javaansche verplegers en verpleegsters, wier aantal wij niet kunnen opgeven. Slechts weten wij, dat zij maandelijks te zamen f203 ontvangen.

Dat het hospitaal van Djocja zijnen dienst gedaan heeft voor het rijk Gods, kan u het cijfer zeggen van de geloovigen, die te Djocja zijn en bijna allen, door middel van het hospitaal met Christus en zijn Evangelie zijn bekend geworden. Het is een instrument Gods tot verheerlijking zijns Naams, dat wij aanbevelen aan de voorbede van de Gereformeerde Kerken in Nederland.

Dit rapport aldus vastgesteld door den Kerkeraad der Gereformeerde Kerk te Amsterdam in zijne vergadering van 3 Augustus 1905.

W. H. GISPEN, *h. t. Praeses.*

H. W. VAN LOON, *h. t. Scriba.*

Petronella Hospitaal te Djocjacarta.

ONTVANGSTEN.	1903.	1904.	1e halfjaar. 1905.
<i>In Holland :</i>			
Vereeniging Dr. SCHEURER'S Hospitaal . . .	f 8.558.33	f 9.129.07½	f 4.300.—
Subsidie der generale Zendingkas van de Gereformeerde Kerken	» 3.000.—	» 3.000.—	» 1.500.—
Giften en schenkingen	» 772.22	» 431.18½	» —.—
<i>In Indië :</i>			
Rijkssubsidie	» 6.000.—	» 6.000.—	» 3.000.—
Giften, schenkingen en contributiën . . .	» 4.356.49½	» 4.153.73	» 4.252.69
Opbrengst der bussen in het hospitaal . .	» 430.81	» 486.06½	» 219.04
Honoraria voor medische diensten	» 182.50	» 603.—	» 245.—
Diversen	» 183.48½	» 523.11	» 481.44½
	f 23.483.84	f 24.326.16½	f 13.998.17½
UITGAVEN.			
Gebouwen, onderhoud enz.	f 2.396.07	f 1.345.35	f 1.001.17½
Meubilair	» 196.36	» 175.30½	» 291.16
Medicijnen en verbandstoffen	» 561.45½	» 396.22½	» 785.86
Medische instrumenten	» 1.028.80	» 408.08	» 227.54
Linnenkast	» 692.—	» 962.48	» 403.13
Voeding en verlichting	» 5.196.44½	» 5.635.69½	» 3.116.63½
Huishoudelijke onkosten	» 1.230.30½	» 1.626.42½	» 1.050.60
Diverse onkostenf.	» 107.47½	» 1.011.44	» 29.60
Salarissen	» 9.414.85	» 9.991.20	» 5.740.46
Buitengewone uitgaven	» 2.728.—*	» 5.071.98†	» —.—
	f 23.551.76	f 26.624.18	f 12.664.16
	te kort	te kort	batig saldo
	f 67.92	f 2.298.01½	f 1.352.01½

* Reiskosten van Dr. SCHEURER en familie naar Djocja.

†	»	»	mej. GOKKEL	»	»
	»	»	Dr. VAN MARLE	»	»
	Thuisreis	»	mej. KUYPER	van	»
	»	»	Dr. ESSER en familie	»	»

Namens de Financieële Commissie van de Commissie van Beheer
van de Gereformeerde Kerk van Amsterdam,

Amsterdam, 18 Augustus 1905.

H. W. VERMEULEN.

BIJLAGE LX.
(Art. 113.)

Advies over blz. 10/14 no. 11 en blz. 39/53 van
het Zendingrapport

Met groote belangstelling heeft uwe commissie kennis genomen van alles wat op de Keuchenius-School betrekking heeft, gelijk dat vermeld wordt onder n°. 11 van het rapport van de deputaten voor de Zending en de daarbij behorende bijlagen, terwijl ook goede nota

genomen is van de gevoerde, omvangrijke correspondentie en van het gepubliceerde in ons Zendingsblad. Juist echter wijl zooveel in druk verscheen, mag uwe commissie zich ontslagen achten uitvoerige mededeelingen te doen. Zij vestigt dientengevolge dan ook slechts op deze punten uwe aandacht:

- 1°. onmiddellijk na de Synode van Arnhem is door de deputaten der Generale Synode voor de Zending de reorganisatie der Keuchenius-school ter hand genomen en uitgevoerd, voorzover dit mogelijk was. Uit eene vergelijking van de besluiten der Arnhemsche Synode en de handelingen der deputaten blijkt overtuigend, dat zij zich stipt hebben gehouden aan hunne opdracht.
 - 2°. de inzage der voorloopige leerplannen deed in de vergadering uwer commissie geene enkele vraag of aanmerking rijzen.
 - 3°. na veel vergeefsche moeite kreeg de benoeming van eenen directeur, die door alle broeders in Indië dringend noodig werd geacht, haar beslag, doordat de heer D. KOELEWIJN de benoeming aannam. Sinds 1 Februari 1905 is deze bezig zich voor te bereiden voor den belangrijken arbeid, die hem, D. V. in Indië wacht. De vorderingen, die hij volgens het getuigenis zijner leeraren in zijne studie maakt, wettigen de verwachting, dat hij in 1906 als directeur der Keuchenius-school in functie zal kunnen treden.
 - 4°. de benoeming van Ds. D. BAKKER tot docent is zoowel in Indië als hier te lande algemeen met instemming begroet. Het uitzicht bestaat, dat in 1906 de tweede afdeling der School zal worden ingericht, en daarmede de speciale vorming van helpers voor den dienst des Woords zal beginnen. En stelle dan onze trouwe God zoowel Ds. BAKKER als den heer KOELEWIJN ten rijken zegen in hunnen nieuwen arbeid!
 - 5°. op de instructie's, die door de deputaten, na advies van de broeders in Indië, zijn vastgesteld voor docent, directeur en eerste leeraar heeft uwe commissie geene aanmerking.
 - 6°. de Raad van Toezicht op de Keuchenius-school heeft spoedig na de Synode van Arnhem zijnen arbeid begonnen. In het voor dezen Raad vastgestelde reglement (bijlage IV) is naar het oordeel uwer commissie de arbeid behoorlijk geregeld, zoodat zij u geene wijziging heeft voor te stellen.
 - 7°. de reorganisatie, voorzover die tot nu toe reeds haar beslag verkreeg, werkt aanvankelijk zeer gunstig voor den bloei der School. Inzonderheid is het van belang, dat er in den regel geene leerlingen worden aangenomen, dan die zijn gezonden door de missionaire Dienaren. Bijna alle leerlingen worden nu opgeleid voor rekening van eene zendende Kerk. Dit verhoogt aanmerkelijk het peil der leerlingen. Twee leerlingen worden opgeleid voor rekening der gezamenlijke Kerken. Zij zullen later, D. V., als onderwijzers aan de school worden verbonden en ontvangen dan ook eene afzonderlijke vorming.
 - 8°. inzake de verplaatsing der School van Poerworedjo naar Djocja vermelden wij het volgende: zij werd door alle broeders in Indië dringend noodig geacht, terwijl ook de minister van Koloniën de verplaatsing sterk aanried;
 - dat de verplaatsing der School de kosten harer reorganisatie slechts weinig, wellicht met nog geen f 2000 heeft verhoogd; en
 - dat door de deputaten der Generale Synode in dezen met voorzichtigheid is gehandeld.
- Met leedwezen heeft echter uwe commissie gezien, dat de verplaatsing der School in October 1903 heeft plaats gehad, in strijd met wat door de deputaten duidelijk bepaald was en zonder dat met hen voorafgaand overleg was gepleegd. De deputaten oordeelden n. l., dat de verplaatsing, hoe gewenscht ook, niet moest ter hand genomen, tenzij de gelden gevonden waren, die de reorganisatie en verplaatsing zouden vorderen. Zij besloten derhalve, dat de verplaatsing zou geschieden, als de broeders in Indië zich eerst vergewist hadden, dat het Gouvernement subsidie voor den bouw zou verleen; en voorts dat br. ZUIDEMA met de leerlingen zou verhuizen, als de bouw der school was begonnen. Toch is de School feitelijk verplaatst, éér uitzicht op subsidie was verkregen, en éér de bouw aangevangen was. Uwe commissie oordeelt, dat een woord van afkeuring hierover niet mag ontbreken. Echter merken wij op, dat deze handelwijze wel eenigszins verklaarbaar is, als men bedenkt, dat br. ZUIDEMA om redenen van gezondheid kort te voren eenen verloftijd moest hebben, en de geneesheeren hem, hoewel aanvankelijk hersteld, het verblijf te Poerworedjo ontrieden; en dat zijn gezin om dezelfde redenen te Djocja vertoefde en volgens medisch advies nog niet

terugkeeren mocht; ook dat het bouwterrein voor de School te Djocja op zoo gunstige voorwaarden was verkregen, dat men de verplaatsing en verdere reorganisatie wel stellig verwachten kon.

Dit neemt echter niet weg, dat de verplaatsing eene eigenmachtige daad was, waardoor een enigszins ernstig conflict had kunnen ontstaan. De Heere heeft dit echter verhoed. Zijne gunst heeft de Keuchenius-school geopend. De openingsdag der nieuwgebouwde school was een heerlijke dag voor de Zending.

Na nog te hebben herinnerd, dat over de financiën der School afzonderlijk is gerapporteerd, heeft uwe commissie de eer u voor te stellen (volgen de conclusiën in het artikel der Acta).

A. G. HONIG, *Rapporteur.*

BIJLAGE LXI.
(Art. 114.)

**Rapport inzake de huishoudelijke uitgaven der
deputaten voor de Zending.**

Uw commissie heeft de eer u te rapporteeren, dat de uitgaven gedaan ten behoeve der deputaten voor de Zending wegens reis-, verblijf- en vergaderingskosten, alsmede kosten voor redactie van het Zendingsorgaan, Zendingsbibliotheek, archief, drukloonen, porto's enz., over het boekjaar van 1 September tot en met 31 Augustus 1903, hebben bedragen eene som van f 521; welke rekening was geteekend door de broeders SCHOLTEN en GISPEN;

dat de uitgaven over het boekjaar van 1 September 1903 tot en met 31 Augustus 1904 hebben beloopt eene som van f 962.82½; in deze uitgaven en die van het volgende boekjaar is o. a. begrepen eene som van f 350 ten behoeve van uitgaven voor de Keuchenius-school hier te lande betaald; deze rekening was geteekend door de broeders VAN HAERINGEN en MULDER;

dat de uitgaven over het boekjaar van 1 September 1904 tot en met Augustus 1905 hebben bedragen eene som van f 978.88 welke rekening was geteekend door de broeders VAN DER MUNNIK en GISPEN. Het gezamenlijk bedrag der huishoudelijke uitgaven over de drie hierboven genoemde jaren is geweest de som van f 2112.70½, zijnde f 12.70½ boven de raming, in de laatstgehouden Synode te Arnhem ingediend.

Uwe commissie heeft het kasboek met de kwitantien nauwkeurig nagezien en in orde bevonden.

Uwe commissie stelt derhalve voor de rekening en verantwoording der deputaten voor de Zending goed te keuren en hen met dankzegging te déchargeeren.

K. KINKHORST, *Rapporteur.*

BIJLAGE LXII.
(Art. 116.)

**Rapport van de deputaten voor de generale
kas voor hulpbehoevende Kerken.**

De deputaten voor de generale kas voor hulpbehoevende Kerken hebben de eer hiernevens over te leggen de rekening van het gevoerde beheer over de jaren 1902/1903, 1903/1904 en 1904/1905.

Hunne werkzaamheden hadden het gewone verloop.

De bijdragen der Kerken kwamen tamelijk geregeld in.

Van twee Classen werden geene collecten ontvangen; van de ééne, die van Bolsward, werd dit genoegzaam opgeheld; dat zal dan ook in orde komen; van de andere, die van Ennematil, werd geen woord ter verklaring van dit feit vernomen.

De geheele opbrengst ging niet achteruit; eer was eene kleine neiging tot stijging op te merken, die uwe deputaten verblijdde met het oog op de behoeften, waarvoor aanvragen inkomen.

Aan de Kerk van Kootwijk is het gewone bedrag telken jare uitgekeerd; aan de commissie voor de catechiseermeesters, door de actie van 1886 van hun inkomen beroofd, kon, evenals tot dusverre geschiedde, de helft toegelegd van het maximum indertijd voor dit doel bepaald; en dan bleef nog een klein saldo, waaruit aan de ingekomen aanvragen kon worden voldaan.

Uwe deputaten hebben ook ditmaal het overleg in den regel schriftelijk gepleegd; alleen is aan het einde van het derde jaar eene vergadering gehouden, die nuttig was gebleken; althans eene enkele maal in zulk een driejarig tijdvak vergaderen, achten uwe deputaten niet ongewenscht; dat dit vaak achterwege bleef, vond zijne oorzaak in de gewoonte, dat de kosten uit de kas zelve werden betaald; ter vermijding van dit bezwaar, ware wél geraden, deze kosten te brengen op de rekening van de Generale Synode.

Uit Helmond kwam eene dringende vraag om hulp; deze Kerk is van belang, om hare ligging, voor het brengen van hulpe van andere zwakke Kerken in het Zuiden en aan Gereformeerde belijders in de verstrooing.

Voorts trok het de aandacht uwer deputaten, dat de reeds lang gevolgde regel voor het verleenen van hulp aan de Kerk van Kootwijk, naar vernomen geruchten verouderd werd genoemd en niet meer in overeenstemming met de draagkracht der Kerk van Kootwijk, met die der Classe Apeldoorn en der Provincie Gelderland, zoodat eenig onderzoek dienaangaande wel gewenscht ware.

Mitsdien hebben uwe deputaten de eer aan uwe vergadering de volgende voorstellen voor te leggen:

- a. hun vrijheid te geven, bij de verdeeling van beschikbare gelden, in bijzonderen zin rekening te houden met de Kerk van Helmond, zoodat deze eenen zekeren voorsprong boven andere aanvragers zoude hebben;
- b. uwe deputaten te machtigen, om met het oog op bovengenoemde opdracht met nadruk namens de Generale Synode de belangen dezer kas den Kerken aan te bevelen;
- c. uwen deputaten op te dragen, in overleg te treden met de Kerk van Kootwijk, met de Kerken der Classe Apeldoorn, en met die der Provincie Gelderland, ten einde te geraken tot eene wijziging in de bepaling van de te storten bedragen in dien zin, dat de generale kas daardoor moge worden ontlast; en
- d. aan uwe deputaten voor het geval, dat in het nieuwe driejarig tijdvak, van 1906 tot 1908, eene vergadering noodig mocht blijken, een crediet te openen van ten hoogste vijftig gulden ten laste van de gezamenlijke Kerken, te verrekenen op de Synode van 1908.

Zij bevelen deze voorstellen in de overweging uwer vergadering,

Worde ook dit deel van den arbeid in den dienst van 's Heeren Kerken gezegend!

Namens de deputaten voornoemd,

B. VAN SCHELVEN, *Praeses.*

W. B. RENKEMA, *Assessor.*

A. FUKKINK, *Scriba.*

Augustus 1905.